

**MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI**

INTERUNIVERSITARIA

Ediția a VIII-a

Materialele Colocviului Științific Studentesc

12 mai 2012

Bălți, 2013

CZU: 378(478-21)(082)=135.1=111

I-58

Colegiul de redacție:

Oxana NICULICA, asist. univ., drd., metodist

Liliana EVDOCHIMOV, master în filologie

Vadim LOPOTENCO, student, Facultatea de Economie, președintele Consiliului științific studentesc

Livia BOLFOSU, studentă, Facultatea de Limbi și Literaturi străine, vice-președintele Consiliului științific studentesc

Coperta: **Silvia CIOBANU**, bibliotecar, grad de calificare superior

Corector: **Liliana EVDOCHIMOV**, master în filologie

Tehnoredactare: **Liliana EVDOCHIMOV**, master în filologie

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

„**Interuniversitaria**”, **colocviul șt. studentesc (8; 2013; Bălți)**. Interuniversitaria: Materialele Colocviului Șt. Studentesc, 12 mai 2012: Ed. a 8-a / col red.: Oxana Niculica, Liliana Evdochimov, Vadim Lopotenco [et.al.]. – Bălți: Presa univ. bălțeană, 2013 (Tipogr. Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți). – 208 p. – ISBN 978-9975-50-106-4.

378(478-21)(082)=135.1=111

**Responsabilitatea pentru conținutul și corectitudinea articolelor
revine autorilor și coordonatorilor științifici**

Tiparul: *Tipografia Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți*

© *Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2013*

ISBN 978-9975-50-106-4

SUMAR

Secțiunea ȘTIINȚE EXACTE ȘI ȘTIINȚE ALE NATURII

Natalia ȘEVCIUC. <i>Rezolvarea ecuațiilor și sisteme de ecuații cu parametru</i>	5
Cristina MELENCIUC. <i>Reflectarea legilor fizice în astronomie</i>	9
Corina CERTAN. <i>Integrale multiple improprii</i>	14
Tatiana POPESCU. <i>Creativitatea în cadrul orelor de biologie</i>	19
.	
Carolina BATCU. <i>Unele particularități etologice ale păsărilor galinacee domestice</i>	26
Gheorghe BURLAC. <i>Productivitatea grâului de toamnă în asolament în funcție de sistemul de fertilizare</i>	32
Ion FRUMUSACHI. <i>Mecanismele fizice ale proceselor biologice</i>	37

Secțiunea ȘTIINȚE FILOLOGICE

Vergiliu BOTNARI. <i>Estetica urâtului în poezia lui Dumitru Crudu</i>	41
Valeria OBREJA. <i>Modernitatea perspectivei narative în „Patul lui Procust” de Camil Petrescu</i>	48
Marina SAJIN. <i>Simbolistica culorilor în poezia lui George Bacovia și Georg Trakl</i>	53
Екатерина ЗАГОРОДНОВА. <i>Лексический анализ переводов Райнера Марии Рильке „Der Panther”</i>	57
Mariana GRĂDINARI. <i>Le rôle des connecteurs concessifs dans la cohésion textuelle</i>	62
Marina GUȚOVA. <i>Lexikalisch-semantische Gruppe der Substantive mit der Bedeutung „Geiz”</i>	71
Ala СИНАИ. <i>Wichtige Charakteristika zur Erklärung und Übersetzung des Euphemismus im Sprachbereich "Alkohol"</i>	75
Nicoleta ENCIU. <i>Loriots Dialog „Zwei Herren im Bad” – Eine Untersuchung zur Verwendung von Höflichkeitsstrategien in paradoxen Kontexten</i>	80
Valeria OBREJA. <i>Specificul brevilocvenței și al elipsei</i>	85

Secțiunea ȘTIINȚE SOCIALE

Liudmila ZARIȘNEAC. <i>Evaluarea profesională a funcționarilor publici</i>	90
Ina PLEȘCA. <i>Răspunderea funcționarilor publici</i>	94
Vlada PORCESCU. <i>Impactul constituirii UTAG Găgăuzia asupra procesului de regionalizare a Republicii Moldova</i>	100
Mihaela NESTOR. <i>Prevenirea și combaterea violenței asupra copilului în Republica Moldova</i>	107
Gabriela CEBAN, Tatiana LUNGU, Tatiana ODOBESCU. <i>Motivația alegerii profesiei de către studenții Facultății de Psihologie și Asistență socială</i>	117

Ana ZATUȘEVSCI. <i>Abilitățile de interpretare a comportamentului nonverbal al studenților din școala superioară . . . . .</i>	129
Cristina BOICO. <i>Impactul migrației părinților asupra comportamentului și reușitei elevilor de vîrstă școlară mică . . . . .</i>	133
Angela MAGDALIUC. <i>Aspecte ale educației copiilor în familii de tip patriarhal . . . . .</i>	138
Iulia ZAHARCO. <i>Optimizarea formării inițiale a studenților prin prisma activității de voluntariat . . . . .</i>	145
Alexandra VOLOȘENCO. <i>Опыт инклюзивного образования Великобритании . . . . .</i>	149
Vadim LOPOTENCO. <i>Baloane financiar-bancare . . . . .</i>	157
Dumitrița NEGHINĂ. <i>Modalități de evitare a falimentării băncilor în Republica Moldova . . . . .</i>	164
Iana SCRIPLIUC. <i>Aportul zonelor offshore la dezvoltarea economiei . . .</i>	173
Marina TĂNASE. <i>Cultura organizațională – factor de formare a imaginii firmei . . . . .</i>	181
Vladlena COTOVICI. <i>Regionalizarea economică – proces al integrării economice . . . . .</i>	189
Olga REICU. <i>Aplicarea modelului CreditMetrics în condițiile instabilității sistemului bancar . . . . .</i>	196
Victoria SNATINSCHI, Anna STÎRCU. <i>Publicitatea și societatea: etica și cadrul legislativ . . . . .</i>	200
Victor POPA. <i>Adoptările procesului deciziilor și metodele de adoptare a deciziilor de conducere . . . . .</i>	208

Secțiunea ȘTIINȚE EXACTE ȘI ȘTIINȚE ALE NATURII
REZOLVAREA ECUAȚIILOR ȘI SISTEMELOR DE ECUAȚII
CU PARAMETRU

Natalia ȘEVCIUC, studentă, Facultatea de Științe Reale,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Ion VRABIE**, lect. sup.

Abstract: *Equation with parameter (ex: $a^2 x = a(x + 2) - 2$, $ax = \frac{1}{x}$,....) is actually a family of equations, which is obtained from that given for specific values of the parameter. For each admissible value of the parameter equation is solved.*

Keyword: *equation, parameter, straight, hyperbola, the equation system.*

Ecuția cu parametru (ex: $a^2 x = a(x + 2) - 2$, $ax = \frac{1}{x}$,....) este, de fapt, o familie de ecuații, care se obține din cea dată pentru valori concrete ale parametrului. Pentru fiecare valoare admisibilă a parametrului se rezolvă ecuația. Principiul de bază al rezolvării constă în împărțirea **DVA** în părți astfel ca pe fiecare parte să fie posibilă rezolvarea ecuației prin aceeași metodă. Răspunsul dat pentru ecuația cu parametru are forma: pentru fiecare valoare admisibilă a se indică soluția. În manualele de gimnaziu și liceu, la concursuri, olimpiade, se propun ecuații cu parametru la fiecare temă: ecuații raționale și iraționale, logaritmice etc. Această temă se consideră una dintre cele mai dificile în cursul de matematică.

I) Rezolvarea unei ecuații.

Exemplul 1. Să se rezolve ecuația $a^2 x = a(x + 2) - 2 \Leftrightarrow$

$$\Leftrightarrow a^2 x = ax + 2a - 2 \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow a^2 x - ax = 2a - 2 \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow a(a - 1)x = 2(a - 1).$$

Ecuția dată are sens pentru orice valoare reală a parametrului a și a necunoscutei x .

1. Dacă $a(a - 1) \neq 0$, adică $a \neq 0$ și $a \neq 1$, atunci ecuația are o singură rădăcină $x = \frac{2(a-1)}{a(a-1)}$ $x = \frac{2}{a}$.
2. Pentru $a=0$ ecuația ia forma $0 \cdot x = -2$ care nu are rădăcini.
3. Fie $a = 1$, atunci obținem ecuația $0 \cdot x = 0$, $x \in \mathbb{R}$.

Răspuns: Dacă $a \neq 0$ și $a \neq 1$, $x = \frac{2}{a}$; Dacă $a = 0$, $x \in \emptyset$; Dacă $a = 1$, $x \in \mathbb{R}$.

II) Ilustrăm rezolvarea unei ecuații și a sistemului de ecuații cu un parametru la tema «Să se determine câte rădăcini are pentru orice a »

Exemplul 2. Determinați câte rădăcini are ecuația pentru orice a . $ax = \frac{1}{x}$

Rezolvare. Cercetăm 2 funcții: $y = ax$ și $y = \frac{1}{x}$

1) $y = ax$ este o **familie de drepte** ce trec prin originea de coordonate.

Dacă $a > 0$, atunci dreaptă $y = ax$ intersectează cadranele 1 și 3.

Dacă $a < 0$, atunci dreaptă $y = ax$ intersectează cadranele 2 și 4.

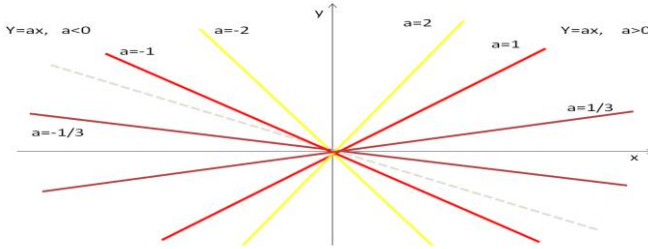

Fig. 1. Familia de drepte redacte de ecuația $y=ax$.

2) $y = \frac{1}{x}$ – este **hiperbola** cu ramurile în cadranele I și III.

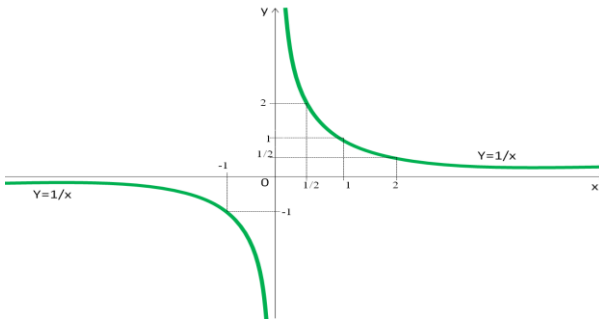

Fig. 2. Hiperbola de ecuație $y = \frac{1}{x}$.

Reprezentăm aceste 2 mulțimi de puncte în unul și același sistem de coordonate.

Observăm că fiecare dreaptă $y = ax$ ($a > 0$) intersectează hiperbola în 2 puncte,

iar $y = ax$ ($a < 0$) n-are puncte comune cu hiperbola. Dacă $a = 0$ ecuația

$ax = \frac{1}{x} \Leftrightarrow 0 \cdot x = \frac{1}{x}$ n-are soluții. Dacă $a = 0 \Rightarrow y = ax \rightarrow y = 0$ (axa OX).

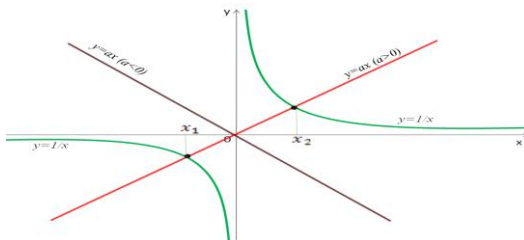

Fig. 3. Intersecția hiperbolei cu dreapta.

Rezolvare algebrică în aplicarea transformărilor geometrice.

Dacă $a > 0$, atunci $ax = \frac{1}{x} \Leftrightarrow ax^2 = 1 \Leftrightarrow x^2 = \frac{1}{a} \Leftrightarrow x = \pm \sqrt{\frac{1}{a}}$

$$x_1 = -\frac{1}{\sqrt{a}} = -\frac{\sqrt{a}}{a} \quad ; \quad x_2 = \frac{1}{\sqrt{a}} = \frac{\sqrt{a}}{a}$$

Răspuns: Dacă $a \leq 0 \rightarrow x \in \emptyset$. Dreaptă $y = ax$ ($a \leq 0$) și hiperbola $y = \frac{1}{x}$ n-au puncte comune.

Dacă $a > 0$, atunci avem două soluții: $x_{1,2} = \pm \frac{\sqrt{a}}{a}$

Exemplu 3. Rezolvăm sistemul de ecuații

$$\begin{cases} |x| + |y| = 2 \\ x^2 + y^2 = a^2 \end{cases}$$

Rezolvare. Cercetăm fiecare ecuație aparte

$$|x| + |y| = 2 \quad \text{și} \quad x^2 + y^2 = a^2$$

1) $|x| + |y| = 2$, interpretare geometrică, cercetăm ecuația aparte în fiecare din cele patru cadrane a sistemului XOY .

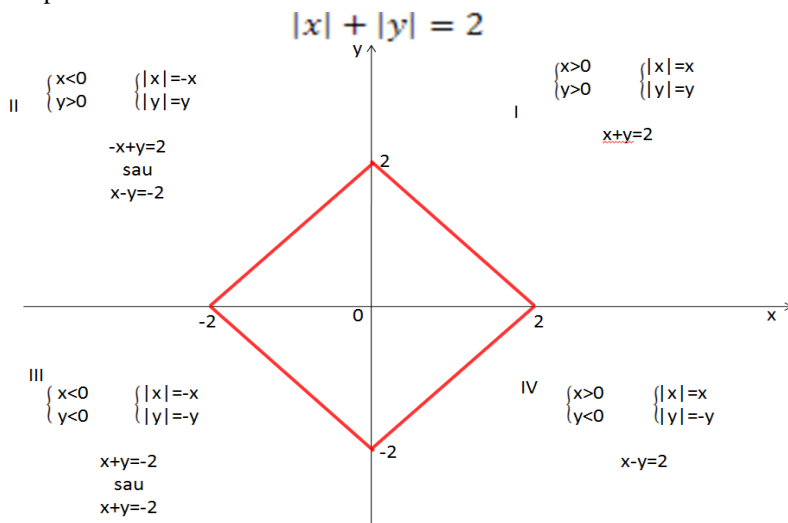

Fig. 4. Mulțimea punctelor redată de ecuația $|x| + |y| = 2$.

Mulțimea punctelor (x, y) ce satisface ecuația $|x| + |y| = 2$, este mulțimea punctelor pătratului prezentat mai sus.

2) $x^2 + y^2 = a^2$

Ecuația dată prezintă o mulțime de puncte ce poartă denumirea de **familie de cercuri concentrice** cu centrul în $O(0,0)$ și raza $R = a$, unde $a \geq 0$.

Dacă $a = 0$, avem cercul cu raza $R = 0$, adică un punct (originea de coordonate);
 Dacă $a > 0$, avem cercurile cu raza $R = a$ prezentate în desen;

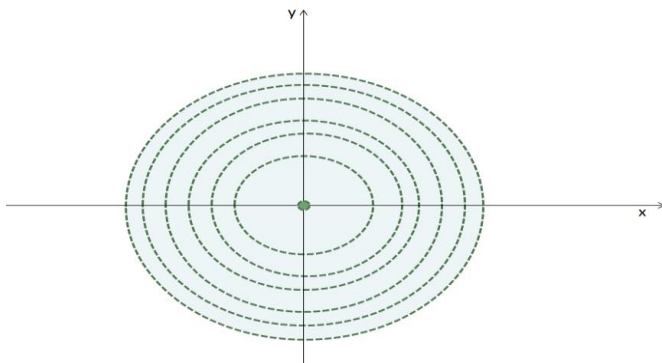

Fig. 5. Familia de cercuri redată de ecuația $x^2 + y^2 = a^2$

Reprezentăm aceste două mulțimi de puncte pe unul și același desen, ca să determinăm numărul de rădăcini pentru orice „a”/numărul de puncte de intersecție a pătratului cu familia de cercuri/.

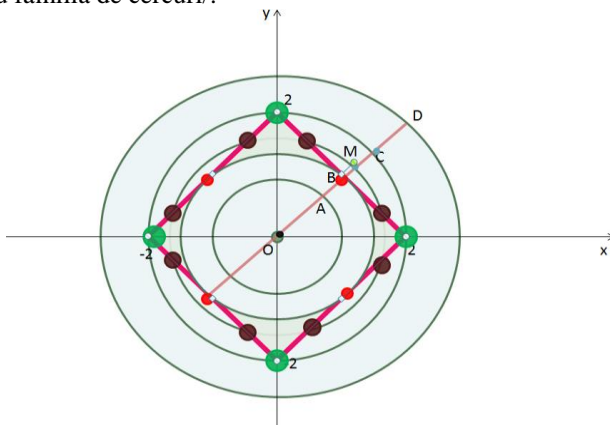

Fig. 6. Intersecția pătratului cu familia de cercuri.

Notăm razele respective OA ; OB ; OM ; OC ; OD acelor cinci cercuri prezentate în desene ce au diferit număr de puncte de intersecție cu pătratul. Latura pătratului este $b = \sqrt{4 + 4} = \sqrt{8} = 2\sqrt{2}$.

Raza $OB = \sqrt{2}$, raza $OC = 2$. OB – raza minimă a cercului tangent interior în pătrat, OC – raza max a cercului ce trece prin vîrfurile pătratului/.

- 1) Cercul cu raza $OA < \frac{1}{2} = \frac{2\sqrt{2}}{2} = \sqrt{2}$ nu are puncte comune cu pătratul:
 pentru $0 \leq a < \sqrt{2}$ nu avem soluții.

- 2) Cercul cu raza $OB = \frac{l}{2} = \frac{2\sqrt{2}}{2} = \sqrt{2}$ are 4 puncte comune cu pătratul / punctele de tangență, deci rezultă că avem 4 soluții.
- 3) Cercul cu raza OM , unde $\sqrt{2} < OM < 2$ intersectează pătratul în 8 puncte, deci avem 8 soluții.
- 4) Cercul cu raza OC (sau $OC = 2$) are 4 puncte (4 vîrfuri ale pătratului) comune cu pătratul, deci avem 4 soluții.
- 5) Pentru o rază $OD > 2$ cercul și pătratul n-au puncte comune și deci sistemul n-are soluții.

Răspuns:

Răspuns: Dacă $a < \sqrt{2}$ sau $a > 2 \rightarrow$ nu avem soluții.

Dacă $a = \sqrt{2}$ sau $a = 2$ avem 4 soluții.

Dacă $\sqrt{2} < a < 2$ atunci avem 8 soluții.

Concluzie:

Prin rezolvarea exemplelor anterioare, eu am dorit să demonstrez că interpretarea geometrică a ecuațiilor/ a sistemelor de ecuații și aplicarea în sistema de coordonate a elementelor de geometrie analitică ne ajută să înțelegem/cunoaștem mai bine cerințele din exemple și să determinăm ușor numărul variantelor posibile – când are sau când n-are ecuația/inecuația soluții.

Bibliografie:

1. Ilie Lupu, *Practicum de rezolvare a problemelor de matematică*, Chișinău, 2002, CE USM.
2. Ion Achiri, Victor Raischi, *Matematica*, manual de clasa a VII-a, ed. Prut Internațional.
3. А.Я. Маргулис, А. Г. Мордкович, Б.А. Радунский. Квант, № 9, 1970, стр. 19-25. *Внимание: в уравнении- параметр.*
4. А.Я. Маргулис, А. Г. Мордкович, Б.А. Радунский. *Решая неравенство с параметром Квант, № 10, 1970, стр. 53-59.*
5. И.Ф. Шарыгин. *Факультативный курс по математике решение задач*, Москва, «Просвещение», 1989.
6. А.А. Прокофьев. *Задачи с параметрами*, Москва, «Просвещение», 2004.

REFLECTAREA LEGILOR FIZICII ÎN ASTRONOMIE

Cristina MELENCIUC, studentă

Colegiul Pedagogic „Ion Creangă” din Bălți

Coordonator științific: **Marina CUȘNIRIUC**, profesor de fizică

Abstract: Dans cet article on traite le sujet de la liaison entre l'astronomie et la physique. L'astronomie est plus ancienne que la physique, en effet, elle a donné naissance à la physique, en montrant le simple mouvement des planètes, et la compréhension de ces mou-

vements a été le commencement de la physique. Ensuite, selon les résultats obtenus de l'analyse du mouvement du monde autour de la terre, le physicien Isaac Newton est arrivé à formuler la fameuse loi de l'attraction universelle. L'astronomie est venue, à son tour, compléter la physique, et notamment la physique moléculaire, de la sorte que le mouvement des atomes autour de la molécule est analogue avec celle des planètes autour du soleil. On aborde encore le problème du déroulement de la rencontre entre la particule météorique et la terre.

Cuvinte-cheie: fizică, astronomie, astrofizică, planetă, univers, sistem solar, Pământ, model planetar, meteorit, analiză spectrală, stele, cosmologie.

Încă din copilărie mă frământau întrebări precum: „De ce stelele strălucesc și au culori diferite, iar ziua unde oare se ascund?”; „De ce cerul e albastru?” și multe altele, pentru ca apoi, încetul cu încetul, să descopăr lumea studiind fizica și astronomia.

Însă ce reprezintă Fizica și Astronomia ca știință? Ce studiază acestea și care ar fi oare legătura dintre ele? Răspunsurile la aceste întrebări vor fi reflectate în tezele ce urmează.

Fizica este știința care studiază compoziția, proprietățile, formele mișcării materiei, precum și unele fenomene ale naturii. Astăzi, fizica este un subiect vast și foarte dezvoltat. Cercetarea este divizată în patru subcâmpuri: fizica materiei condensate; fizica atomică, moleculară și optică; fizica energiei înalte; fizica astronomică și astrofizică. Ea este poate cea mai importantă știință a naturii, deoarece cu ajutorul ei pot fi explicate orice fenomene înfățișate în alte științe ale naturii.

Astronomia reprezintă știința care cercetează corpurile sau sistemele de corpuri cerești și fenomenele cu originea în afara atmosferei terestre, cum ar fi galaxiile, stelele, planetele, cometele, vântul solar etc. În cadrul astronomiei se studiază natura fizică și chimică a Universului și legile de evoluție ale acestuia.

Punctul de intersecție al acestora este Astrofizica – partea din astronomie care studiază structura, proprietățile fizice și compoziția chimică a obiectelor cosmice, precum și procesele fizice ce se produc în cosmos.

Din Antichitate s-a observat că, în timp ce marea majoritate a astrilor nu-și schimbă pozițiile, unii rătăcesc prin diferite constelații zodiacale. Aceștia au fost numiți planete.

Conducându-se după aparențe, se considera că toate corpurile cerești se mișcă în jurul Pământului fix, aflat în centrul Universului. (fig. 1)

Alături de concepția geocentrică au existat minți luminate care au întrezărit adevărul. Nicolai Copernic a arătat că este mai logic a așeza Soarele mare în centru. Universul fiind foarte mare nu se poate roti în jurul Pământului, ci Pământul este o planetă oarecare, cu mișcarea de rotație în jurul axei sale. Sistemul său cu soarele în centru este numit Sistemul Heliocentric (fig. 2).

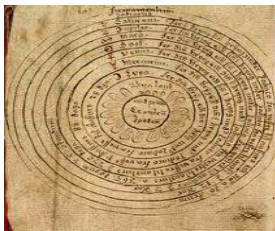

Fig. 1 Concepția geocentrică

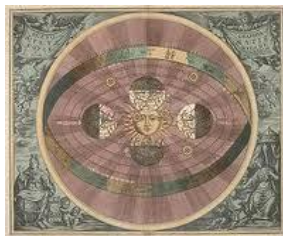

Fig. 2 Concepția heliocentric

Sistemul lui Copernic are următoarele caracteristici:

- Planetele efectuează mișcări de revoluție în jurul Soarelui; (fig. 3)
- În timp ce Pământul descrie orbita în jurul Soarelui într-un an, execută și rotații în jurul axei sale;
- Toate mișcările au același sens.

Fig. 3 Mișcarea de revoluție a planetelor

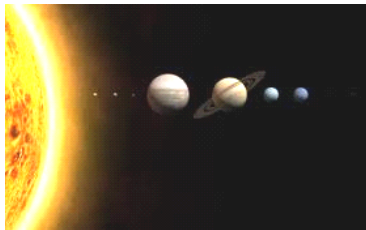

Fig.4 Parada planetelor

O dată la fiecare 5125 de ani toate planetele sînt plasate într-o singură linie, avînd loc așa-numita „Parada Planetelor” (fig. 4).

După descoperirea legilor lui Kepler, a rezultat că lumea planetelor este un sistem unitar încheșat. Nu se cunoștea însă cauza care face ca planetele să descrie orbite în jurul Soarelui. Ideea unei forțe atractive se impunea tot mai mult.

Vă amintiți legenda conform căreia Sir Isaac Newton, în timp ce se afla sub un copac, a fost lovit de un măr ce-i căzuse în cap? Marele om de știință s-a întrebat: „Dacă mărul lăsat liber cade pe Pământ, atunci luna, care este, de asemenea, liberă, de ce nu cade și ea în direcția Pământului?” (Marinciuc, 2006:14). Astfel Newton a ajuns să concluzioneze că asupra lunii trebuie să acționeze o forță care este de aceeași natură cu forța de greutate ce acționează asupra mărului. Ea a fost numită **forță gravitațională**. (fig. 5) Legea atracției universale este caracteristică corpurilor ce gravitează în Univers.

În baza rezultatelor obținute din analiza mișcării Lunii în jurul Pământului, el a presupus că toate corpurile din Univers se atrag reciproc cu o anumită forță gravitațională, pentru ca ulterior să ajungă să formuleze faimoasa lege a atracției universale. El arată că în sistemul solar Soarele atrage planetele cu o forță direct proporțională cu masele lor și invers proporțională cu pătratul distanțelor dintre planetă și Soare:

$$F = K \frac{m_1 m_2}{r^2},$$

Fig. 5 Forța gravitațională

Știm cu toții că cea mai mică particulă de substanță este **Atomul**. J. Tomson a constatat că electronii intră în componența atomului și a propus în 1903 un model al acestuia. În interiorul sferei se află un număr de electroni, considerați punctiformi, astfel încât atomul este neutru. Acest model este cunoscut drept „puding cu stafide” (fig. 6).

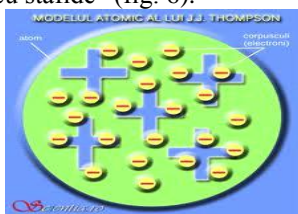

Fig. 6 Modelul lui Thomson „puding cu stafide”

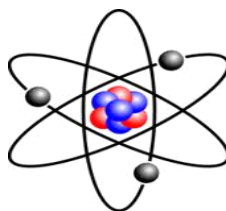

Fig. 7 Modelul lui Rutherford

Rutherford a decis să verifice distribuția sarcinilor electrice în atom, confirmând sau infirmând modelul lui Tomson. Rutherford a presupus că masa și sarcina electrică pozitivă a atomului sînt concentrate într-o regiune foarte mică din centrul atomului, numit **nucleu**. În jurul nucleului se află electronii încărcăți cu sarcină electrică negativă. Evident, electronii atomului nu se pot afla în repaus, deoarece sub acțiunea forței de atracție din partea nucleului ei ar cădea pe acesta. Electronii se rotesc în jurul nucleului, accelerația centripetă fiindu-le imprimată de forța de atracție electrică spre nucleu.(fig. 7).

Însă ce legătură ar avea acesta cu astronomia? Situația este analogică celei din Sistemul Solar – accelerația centripetă este imprimată planetelor cu forța de atracție gravitațională ce acționează asupra lor din partea Soarelui. (fig. 8). Datorită acestei analogii dintre mișcarea electronilor în jurul nucleului și cea a planetelor în jurul soarelui, modelul respectiv al atomului a fost numit **model planetar**. În modelul menționat diametrul atomului este diametrul orbitei electronului cel mai îndepărtat de nucleu.

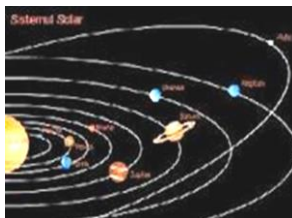
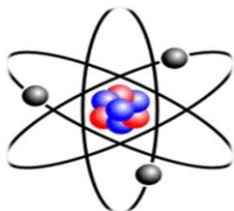

Fig. 8 Analogia Sistemului Solar și modelul planetar al atomului

Oricine privește cerul într-o noapte senină, poate fi martorul unui cunoscut fenomen luminos, numit în popor „stea căzătoare” (fig. 9).

Cum se desfășoară o astfel de „întâlnire” dintr-o particula meteoritică și Pământ? (fig. 10).

Fig. 9 Stea căzătoare

Fig. 10 Întâlnirea meteoritului cu atmosfera

Un corp meteoritic, aflat pe o orbită eliptică, are o viteză de 42 km/sec, el pătrunzând în atmosfera Pământului cu o viteză de 12-72 km/sec, în funcție de unghiul de incidență, în raport cu viteza Pământului, de 30 km/sec. Atingând treptat regiunile dense ale atmosferei, la altitudinea medie de 200 kilometri, frecarea cu mediul gazos al acesteia devine extrem de intensă. Atât corpul meteoritic, cât și aerul din jurul său, încep să se încingă. La înălțimea de 100 kilometri temperatura suprafeței corpului ajunge la 2000°C, iar perna de aer din fața sa ajunge la temperaturi de mii și zeci de mii de grade. Fenomenul luminos durează între câteva fracțiuni de secundă și câteva minute.

Determinarea structurii, dimensiunii locului omului în Univers a fost o problemă esențială pentru savanți. Marile descoperiri făcute în domeniul fizicii permit savanților de azi să descrie un scenariu detaliat, deși în continuă modificare și perfecționare, al evoluției în spațiu și timp al Universului. În ceea ce privește Universul, se poate spune, în primul rând, că are o vîrstă finită. Dacă ar fi existat veșnic, elementele radioactive din el demult s-ar fi dezintegrat, sursele de energie demult s-ar fi epuizat, iar stelele s-ar fi stins. Primul care a folosit corect teoria relativității generalizate în cosmologie a fost marele matematician Fridman. Modelul teoretic de Univers propus de Fridman a constituit baza cosmologiei ulterioare. Dintre cele 3 principii, pe care se bazau modelele precedente, el l-a păstrat doar pe al doilea: Universul e izotrop și omogen. Astfel Fridman a obținut un rezultat neașteptat: galaxiile din Univers nu trebuie să se afle în repaus, ci se mișcă unele față de altele, viteza de mișcare relativă a oricăror două galaxii fiind proporțională cu distanța dintre ele.

Concluzia că Universul are un început, ca și Sistemul Solar, a generat copilăreasca întrebare „Ce a fost mai înainte?” Întrebarea rămîne și astăzi fără răspuns. Însă fizicienii nu se opresc aici și continuă să cerceteze pentru a putea explica nașterea Universului.

Secolul trecut a fost caracterizat ca fiind „Secolul vitezei”, pentru că distanțele au fost învinse de mijloacele de transport.

La începutul noului mileniu, goana după acțiune va fi înlocuită de viteza de circulație a informației. A informației despre sine dar și a tot ce ne înconjoară, a

Universului ce ascunde veșnic taine, mistere și nemărginiri, așa cum a gândit, inegalabil, Eminescu:

„La steaua care-a răsărit
E-o cale-atît de lungă
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.”

Bibliografie:

1. Chiș, Gheorghe, *Astronomie*. Manual pentru clasa a XII-a, București, 1992.
2. Colpajiu, Mircea, *Astronomie*. Manual pentru clasa a XII-a, Chișinău, 2009.
3. Marinciuc, Mihai, *Fizică*. Manual pentru clasa a XII-a, Editura Știința, 2006.
4. Marinciuc, Mihai, *Fizică*. Manual pentru clasa a X-a, Editura Știința, 2006.
5. <http://www.astro-info.ro>
6. <http://www.universetoday.com>
7. <http://astronomy.ro>

INTEGRALE MULTIPLE IMPROPRII

Corina CERTAN, studentă, Facultatea de Științe Reale,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Natalia GAȘIȚOI**, lect. sup.

Abstract: *In this paper we discuss the notion of improper multiple integral in the both cases, when the integrand function is undefined in one interior point of the domain of integration and when the integrand function is bounded in the domain of integration, but this domain is unbounded. We illustrate these notions with several examples.*

Keywords: *integral, improper integral, integrable function, improper multiple integral, unbounded domain.*

Una din noțiunile de bază ale analizei matematice este cea de integrală Riemann, noțiune bazată pe trecerea la limită într-o anumită sumă, numită sumă integrală. Din secolul al XIX-lea au început să apară și alte tipuri de integrale, extinderi ale integralei Riemann, cum ar fi integralele improprii și integralele ce depind de parametru.

Fie $f: [a, +\infty) \rightarrow \mathbb{R}$ o funcție integrabilă pe orice segment mărginit $[a, b] \subset [a, +\infty)$. Dacă există și este finită limita

$$\lim_{b \rightarrow +\infty} \int_a^b f(x) dx,$$

atunci această limită se numește **integrala improprie de speța I** a funcției $f(x)$ pe intervalul $[a, +\infty)$ și se notează cu

$$\int_a^{+\infty} f(x) dx.$$

În această lucrare vom studia integralele improprii multiple care pot fi de două tipuri: sau funcția de sub integrală este nemărginită pe domeniul de integrare, sau însuși domeniul de integrare este nemărginit.

Să prezentăm integralele duble improprii.

Considerăm mai întâi cazul, cînd funcția de sub integrală este nemărginită pe domeniul de integrare.

Fie $f(M)$ o funcție continuă în domeniul mărginit (σ) cu excepția punctului C , în vecinătatea căruia $f(M)$ este nemărginită. Să izolăm punctul C cu un domeniu mic $(\Delta) \subset (\sigma)$. În domeniul rămas $(\sigma) \setminus (\Delta)$ funcția $f(M)$ este continuă fără nicio excepție și are sens integrala

$$\iint_{(\sigma) \setminus (\Delta)} f(M) d\sigma.$$

Dacă, micșorînd nelimitat domeniul (Δ) la punctul C , această integrală tinde către o limită determinată, care nu depinde de felul, în care se reduce domeniul (Δ) la punctul C , atunci această limită este numită **integrală improprie** a funcției $f(M)$ extinsă la domeniul (σ) :

$$\iint_{(\sigma)} f(M) d\sigma = \lim_{diam(\Delta) \rightarrow 0} \iint_{(\sigma) \setminus (\Delta)} f(M) d\sigma, \quad (1)$$

unde $diam(\Delta)$ este diametrul domeniului Δ .

Să presupunem mai întâi că funcția $f(M)$ este pozitivă, sau mai exact, este nenegativă în vecinătatea punctului C . Admitem, că (Δ') și (Δ'') sînt două domenii mici de așa natură, încît (Δ'') se află în interiorul lui (Δ') . În acest caz, integrala pe domeniul $(\sigma) \setminus (\Delta'')$ diferă de integrala pe domeniul $(\sigma) \setminus (\Delta')$ cu o mărime pozitivă egală cu integrala pe domeniul $(\Delta') \setminus (\Delta'')$, în care $f(M) \geq 0$. De aici rezultă imediat că pentru o micșorare nelimitată a domeniului (Δ) la punctul C , integrala (1) se mărește (dacă domeniul (Δ) , care urmează, este o parte a domeniului precedent) și, prin urmare, sau tinde către o limită, sau crește nemărginit. Dacă pentru o lege bine determinată a reducerii domeniului (Δ) la punctul C se obține o limită finită, atunci și pentru orice altă lege de reducere se va obține aceeași limită. Pentru acest caz de existență a limitei este caracteristic faptul că integrala extinsă pe orice domeniu, care nu conține punctul C , însă se găsește în vecinătatea acestui punct, unde $f(M)$ fiind pozitivă, rămîne mai mică decît un anumit număr pozitiv (în acest caz integrala va tinde către zero, dacă vecinătatea tinde către C). Dacă $f(M) \leq 0$ în vecinătatea punctului C , atunci, scoțînd semnul minus înaintea semnului integralei, ajungem la cazul precedent. Să presupunem acum că $f(M)$ are semne diferite în orice vecinătate mică a lui C . În acest caz, vom considera numai integrale absolut convergente, adică integrale, pentru care

$$\iint_{(\sigma)} |f(M)| d\sigma \quad (2)$$

are sens, adică este convergentă. Aici funcția de sub integrală este nenegativă și putem aplica observațiile precedente. În particular, din aceste observații rezultă că, dacă $f_1(M)$ și $f_2(M)$ sînt două funcții pozitive $f_1(M) \leq f_2(M)$ și integrala de la

$f_2(M)$ este convergentă, atunci integrala de la funcția $f_1(M)$ este cu atât mai mult convergentă.

Teorema 1 ([3]). *Dacă integrala (2) este convergentă, atunci este convergentă și integrala (1).*

În următoarea teoremă, indicăm încă o condiție suficientă pentru convergența integralei (2).

Teorema 2 ([4]). *Dacă în vecinătatea punctului C funcția satisface condiția $|f(M)| \leq \frac{A}{r^p}$ unde r este distanța de la C pînă la un punct variabil M , A și p sînt constant și $p < 2$, atunci integrala (2) este convergentă.*

Ținînd cont de faptul, că $2 - p > 0$, obținem valoarea integralei extinse la domeniul (σ') :

$$\iint_{(\sigma')} |f(M)| d\sigma \leq \frac{2\pi A}{2-p} r_0^{2-p}, \quad (3)$$

unde (σ') este un domeniu, care nu conține punctul C și este cuprins în cercul cu centrul în C și o rază oarecare r_0 .

Să menționăm că pentru o valoare suficient de mică a lui r_0 integrala pe domeniul (σ') va fi oricît de mică vrem.

În mod analog se definește integrala triplă improprie, extinsă la un domeniu mărginit (v) , dacă $f(M)$ devine infinită în vecinătatea unui punct C și toate raționamentele precedente rămîn valabile și pentru astfel de integrală. Numai condiția suficientă de mai sus pentru convergența absolută a integralei trebuie formulată în acest caz astfel:

Teorema 3([4]). *Dacă în vecinătatea punctului C funcția satisface condiția $|f(M)| < \frac{A}{r^p}$, unde r este distanța de la C pînă la un punct variabil M , A și p sînt constante și $p < 3$, atunci integrala*

$$\iiint_{(v)} f(M) dv$$

este absolut convergentă.

În cazul de față condiția $p < 2$ se înlocuiește prin condiția $p < 3$, deoarece în coordonate polare în spațiu elementul de volum are expresia $dv = r^2 \sin\vartheta dr d\vartheta d\varphi$ (r^2 în locul lui r în $d\sigma = r dr d\varphi$).

Să considerăm acum cazul cînd domeniul de integrare (σ) se extinde la infinit în toate direcțiile, adică este nemărginit. Fie (σ_1) un domeniu finit, care este cuprins în (σ) și se lărgeste nemărginit, astfel încît orice punct M al domeniului (σ) nimerește la un moment dat în domeniul (σ_1) . Considerînd funcția $f(M)$ continuă în domeniul (σ) , putem scrie integrala

$$\iint_{(\sigma_1)} f(M) d\sigma. \quad (4)$$

Dacă prin dilatarea nelimitată a lui (σ_1) această integrală tinde către o limită determinată, care nu depinde de modul, în care s-a dilatat (σ_1) , atunci această limită se numește integrala lui $f(M)$, extinsă la domeniul nemărginit (σ) :

$$\iint_{(\sigma)} f(M) d\sigma = \lim_{diam(\sigma) \rightarrow 0} \iint_{(\sigma_1)} f(M) d\sigma, \quad (5)$$

unde $diam(\sigma)$ este diametrul domeniului σ .

Dacă $f(M) \geq 0$ pentru toate punctele M suficient de depărtate, atunci la dilatarea lui (σ_1) integrala (4) are o limită determinată sau crește la infinit. Pentru primul caz este caracteristic faptul că integrala extinsă la orice domeniu sau chiar la un număr finit de domenii arbitrare, care aparțin lui (σ) și se află în exteriorul unui cerc cu centrul în origine și cu o rază oarecare r_0 , rămâne mărginită (în acest caz, ea tinde către zero, dacă $r_0 \rightarrow \infty$). Să notăm cu (σ') totalitatea domeniilor considerate. Să mai observăm că din definiția integralei improprii rezultă că dacă integrala

$$\iint_{(\sigma)} |f(M)| d\sigma \quad (6)$$

este convergentă, atunci este convergentă și integrala (5). Ea se numește, în acest caz, absolut convergentă; acum ne ocupăm numai de asemenea integrale. Se poate demonstra ușor următoarea condiție suficientă pentru convergență:

Teorema 4 ([4]). Dacă pentru toate punctele M suficient de depărtate funcția satisface condiția $|f(M)| \leq \frac{A}{r^p}$, unde r este distanța de la un punct variabil M , A și p sînt constante și $p > 2$, atunci integrala (5) este convergentă.

În mod analog se determină integrala triplă improprie extinsă la un domeniu nemărginit. În ultima teoremă pentru integrala triplă condiția $p > 2$ trebuie înlocuită cu condiția $p > 3$. Să mai observăm că afirmațiile anterioare, despre integralele duble improprii în cazul cînd $f(M)$ devine infinită, pot fi aplicate și la integrale improprii de suprafață. Asemenea integrale se reduc la integrale pe plan.

Integrala improprie absolut convergentă se reduce la integralele funcțiilor negative $|f(M)|$ și $[|f(M)| - f(M)]$, dar la astfel de integrare n-are importanță faptul cum se reduce domeniul (Δ) la punctul C sau cum se lărgeste domeniul (σ_1) . Întotdeauna se poate considera că (Δ) este un disc sau o sferă (Δ_ρ) cu centrul în punctul C , raza căreia ρ tinde către zero și că (σ_1) este o porțiune a lui (σ) , cuprinsă într-un disc oarecare (K_R) cu centrul în origine, raza căruia crește la infinit.

Exemplu 1 ([1]). Să se calculeze

$$\int_{-\infty}^{+\infty} \int_{-\infty}^{+\infty} \frac{dx dy}{1+x^2+y^2}.$$

Trecem la coordonatele polare:

$$\begin{cases} x = \rho \cos \varphi \\ y = \rho \sin \varphi, \end{cases}$$

Deci $1 + x^2 + y^2 = 1 + \rho^2$ și fie considerăm un domeniu D_n – un disc cu centrul în origine, de rază R . Calculăm integrala

$$\iint_{D_n} \frac{\rho d\rho d\varphi}{1 + \rho^2} = \lim_{R \rightarrow \infty} \iint_{D_n} \frac{\rho d\rho d\varphi}{1 + \rho^2} = \lim_{R \rightarrow \infty} \left(2\pi \cdot \frac{1}{2} \cdot \ln(1 + \rho^2) \right) =$$

$$= \infty, \text{ ceea ce înseamnă că integrala este divergentă.}$$

Exemplul 2 ([1]). Să se calculeze

$$\int_{-\infty}^{+\infty} \int_{-\infty}^{+\infty} \frac{dx dy}{(1 + x^2 + y^2)^{3/2}}.$$

Trecem la coordonatele polare:

$$\begin{cases} x = \rho \cos \varphi \\ y = \rho \sin \varphi, \end{cases}$$

Deci $1 + x^2 + y^2 = 1 + \rho^2$ și fie considerăm un domeniu D_n – un disc cu centrul în origine, de rază R . Calculăm integrala,

$$\iint_{D_n} \frac{\rho d\rho d\varphi}{(1 + \rho^2)^{3/2}} = \lim_{R \rightarrow \infty} \iint_{D_n} \frac{\rho d\rho d\varphi}{(1 + \rho^2)^{3/2}} = \lim_{R \rightarrow \infty} \left(2\pi \cdot \frac{1}{2} \cdot \frac{(1 + \rho^2)^{-\frac{3}{2}+1}}{-\frac{3}{2} + 1} \right) \Big|_0^R =$$

$$= \lim_{R \rightarrow \infty} \left(-2\pi \cdot \frac{1}{(1 + R^2)^{1/2}} \right) \Big|_0^R = \lim_{R \rightarrow \infty} \left(-2\pi \cdot \frac{1}{\sqrt{1 + R^2}} + 2\pi \right) =$$

$$= \lim_{R \rightarrow \infty} 2\pi \left(1 - \frac{1}{\sqrt{1 + R^2}} \right) = 2\pi.$$

Răspuns: 2π .

Exemplul 3 ([2]). Fie funcția $f(x, y) = x^2 y$. Să demonstrăm că ea nu este integrabilă pe planul $\mathbb{R}^2$.

Într-adevăr, dacă considerăm (D_n) – un disc cu centrul în origine de rază n din $\mathbb{R}^2$, adică

$$D_n = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 \mid x^2 + y^2 \leq n^2\},$$

iar n este un număr întreg pozitiv, atunci, trecînd la coordonatele polare, avem:

$$\iint_{D_n} f(x, y) dx dy = \iint_{D_n} x^2 y dx dy = \int_0^n d\rho \int_0^{2\pi} \rho^4 \sin \theta \cos^2 \theta d\theta = 0.$$

Să vedem ce se întîmplă dacă domeniul de integrare nu este disc, dar un dreptunghi.

Fie că considerăm $D'_n \in \mathbb{R}^2$, interval bidimensional închis $[-n; 2n] \times [-n; 2n]$; se vede imediat că:

$$\iint_{D'_n} f(x, y) dx dy = \int_{-n}^{2n} x^2 dx \cdot \int_{-n}^{2n} y dy = \frac{7n^5}{2},$$

deci

$$\lim_{n \rightarrow +\infty} \iint_{D'_n} f(x, y) dx dy = +\infty.$$

Ceea ce ne-a demonstrat că dacă epuizăm planul $\mathbb{R}^2$ cu discuri, observăm că integrala este convergentă, însă dacă D'_n este un dreptunghi, conchidem că funcția $f(x, y) = x^2y$ nu este integrabilă pe $\mathbb{R}^2$. Prin urmare, integrala improprie e divergentă.

Exemplul 4 ([1]). Să calculăm integrala triplă improprie

$$\int_0^{+\infty} \int_0^{+\infty} \int_0^{+\infty} e^{-x^2-y^2-z^2} dx dy dz.$$

Trecem la coordonatele sferice:

$$\begin{cases} x = r \cos \theta \sin \varphi \\ y = r \sin \theta \sin \varphi \\ z = r \cos \varphi \end{cases}$$

Atunci elementul de volum se va calcula astfel: $r^2 \sin \theta d\varphi d\theta dr$, iar $x^2 + y^2 + z^2 = r^2$.

$$\begin{aligned} I &= \int_0^{\pi} \sin \theta d\theta \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^R e^{-r^2} \cdot r^2 dr = -\cos \theta \Big|_0^{\pi} \cdot 2\pi \cdot \int_0^R e^{-r^2} \cdot r^2 dr, \\ &= -\frac{1}{2} r e^{-r^2} \Big|_0^R + \frac{1}{2} \int_0^R e^{-r^2} dr \\ \lim_{R \rightarrow +\infty} I_1 &= -\frac{1}{2} \lim_{R \rightarrow +\infty} \frac{R}{e^{R^2}} + \frac{1}{2} \int_0^{+\infty} e^{-R^2} dr. \end{aligned}$$

Ultima integrală este integrala lui Poisson, care este egală cu $\frac{\sqrt{\pi}}{2}$. Deci

$$I = -\cos \theta \Big|_0^{\pi} \cdot 2\pi \cdot \frac{\sqrt{\pi}}{4} = -(-1-1) \cdot \frac{\pi\sqrt{\pi}}{2} = \pi\sqrt{\pi}.$$

Răspuns: $I = \pi\sqrt{\pi}$.

Concluzii

În această lucrare am tins să expunem materia în măsura posibilităților, într-un mod complet, strict și accesibil, urmărind nu doar de a comunica cititorului un volum de cunoștințe despre integralele multiple improprie, dar de a trezi interesul față de această temă, deoarece o putem întâlni și în alte domenii, spre exemplu, în fizică, la atracția exercitată de o masă asupra unui punct, situat în exteriorul sau în interiorul ei și, totodată, de a contribui la lărgirea orizontului și ridicarea nivelului culturii matematice.

Bibliografie:

1. Г.Н. Берман, *Culegere de probleme de analiză matematică*, Chișinău, Editura Lumina, 1968.
2. Сгăciун, Ion, *Analiza matematică, calculul integral*, Iași, Editura PIM, 2007.
3. Г.М. Фихтенгольц, *Bazele analizei matematice*, vol. II, Chișinău, Editura Lumina, 1970.
4. В.И. Смирнов, *Curs de matematică superioară*, vol. II, Chișinău, Editura Cartea moldovenească, 1959.

CREATIVITATEA ÎN CADRUL ORELOR DE BIOLOGIE

Tatiana POPESCU, masterandă, Facultatea de Științe ale naturii și Agroecologie,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți,
Coordonator științific: **Maria NICORICI**, dr., conf. univ.

*Creativitatea nu înseamnă să găsești un lucru, ci să faci ceva din el după ce l-ai găsit
(James Russell Lowell)*

Resumé: *L'article reflète certaines mesures d'incitation et de formation des capacités créatrices aux étudiants dans les classes de biologie.*

La créativité est un trait complexe de la personnalité humaine, qui signifie la capacité de faire quelque chose unique et original. La créativité est le noyau de l'éducation future.

Mots-clés: *la créativité, le processus éducatif, les méthodes actives – participatives, processus de création, les tâches créatives.*

Creativitatea este o trăsătură complexă a personalității umane, desemnează capacitatea de a realiza ceva inedit, original. Nucleul educației viitoare este creativitatea concepută în calitate de: potențial; demers formativ ce pleacă de la potențial; rezultat, trăsătură definitorie a personalității proactice, autonome și responsabile [Țopa 1980: 7]. Europa trebuie să pună accentul pe capacitatea creativă și inovatoare pentru a putea face față provocărilor globalizării.

În procesul instructiv-educativ se pune accent pe dezvoltarea liberă, armonioasă a individualității umane, pe formarea personalității creative.

Dicționarului enciclopedic consideră *creativitatea* ca trăsătură complexă a personalității umane, desemnând capacitatea de a realiza ceva inedit, original [DE 2002: 213].

Pentru a pregăti tinerii către toate transformările rapide ale vieții cotidiene este oportună dezvoltarea creativității la toate disciplinele. Este necesar să căutăm nu doar dimensiunile noi ale succesului, ci și factori ce asigură reușita. Este unanim recunoscut că orice elev dispune de un potențial creativ pe care noi, profesorii, îl putem dezvolta. Din acest considerent, stimularea creativității apare ca un obiectiv prioritar, care implică schimbări importante, atât în mentalitatea profesorilor, cât și în metodele utilizate de ei în cadrul procesului educațional.

Profesorii sunt din ce în ce mai convinși că educația la timpul viitor nu mai poate fi concepută în afara unui efort dinspre modelarea creativității. S-a ajuns până la formarea acestei idei în termeni foarte categorici – „creativitatea se învață” [Sewartz 1976] – chiar dacă infinitivul verbului îmbracă diverse forme (de tipul: descătușarea creativității, dezvoltarea, stimularea, educarea) asupra cărora teoreticienii vor mai purta, încă, discuții [Cojocar 2003: 168].

Procesul de învățământ poate fi caracterizat ca o învățare creativă atunci când elevii devin participanți activi la lecție, se modelează situații în care ei pot avea inițiativă, pot pune întrebări, pot discuta și propune soluții personale. Doar paradoxul școlii constă în faptul că elevii obțin cunoștințe, dar nu cunosc și o alternativă, ar fi nu oferirea de cunoștințe și modele teoretice gata, dar implicarea treptată a elevilor în procese de cunoaștere și modelare.

Un pas important este depistarea elevilor cu potențial creativ. Ea se poate realiza prin folosirea unor teste speciale. Or, îi descoperim după așa capacități creative, cum ar fi: agerime în gândire; capacitatea de a asimila, selecta și generaliza informația; promova experiențe; calitatea de a realiza imaginația deplină; de a însuși noțiunile; calitatea de a-și antrena memoria; de a prevedea anumite lucruri; continuarea lucrului asupra ideii etc... [Mândâcanu, 1977]. În cazul când utilizăm metode activ-participative în procesul educațional, elevii dotați ies în evidență prin soluționări de sarcini didactice neobișnuite.

În activitatea mea ca profesor de biologie, formarea (învățarea) creativității elevilor și orientarea spre succes la această disciplină constituie un obiectiv major și motivațional care rămâne mereu actual. Studiile arata ca orice om se naște cu anumit potențial creativ. Ea (creativitatea) însăși depinde de experiența personală, talentul și abilitatea de a modela ceva nou. Pe lângă toate acestea, un lucru esențial îl are și motivația, mai ales motivația intrinsecă. Este o comoară să fii motivat de activitatea sau lucrul pe care îl realizezi. Cu părere de rău, mulți din studenți/elevi/ cadre didactice se simt blocați din motivul ca n-au fost de nimeni considerați ca persoane creative și personal n-au încercat să-și valorifice la maxim potențialul său creativ.

După cum se știe, creativitatea presupune formarea condițiilor pentru dezvoltarea unor aptitudini și abilități. Creativitatea se bazează pe memorie, atenție, percepție, valorificând imagini, scheme, idei, clasificate cu ajutorul gândirii. Aceasta orientează și verifică în permanență procesul creației.

Transformările actuale au pus problema elaborării și apoi utilizării unor noi metode de predare și învățare la disciplinele de studiu. Actualmente, a devenit o necesitate promovarea metodelor moderne de instruire care au capacitatea de a stimula participarea activă și deplină, fizică și psihică, individuală și colectivă a elevilor în procesul de studiu. Este necesar și oportun a-i învăța pe elevi să gândească critic, creativ, constructiv, eficient.

Totuși cum poate fi antrenată, formată, educată creativitatea în cadrul orelor de biologie? Modalități sunt suficiente, însă, în mare măsură, responsabilitatea aparține profesorului. El trebuie să manifeste, în primul rând, creativitate în selectarea procedeeleor și condițiilor de desfășurare a lecției. Deoarece biologia este o disciplină cu tematici diverse din lumea plantelor și animalelor oferă profesorul un câmp vast de acțiune pentru încadrare, în egală măsură, a elevilor și profesorilor în proces.

Pentru stimularea creativității, la orele de biologie, sunt binevenite rezolvarea diferitelor tipuri de probleme la genetică, biologia celulară, anatomie, ecologie. Rezolvarea problemelor creative stimulează eficacitatea instruirii. O problemă creativă necesită și o rezolvare inedită. Rezolvarea unor astfel de probleme necesită cunoștințe complexe (biologie, chimie, fizică).

Problemele creative permit:

- generalizarea materiei, repetarea și însușirea noului material;
- dezvoltarea capacităților creative, a gândirii abstracte și logice;
- formarea deprinderilor de a lucra în echipă etc.

Sunt actuale următoarele tipuri de probleme și sau/situație problemă, de exemplu:

a. *experimentale.*

1. Cum puteți argumenta că vasele sangvine de sub pielea mâinii sunt – vene?
2. De ce persoana care stă pe scaun nu se poate ridica de pe el fără ca să nu se aplece înainte?

b. *inovaționale*

1. Oul a fost cântărit până la și după incubație. S-a schimbat oare greutatea oului? De ce?

c. *care dezvoltă spiritul de observație*

1. De ce în timpul mersului se mișcă mâinile?
2. Sunt prezente glande sebacee pe palme?
3. De ce antibioticele pot provoca dereglări în digestie?
4. Pol Breg menționa: este necesar ca orice persoană să se îngrijească de sănătatea sa. Pentru aceasta lui îi ajută 9 „medici”. Cine sunt „medicii” subînțeleși de savant?

Prin sarcini creative de acest tip elevilor li se stimulează:

- Încrederea – elevii trebuie să ajungă să creadă că ideile lor au valoare.
- Implicarea activă – elevii sunt deschiși spre căutare, studiază necondiționat, învață din plăcere, astfel capacitățile intelectuale cresc.
- Schimbul de idei – care condiționează spiritul de cercetare, descoperire, intrigă spre competiția de idei.

Astfel, aceste competențe pot fi dezvoltate cu ajutorul diferitor tehnologii interactive, bunăoară:

În baza materialului studiat, **alcătuiește un Cinkein** (poezie din cinci versuri) după următorul algoritm:

- I. Denumirea Cinkein-ului (substantiv);
- II. Două adjective determinative care descriu substantivul;
- III. Trei verbe care exprimă acțiune (la gerunziu);
- IV. Frază din patru cuvinte ce exprimă sentimentele elevului față de subiect;
- V. Ultimul vers este format dintr-un singur cuvânt (substantiv) care exprimă esența subiectului.

Exemplu de Cinkein la tema: Celula

- I. Celula
- II. Nucleată, sferică
- III. Acumulează, depozitează, transportă
- IV. Cea mai mică unitate a viului
- V. Sistem.

Unii autori propun necesitatea utilizării tehnicii „Interogării multiprocesuale”, care cuprinde o taxonomie de mai multe tipuri de întrebări dispuse ierarhic. Tehnica respectivă este benefică în cadrul orelor de biologie atât pentru profesor, cât și pentru elev, fiindcă atestă concomitent nivelul profesionalismului și măiestriei cadrului didactic și al educatului de a lansa și

răspunde creativ și logic la întrebări adecvate situației. Această taxonomie de întrebări cu succes poate fi racordată și la sarcini pe nivele cognitive.

În cele ce urmează expunem exemple de întrebări pentru anumite tematici [Nicorici, 2005].

- *întrebările care vizează nivelul literal al unui conținut* necesită reproducerea mnemonică a datelor, noțiunilor, legilor. Efortul din partea elevului este minim, răspunsurile cu ușurință sunt preluate din text. Sunt antrenate percepția și memoria. (Exemplu: *Numește tipurile de pigmenți grație cărora algele au fost categorisite în trei grupuri*).
- *întrebările de transpunere* cer elevilor să transforme informațiile, să se transpună imaginar în situația descrisă în text și să descrie ceea ce văd, aud, simt, trăiesc. Transpunerea mentală este un proces creativ care-l determină pe elev să exerseze operațiile gândirii (Exemplu: *Stabilește pașii algoritmului pregătirii preparatului vremelnic și examinării plastidomului celular*).
- *întrebările aplicative* necesită racordarea situației de învățare la viața cotidiană, analiza datelor și a experimentelor. (Exemplu: *Compară datele din text...; Ce s-ar putea întâmpla cu plantele și animalele moarte dacă n-ar exista reducători în lanțul trofic?*).
- *întrebările interpretative* solicită elevii să descopere conexiunile dintre fapte, evenimente, idei și stimulează gândirea speculativă, critică, favorizând înțelegerea profundă. Înțelegerea poate fi considerată ca interpretare. (Exemplu: *Cum explici noțiunea de ciupercă și bacterie parazită?*).
- *întrebările analitice* sunt cele care solicită să descompună un conținut în componente și să analizeze aceste componente pentru a identifica toate caracteristicile. Necesită operații logice complexe (transfer, inducție, deducție, evidențiere, asociere). (Exemplu: *Cum argumentezi postulatul: Mușchii sunt considerați ca ramură închisă în evoluția plantelor?*).
- *întrebările sintetice* solicită rezolvarea unor probleme într-un mod creativ, propunând chiar mai multe variante, fără a le avea pregătite din timp, utilizând toate cunoștințele și experiențele anterioare. Necesită adoptarea deciziei lor. (Exemplu: *Imaginați-vă o diagramă care ilustrează schimbările masei uscate a frunzelor și a tuberculilor de cartof, timp de 5 luni. Cum explicați, de ce masa tuberculului continuă să crească, deși cea a frunzelor scade?*).
- *întrebările de evaluare* solicită elevii să facă aprecieri și judecăți de valoare despre faptele, evenimentele, comportamentele, situațiile analizate. Formularea judecăților evaluative se face prin raportarea ideilor dintr-un text la convingerile, credințele personale ale elevilor, la sistemul lor de valori. (Exemplu: *Explică prioritatea evolutivă a apariției seminței în viața plantelor*).

Se înscriu minunat în cadrul unor lecții de generalizare distribuția unor **roluri de genul:**

1. *Rol de punct* – după ce s-a spus totul, acest elev va generaliza...
2. *Rol de virgulă* – elevul va complete ceea ce n-au spus alții...

3. *Rol de fotograf* – elevul-fotograf va reține cea mai frumoasă secvență a lecției sau cea mai neplăcută...
4. *Rol de medic* – elevul-medic va analiza rolul temei pentru sănătatea omului și tendința pe care o poate avea cu mediul ambiant...
5. *Rol de pictor* – elevul-pictor va realiza o caricatură a lecției sau va reda ideea principală, printr-un desen sau schemă...

Pentru stimularea și antrenarea gândirii logico-creative propun elevilor în cadrul reflecției (Tema: animalele sălbatice) să analizeze versurile din poezia alăturată și să corecteze autorul, care a greșit în timpul copierii îmbinărilor.

Harababură [V. Filip 1986: 70]

- Cerbul urlă în pădure,
- Corbul are pene sure,
- Porcul mormăie în desiș,
- Lupul paște în luminiș,
- Ursul rămă sub stejar,
- Cucul croncănește-arar (rareori),
- Veverița e haină,
- Cucuveaua gospodină.

Utilizez cu succes și rezolvarea unor însărcinări de tipul: **Logogrif** – joc distractiv care constă în a găsi un cuvânt căruia, dacă i se adaugă sau i se îndepărtează pe rând câte o literă, capătă de fiecare dată un alt înțeles [DEX, RO 1975: 507], de exemplu:

Logogriful I: Sunt fruct solzos de conifer,
Cu „**R**” mă vezi pe nas la rinocer. (*Con - Corn*)

Logogriful II: La orișice etaj îl întâlnești,
Dar dacă-n mijloc „**M**” îi mai ticsești,
Obții un arbore înalt, ce crește
Cu-n pământuf de frunze mari în creștet. (*Palier - Palmier*)

Se înscriu de minune în topul preferințelor și **Inversările** care le propun de multe ori la captarea atenției, cum ar fi:

Sunt adjectiv, exprim o stare,
M-alătur celui fără stare,
Dar invers totdeauna eu,
În caz de „**Ă**” preschimbi în „**A**”.

Mă simt mai bine-n heleșteu. (Sărac - Caras). [Filip 1986: 111].

Jocurile intelectuale (integramele) sunt un prilej de stimulare a creativității, și, concomitent, de consolidare a cunoștințelor, educării tendinței de a descoperi ceva nou, a reciti odată în plus anumite surse informative, care îl pregătesc pe elev pe neobservate către cercetările de mâine.

De exemplu, la biologia vegetală (clasa a VII-a) propun următorul **joc intelectual**:

În pătrățelele alăturate înscrieți denumirile a 7 plante care se încep cu litera „**P**”.

1. Erbacee din familia gramineelor;
2. Arbore înalt;
3. Plantă amară la gust;
4. Plantă erbacee cu flori galbene, ce apar înaintea frunzelor;
5. Plantă erbacee ale cărei semințe sânt înzestrate cu umbrelă;
6. Mărăcine;
7. Sunătoare.

P	i	r						
	l	o	p					
	e	l	i	n				
	o	d	b	a	l			
	ă	p	ă	d	i	e		
	o	r	u	m	b	a	r	
	o	j	a	r	n	i	ț	ă

La biologia animală în clasa a VIII-a realizăm **jocul „Robingo”** care poate fi integrat la începutul unei lecții cu scopul de a consolida și evalua cunoștințe din lecția anterioară / sau și la recapitularea cunoștințelor. Profesorul stabilește tema jocului, concurenții, un elev care indică pe cei care răspund primii și unul care notează punctajul.

Pentru dezvoltarea creativității se cere să se formuleze acasă enunțuri scurte, care necesită un răspuns dintr-un cuvânt. Participanții se aliniază pe un rând cu fața spre clasă. Profesorul formulează enunțul, iar cei care cunosc răspunsul ridică mâna.

Supraveghetorul va nominaliza elevul care ridică primul mâna. Dacă răspunsul este greșit, va fi solicitat elevul care a ridicat mâna al doilea.

De exemplu la lecția cu tema: Digestia în seria animală, pot fi utilizate următoarele enunțuri (întrebări):

1. Cu ajutorul cui își preiau rizopodele hrana?
2. La ce grupă de organisme întâlnim pentru prima oară digestia exclusiv extracelulară?
3. La ce grupe de animale apar prima dată în cursul filogeniei: a) digestia extracelulară; b) tubul digestiv; c) anusul; d) glande producătoare de sucuri digestive; e) dinți în alveole;
4. Din câte camere constă stomacul la vacă și la oaie;
5. Care este organul de apucare a hranei la păsări?
6. Organ musculo-fibros care intervine în masticăție?
7. Sucul secretat de ficat se numește?
8. Care este pH-ul în cavitatea bucală, dar în stomac?
9. Numiți lungimea intestinului gros la om?
10. Ultimul segment al intestinului gros se numește?

Studiul de caz antrenează creativitatea, dezvoltă spiritul de observație, educă responsabilitate. În clasa a X-a la biologia omului propun elevilor să **analizeze următorul studiu de caz** și să răspundă la întrebările expuse mai jos.

„Un pacient își pierde cunoștința. După ce își revine, îi explică medicului că a avut dificultăți în a urca scările, după care a avut o durere puternică în partea stângă a toracelui”.

1. La ce fel de teste va fi supus pacientul?
2. Electrocardiograma indică modificări datorate unei suferințe cardiace. Care este diagnosticul pe care medicul îl poate pune?
3. Pacientul precizează că a avut întotdeauna un regim alimentar bogat în alimente grase, că fumează mai mult de un pachet de țigări pe zi și că unul din părinți a murit ca urmare a unei boli cardiace. Au vreo semnificație aceste informații în contextul simptomelor prezentate de pacient?

Adică prin punerea și rezolvarea sarcinilor de tip creativ elevilor li se stimulează: încrederea în sine, implicarea în rezolvarea unor probleme, luarea unor decizii, se dezvoltă spiritul de echipă, se iau atitudini față de sine și cei din jur, devin mai ordonați, își dezvoltă capacitatea de a lucra cu surse bibliografice adăugătoare, se implică în cercetare etc.

În concluzie, putem remarca următoarele: elevul creativ devine ingenios, îndrăzneț, inventiv, cu inițiativă, flexibil, etc. Formarea potențialului creativ al elevilor reprezintă una din prioritățile educației la acest început de mileniu, și după cum menționa, Ayn Rand [9], un om creativ este motivat de dorința de a realiza ceva, și nu de dorința de a-i învinge pe ceilalți.

Bibliografie:

1. Cojocar, V. M., *Educație pentru schimbare și creativitate*, București, R.A., Editura didactică și pedagogică, 2003, p. 168.
2. Filip, Vitalie, *Cine-i mai isteț. Probleme, ghicitori, jocuri*, Chișinău, Editura Literatura artistică, 1986, 111 p.
3. Mândăcanu, Virgil, *Bazele tehnologiei și măiestriei pedagogice*, Chișinău, Editura „Lyceum”, 1977, 358 p.
4. Nicorici, M., *Racordarea interogării multiprocesuală la elaborarea sarcinilor didactice pe nivele*. Materialele conf. șt. inter., consacrate aniversării a 60-a de la fondarea USB „Alec Russo”: Calitatea formării specialiștilor în învățământul superior: strategii, forme, metode, Bălți, 5-7 noiembrie 2005, Vol. II, Presa universitară bălțeană, 2005, p. 96-103.
5. Scwartz, B., *Educația, mâine* (trad.), București, Editura didactică și pedagogică, 1976.
6. Țopa, L., *Creativitatea*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.
7. *Dicționar Enciclopedic*, Ed. IV, Cartier, 2002, 1696 p.
8. *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei RSR, 1975, 1049 p.
9. <http://autori.citatepedia.ro/de.php?a=James+Russell+Lowell>

UNELE PARTICULARITĂȚI ETOLOGICE ALE PĂSĂRILOR GALINACEE DOMESTICE

Carolina BATCU, masterandă, Facultatea de Științe ale naturii și Agroecologie
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți,
Conducător științific: **Vasile BUZDUGAN**, dr., conf. univ.

Abstract: *The work-sheet presents the results of research of ethology and the behavior of poultry. The relation established experimentally between the individuals of poultry in the same group. The work-sheet also presents some data on biorhythm aspects of domestic cocks' song.*

Keywords: *poultry, ethology, behavior, relationships between individuals, biorhythm, Buttercup song, hen chicken.*

Istoria civilizației este asociată îndeaproape cu animalele domestice [1]. La apariția comunităților umane, acum aproximativ 10-12.000 de ani, câteva specii de mamifere mari și păsări au fost domesticite, dînd, astfel, posibilitate umanității să treacă de la condițiile primitive de viață la o calitate mai bună a vieții. Anume domesticirea animalelor a fost primul pas către îmbunătățirea calității vieții prin știință și tehnologie.

De la începutul civilizației, oamenii au fost dependenți de animalele și păsările domestice precum și de produsele lor [2]. Dintre toate speciile de animale puține au fost domesticite, dar acestea constituie în prezent o mare diversitate de rase. Din numărul foarte mare de rase de păsări omenirea a domesticit și le-a învățat doar pe unele: găini, curcani, pichere, păuni, gîște, rațe și hulubi. Actualmente, continuă să se facă încercări de a domestici și alte păsări.

Pe de o parte, domesticirea implică folosirea animalului viu pentru ca omul să-i controleze reproducerea, să-i ia puiul, să se folosească de puterea sa de muncă, să-și procure produsele pe care omul le poate folosi atît în alimentație, cît și pentru alte necesități și să se bucure de prezența iubitoare sau de protecția oferită de către acest animal. Pe de altă parte, domesticirea presupune și o anumită apropiere a animalului față de om, dar mai ales a omului față de animal, această apropiere manifestîndu-se prin lipsa fricii, prin cunoașterea comportamentului și a nevoilor animalului, prin îngrijirea și hrănirea lui adecvată.

Termenul de etologie provine din limba greacă, prin reunirea cuvintelor „ethos” (obicei, caracter, deprindere, comportament) și „logos”(știință). După N. Tinbergen, etologia este știința care se ocupă cu studiul biologiei comportamentului[3].

Se poate afirma că studiile etologice vizează identificarea cauzelor care determină un animal să reacționeze într-un anumit fel într-o situație concretă și în ce mod un anumit comportament contribuie la supraviețuirea individului.

Studierea comportamentului animalelor, inclusiv a păsărilor, atît sălbatice, cît și domestice, a fost întotdeauna importantă în aspect practic pentru om. Or, observînd anumite comportamente la reprezentanții lumii vii (plante, animale), omul a învățat să prognozeze anumite viitoare modificări meteorologice ale stării vremii și astfel putea să-și conformeze și ajusteze activitățile sale adecvat lor.

Cercetarea de față intenționează să concretizeze și să verifice unele afirmații teoretice ce țin de etologia și comportamentul unor păsări domestice și să scoată în evidență unele noi aspecte ecologice ce țin de manifestarea acestora.

Scopul propus – studiarea particularităților etologice ale unor păsări galinacee domestice.

Pentru realizarea acestui scop au fost întocmite următoarele **obiective**:

- Studiarea publicațiilor științifice la subiectul etologia păsărilor domestice;
- Studiarea relațiilor intragrupale dintre indivizii aceluiași grup de păsări;
- Cercetarea unor aspecte bioritmice la cocoșii domestici.

Inovația lucrării: – s-au obținut pentru prima dată date vizînd particularitățile bioritmologice (circadiene și sezoniere) ale cîntecului cocoșilor domestici și comportamentul parental manifestat de către cloșcă în relațiile cu pușorii, precum și dintre pușori în diferite situații în cadrul grupului.

Valoarea practică. Creșterea animalelor de interes zootehnic este unul din cele mai importante sectoare de activitate din cadrul unei agriculturi moderne. În cazul animalelor crescute în scop economic, artificializarea, uneori, excesivă a condițiilor de viață (claustrarea, aglomerarea, mixajul, furajarea monotonă, etc.) nu asigură condițiile necesare pentru desfășurarea normală a diferitelor tipare comportamentale specifice. Cunoașterea detaliată a comportamentului animalelor se impune ca o necesitate în cazul creșterii animalelor în diferite variante tehnologice. Rezultatele și concluziile acestei lucrări pot servi în ajutor pentru optimizarea creșterii animalelor de interes zootehnic, care presupune adaptarea metodelor și tehnologiilor de creștere, astfel încît să se asigure un confort tehnologic cît mai apropiat de cerințele comportamentale ale animalelor, pentru ca acestea în consecință să ofere și o productivitate cît mai mare.

Metodologia cercetării

Cercetările asupra diverselor aspecte ce țin de etologia păsărilor domestice s-au declanșat începînd cu luna iulie a anului 2010. Observațiile s-au dus asupra unui eșantion de păsări ce a cuprins: o cloșcă cu 15 pui proprii și 8 adoptați și un cocoș. Pe parcursul a cinci luni (iulie-noiembrie a anului 2010), s-a efectuat cercetarea unor manifestări bioritmice la cocoșii domestici, și anume a fost fixată în dinamică ora la care începeau zilnic cîntul lor și de cîte ori își repetau ei cîntecul.

Un alt obiectiv al cercetărilor viza studiarea relațiilor dintre indivizii unui grup (format din cloșca cu puii săi). S-au fixat date despre comportamentul parental manifestat de către cloșcă, cît și relațiile dintre pușori în diferite situații în cadrul grupului.

Rezultate, interpretări și discuții

Cîntecul cocoșilor continuă să mai reprezinte o enigmă, esența căreia s-a încercat a se descifra de o mulțime de oameni de știință.

Unii consideră cîntecul acestor păsări ca un descîntec ce alungă duhurile rele din mreaja nopții, alții remarcă capacitatea cîntecului lor de a servi pentru om ca niște barometre vii ce pot servi ca repere meteorologice [5]. Strămoșilor noștri depărtați, acest cîntec al cocoșilor le servea ca ceasornic pentru orientarea în timp, măsurarea vremii. Într-adevăr s-a observat o oarecare legitate în cîntecul acestor păsări. Alți cercetători remarcă și faptul că cocoșii cu ajutorul cîntecului lor își marchează teritoriile și le amintesc semenilor săi situații cu un rang mai jos, cine e „stăpînul” acestor domenii.

De obicei, cocoșii din gospodării diferite își alternează cîntecul pentru ca ei să fie auziți de toți ceilalți. Mai mult ca atît, s-a observat chiar o oarecare

rînduală, astfel încercîndu-se de a se evita suprapunerea (coincidența) cîntecelor cocoșilor, fiecare de parcă își așteaptă rîndul pentru a-și expune cîntul.

Prin rezultatele cercetărilor noastre în lucrarea dată am încercat să aruncăm, în măsura posibilităților, ceva lumină asupra unor aspecte ale misterului ce-l poartă de atîtea milenii cîntecul aceste păsări.

Atenția cercetărilor noastre a fost îndreptată asupra unor așa aspecte ale cîntecului ca durata, frecvența, plasarea în timp în cadrul unei zile diurne și dinamica lor sezonieră.

Datele privind frecvența cîntecului cocoșului sînt prezentate în figura 1.1.

După cum se observă, numărul de cîntări ale cocoșilor variază considerabil pe parcursul a 24 de ore. Astfel, în decursul a 24 de ore prima cîntare a cocoșului se produce în jurul orelor 2⁴⁰-4¹⁶ noaptea, realizîndu-se și cel mai mic număr de cîntece (2). Apoi peste aproximativ 1-2 ore cocoșii din nou cîntă (a doua oară) înregistrîndu-se un număr ceva mai ridicat de cîntece (3-4). Observările au arătat că cocoșul realizează cel mai mare număr de cîntece dimineața în intervalul de timp 6³⁰-7²⁰ în fiecare dintre cele trei luni de observări, valoarea record înregistrîndu-se la 3 iulie ora 6³⁰ - 20 de cîntece (12-20).

Valori destul de ridicate ale numărului de cîntece se constată la fel și în intervalul orelor 8⁵⁶-9³⁰ (9-14). Însă, începînd cu ora 10 și pînă la ora 15³⁰, valorile din nou scad, iar în intervalul 16⁰⁰-17¹⁸ cunoscînd o nouă semnificativă ascensiune (aproape de două ori față de nivelul din intervalul de timp 10⁰⁰-15²⁸) după care urmează o nouă perioadă de scădere a numărului de cîntece.

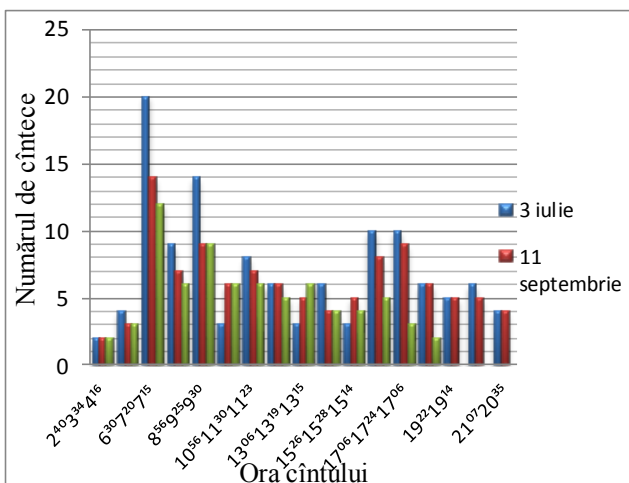

Fig. 1.1. Frecvența comparativă pe ore a cîntecului cocoșului pe parcursul a 24 de ore (iulie-noiembrie, 2010)

Totodată, se mai constată că începînd cu luna noiembrie după orele 18 și pînă dimineața la ora 4 cocoșii tac cu desăvîrșire.

Datele referitoare la dinamica numărului de cîntece realizate de cocoș timp de 24 de ore sînt prezentate în fig. 1.2.

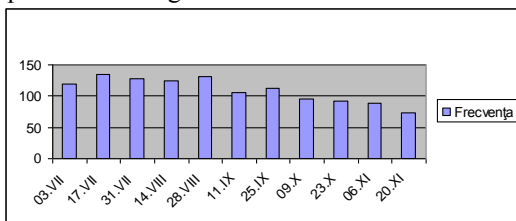

Fig. 1.2. Dinamica numărului total de cîntece realizat de cocoș timp de 24 de ore

Se poate observa în fig. 1.2. faptul că la data de 17 iulie (în miez de vară) numărul total de cîntece este cel mai mare, atingînd cota de 135 (în cadrul a 17 cîntări pe parcursul a 24 de ore). Cu o diferență neesențială de patru unități (131 cîntece) cocoșul a realizat în cadrul aceluiași număr de cîntări în un nou aproape record la 28 august.

Totodată în perioada 03.VII-25.IX numărul total de cîntece întrece permanent cota de 100 în cadrul aceluiași stabil număr de cîntări (17). În continuare, începînd cu luna octombrie, odată cu scăderea temperaturii și micșorării semnificative a duratei zilei cu lumină (fotoperioadei), se observă și o reducere a numărului de cîntece sub cota 100 timp de 24 de ore, micșorîndu-se treptat și numărul cîntărilor cocoșului (pînă la 14 în luna noiembrie). La data de 20 noiembrie s-a atestat numărul minim de cîntece (73, adică aproape de două ori mai scăzut ca în ziua record – 17.VII) în cadrul a unui număr minim de cîntări.

Din observările efectuate, s-a mai stabilit, de asemenea, că chiar și în cazul cînd cocoșii sînt izolați în încăperi întunecoase, pe parcursul întregii zile ei oricum cîntă la aceeași oră ca și cei de la libertate, orientîndu-se probabil după cîntările altor cocoși din gospodăriile vecine sau poate că e vorba de ceasornicul lor biologic.

În cadrul unui alt ciclu de cercetări s-au dus observații asupra puilor de găină și s-a încercat a scoate în evidență care sînt relațiile dintre aceștia în cadrul grupului.

Grupul de pui număra 23 de indivizi (15 eclozați de cloșca menționată mai sus și 8 pușori adoptivi). E vorba deci de un grup format cumva artificial din indivizi eclozați de cloșcă și indivizi intruși, adoptați. În cadrul acestui grup puteau fi distinse trei grupulețe mai mici ce s-au constituit:

- primul subgrup – constituit din însăși puii cloștii, dar care se deplasau și se țineau cumva mai independent față de aceasta;
- din al doilea grup făceau parte puii la fel eclozați de această cloșcă, dar, în comparație cu grupul precedent, aceștia nu se depărtau prea tare de mama lor;
- al treilea grup era constituit din micuții adoptați, care nu se îndepărtau nici ei prea tare de cloșcă, dar nu se țineau nici prea aproape. Relațiile între ei în cadrul microrgupării se caracterizau printr-o legătură mai strînsă în comparație cu cei din celelalte grupări.

Puii de găină în raport cu cei de găscă sau rațe, nu păstrează grupul pentru mult timp. Ei se deplasează independent la distanțe destul de îndepărtate, fără teamă de a se îndepărta prea tare de frații săi. Totuși ei țin o permanentă legătură între ei cu ajutorul limbajului și, peste un interval oarecare de timp, periodic își cheamă frații, iar găsimdu-se, „discută” după care se îndepărtează din nou.

Observările asupra relațiilor dintre puișori în cadrul cîrșorului au arătat că puii pot fi urmăriți toți împreună doar în timpul somnului la culcuș. În cadrul grupului, deseori se observau conflicte între pui, mai frecvent din cauza hranei. Precum se știe, în lupta pentru existență învinge cel mai puternic și bine adaptat, la fel și în cazul puilor învinge cel mai abil și viguros și are prioritate în accesul la hrană (ierarhia indivizilor).

Între pui întotdeauna există un pui „general” care-i ciupește pe toți, dar el nu este atins de nimeni. Este și „colonelul” și un „subcolonel” ș.a.m.d. pînă la „soldatul de rînd”, căruia îi este cel mai greu să supraviețuiască, fiind fugărit și ciupit de toți îndurînd toate încercările la care este supus. De asemenea, s-a constatat că cocoșii încă de timpuriu încep a clarifica relațiile dintre ei, iar găinușele puțin mai tîrziu [4].

Efectuînd cercetări asupra primei cloști și puii săi s-a observat din partea ei o grijă foarte exprimată față de micuți, la cea mai mică primejdie le venea în ajutor, dînd dovadă de multă agresiune. Acest lucru s-a constatat din experimentul 2, cînd la apariția cîinelui în adăpostul cloștii și puilor săi, mama a zbîrlit penele și, producînd un coticodăcit puternic a atacat cățelul care de la început ataca și el însă pînă la urmă a cedat și s-a retras. În timpul conflictului puii, de obicei, se retrag în spatele găinii tupilîndu-se cu toții la pămînt, iar după ce se finisează încăierarea cloșca verifică dacă toți puii sînt în regulă. Cu timpul această grijă este din ce în ce mai mică, puii crescînd se îndepărtează tot mai mult de mama sa, dar și cloșca pe timp ce trece nu mai manifestă aceeași intensitate a grijii ca în primele zile de viață a puilor. La aproximativ două luni de la eclozare cloșca nu mai manifesta niciun interes față de pui săi.

Totodată este interesant și nu destul de simplu de explicat faptul că instinctul matern nu poate fi observat la toate cloștile. Drept exemplu putem aduce cloșca numărul 2 care, imediat după eclozarea puilor, nu a manifestat grijă față de ei. Să fie oare aceasta pur și simplu rezultatul variabilității care e motorul și sursa de bază a evoluției?

Concluzii:

1. Cîntecul cocoșilor nu se produce spontan, ci decurge oarecum legic: doar în anumite ore, iar numărul cîntecelor și cel al cîntărilor se schimbă scăzînd spre sezonul rece.
2. Instinctul matern nu e bine exprimat la toate cloștile, iar la acele păsări la care se manifestă, el se reduce considerabil în intensitate sau se stinge definitiv după aproximativ două luni de îngrijire și ghidare a puilor.
3. Puii de găină, comparativ cu cei de găscă sau rațe, nu păstrează atît de fidel grupul, dispersîndu-se separat și pot fi văzuți toți împreună doar în timpul somnului la culcuș.

Bibliografie:

1. Acaticăi, S., *Etologie: Comportamentul animalelor domestice*, Timisoara, Ed. EUROBIT, 2003, 190 p., ISBN 973-620-067-1 619:591:5:636; ISBN 973-620-067-1.
2. Barnett, S. A., „*Instinct*” și „*Inteligență*” *comportamentul animalelor și omului*, Ed. Științifică, 1970, 314 p.
3. Brooks, F., *Comportamentul animalelor*, 1991 USBORNE Publishing L.t.d. England 1998, Ed. VOX, 48 p., ISBN 973-9381-10-3.
4. Wilson, E. O., *Sociobiologia*, București, Ed. Trei, 2003, 507 p., ISBN 973-8291-08-9.
5. Zaiancikovski, I. A., *Barometre vii*, Chișinău, Ed. Știința, 1991, 169 p., ISBN 5-376-01115-1.

PRODUCTIVITATEA GRĂULUI DE TOAMNĂ ÎN ASOLAMENT ÎN FUNCȚIE DE SISTEMUL DE FERTILIZARE

Gheorghe BURLAC, student, Facultatea de Științe ale naturii și Agroecologie,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Conducător științific: **Stanislav STADNIC**, dr., conf. univ.,

Abstract: *Different systems of fertilization in crop rotation allowed increasing productivity of winter wheat of the agricultural year 2009-2010 under the 1.12 to 2.97 t/ha. Weather conditions 2010-2011 agricultural year contributed stalk lodging in variants fertilized plants, the large losses that led to mechanized harvesting. In conditions similar the agricultural year 2010-2011 is necessary for decreased doses of fertilizers.*

Keywords: *Winter wheat, systems of fertilization, crop rotation, fertilizers, weather conditions.*

Introducere

Grâul este cea mai importantă plantă cultivată, din care se obține, în principal, pâine, aliment de bază pentru cca. 40% din populația globului. Prin măcinare, din boabele de grâu se obține făina care este utilizată pentru prepararea de diferite produse de panificație și patiserie, fabricarea de paste făinoase, etc. Boabele de grâu intră în alcătuirea amestecurilor de cereale pentru micul dejun. Boabele de grâu se utilizează în hrana animalelor ca atare sau măcinate. De asemenea, în furajarea animalelor se utilizează și tărîța, rezultată ca subprodus în urma procesului de măcinare, aceasta fiind bogată în proteine, lipide și săruri minerale. În condițiile Moldovei factorii principali naturali, care asigură formarea unor recolte înalte și stabile, sînt umiditatea solului și nivelul fertilității efective. Folosirea rațională a fertilizanților asigură o utilizare mai eficientă a umidității solului cu 25-35 % [1].

În ultimii 10-12 ani cantitatea îngrășămintelor locale, încorporate în sol, s-a micșorat de 25-30 de ori, al celor minerale de 35-45 de ori, bilanțul humusului și elementelor nutritive este profund negativ, fertilitatea efectivă scade, ca rezultat recoltele obținute sînt extrem de modeste și de calitate joasă [1, 3]. Acest fapt se observă, îndeosebi, la cultivarea plantelor agricole de cîmp. Practic în ultimii ani producția agricolă a principalelor culturi de cîmp este la nivelul perioadei infe-

rioare epocii de chimizare. Un material factologic imens, acumulat în instituțiile de cercetări științifice din diferite zone pedoclimatice, demonstrează că la folosirea rațională a îngrășămintelor se pot obține recolte înalte și stabile ale culturilor agricole de o calitate superioară. Sporirea productivității agrofitorozelor și ameliorarea calității producției este strâns legată de acțiunea nivelului optim de nutriție minerală a plantelor la toate etapele organogenezei. În numeroasele experiențe cu studierea influenței îngrășămintelor minerale asupra recoltei culturilor și productivității asolamentelor, efectuate pe diferite tipuri de sol, inclusiv și subtipuri de cernoziom, s-a constatat influența lor pozitivă asupra productivității plantelor de cultură și asolamentelor în întregime la respectarea dozelor optime [2, 4].

Datele instituțiilor de cercetări științifice și practica agricolă dovedește avantajul aplicării comune a gunoiiului de grajd și îngrășămintelor minerale asupra nivelului și calității recoltei. Îmbinarea corectă a gunoiiului de grajd cu îngrășămintele minerale în asolament sporește productivitatea lui. La folosirea gunoiiului de grajd împreună cu îngrășămintele minerale se obțin recolte mai mari de la dozele mai mici de fertilizare, decât la aplicarea lor separată în doze mai mari. Creșterea recoltelor la aplicarea complexă a îngrășămintelor minerale și organice se explică prin aceea că acțiunile lor de fertilizare nu se sumează, dar se măresc, se obține o nouă calitate, care condiționează sporirea eficienței gunoiiului de grajd și îngrășămintelor minerale. Sporirea eficienței aplicării complexe a îngrășămintelor organice și minerale s-a constatat într-un șir de experiențe de lungă durată pe diferite soluri. În experiențe pe cernoziom levigat productivitatea maximă a asolamentelor a asigurat aplicarea sistematică a gunoiiului de grajd în cantitate de 5,7-6,7 t/ha și a îngrășămintelor minerale (NPK) în cantitate de 135-240 kg s.a./ha [5].

Materiale și metode

În Republica Moldova anul 2010 a fost cald și cu precipitații. Temperatura medie anuală a aerului a constituit în teritoriu 8,9-11,2°C căldură, depășind norma climatică cu 0,8-1,3°C. Precipitațiile au căzut neuniform.

Sezonul de iarnă 2010-2011 în Republica Moldova a fost în general mai rece decât în mod obișnuit și cu precipitații.

Primăvara anului 2011 în Republica Moldova a fost puțin mai caldă ca de obicei. Vara anului 2011 în Republica Moldova a fost caldă și izolat cu deficit de precipitații. Temperatura medie a aerului pentru acest sezon a constituit în teritoriu +20,1..+22,2°C, fiind cu 0,8-1,5°C mai ridicată față de normă, ceea ce în ultimii 20 ani se semnalează în medie o dată în 3 ani.

Cercetările s-au efectuat în experiența de lungă durată a ICCC „Selecția”, fondată în anul 1971 pe cernoziom tipic, moderat gros, argilo-lutos pe argilă cu grosimea orizontului de humus 92 cm. Adâncimea efervescenței carbonaților – 65 cm.

Începând cu anul 1991 se studiază patru sisteme de fertilizare în asolament cu 6 sole:

- naturală (fără îngrășăminte, varianta 1);
- minerală (NPK 75,130,175 kg s.a./ha suprafață de asolament, variantele 2,3,4);
- organo-minerală (NPK 75, 130, 175 kg s.a./ha suprafață de asolament și gunoi de grajd 10 și 15 t/ha suprafață de asolament, variantele 5,6,7,8,9,10);
- organică, 15 t/ha suprafață de asolament gunoi de grajd (varianta 11).

Sistemele de fertilizare studiate se deosebesc atât după doze, cât și după raportul de substanțe nutritive.

Îngrășămintele minerale se introduc anual sub lucrarea de bază a solului în doze corespunzătoare cu excepția celor cu azot, care se administrează în 2 etape: ½ din toamnă și ½ primăvara devreme ca nutriție suplimentară. Gunoiul de grajd în experiența se încorporează în sol sub arătura de toamnă: variantele 5, 6, 7 – la sfecla de zahăr (60 t/ha); variantele 8, 9, 10, 11 – la sfecla de zahăr (60 t/ha) și floarea-soarelui (30 t/ha). Grâul de toamnă, ca și celelalte plante de cultură, utilizează postacțiunea gunoiului de grajd.

În experiență a fost aplicată agrotehnica acceptată pentru culturile de câmp respective și zonei de nord a Republicii Moldova.

Pentru aprecierea eficienței acțiunii îngrășămintelor variantele cercetate se compară cu matorul nefertilizat. Cu scopul de a stabili acțiunea diferitor raporturi de elemente nutritive, s-a mărit doza îngrășămintelor cu azot pe fon de fosfor și potasiu. S-a efectuat observări după apariția fenofazelor și dinamica creșterii plantelor.

Dozele de îngrășăminte, aplicate nemijlocit pentru grâu de toamnă sînt următoarele:

- mator – fără îngrășăminte;
- sistemul mineral, variantele 2, 3 și 4 – $N_{60}P_{30}K_{30}$, $N_{90}P_{60}K_{60}$ și $N_{120}P_{60}K_{60}$, corespunzător;
- sistemul organo-mineral I, variantele 5, 6 și 7 – $N_{60}P_{30}K_{30}$, $N_{90}P_{60}K_{60}$ și $N_{120}P_{60}K_{60}$, corespunzător + 10t/ha gunoi de grajd;
- sistemul organo-mineral II, variantele 8, 9 și 10 – $N_{60}P_{30}K_{30}$, $N_{90}P_{60}K_{60}$ și $N_{120}P_{60}K_{60}$, corespunzător + 15t/ha gunoi de grajd;
- sistemul organic, varianta 11-15 t/ha gunoi de grajd.

În varianta 12 este studiată postacțiunea îngrășămintelor minerale, administrate în doze mari pînă în anul 1991.

Amplasarea variantelor în spațiu sistematică în 4 repetiții și 2 niveluri. Suprafața totală a parcelelor este de 242 m² în formă dreptunghiulară (5,6 x 43,2 m). Recoltarea și evidența recoltei se efectuează mecanizat.

Rezultate și discuții

În anul agricol 2009-2010 recolta grâului de toamnă a fost destul de bună, pe variantele fertilizate s-a obținut un adaos de recoltă considerabil față de varianta nefertilizată (tab. 1).

Tabelul 1. Recolta grâului de toamnă în funcție de sistemul de fertilizare în anul agricol 2009-2010.

Varianta	Recolta	Devierea		Grupa
		t/ha	%	
1	3,68			st
2	5,59	1,91	51,83	I
3	6,28	2,60	70,52	I
4	6,65	2,97	80,57	I
5	5,26	1,58	43,00	I
6	6,06	2,38	64,74	I
7	6,01	2,33	63,32	I
8	6,10	2,42	65,83	I
9	5,99	2,31	62,77	I
10	6,39	2,71	73,51	I
11	5,81	2,13	57,81	I
12	4,80	1,12	30,43	I
DL05=		0,58	10,21	
P=		3,54		

Din datele acestui tabel observăm că folosirea îngrășămintelor în anul 2010 a sporit semnificativ recolta pe toate variantele de fertilizare, iar cel mai înalt spor de recoltă, în acest an, s-a obținut pe varianta sistemului de fertilizare mineral, unde s-au administrat îngrășăminte minerale în cantitate de $N_{120}P_{60}K_{60}$, sporul de recolta fiind de 2,97 t/ha. În acest an au adus un spor de recoltă toate sistemele de fertilizare, însă cel mai înalt nivel de recoltă s-a manifestat pe variantele sistemului de fertilizare mineral și organo-mineral II (în medie pe trei variante), asigurând un spor de recoltă de 2,5 t/ha, fiind urmat de sistemul de fertilizare organo-mineral I cu un adaos de recoltă de 2,1 t/ha. Un spor semnificativ de recoltă s-a obținut pe sistemul organic de fertilizare (varianta 11), unde grîul de toamnă utilizează doar postacțiunea gunoiului de grajd, administrat sub sfecla de zahăr și floarea soarelui. Sporul de recoltă pe toate sistemele de fertilizare, variază de la 1,12 la 2,97 t/ha, astfel fiecare kilogram s.a. de îngrășăminte minerale administrate se recuperează cu 11,3-13,1 kg de boabe.

Din fig. 1 se observă că grîul de toamnă, în condiții favorabile de mediu, valorifică cel mai bine îngrășămintele minerale, care aduc un aport la creșterea recoltei.

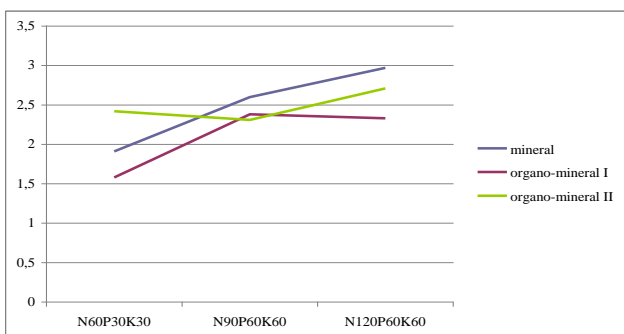

Fig. 1. Modificarea sporului de recoltă pe măsura măririi dozei de îngrășăminte minerale, anul agricol 2009-2010.

La administrarea unei doze de azot de 120 kg s.a., și câte 60 kg s.a. de fosfor cu potasiu s-a obținut un spor de recoltă de 2,97 t/ha, aceasta s-a datorat dozei mărite de azot, administrate în două reprize. Prima jumate se administrează toamnă la pregătirea patului germinativ, ceea ce creează condiții de dezvoltare în fazele incipiente, când plantele tinere au nevoie de dezvoltarea sistemului radicular. Dezvoltarea normală din toamnă a plantelor și începerea înfrățirii permite de a rezista mai bine în perioada rece, astfel la administrarea acestei doze din toamnă, reduce riscul de îngheț al plantelor. Fertilizarea primăvara cu azot la regenerarea plantelor accelerează reînceperea vegetației și dezvoltării lor. Precipitațiile căzute în luna mai au favorizat fazele următoare de creștere a plantelor, creîndu-se astfel condiții optime pentru înflorirea și umplerea boabelor.

În anul agricol 2010-2011 recolta a fost mai înaltă față de anul precedent, însă s-a manifestat pătulirea plantelor pe parcelele fertilizate (tab. 2).

Tabelul 2. Recolta grâului de toamnă în dependență de sistemul de fertilizare, anul agricol 2010-2011.

Varianta	Recolta	Devierea		Grupa
		t/ha	%	
1	5,52			st
2	5,25	-0,27	-4,94	II
3	4,80	-0,72	-13,13	II
4	4,82	-0,70	-12,64	II
5	4,48	-1,05	-18,93	III
6	4,68	-0,84	-15,22	III
7	4,51	-1,01	-18,30	III
8	4,88	-0,64	-11,55	II
9	4,34	-1,18	-21,35	III
10	4,57	-0,95	-17,16	III
11	5,21	-0,31	-5,66	II
12	5,87	0,35	6,30	II
DL05=		0,71	14,48	
P=		5,02		

Nivelul de producție, obținut la martorul nefertilizat (varianta 1), și pe parcelele variantei 12, unde din anul 1991 nu se administrează îngrășăminte, permite de a concluda că condițiile meteorologice din acest an au fost favorabile pentru dezvoltarea plantelor și formarea recoltei. Din cauza pătulirii plantelor pe variantele fertilizate s-au produs pierderi considerabile la recoltare. Cele mai mari pierderi de recoltă s-au produs pe variantele fertilizate cu doze sporite de îngrășăminte cu azot, inclusiv în cazul îmbinării lor cu gunoiul de grajd. Acest lucru poate fi explicat prin faptul că îngrășămintele minerale împreună cu postacțiunea gunoiului de grajd au influențat formarea unui spic mare și pai lung ceea ce a dus la pătulirea plantelor.

Concluzii

1. Aplicarea îngrășămintelor pe toate variantele în 2010 au adus un spor semnificativ de recoltă față de martorul nefertilizat, de la 1,12t/ha sistemul organic

- până la 2,97 t/ha la sistemul de fertilizare mineral.
2. Cel mai înalt nivel de recoltă s-a obținut în anul 2010, pe varianta IV a sistemului mineral (6,65 t/ha) și pe varianta a X-a a sistemului organo-mineral II de fertilizare, pe care s-au administrat $N_{120}P_{60}K_{60}$.
  3. Administrarea îngrășămintelor în 2011 a dus la scăderea recoltei pe variantele fertilizate față de martor, de la 0,27 la 1,18 t/ha, odată cu mărirea dozei de îngrășămintă s-au mărit și pierderile de recoltă.
  4. Pierderea recoltei pe variantele fertilizate în anul 2011, a fost cauzată de pătulirea plantelor.
  5. La administrarea îngrășămintelor trebuie să se țină cont și de condițiile meteorologice, pentru a o obține o eficiență cât mai mare de la administrarea lor. În condiții meteorologice asemănătoare anului 2011 este necesar de a reduce doza de îngrășămintă, pentru a nu se produce pierderi.

Bibliografie:

1. Andrieș, S. ș.a., *Recomandări privind aplicarea îngrășămintelor pe diferite soluri în asolamente de câmp în perioada postprivatizațională*, Chișinău, 2001, 27 p.
2. Boincean, B., Nica, L., Stadnic, S., Bulat, L., *Fertilitatea și fertilizarea cernoziomului tipic din stepa Bălțului*. În: Akademos. Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă, 2011, nr. 1 (20), p. 110-121.
3. Frunze, N. *Factorul biologic ca rezerva sporirii potențialului agroecologic al cernoziomurilor arabile*. Materialele conferinței internaționale științifico-practice „Agricultura durabilă, inclusiv ecologică – realizări, probleme, perspective”. Bălți, presa universitară, 2007, p. 126-128.
4. Stadnic, S., *Optimizarea folosirii îngrășămintelor în zona de nord a Republicii Moldova*. În: Agricultură Moldovei, 2004, nr. 8, p. 6-11.
5. Наконечная, З. И., *Агроэкологическое обоснование системы удобрения в зерно-свекловичных севооборотах Молдавии*, Кишинэу, Штиинца, 1988, 373 с.

MECANISMELE FIZICE ALE PROCESELOR BIOLOGICE

Ion FRUMUSACHI, student, CP „Ion Creangă”, Bălți

Coordonatori științifici: **Elena CONDRATIUC**, profesor de biologie, CP „Ion Creangă”, Bălți

Marina CUȘNIRIUC, profesor de fizică, CP „Ion Creangă”, Bălți

Abstract: *The nerve fibres and the nerves are similar to some tubes with complex walls (electric wires), able to generate neural impulses which are **electric energy** (power) with message role.*

*The neural **impulses** propagating by the nerve endings arrive to the muscular fibres (tissues) and stimulate the release of the Ca^{2+} which, by its side, assures the **muscular contraction** which is the coupling of the electric phenomena and those mechanical.*

*The image which forms on the eyeball's **retina** is conditioned by a series of physical rules and the intervention of some active ocular mechanisms.*

*The plants transform (turn) the **solar energy** into the **energy** of **chemical** links forming a primary biomass as the initial trophic substratum*

Fizica și biologia, ca științe naturale, sînt într-o strînsă legătură, deoarece toate procesele biologice se desfășoară în baza legilor fizice, iar, reciproc, multe descoperiri și construcții fizice s-au bazat pe fenomene biologice. Drept exemplu servește descoperirea legii conservării energiei, demonstrată de savantul Mayer în baza determinării cantității de căldură acumulate de organisme biologice; construirea avioanelor în baza studiului mecanismului zborului la insecte.

În continuare, vom urmări interdependența legilor și mecanismelor fizice în diverse fenomene biologice.

Impulsul nervos – formă de energie electrică generată de fibrele nervoase.

Neuronii sînt celule nervoase, proprietățile fundamentale ale cărora constau în generarea și conducerea impulsurilor nervoase. Cercetările electronofiziologice au precizat substratul electric al declanșării și propagării impulsurilor nervoase.

În condiții de repaus, neuronul are membrana plasmatică încărcată pozitiv pe fața externă și negativ pe fața internă datorită repartiției inegale a ionilor de Na^+ și K^+ pe ambele părți ale membranei. Între fața externă a membranei neuronale și interiorul celei există o diferență de potențial de 50-70 mV, denumită potențial membranar de repaus, menținută prin activitatea unor mecanisme membranare, care funcționează cu consum de energie. Aceste mecanisme expulzează permanent Na^+ și introduc K^+ , care intră-iese lent și pasiv în celulă, datorită gradientului de concentrație dintre mediul intra și extracelular. Fluxul de K^+ din celulă este superior influxului de Na^+ . Astfel, în celulă rămîn mai multe sarcini electrice negative decît în afara ei, de aceea membrana se menține în stare polarizată, cu fața externă pozitivă și cea internă negativă.

Aplicarea unui stimul cu intensitate prag crește brusc permeabilitatea membranei neuronale pentru Na^+ , determinînd **depolarizarea** ei și micșorarea diferenței de potențial cu -15 mV. Ca urmare a creșterii fluxului de Na^+ , polaritatea membranei se inversează, devenind negativă pe fața externă și pozitivă pe cea internă (+35 mV) și se declanșează un **potențial de acțiune**, ceea ce și este **impulsul nervos**.

Contractia musculară – proprietate specifică mușchilor de a răspunde prin **contractie** (scurtare) la acțiunea diferitor stimuli.

Stimulul natural care provoacă contracțiile musculaturii striate este impulsul nervos, grație căruia are loc depolarizarea sarcolemei (membrana fibrei musculare) și declanșarea unui potențial de acțiune. În interiorul fibrei musculare este un sistem tubular care asigură propagarea impulsului nervos. Ajungînd la nivelul reticulului endoplasmatic, impulsul nervos determină eliberarea de Ca^{2+} care difuzează spre **miofibrilele** de actină și miozină, astfel asigurînd manifestarea contractiei. Eliberarea intracelulară a Ca^{2+} reprezintă momentul fundamental al cuplării excitației cu contractia, deci, a fenomenelor electrice cu cele mecanice.

Cele mai evidente manifestări mecanice ale mușchilor sînt mișcările. Mușchiul este un organ capabil de a transforma energia chimică potențială a unor constituenți biochimici celulari, cum ar fi glucidele, proteinele și lipidele, în energie mecanică și termică actuală.

Fotorecepția – proces biofizic de formare a imaginilor obiectelor vizualizate pe retina ochiului, organ în care se află receptorii analizatorului optic având mai multe medii transparente ca corneea, umoarea apoasă, cristalinul, umoarea vitroasă. Lentila biconvexă, **cristalinul** focalizează razele luminoase pătrunse prin pupilă pe o zonă fotosensibilă – retina. Imaginea care se formează, la fel ca în camera obscură a unui aparat de fotografiat din generațiile anilor 70 ai secolului trecut, este condiționată de o serie de legi fizice și de intervenția unor mecanisme active oculare.

Fascicolul de raze luminoase emise de o sursă situată la peste 6 metri, trecând print cristalin, este reflectat într-un punct numit focar principal, situat pe axul care trece prin centrul de curbare al lentilei și înapoia ei. Distanța dintre lentilă și focarul principal depinde de curba lentilei. Capacitatea de refracție a unei lentile se măsoară în dioptrii (inversul distanței focale principale exprimat în metri). Razele luminoase suferă la nivelul ochiului o triplă **refracție**, cea mai importantă la interferența aer – corneea și pe ambele fețe ale cristalinului.

Distanța focală a ochiului uman este de aproximativ 17 milimetri, iar lungimea globului ocular, pe axul antero-posterior este de 24 milimetri. Un obiect situat la o distanță de peste 6 metri de globul ocular va forma pe **retină** o imagine clară, mică, reală și răsturnată fără nicio modificare adaptivă. La miopi axul ocular este mai lung față de capacitatea de refracție, sau curba cristalinului este exagerată și de aceea fascicolul de raze paralele focalizează înaintea retinei, iar imaginile sînt neclare. Aproximarea obiectelor de ochi sau purtarea unei lentile biconcave permit vederea clară a obiectelor. La hipermetropi ochiul este prea scurt sau convexitatea cristalinului este diminuată, de aceea razele paralele sînt focalizate înapoia retinei, iar imaginea obiectelor este, de asemenea, neclară. Îndepărtarea obiectului de ochi sau purtarea unei lentile biconvexe corectează defectul. La astigmatici curba corneei sau cristalinului nu este uniformă și, respectiv, razele luminoase nu se focalizează într-un singur punct, formînd focare diferite pentru razele orizontale și pentru cele verticale, corectarea fiind obținută cu lentile cilindrice.

Acomodarea este procesul prin care imaginile obiectuale mai apropiate de 6 metri de ochi sînt proiectate pe retină. Aceasta se obține prin creșterea capacității de refracție a cristalinului. În condiții de repaus ocular cristalinul apare turtit, fiind ținut în tensiune de ligamentele sale. Cînd privirea se îndreaptă spre un obiect apropiat, musculatura ciliară circulară se contractă, ligamentele cristalinului se relaxează și crește curbura lentilei, în special, a feței sale interioare datorită elasticității. Concomitent cu modificarea curburii cristalinului, formarea imaginii clare a obiectelor apropiate necesită și alte modificări dinamice oculare, printre care și corectarea axelor prin contracția musculaturii extrinseci, astfel încît imaginea obiectului să cadă pe maculă.

Mecanismul **fotorecepției** constă în transformarea energiei razelor luminoase la nivelul celulelor receptoare retiniene în potențiale de acțiune, transmise prin nervul optic cortical cerebral, unde produc senzații vizuale. Celulele receptoare

sînt răspîndite inegal pe retină. În foveea centralis se găsesc exclusiv celule cu conuri, în restul maculei sînt celule cu conuri și bastonașe în proporții aproape egale, iar la periferia retinei predomină celule cu bastonașe.

Razele luminoase ale spectrului vizibil, avînd lungimi de undă cuprinse între 400 și 725 nanometri, pătrund în ochi prin mediile refringente, ajung la celulele receptoare cu conuri și bastonașe. Acționînd asupra compușilor fotosensibili prezenți în acestea, lumina îi modifică, provocînd variații de potențial care inițiază potențiale de acțiune.

Fotosinteza este procesul prin care plantele produc, cu ajutorul luminii solare, substanțele organice din substanțe anorganice, punînd în libertate oxigen. Substanțele organice alcătuiesc corpul plantelor datorită cărora se realizează o circulație în natură a elementelor de bază: oxigen, azot, carbon, fosfor, sulf etc. Carbonul este absorbit sub formă de bioxid de carbon și asimilat sub forma substanțelor organice. După moartea plantelor, substanțele organice acumulate sînt folosite de către microorganisme ca hrană și, în consecință, le mineralizează complet.

Rolul plantelor în istoria evolutivă a lumii este decisivă, pentru că ele au transformat atmosfera, inițial moartă, a Pămîntului într-o atmosferă vie ce putea să susțină regnul animal. Procesul de **fotosinteză** este punctul de pornire a lanțului alimentar, care cuprinde două faze majore, strîns legate între ele: faza de lumină și faza de întuneric. În etapa de lumină au loc un șir de transformări și o circulație de energie la nivelul membranelor tilacoidelor care pregătesc anumite molecule necesare etapei de întuneric. Lumina sub formă de energie luminoasă acționează în două direcții:

a) asupra moleculelor de clorofilă smulgînd electronii de pe straturile superioare. În rezultatul saltului electronilor de pe orbitele din jurul atomului moleculei de clorofilă se eliberează o cantitate mare de energie. Această energie se utilizează în sinteza moleculelor de ATP necesare pentru reacțiile în etapa de întuneric. Electronul eliberat de pe orbita moleculei de clorofilă va fi adîmionat de către protonul de H^+ care va deveni un atom cu orbitele complete. Ulterior hidrogenul atomic va de naștere hidrogenului molecular care, de asemenea, va fi folosit în etapa de întuneric.

b) asupra moleculelor de apă asigurînd fenomenul de fotoliză, în rezultatul căruia se formează protoni de H^+ /cu insuficiență de electroni/ și anioni de OH^- /cu surplus de electroni/. Ca atare, fotoliza apei este o urmare a deficitului de electroni creat în molecula de clorofilă. Legarea electronului eliberat în urma lanțului transportor de electroni și a protonilor din fotoliza apei la coenzima NADP cu formarea agentului reducător $NADPH + H^+$ în compusul **ATP**, cu un înalt conținut energetic.

Lanțul dat ne demonstrează multitudinea transformărilor de energie, și anume: energia luminoasă generează diferite forme de energie precum energie cinetică, energie mecanică, energie termică și energie chimică.

Faza de întineric are loc între membranele tilacoidelor din cloroplast. Ea presupune transformarea CO₂ preluat din mediu prin stomate și transportat cu ajutorul sistemului intercelular în produsul de fotosinteză, glucoza. La procesul de reducere a CO₂ iau parte produșii fazei de lumină, ATP și NADPH⁺H⁺.

Concluzii

Desigur că în prezent niciun domeniu nu face mai multe progrese decât biologia. Cea mai convingătoare dintre toate ipotezele care ne conduc în încercarea de a înțelege viața, este că toate corpurile sînt formate din atomi.

Orice acțiune a ființelor vii poate fi înțeleasă în termeni de oscilații și mișcări ale atomilor.

Mișcarea materiei vii este nu altceva decât circulația și transformarea de energie.

Bibliografie:

1. Georghe, Mohan; Aurel, Ardelean, *Sinteze biologice*, București, Editura ALL, 2002.
2. Lidia Dencicov, *Biologia. Celula*, Chișinău, Editura Cartdidact, 2000.
3. Mihai, Marinciuc; Spiridon, Rusu, *Fizica*, Manual pentru clasa a IX-a, Chișinău, Editura Știința, 2008.
4. Mihai, Marinciuc; Spiridon, Rusu, *Fizica*, Manual pentru clasa a X-a, Chișinău, Editura Știința, 2008.
5. Mihai, Leșanu; Ludmila, Perciuleac, *Lecții la biologie*, Chișinău, Editura Evrica, 1999.
6. Nina, Bernaz-Sicorschi; Tatiana, Larionov; Ludmila, Perciuleac; Gheorghe, Rudic, *Biologie*, Manual pentru clasa a XI-a, Chișinău, Editura Prut Internațional, 2003.
7. Teodorescu, Exarcu; Iliana, Ciuhat; Silvia, Gherghescu; Maria, Șoigan, *Biologie*, Manual pentru clasa a XI-a, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1996.
8. Valeriu, Rudic; Lidia, Dencicov; Dumitru, Bafîr, *Biologie, Procese și sisteme vitale*, Manual pentru clasa a XI-a, Chișinău, Editura Cartdidact-Reclama, 2004.

Secțiunea ȘTIINȚE FILOLOGICE

ESTETICA URĂTULUI ÎN POEZIA LUI DUMITRU CRUDU

Vergiliu BOTNARI, masterand, Facultatea de Filologie,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Maria ȘLEAHIȚCHI**, conf. univ., dr.

Resumé: *Dans cet article, l'auteur se réfère au langage poétique du Dumitru Crudu, un écrivain roumain contemporain. On analyse la dimension esthétique de sa poésie, la valeur expressive des textes, et leur originalité. Aussi, on veut évaluer dans quelle mesure les livres de Crudu marquent une nouvelle évolution de l'expression artistique dans notre espace culturel.*

Mots-clés: *esthétique, postmodernisme, langage poétique, décadentisme, l'aideur.*

*„când speli vasele este la fel ca și cu scrierea unei poezii
vasele curate întotdeauna sunt goale”(D. Crudu)*

Poet, dramaturg și prozator, Dumitru Crudu reprezintă un scriitor nouăzecist de primă anvergură și unul dintre semnatarii manifestului fracturist în literatura română. Autorul în cauză debutează în 1994 cu două volume de poezie, având până în momentul de față la activ cinci volume de versuri, menționate cu premiile Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Uniunii Scriitorilor din România, Premiul ASPRO ș.a.

Fenomenul postmodernismului, în general, dar și fracturismul, ca tendință literară alternativă curentului respectiv, devin adesea (din rațiuni ușor de bănuț) obiectul unor desconsiderări categorice în mediul literar de la noi, fiind receptate ca scrieri pornografice, mizerabiliste, lipsite de cult/ simț estetic. În această privință, poezia lui Dumitru Crudu n-a constituit o excepție. Lucru de la sine înțeles, vehemențele atitudinale, oricât de categorice ar fi, nu furnizează informații obiective asupra unei probleme și nici nu e în stare să modifice esențial lucrurile. Prin urmare, o discuție asupra esteticii urâtului în poezia lui Dumitru Crudu ar viza reliefaarea competențelor expresive și tipologiei formelor exponențiale în unitatea și diversitatea problemei.

În materie de literatură, forma primordială de prezență a esteticii urâtului o constituie limbajul artistic, în care se pot încadra, deopotrivă, construirea unor situații, anunțarea unor prezențe (cu sau fără ajutorul simbolisticii) și alte aspecte. Expresia poetică însumează noțiuni pe care morala publică le condamnă continuu, dar despre a căror „chemare” în domeniul artei se discută deja de câteva secole. Totodată, adesea se uită adevărul că „reflectarea ideii și a conținutului imagistic determină redimensionarea estetică a cuvântului în cadrul operei literare”[1, p. 89], iar arta și morala nu sunt elemente condiționate reciproc.

Conform opiniei lui Corin Braga, per ansamblu, scrisul autorilor generației în care se include și Crudu, este „pervers, porno și hard, tinzând spre tipul androginului”[Apud: 4, p. 88]. Acesta abundă în „înjurii, expresii necenzurate și imagini mai mult decât îndrăznețe”, a căror frecvență poate fi explicată nu doar „prin dorința de democratizare a limbajului poetic”[5, p. 10], ci constituie totodată o

mostră de replică antisocială: „limbajul indecent este utilizat cu scopul de a ironiza degradarea, declinul și tot felul de excese umane. Duritățile lingvistice, datorită naturii lor parodice, nu legitimează o realitate a dezlănțuirilor, ci o ridiculizează și o suspendă”, cum afirma însuși Crudu[2, p. 7]. Altfel spus, „ai impresia că unii autori sunt ghidați de un argument forte: dacă la tot colțul de stradă se înjură de se enervează până și calul birjarului, de ce nu am iniția și noi în text o competiție de înjurături și chiote à la Dănilă and Michiduță din basmul cunoscut”[5, p. 10].

În poezia lui Dumitru Crudu, estetica urâtului se manifestă încă de la primele cărți, chiar dacă autorul afirma că mizerabilismul începe să constituie un element caracteristic al poeziei sale odată cu volumul editat în 1996 la Pitești *Șase cântece pentru cei care vor să închirieze apartamente*¹. În *Falsul Dimitrie*, apărut în toamna anului 1994 la editura *Arhipelag* din Târgu-Mureș și revăzut în *FALSUL DIMITRIE CRUDU*, București, ed. *Vinea*, 2003, semnalăm un text (pe care îl vedem preluat și în *Șase cântece...*), intitulat *ce faci dimitrie?*, sau, în variantele ulterioare, *ea venea călare pe un fluture pe o muscă*: „ea venea călare pe un fluture pe o muscă/ prin camera îi călărea îi bătea cu biciușca/ ei ce mai faci dimitrie îl întreba fluturele/ bine bine îi răspundea dimitrie/ [...]dimitrie se descălța de pantofi/ un șobolan îi rodea degetele i le mânca/ de unde vii dimitrie îl întrebau muștele și îi zâmbeau/ i se așezau pe limbă și îi vorbeau/ și totuși tu ce mai faci îl întreba ea și-i mângâia/ mațele ficatul maiera îl îmbrățișa/ da tu cine ești o întreba dimitrie/ o cum nu-ți amintești îi spunea ea ieșind din apă/ dându-se jos de pe fluture și ăla plecând”. Prezența muștelor, a șobolanilor și a motivului vestimentației uzate le observăm resetate și în cadrul altor volume, îndeosebi a celui editat la Pitești, în care poetul descrie condițiile precare ale unui spațiu (urban) în declin. De această dată, ele își pierd din însușirile lor naturale, obișnuite (până la urmă, un principiu al artei este revizuirea aspectului recognoscibil al realității), pendulând în cadrul atmosferei întregului poem între banalitate și fantastic. Însă în ceea ce privește „fluturii cu penis ce zboară prin textele lui Dumitru Crudu sau alte invenții pudice patentate de acest autor”, Anatol Moraru e de părerea că „o explicație, banală, ar fi ambiția poetului să (a)pară drept un poet „tare”, gata să producă efecte estetice cu pondere, decizionale în polemica dintre tradiționaliști și oponenții lor”. Nu putem însă trece cu vederea faptul că, totodată, poetul construiește, cu destulă capacitate și forță de convingere, un ireproșabil exemplu de spațiu/ univers fictiv.

Elemente ale corporalității/ sexualității pot fi observate și în cadrul altor texte de la începuturile literare ale lui Dumitru Crudu (să nu uităm însă că acestea constituie o prezență perpetuă chiar și în ultimele volume (de proză) semnate de acest

---

¹ „Eram atunci foarte tânăr și credeam că poți să dai cu tifla și să aduci ceva nou în poezie și încercam tot felul de experimente [...] Poate că mizerabilismul începe cu *cânturile...*, că înainte, totuși, era un univers mai degrabă expresionist” – declarații făcute de Dumitru Crudu în cadrul unei ediții a emisiunii *Cărțile săptămânii* (http://www.publika.md/emisiuni/cartile-saptamanii_431.html).

autor, fie în contexte aparte, fie că sunt preluate poemele ca atare, cum se întâmplă în romanul *Măcel în Georgia*). Un text ilustrativ în acest sens este *ai deschis tu oare vreodată ușa dimitrie?* În poemul dat, sexualitatea devine o prezență polivalentă, întrucât semnalăm un cult al erotismului, sublim, salvator, panaceic, pe lângă manifestările „fără perdea” ale atributelor trupești. Finalul, reprezentând o figură de stil, mizează pe ideea de redare a nepătrunsului, necunoscutului, a unui început, poate chiar candid. Deopotrivă cu acestea, se implică în ecuația textului și alte forme de existență a urâtului/ repulsiei: murdăria ce caracterizează ființa umană atât la exterior, cât și în interior, viciile, singurătatea dezolantă, violența ș.a.

În poezia lui Dumitru Crudu nu doar fluturii și oamenii se reproduc (aceștia din urmă trăiesc și alt gen de experiențe sexuale, pe care autorul ține să le condamne, cu vădită intenție), ci și muștele, gândacii etc.: „DAR CE face omul ăla acolo întrebă/ o muscă/ pe o altă muscă/ în timp ce zburau Mă duc să văd i-a spus/ musca aia Și a coborât Nu înțeleg NIMIC I-a/ strigat ea de jos AȘA Ceva la noi în lumea/ muștelor n-am mai văzut TOTUȘI CE FACE/ Văd că stă întins în pat/ VĂD a strigat/ Musca aia cu disperare că și-a scos/ Pantalonii/ VĂD CĂ STĂ CU FAȚA ÎN PERNĂ/ și se ridică în sus și coboară/ așa ceva n-am mai văzut a strigat iar/ musca aia apropiindu-se/ de cealaltă muscă/ DOUĂ MUȘTE zburau prin cameră și erau extrem/ de mirate/ NIMENI NU putea să le spună/ ȘI ATUNCI AU ÎNCEPUT SĂ FACĂ DRAGOSTE/ deasupra omului ăla care/ se masturba”. În cazul unor asemenea poeme, este vizibil faptul că insectele mai degrabă reprezintă anumite tipaje umane/ sociale, decât ar fi purtătoarele sensului lor original. În volumul editat la Pitești, căruia Emilian Galaicu-Păun îi surprinde chintesenta în sintagma preluată dintr-un text „lacrimi amestecate cu lături”, minusculele ființe, în mod special gândacii, devin o manifestare omniprezentă a lumii inferioare. Prin urmare, am putea defini acest gen de poezie, folosind binecunoscuta sintagmă cărtăresciană „crăiasă a gândacilor de bucătărie”. De altfel, și în *Falsul Dimitrie*, insectele participă la spectacolul unei lumi înconjurătoare: „un gândac merge spre capătul celălalt/ al mesei/ și se uită la lună/ sunt scaune pahare sunt farfurii/ nu se oprește/ e negru la culoare/ e noapte afară/ el este/ nemaipomenit de singur/ eu mă/ așez pe un scaun alături/ și îl privesc”.

În poezia lui Dumitru Crudu sunt de semnalat și manifestările unui spațiu fizic infect. Un text sugestiv în acest sens este *somnul tatălui lui dimitrie*: „ușile lovindu-se de pereți/ zgomote doi peri/ albe ude/ tatăl meu doarme pe balcon/ ascuns sub cearceafuri/ perna îi cade pe podea/ alături de ciorapii murdari/ alături de pantofii vechi/ în cameră e întuneric/ fereastra deschisă/ miroase a pește/ pute un scaun/ fără un picior/ picioarele tatălui meu/ păroase dezvelite/ un alt scaun e fără spătar/ mâinile îi spânzură în jos/ asudate/ pe masă pahare farfurii/ căni murdare/ pe podea urme coji/ ca pe un pod subțire/ tatăl meu vorbește în somn/ o lampă prăfuită arde/ foi de hârtie mototolite/ albe/ ca un pumn strâns/ împrăștiate/ cad jos/ pereții sunt înalți/ pietre puse/ una peste alta/ e un dulap deschis/ tatăl meu/ strigă în somn”. În textul de față, imaginile poetice care divulgă riposta este-

tică nouăzecistă și nu doar sunt atât vizuale, cromatice, cât și olfactive, mirosul fiind capabil de a percepe și simți, la propriu, lumea.

La modul flaubertian cumva, vocii lirice a lui Dumitru Crudu îi place să se confunde cu personajele din scrierile sale, pentru a produce noi semnificații poetice, sau, cel puțin, le oferă acestora spațiu liber în cadrul poemelor, pentru a se confesa: „eu sunt șobolanul/ care își scoate capul dintr-o gaură veche știu/ eu sunt urât și din cauza asta sufăr enorm/ iar eu sunt viermele/ care mișună prin bălegar/ și eu am complexe dar vine seara și mă ia/ în palme și se joacă cu mine noi cu toții suntem/ singuratici singuratici și suferim enorm/ din cauza asta iar eu sunt fluturele care/ zboară pe sus și eu sunt singur singur și mă/ înspăimânt uneori când mă uit în oglindă/ dar vine seara și vine vara și noi/ ieșim pe câmpie și ascultăm cântecele/ noastre [...] /și nouă ne plac la nebunie/ cântecele voastre absurde”. Existența însăși pare a fi în acest caz o veritabilă formă de expresie a esteticii urâtului. La fel de reprezentativ ni se pare autoportretul pe care și-l face instanța lirică în cadrul volumului *Poooooooooate*, al cărui discurs este, prin excelență, fracturist: „ești un monstru ai păr pe/ mâini ai umeri căzuți [...] tu ești cee/ aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaace² mă agresează **eu sunt o/ persoană oarecare sunt cel care are cap de/ balaur/ am trei limbi de fier în/gură/** pune păr lângă ușa când mă/ vezi/ pune cenușă sub/ pernă când mă/ auzi/ [...] /mâinile tale mici/ cât o gură de șobolan”. Urâtul(estetic) al acestui volum se distinge prin barbaria descrierilor unor întâmplări lirice, plăsmuite nevrotic. Acestea, dar și alte calități, la fel de expresive, contribuie în mod esențial la diferențierea volumului *Poooooooooate* de celelalte cărți de poezie, semnate de Dumitru Crudu. În marea lor majoritate, poemele sunt adresate unui „tu” neconvențional, de o manifestare macabră: „îți băgai spini în ochi/ și-apoi/ trăgeai cu un ciocan/ peste degetele/ tale întinse/ pe maaaaaaaassssă erai atât/ de feeeeeeriii-cită încât îți/ băgai/ din nou mâna în/ gaura ușșșșii și/ închideai cu/ putere/ ușa/ geamurile/ se spărgeau părul tău era/ un cearcăn/ pe atunci/ tu/ îți umpleai orbitele/ cu vată/ iar pe gingiile tale/ se mai legăna doar/ un singur dinte/ încolo și încoace/ încotro bate vântul?/ în loc de săni ai/ poze pe care/ le porți sub sutien/ iar la sfârșit de săptămână/ [...] îți turnai/ cenușă în cap/ și îți/ smulgeai unghiile/ de la picioare și le aruncaai în aer” (pp. 8-10), „tu ți-ai tăiat săni/ și mi i-ai dărui/ mai întâi sânul drept/ și apoi cel stâng/ mi l-ai trimis când am/ împlinit paisprezece ani/ și apoi 16 prin/ poștă care/ a fost adusă cu personalul de la trei/

---

² De aici încolo, exemplele vor fi preluate din: Dumitru Crudu, *Poooooooooate* (București: ed. Vinea, 2004), respectând ortografia (neobișnuită) impusă de autor, despre care Elena Ungureanu afirma: „În genere, întregul volum al lui Dumitru Crudu pare a fi un șuvoi incontrollabil de cuvinte, cifre, spații, reluări, repetiții de vocale și consoane, ca și cum autorul ar uita la un moment (fiind în căutarea imaginii râvnite) să ridice degetul de pe tasta apăsată. Cuvintele unite, cuvintele dezmembrate, alienarea limbajului sau a gândurilor, frazele trunchiate nu sunt nici ele o raritate, exprimând starea sufocantă de delir lingvistic, pe care o trăiește eroul liric” (a se vedea: Elena Ungureanu, *Poezia: idee, timp, materie și spațiu*. În: Semn, 2009, nr. 1, p. 26.)

cine se va/ naște și cine o să/ producă zgomote/ alături de tine/ nuu sunt eu/ nu sunt eu acela/ sunt un om de doi/ bani sunt/ ultimacârpă care mai/ flutură la ferestre” (pp. 53-55). Totodată, ni se infiltrează certitudinea că răul și murdăria este o realitate inerentă ființei umane: „port o pereche de/ ciorapi murdari în geantă/ în timp ce te/ urmez/ mister D. a/ murit/ iată acum/ capul lui D./ întins pe o tavă/ de plastic/ plină de/ găuri/ degetele tale/ întinse printre/ viermi și/ piuneze/ câțiva tipi/ cu chelie și/ tobe/ îți înălbesc dinții/ îți fleoșcăie sănii și/ îți lăbărțează/ coapsele/ îți smulg/ din gură/ dinții/ pe rând și/ toți deodată/ îți ascut fața/ ca pe un colț de/ masă/ mister D./ a murit/ după aceea/ imediat după aceea/ îmi scot/ ciorapii murdari/ din geantă/ și mi-i trag/ pe picioare/ și te urmez” (pp. 22-24) sau altundeva „mă gândesc că vreau/ să mă însor cu o/ masă de bucătărie/ provocându-le/ admirația/ rudelor mele/ de la/ țară/ umerii mei/ sunt/ căzuți/ car în spate/ un geamantan/ cu rufe/ murdare/ fără nici un/ pic de/ rușine/ tu ești/ lângă mine/ în spatele/ draperiilor/ făcând reclamă/ pentru săculețele/ de vomat/ [...] am început/ să ne, mirosim/ subsuorile/ broaștele/ orăcăiau în/ geamantanele/ cu care/ am plecat” (pp. 48-49).

Printre alte realități existențiale, fenomenul morții este tratat în manieră baudelairian-bacovină, care-i provoacă vocii lirice conștiința propriei efemerități: „chiar în acest moment un/ șobolan călcat de o/ mașină/ pe bulevardul principal/ labele lui/ sunt despicate/ în aer/ țeasta lui/ este făcută/ zob/ stau/ pe marginea/ trotuarului/ cu un buchet/ de flori în mână/ și cu o geantă/ pe umăr/ [...] în fața unui/ șobolan mort/ șezând/ pe marginea trotuarului/ cu picioarele/ aruncate în lături/ și eu o să/ zdohnesc în curând/ am să dau/ ortul popii/ carnea mea/ o să se/ împuță/ la marginea cartierului/ o să înot/ în șanțurile de/ scurgere cu/ un buchet de/ trandafiri în mână/ eu sunt/ dimitrie crudu/ port un palton vechi/ și niște/ mănuși împrumutate/ în boarfele astea/ zac sub glod/ și îmi putrezesc/ naibii/ unghiile și părul” (pp. 18-20). Conștiința și asumarea inevitabilei morți alternează în cazul lui Dumitru Crudu și cu ispita noutății/ autenticității, mizând pe crearea unui șoc emoțional inedit: „e ora/ două/ eu stau pe/ marginea trotuarului de/ câteva ceasuri/ și mă uit/ la un șobolan mort/ vântul/ nu bate/ și din cauza asta/ îmi este tot mai/ greu să mă/ îndrept undeva/ scuip în/ palmă/ în fața blocului tău/ lovesc cu/ toată puterea/ în aer/ blocul tău e/ peste drum/ bat la/ ușă/ am un/ buchet de flori/ în mână/ în geantă am/ un șobolan mort/ îți întind geanta/ și plec/ florile le arunc/ în prima ladă/ de gunoi” (pp. 20-21) sau altundeva „e ca și/ atunci când ți s-a făcutmilă/ și te-ai culcat cu mineeeeeeeee dar/ bunică-mea e moartă dar/ vecinii mei au/ zdohnit dar/ eu am în casă/ numaișobolani pe care/ nu îndrăznesc/ să-i urăsc/ pentru că sunt/ un omsingur/ pentru că/ am bube în/ cap/ pentru căsub/ piele am bucăți de/ sticlăpentru că toată lumea/ țipă când mă vede/ [...] ce/ cuvinte alese/[...] de parcă eu aș/ fi câinele mort/ eu sunt o javră care a/ zdohnit/ o învărți în jurul sănilor/ dar/ vecinii mei au zdohnit toți/ [...]vvvvvecinii mei/ muriseră în timp ce/ vorbeau cu tine/ acum tu vorbești/ cu mine/ în jurul nostru sunt/ numai pisici șobolani și/ câini morți/ ei, e mai bine/ fără minnnnnne?” (pp. 60-62).

Per ansamblu, manifestarea esteticii urâtului în poezia lui Dumitru Crudu se pliază pe tematica generală a volumelor din care fac parte. În *Falsul Dimitrie* (*FALSUL DIMITRIE CRUDU*) și *E închis, vă rugăm nu insistați* efectele estetice se suprapun preponderent pe cultul erotismului, în *Șase cântece pentru cei care vor să închirieze apartamente* – pe reliefaarea impasului și declinului din interiorul ființei umane, dar și a realităților din exterior, pe când în cazul ultimei cărți–*Poooooooooate* (de atunci, cum declară însuși poetul, fracturismul a devenit istorie (literară)), axa o constituie tentația experimentului, mult mai accentuată de data aceasta. Până la urmă, scopul esențial al utilizării unui anumit model estetic (prin care se manifestă/ realizează expresivitatea discursului artistic) este asigurarea autenticității și dinamismului textelor.

Fals sau veritabil, eul liric al lui Dumitru Crudu e un adversar declarat al limbajului poetic lipsit de vitalitate. Fenomenul esteticii urâtului ce caracterizează, în mare parte, opera lui poetică, în intenția de a oglindi situații, reda atitudini și transmite stări-limită, se fundamentează pe un ansamblu de realități și detalii, ce pătrund în limbajul artistic și-l reconfortează, certitudini pe care ne ambiționăm să le valorificăm într-o eventuală analiză de proporții mai generoase.

Bibliografie:

1. Chirinciuc V. *Despre estetica limbii*. În: Limba română, 1996, nr. 3-4, p. 88-89.
2. Crudu D. *Despre limbajul licențios*. În: Semn, 2001, nr. 3-4, p. 7.
3. Crudu D. *E închis, vă rugăm nu insistați*. Constanța: ed. Pontica, 1994.
4. Crudu D. *Falsul Dimitrie*. Târgu-Mureș: ed. Arhipelag. 1994.
5. Crudu D. *FALSUL DIMITRIE CRUDU*. București: ed. Vinea. 2003.
6. Crudu D. *Poooooooooate*. București: ed. Vinea. 2004.
7. Crudu D. *Șase cântece pentru cei care vor să închirieze apartamente*. Pitești: ed. Paralela 45. 1996.
8. Galaicu-Păun Em. *Poezia de după poezie*. Chișinău: ed. Cartier. 1999.
9. Grati A. *Fenomenul literar postmodernist*. Chișinău: UPS „Ion Creangă” (Garomont-Studio SRL). 2011.
10. Moraru A. *Arhipelagul „interzis”*. În: Semn, 2001, nr. 3-4, p. 8.
11. Rachieru A. D. „*Dimitriada*” lui Dumitru Crudu. În: Poeți din Basarabia. București-Chișinău: ed. Academiei Române - ed. Știința. 2010, p. 586-590.
12. Ungureanu E. *Poezia: idee, timp, materie și spațiu*. În: Semn, 2009, nr. 1, p. 26
13. <http://www.tiuk.reea.net/4/221.html>.

MODERNITATEA PERSPECTIVEI NARATIVE ÎN „PATUL LUI PROCUST” DE CAMIL PETRESCU

Valeria OBREJA, studentă, Facultatea de Filologie,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator: **Valentina ENCIU**, dr., conf. univ.

Résumé: *Cet article est axé sur la nouveauté de la perspective narrative. Camil Petrescu est l'écrivain qui a donné le plus grand nombre d'indications sur le métier d'écrire.*

Par son roman „Le lit de Procuste” Camil Petrescu adopte la présence de plusieurs „voix” narrative, on constate que chaque personnage a une vision sur la notion du temps.

Le temps dans ce roman est ambigu, le temps n'existe ni au présent, ni au futur, mais au seul passé.

La mémoire à laquelle Petrescu fait appel est la mémoire involontaire, puisqu'elle seule est capable de l'aider à déchiffrer avec vérité le grimoire compliqué de ses sensations.

„Le lit de Procuste” est une véritable synthèse des formules esthétiques modernes, une véritable tentative pour le lecteur familier avec la clarté du roman traditionnel.

Mots-clés: *perspective narrative, catégorie du temps, catégorie de l'aspect, catégorie du mode, pluriperspectivisme.*

Roman modern, citadin „Patul lui Procust” surprinde publicul prin noua formulă compozițională. Camil Petrescu adoptă prezența mai multor „voci” narrative, iar trăsăturile personajelor se relevă prin alcătuirea unor „dosare de existență”. George Călinescu afirmă că „romanele nu le scrie romancierul. Acesta apelează la eroi „fără talent”, rugându-i să povestească „net, la întâmplare, totul ca într-un proces-verbal” sau colectează scrisori.”⁴ Așadar, afirmația lui G. Călinescu indică indirect asupra unor maniere noi de a scrie instituite de C. Petrescu, prin: stilul anticalofil, tendința spre autenticitate și abordarea tehnicilor narrative noi.

Pornind de la structura romanului remarcăm că acesta este alcătuit din patru părți: trei scrisori pe care Doamna T. i le trimite autorului; jurnalul lui Fred Vasilescu, intitulat „Într-o după-amiază de august”, în care sînt transcrise și scrisorile lui Ladima către Emilia; Epilog I (aparținînd lui Fred Vasilescu); Epilog II și notele de subsol (aparținînd autorului).

Părțile romanului vin într-un raport direct cu categoria timpului, fiindcă fiecare personaj prezintă o anumită viziune asupra conceptului de timp. Astfel, cronologia este cu desăvîrșire anulată, singura ordine fiind cea a memoriei afective a personajelor-naratori. Din cele expuse, distingem că romanul se confruntă cu o narațiune intercalată, înglobînd mai mulți emițători. Prin urmare, constatăm că scrisorile Doamnei T. încep sub semnul unui timp trecut imprecis: „Veneam în ziua aceea cu brațul plin de flori. Nu dorisem decît să retrăiesc o clipă ceva din trecut”. Jurnalulele lui Fred Vasilescu stabilesc acțiunea în timp „într-o după-amiază de august”, într-un trecut afectiv, dar tot neprecizat: „Mă gîndeam cu enervare că s-ar putea ca ușa de lemn, toată, a Emiliei, către care mă duceam, să fie închisă cu cheia...” Examinînd relația dintre durata evenimentelor și lungimea povestirii, sesizăm că jurnalul lui Vasilescu este cea mai întinsă și complexă parte a romanului, dar care decurge într-o perioadă temporală foarte scurtă, în jur de șapte-opt ore. Putem susține ideea că jurnalul lui Fred se poate prezenta ca un document în document, prin înserarea scrisorilor lui Ladima, deci, și în cazul acestui roman putem vorbi de povestirea în ramă.

Planurile temporale, delimitate de Camil Petrescu între anii 1926-28, sînt dispuse în așa fel, încît prezentul revine mereu asupra întâmplărilor trecute. Din timpul prezent, Doamna T., Fred Vasilescu, Emilia Răchitaru, Autorul coboară în trecut punînd în ordine cronologică secvențele descrise. Ceea ce ține de timpul povestirii, jurnalul lui Vasilescu impune o interpretare destul de complicată,

---

⁴ Călinescu George, *Istoria literaturii române*. Compendiu, Chișinău, Litera, 1997, p. 282.

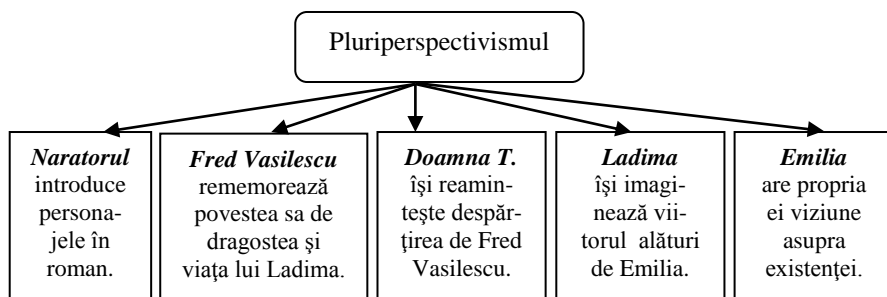
deoarece evenimentele nu sînt situate exact în timp. Excepție fac doar unele întîmplări ca: prima retrospecțiune, pe care o plasează el însuși în 1926, povestind întîlnirea sa cu Ladima: „În anul acesta, 1926, în luna aceasta, l-am cunoscut, ca să zic așa, pe Ladima, într-o seară, către miezul nopții, la hotelul „Popovici de la Movilă.”” și a doua, care este plasată în același an la 26 octombrie, de Sfîntul Dumitru, cînd Fred se reîntîlnește cu Ladima. G. Călinescu afirmă că: „Camil Petrescu a creat un roman în care totul e amestecat, nedatat, birocratic, dar evenimentul respiră și se consumă pas cu pas, regăsindu-și prin umpleri succesive adevărata cronologie.”⁵.

În concluzie menționăm că ordinea temporală a romanului este „neorînduială” provocată de memoria involuntară, timpul în „Patul lui Procust” este unul ambiguu, fiindcă timpul cronologic se îmbină mereu cu timpul psihologic.

Perspectiva narativă utilizată de Camil Petrescu în acest roman este cea a focalizării interne-multiple, autorul nu poate da nici o explicație faptelor înainte ca ele să fie prezentate chiar de personaje.

Deosebite sînt efectele focalizării interne, pentru că ele oferă posibilitatea de a înțelege psihologia personajului din interior și creează complicitatea cititorului cu personajul, ajungînd pînă la identificarea cu acesta.

Nicolae Manolescu presupune că Autorul știe anumite lucruri, dar nu spune nimic, deoarece „În intenția lui Camil Petrescu el nu spune, fiindcă nu știe.”⁶ În „Patul lui Procust” sînt cinci perspective diferite, de aceea structura romanului se arată cititorului haotică, dezordonată.

Prin această tehnică a pluriperspectivismului, romancierul a încercat să găsească o perspectivă inedită care să pună la dispoziție nu numai interioritatea povestitorului, ci și al altor personaje. Fiind un dramaturg excelent, Camil Petrescu a recurs la arta teatrală, aducînd în scenă, rînd pe rînd, personajele romanului. Referindu-ne la dihotomia lui G. Genette: cine vede? / cum vede?, precizăm că fiecare personaj vede în felul său, își are propriul punct de vedere. Perspectiva externă este redată prin mai multe unghiuri de vedere: Ladima este pentru Emilia

⁵ Călinescu George, *Istoria literaturii române*. Compendiu, Chișinău, Litera, 1997.

⁶ Manolescu Nicolae, *op. cit.*, p. 100.

un netot, pentru Fred Vasilescu, Ladima e însă un om serios. Tipul narativ auctorial se face văzut prin fluxul conștiinței naratorilor care se destăinuie (Fred, Doamna T.), dar și prin ineditele note de subsol. Categoria modului folosită de Petrescu în „Patul lui Procust” este mai complexă față de „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război” și impune o interpretare mult mai riguroasă.

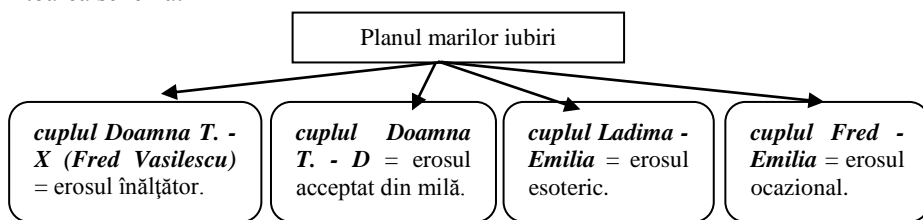
Referindu-ne la categoria aspectului distingem că și aceasta este una întortocheată. Mai întâi ne vom ocupa de distincția autor concret / autor fictiv. Autorul concret al romanului este Camil Petrescu, însă acesta ne creează iluzia unei identități între sine și Autorul anonim. El îi atribuie acestuia din urmă, în notele de subsol, paternitatea unora din piesele sale de teatru: „Eu credeam însă că Doamna T. ar fi putut arăta posibilități de mare artistă și așa fi bucuros să apară în „Act venețian”, de pildă.” De asemenea, Ladima în scrisoarea trimisă Emiliei declară o altă frază care ne trimite la identitatea autorului anonim cu Camil Petrescu: „ieri am întâlnit la teatru pe autorul „Sufletelor tari”, care mi-a spus că nu te cunoaște, dar că în principiu nu are nimic de obiectat, dacă vrei să dublezi pe doamna Filotti.” Dar pe de altă parte, această relație se anulează prin replica elucidată de prozator: „E de prisos să mai atragem luarea-aminte că tot romanul acesta e o ficțiune pură, [...] și numai unele necesități de convențional pe care impune tiparul ne-au făcut să-i dăm o formă care poate să înșele.” Ideea lui Camil Petrescu de a împrumuta naratorului două din operele lui dramatice derivă din dorința de a crea cititorului sentimentul pătrunderii în existența intimă a personajelor. În modul acesta am distins că romanul are un singur autor concret – Camil Petrescu și patru autori fictivi: Autorul anonim, Doamna T., Fred Vasilescu și Demetru Ladima. Astfel, Camil Petrescu este autor de gradul I, aparținând nivelului extradiegetic, iar ceilalți sînt autori de gradul al II-lea, aparținând nivelului intradiegetic.

Pe lângă statutul de autori fictivi, Autorul anonim, Doamna T., Fred Vasilescu și Demetru Ladima sînt în același timp și personaje-naratori, fiecare scriindu-și textul în parte. Acest cvartet de personaje este unic în literatura română și împreună creează un efect narativ inedit. Părțile romanului sînt scrise la persoana I și se bazează pe relația intradiegetic-homodiegetic, autorii de gradul II-lea expunîndu-și propriile lor partituri existențiale.

Deopotrivă cu funcțiile enumerate mai sus, cele patru personaje sînt și reflectori, fiind „purtătorii de cuvînt” ai autorului. Personajele-reflectoare prezintă acțiunile, comportamentul, concepția despre viață, limbajul celorlalte personaje așa cum le sesizează și le interpretează el însuși. Evenimentele receptate în același timp de mai mulți reflectori vor avea, neapărat, mai multe variante, fără ca vreuna să fie considerată superioară celeilalte. Din lectura romanului observăm că: Doamna T. este un personaj-reflector pentru D., pe care-l caracterizează și Fred Vasilescu și Ladima; Fred are propriile păreri despre Emilia și informează despre superioritatea Doamnei T.; viața lui Ladima se schițează din trei unghiuri diferite: al corespondenței către Emilia, al lui Fred Vasilescu și al naratorului anonim.

În „Patul lui Procust” naratorul anonim îi inițiază pe Doamna T. și Fred la confesare, la actul de scriere. Când Doamna T. este îndemnată să scrie, ea întreabă foarte mirată: „Ei, nu zău, cum o să scriu?”⁷, atunci autorul îi răspunde foarte clar: „Luînd tocul în mînă, în fața unui caiet, și fiind sinceră cu dumeata însăși pînă la confesiune.” Iar Vasilescu ezită de a practica scrisul, el este neîncrezut în calitatea sa de scriitor: „Ascultă, am să fac și asta... Deși mă întreb dacă nu ai să arunci ce scriu eu la gunoi.”, în cazul acesta autorul îi replică: „Povestește net, la întîmplare, totul ca într-un proces-verbal.” Așadar, în aceste circumstanțe putem susține ideea lui Nicolae Manolescu că: „Scriitorul nu mai e, în aceste condiții, ceea ce opinia curentă numește un om talentat: „niciunul dintre marii scriitori n-a avut talent.”⁷, identificăm că naratorii lui Camil Petrescu sînt oameni simpli care provin din diverse medii sociale.

Personajele din „Patul lui Procust” se învîrtesc într-un cerc vicios, destinul fiecărui personaj se împletește cu un alt destin, în consecință putem schița următoarea schemă:

În roman nu avem un personaj principal, viziunea cititorului asupra personajelor este una ramificată, intercalată, nu-l putem considera pe Fred Vasilescu superior Doamnei T. sau pe Ladima superior lui Vasilescu. Petrescu nu admite în romanul său altceva decît ceea ce o persoană vede, aude și simte cu propriile simțuri, dar în esență tot el este acela care construiește romanul, se poate de spus că Camil Petrescu vorbește la persoana I prin intermediul personajelor-naratori. Cum a afirmat Flaubert că „Doamna Bovary sînt eu”, așa și Petrescu poate declara că: „Fred Vasilescu, Doamna T., Autorul anonim sînt eu.”

Romanul „Patul lui Procust” poate fi lecturat și interpretat ca un metaroman. Deși „toți eroii au, la rîndul lor, o mișcare de retragere în fața scrisului: e nevoie de intervenția Autorului pentru ca Doamna T. sau Fred să-și aștearnă experiențele pe hîrtie”⁸, totuși, într-un moment dat ei recunosc nevoia scrisului, în sensul acesta Fred preciza: „E foarte ciudat! cît mă ajută scrisul să gîndesc... Pînă aștern o frază pe hîrtie, alta se formează de la sine.” Prin urmare, cînd Fred – naratorul romanului pretinde că este și scriitor, ne întîlnim cu tehnica enunțată mai sus, și anume romanul în roman sau romanul unui roman.

⁷ Manolescu Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008.

⁸ Manolescu Nicolae, „Sandu scrie un roman” // *Arca lui Noe*, vol. II, București, Editura Minerva, 1981, p. 180-181.

În concluzie, remarcăm că „Patul lui Procust” s-a confirmat a fi o sinteză autentică a formulelor estetice moderne, o adevărată tentativă pentru cititorul familiarizat cu claritatea romanului tradițional.

Bibliografie:

1. Călinescu George, *Camil Petrescu // Istoria literaturii române*. Compendiu, Chișinău, LITERA, 1997.
2. Ducrot Osvald, Schaeffer Jean Marie, *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului*, București, Editura Babel, 1996.
3. Enciu Valentina, *Introducere în teoria literaturii*. Curs universitar, Bălți, Presa universitară bălțeană, 2011.
4. Manolescu Nicolae, *Arca lui Noe*. Eseu despre romanul românesc, I-III, București, Editura Minerva, 1980-1983.
5. Matei Mușat Carmen, *Camil Petrescu // Romanul românesc interbelic*, București, Humanitas, 1998.
6. Marin Mihaela, Nedelcu Carmen, *Dicționar de termeni literari*, București, Editura ALL Educational, 2007.
7. Marian Vasile, *Structura prozei // Teoria literaturii*, București, Editura Atos, 1997.
8. Parfene Constantin, *Semn narativ // Teorie și analiză literară*. Ghid practic, București, Editura Științifică, 1993.
9. Petrescu Camil, *Patul lui Procust*, București, Curtea Veche Publishing, 2010.
10. Vrabie Diana, *Luminoasa transcendențialie (Camil Petrescu) // Cunoaștere și autenticitate: (drama cunoașterii și tentația autenticității în literatura română interbelică)*, Timișoara, Editura Augusta; Artpress, 2008.
11. Wellek René, Warren Austin, *Natura și tipurile literaturii narative // Teoria literaturii*, București, EPLU, 1967.

SIMBOLISTICA CULORILOR ÎN POEZIA LUI GEORGE BACOVIA ȘI GEORG TRAKL

Marina SAJIN, studentă, Facultatea de Filologie,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Ecaterina NICULCEA**, lect. univ., drd.

Rezumat: *This article focuses on similarities and differences in the use of colours in George Bacovia's and in Georg Trakl's literary works. These poets belong to different cultures and different geographical regions, but they lived in the same period of time. The colour is the main feature that characterizes their poems. The function of the colours is studied from the ethno-cultural and from the individual-psychological perspectives.*

Cuvinte-cheie: *colour gamma, comparative analysis, ethnocultural aspect, lyric poetry, psychological aspect.*

Prin acest studiu comparativ ne-am propus să reliefmăm atât asemănările, cât și deosebirile semnificațiilor transmise prin culoare în poezia simbolistă românească reprezentată de George Bacovia și în cea expresionistă germană – de Georg Trakl, la începutul secolului al XX-lea.

Cercetarea culorilor în literatură mereu a presupus o activitate destul de captivantă. După cum Vinsent Van Gog a afirmat că „Culoarea în sine însăși ceva

determină – și acest ceva nu trebuie să-l ignorăm. Trebuie să-l folosim.” la rîndul nostru vom cerceta semnificația culorilor în cele două culturi, două inimi. În toate timpurile și în toate culturile omul a avut înclinația să ofere culorii un sens specific, atribuindu-i unele semnificații. Este cunoscut faptul că culoarea reprezintă cel mai important factor al existenței lumii înconjurătoare ce îndeplinește două funcții fundamentale: permite exprimarea sensului (atît al celui emoțional, cît și al celui informațional) și are efect asupra stării omului (psihică și emoțională). Culoarea de rînd cu forma este înclinată să exprime emoții și simțuri. Astfel în compararea operelor celor doi poeți vom urmări culoarea împletită cu elementul ce creează forma. Pe lîngă aceasta, vom atrage atenția și la dinamismul conținutului/ mesajului transmis de poezie. În studiul culorilor, propus de Lehova, se disting trei modalități de analiză a lor:

1. Aspectul general-uman,
2. Etno-cultural,
3. Individual-psihologic (Лехова 2008: 97).

În cercetarea culorilor în lirica lui Bacovia și a lui Trakl ne referim la ultimele două aspecte: compararea semnificațiilor dintre două culturi, română și germană, și a două spirite sensibile, ținînd cont de perioada poezilor în care au trăit și activat, aceasta prezentînd aspectele relevante pentru studiul propus.

Pornind de la semnificația de bază a noțiunii de culoare – „senzație, impresie produsă asupra retinei ochiului de radiațiile luminoase de diferite frecvențe reflectate de suprafața corpurilor” (Dima 2007: 486), apoi trecută prin realitatea unei culturi, ca mai apoi, în final, semnificația culorii să fie amplificată de conotația personală a vorbitorului, în cazul nostru al poetului. Fiecare culoare creează senzații și dispoziții diferite în contexte diferite.

Atît în opera lui George Bacovia, cît și în a lui Georg Trakl, culoarea joacă un rol semnificativ în redarea mesajului textului.

Culorile care domină în creația poetului român, George Bacovia sînt: *negru, violet, galben, roșu, alb, gri, plumburiu și argintiu*. Pe cînd gama cromatică a lui Georg Trakl este compusă de culorile: *negru, albastru, cafeniu, roșu, galben, alb și verde*. În rînd cu acestea, poetul utilizează unele nuanțe cu semnificație de culoare: *de aur, roșietică, albăstriu, înverzit, întunecat/ das Gold, rötlich, bläulich, ergrünt, finster, dunkel*. „Roșietic se ridică ăștele în iazul verde/ Rötlich steigt im grünen Weiher der Fisch” („Soarele”/ „Die Sonne”). Spectrul culorilor poezilor diferențiază cu doar cîteva dintre ele. Aceleași culori folosite atît de un poet, cît și de celălalt sînt: *negrul, galbenul și roșul*. „O, calmul florilor roșii și galbene/ O, stille gelb und roter Blumen” („În parc”/ „Im Park”), „Un cal negru se arcuiește sălbatec/ Gewaltig bäumt sich ein schwarzes Pferd” de Trakl și respectiv în poezia lui Bacovia – „Prin ceață – obosite, roșii, fără zare” („Sonet”), „Și galbeni trec bolnavi/ Copii de la școală” („Moină”), „Cad regrete/ Și un negru croncănit...” („Oh, amurguri”). Gusturile lor cromatice diferă prin frecvența utilizării *violetului, gri-ului* la George Bacovia: „Amurg de toamnă violet...” („Amurg violet”), „Ninge gri” („Gri”) și preferința pentru *negru și albastru* în

poezia lui Georg Trakl: „Brazi negri/ Zerknickten schwarze Tannen” („Inima”/ „Das Herz”), „Pescarul trece fără zgomot în barca-i albastră/ Fahrt der Fischer leise im blauen Kahn” („Soarele”/ „Die Sonne”).

Referindu-ne la aceeași gamă de culori a poeziilor remarcăm faptul că atît semnificațiile, cît și funcțiile ce le primesc în text sînt diferite. Coloritul din opera bacoviană trimite direct la o stare emoțională redată printr-o culoare sau printr-un duet cromatic dezvoltat pe tot parcursul liricii. Textul său poate fi inundat sau exploatat pînă la maxim de o culoare, spre exemplu poezia: „Negru” („Carbonizate flori, noian de negru.../ Sicrie negre, arse, de metal./ Vestminte funerare de mangal./ Negru profund, noian de negru”), „Amurg violet” („Amurg de toamnă violet.../ Doi plopi, în fund, apar în siluete:/ - Apostoli în odăjdii violete - / Orașul tot e violet”), cît și de un duet cromatic, cum ar fi *alb – negru* în „Decor” („Și frunze albe, frunze negre:/ Copacii albi, copacii negri; Și pene albe, pene negre”) sau *galben – violet* în „Note de toamnă” („În toamna violetă, compozitori celebri/ Au aranjat un vast concert.../ Pe galbene alei, poeții triști declamă lungi poeme –”). Culorile *galben, roșu, gri, alb, negru, argintiu, violet, plumburiu* în poezia lui Bacovia au efectul de a aduce toate lucrurile la același număr de dematerializare și de neantizare. Ideea aceasta este confirmată de însuși poetul Bacovia într-o convorbire cu I. Valerian: „Fiecărui sentiment îi corespunde o culoare” (Bacovia 2001: 277).

În lirica lui Trakl observăm că emoția se formează pe tot parcursul poeziei prin adăugarea numărului culorilor „În parc”/ „Im Park” („O, calmul florilor roșii și galbene./ O, zei blajini și voi sînteți în doliu,/ Și aurul de toamnă al ulmului./ Imperceptibil se înalță trestia la marginea/ Iazului albastru/ O, stille gelb und roter Blumen/ Ihr auch trauert, ihr sanften Götter./ Und das herbstliche Gold der Ulme./ Reglos ragt am bläulichen Weiher”), „Seara”/ „Der Abend” („Atît de albăstriu lucește/ Înspre orașul în care/ Ticăloșită și rece/ Locuiește o generație în putrezire/ Care pregătește nepotului alb/ Viitor întunecat./ Voi umbre înghițite de lună/ Adînc suspinînd în cristalul de gol/ Al lacului de munte/ so bläulich erstrahlt es/ Gegen die Stadt hin, / Wo kalt und böse/ Ein verwesend Geschlecht wohnt./ Der weißen Enkel/ Dunkle Zukunft bereitet. / Ihr mondverschlungenen Schatten/ Aufseufzend im leeren Kristall/ Des Bergsees”).

Paleta coloristică bacoviană redă o emoție ce devine tot mai apăsătoare prin repetiția ei, pe cînd la Trakl ea este dominată de numeroasele elemente cromatice, („În Parc” / „Im Park”), „Soarele” / „Die Sonne”, „Inima” / „Das Herz”, „Seara” / „Der Abend”).

Culoarea în lirica bacoviană în comparație cu cea a lui Trakl creionează o imagine statică („Amurg violet”, „Plumb”) decît dinamică, poezia lui Trakl („Peisaj” / „Landschaft”, „În primăvară”/ „Im Frühling”) dimpotrivă redă unele nuanțe dinamico-cromatice: *înverzesc, se întunecă/ ergrünt, sich verfistern*.

Studiului comparativ asupra culorii transmise de expresiile *de plumb*, în opera lui Bacovia, și *de aur*, în cea a lui Trakl, ne conving că ambele emană culoarea galbenă. Cu atît mai mult că Bacovia într-un interviu a afirmat, că atunci

cînd face referire la plumb (sub aspectul individual-psihologic) are în vedere culoarea galbenă: „În plumb văd culoarea galbenă. Compușii lui dau precipitat galben. Temperamentului meu îi convine această culoare” (Bacovia 2001: 278). „Plumb” („Dormeau adînc sicriile de plumb/ Și flori de plumb și funerar vestmînt – / Stam singur în cavou... și era vînt.../ Și scîrțiau coroanele de plumb”). Tot sub acest aspect el afirmă: „... m-a obsedat galbenul, culoarea deznădejdi” (Bacovia 2001: 277). Poezia lui Trakl cu expresia *de aur* redă culoarea galbenă de toamnă („În Parc” / „Im Park” (Și aurul de toamnă al ulmului/ Und das herbstliche Gold der Ulme), „Inima” / „Das Herz” („Frunziș de aur al ulmilor/ Nasses Goldlaub”) și semnificația individual-psihologică transmisă de ea se suprapune cu cea etno-culturală ca și în cazul lui Bacovia, doar că gravitatea lucrurilor la Trakl este mai atenuată și anume prin dinamismul lor.

După cum am remarcat mai sus, George Bacovia epuizează o culoare atribuind-o diferitelor forme, ale obiectelor din lumea înconjurătoare cît și a simțurilor sale. Astfel, George Bacovia stabilește armonia lucrurilor în natură prin adăugarea altei culori, spre exemplu pentru *violet*, folosește *galbenul*, iar pentru *negru – albul*. Această combinație de culori atenuează forța monocromatică. Observăm că contrastul dintre aceste perechi de culori reprezintă extremele. În alegerea lui Trakl întru stabilirea echilibrului natural: pentru *negru – albastru*. Ceea ce denotă un temperament mai calm, o trecere mult mai ușoară, în comparație cu oscilațiile bruște de la un pol la altul în lirica bacoviană.

După afirmația lui Vasili Kandinski „Culoarea, în general, este un mijloc de influențare directă a exprimării sufletului.” Astfel în volumele lui George Bacovia multe poezii poartă un titlu de culoare sau luată împreună cu realitatea ce o determină, spre exemplu poeziile: „Negru”, „Scînteii galbene”, „Gri”, „Amurg violet”, ceea ce în intitularea liricii trakliene nu putem observa. După această constatare înțelegem că sufletul bacovian vorbește mult mai intens prin culori decît cel al lui Trakl.

Reieșind din cele afirmate, observăm atît asemănări, cît și deosebiri în alegerea culorilor, mai accentuat în redarea unor emoții, sentimente, a luptelor interioare. Paleta picturală comună este alcătuită de culorile: *galben, roșu, alb, negru*, diferențiindu-se prin *violet, gri* la Bacovia și *albastru, cafeniu și verde* la Trakl. Tacticile lor diferă în cazul cînd transmit greutatea unei trăiri sufletești. Bacovia folosește repetiția și simplitatea versului, pe cînd Trakl enumerația culorilor și versul sofisticat. Contrastul dintre culori și nuanțele lor *alb-negru, luminos-întunecos* este redat de ambii poeți cu măiestrie. Un opoziție între ei este creată de imaginile pe care ei le produc: la Bacovia predomină imaginea statică, la Trakl – imaginea dinamică. Ideea culorii galbene poate fi redată prin elementele: *de plumb* (Bacovia) și *de aur* (Trakl). Un număr de poezii din volumele lui Bacovia poartă un titlu ce denumește o culoare sau luată împreună cu elementul ce o determină, ceea ce în opera lui Trakl o găsim doar în interiorul poeziei. Ambii poeți aleg cu iscusință culorile după resorturile sufletelor lor și cîntă cu strunele versurilor poeziilor.

Bibliografie:

1. George, Bacovia. *Plumb: versuri, proză*. Chişinău, Editura Litera, 2001.
2. Georg, Trakl. *Opera poetică*. Antume, vol. I; trad.: Mihail Nameş. Chişinău, Editura 1. Cartier, 2001.
3. Georg, Trakl. *Opera poetică*. Postume, vol. II; trad.: Mihail Nemeş. Chişinău, Editura Cartier, 2001.
4. Eugenia, Dima (coord.), et al. *Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române*. Chişinău: Arc: Gunivas. 2007.
5. Laurent Klein. *Der Farbenkreis bei Georg Trakl*. Disponibil pe Internet: books.google.com/about/Der_Farbenkreis_bei_Georg_Trakl.html [citat 12.03.12].
6. Леханова, О. *Цветобозначение в работе по развитию семантической стороны речи и обогащению эмоционального словаря детей с ОНР*. In: Дошкольное воспитание. 2008, № 1, p. 97-104.

ЛЕКСИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПЕРЕВОДОВ РАЙНЕРА МАРИИ РИЛЬКЕ «DER PANTHER»

Екатерина ЗАГОРОДНОВА, Факультета Иностранных Языков и Литератур,
Бельцкий Государственный Университет им. «Алеку Руссо»
Научный руководитель: **Екатерина НИКУЛЧА**, преподаватель, аспирантка

Annotation: *The article represents a comparative study of the lexical units in the original poem «Der Panther» by R. M. Rilke and in its English translations, done by H. Engelskirchen and by R. Bly, in the Romanian translation done by P. Mihnea and an anonym poet, in the Russian version made by E. Vitkovski and V. Shtempel. The main goal of this article is to analyze the translation of the parts of speech in the original text and its variants in other chosen languages.*

Keywords: *analysis, “Dinggedicht” (poem of things), lyric poem, part of speech, translation.*

Лирическое произведение сложно сравнивать с каким-либо другим литературным текстом. Его отличительной чертой является изображение субъективной реакции автора на жизненные явления, его переживания и эмоционально-логические оценки.

В лирике субъект, т.е. поэт, одновременно является и объектом художественного произведения. Действительность дана в лирике не самостоятельно, она как бы растворена в реакции поэта на мир. Совмещение в одном лице творца лирического произведения и его художественного материала требует от читателя особой «активности» ассоциаций. Читатель в процессе анализа сам воссоздает объективный мир стихотворения, используя свои жизненные впечатления. Восприятие лирики осложнено необходимостью прямого эмоционального контакта читателя с поэтом. При анализе лирического произведения это создает опасность произвольной, субъективной под-

мены авторских ассоциаций читательскими (Миронова Н. А., Самойлова Е. А. 2008: 1).

Как и любой другой текст, лирическое произведение наполнено смыслом и получает определенную форму. Способен ли переводчик передать на другом языке ту мысль, идею, которую изначально вложил автор, сохранив при этом форму?

Следует отметить, что при переводе произведение подвергается переработке, зависящей от мировоззрения переводчика. Другими словами, как из миллионов слов автор подбирает те «самые» подходящие по смыслу, так и переводчик выбирает более подходящие, с его точки зрения, эквиваленты. В этом смысле закономерно, что переводов одного и того же текста становится все больше. Каждый из переводчиков стремится сохранить рифму, ритмику, мелодику и глубокий смысл произведения.

Проследим, на сколько близки на лексическом уровне переводы Е. Витковского и В. Штемпеля на русский язык, П. Михни и анонимного автора на румынский язык, Х. Энгельскирхена и Р. Блая на английский к языку оригинала.

Стихотворение «Der Panther» относится к жанру предметных стихотворений, т.е. выбранный автором объект описывается поэтапно. От строчки к строчке читатель получает все более точное описание изображаемого предмета или существа. Автор каждым словом, словосочетанием, фразой символически передает описание объекта. Символ – главный языковой прием поэта при создании предметного стихотворения (Dinggedicht 2012).

Проводя лексический анализ переводов, выделяем 3 основные категории, выраженные следующими частями речи: существительными, глаголами, прилагательными. В отдельную группу мы выделяем такие части речи, как местоимения, предлоги, наречия, союзы, а также словосочетания.

Существительное – класс однозначных слов (часть речи), который включает в себя названия предметов и одушевленных существ и может выступать в предложении в функциях подлежащего и дополнения (Лингвистический энциклопедический словарь 1990: 449).

Следует отметить, что не все существительные, подобранные Р. М. Рильке, были переведены на русский, румынский и английский языки существительными.

R.M. Rilke	H. Engelskirchen	R. Bly	P. Mihnea	Anonim	Е. Витковский	В. Штемпель
Der Panther	The Panther	The Panther	Pantera	Pantera	Пантера	Пантера
Blick	gaze	sight	-	privirea	глаза	взгляд
Stäbe	bars	bars	gratii	bare	прутья	прутья
keine Welt	no world	-	-	-	мира нет	-
Gang	-	motion	pas	mers	-	поступь ног
Schritte	steps	stride	-	-	-	-
im kleins-	smaller	smallest	viforniță și	cercurile	в пространстве	в круге

ten Kreise	ring	circle	rug	mici		
ein Tanz	a dance	a dance	danț	dans	-	-
Kraft	power	strength	al forței e focarul	forța	сила	спасение, доля
um eine Mitte	a midpoint	a center	-	-	-	-
ein größer Wille	will	will	vrere	voință	воля	воля
der Vorhang	the pupil	pupil's film	pleopa	valul pulpilei	пленка	ширма, пелена
Bild	an image	one image	imagini	un chip	тишина	образ
die Glieder	the limbs	the limbs	în sînge	-	тело	-
Stille	-	-	-	liniștea	тишина	-
im Herzen	in the heart	in the heart	în inimă	în inima	в сердце	в сердце

Из 17 существительных в немецком оригинале 16 было переведено на русский, румынский и английский языки также существительными.

Кроме замены частей речи, при переводе была утеряна точность и возвышенность оригинала. Наглядным примером этому служит изменение рода, описываемого животного. В стихотворение Р. М. Рильке «Der Panther» – мужского рода, в русском и румынском языках «пантера», «pantera» – женского рода. Перед переводчиками стоял не легкий выбор: сохранить созвучие и использовать слово «пантера», или же сохранить грамматическую форму и использовать эквивалент «леопард».

Некоторые существительные, использованные Р. М. Рильке, были переданы другими частями речи.

R.M. Rilke	H. Engels-kirchen	R. Bly	P. Mihnea	Anonim	E. Витковский	В. Штемпель
Blick	-	-	să vadă	-	-	-
keine Welt	-	nothing	nu-i nimic	lume parcă a pierit	-	ничего нет
Gang	pacing	-	-	-	переступая	-
Schritte	-	-	îngust roit	rotită	мечется	кружить
ein Tanz	-	-	-	-	танцует	-
um eine Mitte	-	-	în care	în centru	посередине круга	посередине
Stille	-	is still	-	-	-	-

Представленные таблицы являются убедительным доказательством того, что при переводе лирическое произведение теряет свою первоначальную эмоциональную нагрузку.

Глагол – часть речи, обозначающая процессуальный признак – действие или состояние – и выражающая это значение в грамматических категориях вида, залога, времени, числа, лица, наклонения и рода. В предложении выступает преимущественно в роли сказуемого (Русский язык 1998: 82, 86).

Проанализируем, как изменялись глаголы оригинального текста при переводе:

R.M. Rilke	H. Engels-kirchen	R. Bly	P. Mihnea	Anonim	Е. Витковский	В. Штемпель
vom vorübergehen	-	-	-	-	-	скользит
müd geworden	is so tired	has grown so blunt	-	a obosit	-	-
nichts mehr hält	it holds no more	-	-	-	рассекают	-
dreht sich	-	turns about	-	rotită	мечется	-
in der betäubt	numbed	-	-	-	-	-
schiebt	seems unveiled	opens	ridică	-	поднимается	спадает
sich lautlos auf	-	-	-	neauzit	-	-
geht hinein	enters, shudders	fills	înspică	-	пронзает	возникает
geht durch	through tensed	glides through	pătrund	încordată	пронзать	возникает
hört auf	extinguished	ceases	se- ofilește-n	se-ascunde	гаснет	умирает
zu sein	ends	-	-	încefind	-	-

Анализируя изменения глаголов, нельзя не заметить, что изменения формы, вида, наклонения – это незначительная часть преобразований, к которым прибегли переводчики. Основной трансформации подверглась семантика лексических единиц, в результате чего глаголы оригинала заменяются на противоположные им по смыслу. Так, у Е. Витковского и П. Михни глагол «schiebt» передает движение вверх, а у двух других переводчиков, напротив, движение вниз.

В других случаях смысл глаголов передан другими частями речи:

R.M. Rilke	H.Engels-kirchen	R. Bly	P. Mihnea	Anonim	Е. Витковский	В. Штемпель
vom vorübergehen	from	through	-	-	-	-
müd geworden	-	-	nu mai e în stare	-	усталые	-
nichts mehr hält	-	nothing more	-	-	-	-
in der betäubt	-	in which	zace-n jug	amorțită	заворожена	застывшая
schiebt	-	-	-	cade	-	-
sich lautlos auf	all noiseless	soundlessly	-	-	несмело	-

geht hinein	-	-	-	pătrunde	-	-
zu sein	-	-	afund	-	без следа	достигая дна

Следует отметить, что передавая лексическое значение глагола другими частями речи, переводчикам удалось в большей степени сохранить изначально заложенный смысл, чем пытаясь подобрать эквиваленты на родном языке.

Имя прилагательное – это часть речи, обозначающая признак, и этот признак мыслится по отношению к какому-либо предмету. Причем признак этот может быть постоянным, пассивным или временным. Так как имя прилагательное обозначает зависимый признак, оно имеет согласовательные категории рода, числа и падежа, которые предопределяют соответствующими категориями существительных (Имя прилагательное 2012).

R.M. Rilke	H. Engels- kirchen	R. Bly	P. Mihnea	Anonim	Е. Вит- ковский	В. Штем- пель
weiche	supple	easy	mladiul	mladiul	мягко и упруго	по-воровски
geschmeidig	narrow	supple	-	-	узкий	беззвучна
starker	muscled	-	-	-	-	-
angespannte	stillness	-	-	-	-	тяжелая

R. M. Rilke	H. Engels- kirchen	R. Bly	P. Mihnea	Anonim	Е. Вит- ковский	В. Штем- пель
geschmeidig	-	-	ce-și zgâlțâie hotarul	-	-	-
angespannte	-	tension	-	-	внезапно	-

Представленные в таблице варианты перевода убеждают, что при переводе лирического произведения встречается множество трудностей.

Перевод В. Штемпеля утратило изящность. Вариант перевода, предложенный Е. Витковским, не искадил в значительной мере смысл стихотворения, следовательно, читатель получит приблизительное впечатление о тексте первоисточника.

Говоря о переводах на румынский язык, нельзя не отметить большую разницу лексических значений переводов. Более точным в лексическом плане является перевод неизвестного автора. Читая перевод П. Михни, складывается впечатление, что он переводил на румынский язык не оригинал, а перевод В. Штемпеля.

Переводы стихотворения на английский язык заслуживают отдельного внимания, так как немецкий и английский языки находятся в близкой родственной связи. Именно благодаря этому факту Х. Энгельскирхену удалось перевести творение Р. М. Рильке максимально точно, сохранив все мельчайшие детали, чего, к сожалению, нельзя утверждать о переводе Р. Блая.

Библиография:

1. Имя прилагательное. На сайте: <http://www.lingvotech.com/adjective> [просмотр 05.04.2012]
2. Лингвистический энциклопедический словарь/ Гл. ред. В.Н. Ярцева. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.
3. Миронова Н. А., Самойлова Е. А. Анализ стихотворения: Учебно-методическое пособие. – М.: Экзамен, 2008. На сайте: http://www.a4format.ru/pdf_files/slovari/4c51da16.pdf [просмотр 05.04.2012]
4. Русский язык. Энциклопедия/Гл. ред. Ю.Н. Караулов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Большая российская энциклопедия; Дрофа, 1998. – 703 с.
5. Dinggedicht. Online im Internet: <http://de.wikipedia.org/wiki/Dinggedicht> [eingesehen am 31.03.2012].

LE ROLE DES CONNECTEURS CONCESSIFS DANS LA COHESION TEXTUELLE

Mariana GRĂDINARI, studentă, Facultatea de Limbi și Literaturi străine,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Elena DRAGAN**, dr., conf. univ.

Rezumat: *Prezentul articol reflectă rolul conectorilor concessivi în coeziunea textuală. În această ordine de idei, a fost analizată atât coeziunea textului care determină dacă un enunț este apropiat contextului, studiul căruia vizează mecanismele lingvistice care determină relațiile între sintagme sau enunțuri, cât și coerența textului, ca fiind o conexiune sintactică, semantică și pragmatică ale elementelor discursului. Conectorii discursivi sunt niște elemente de legătură între propoziții sau fraze, care contribuie la structurarea textului marcând relațiile logico-semantică între propoziții sau între secvențele ce le formează. Aceștia sunt importanți pentru a ghida înțelegerea mesajelor transmise de locutori. Printre conectorii concessivi se pot evidenția: dar, totuși, cu toate că, chiar dacă etc., care sunt considerați ca conectori de contrast.*

Cuvinte-cheie: *coeziune, coerență, discurs, conector, restricție, concesie causală, concesie argumentativă, cauzalitate.*

Un discours n'est qu'une simple suite d'énoncés posés les uns à côté des autres. Il suffit d'examiner le moindre texte écrit ou la moindre transcription de l'oral pour relever toutes sortes d'expressions indiquant que tel ou tel segment doit être relié de telle ou telle façon à tel ou tel autre. L'occurrence de ces marques relationnelles contribue sans nul doute à conférer au propos une certaine cohésion ou continuité. L'analyse linguistique du discours a pour mission essentielle de décrire les marques, à charge linguistique capables d'exploiter, le cas échéant, les données fournies en vue d'une meilleure organisation des textes. Pour comprendre véritablement comment les marques de cohésion contribuent à l'interprétation du discours on va se référer à une réflexion plus générale sur ce qui est *la cohérence* ou *la pertinence* d'un texte.

La cohérence n'est pas une qualité que pourraient avoir ou non les discours, elle est constitutive de l'idée même de texte. Le discours est d'abord une unité de production de la parole: il y a discours dès qu'au moins deux énoncés sont

produits à la suite par un même locuteur ou par deux ou plusieurs locuteurs. Le discours se manifeste donc par la continuité de la production, d'où l'importance des pauses et des indices mimo-gestuels, à l'oral, et des indices typographiques et dispositionnels, à l'écrit. Ces critères matériels jouent un rôle crucial dans l'interprétation des productions linguistiques et pas seulement linguistiques.

Comme unité fonctionnelle, le texte est souvent défini en termes: il forme un tout qui se tient. Cette notion de cohérence réunit en fait deux facettes distinctes du fonctionnement des textes: la construction par le(s) scripteur(s) d'un discours cohérent dont le texte est la trace; l'élaboration par le lecteur, à partir de cette trace, d'un modèle interprétatif cohérent.

Pour être intelligible, un discours doit être cohérent. Quelle signification se cache donc derrière ce terme de *cohérence*? Une série de définitions ont été données pour ce terme:

I.B. Marcellesi conçoit la *cohérence* discursive comme «le résultat de «l'ajustement» permanent d'un locuteur avec un auditoire selon le contour culturel variable» (Кожевникова 1979: 39).

Après I. Beaugrande și W. Dressler «la *cohérence* est le résultat de la combinaison des concepts dans un réseau se référant à un thème central» (Beaugrande & Dressler 1981: 96). Par le «thème» on conçoit, dans ce cas, le noyau imaginaire, qui généralise le contenu abstrait du discours.

Pour O. Moskaliskaia, la *cohérence* «c'est une connexion structurale, sémantique et communicative, une forme, un contenu et une fonction» (Москальская 1981: 17-30).

H. Junker qualifie la *cohérence* comme «une connexion structurale horizontale formelle et sémantique des morphèmes, lexèmes, syntagmes, propositions et les segments du texte» (Junker 1978: 65).

Pour K. Koževnikova et I. Dimarskaia-Babaian, la *cohérence* «est conditionnée tant par la *connexion lexicale, morphologique et syntaxique* des unités du discours⁹, que par celle *sémantique, qui donne à une totalité des éléments le statut du discours et qui est basée sur la présupposition*¹⁰ ce qui aide à l'interprétation d'un élément par le prisme du contexte antérieur¹¹ (Дымарская-Бабаян 1988: 64).

Tout comme un mot ne représente pas un enchaînement aléatoire de phonèmes ou qu'un syntagme, voire phrase, n'est pas non plus une suite aléatoire de lexèmes, un discours, qu'il soit oral ou bien écrit, ne peut pas être un enchaînement aléatoire d'énoncés.

Lorsqu'on analyse un certain type de discours, il est indispensable d'avoir en vue les critères de sa constitution. Ainsi, on fait appel à des concepts-clé de la linguistique textuelle comme *cohésion* et *cohérence*. Le terme *cohésion* est commu-

---

⁹ En ce cas, K. Koževnikova delimitte la cohérence *explicite*.

¹⁰ Le terme est introduit en linguistique par G. Frege.

¹¹ K. Koževnikova identifie ce type de connexion avec la cohérence *implicite*.

nément analysé en parallèle avec des notions proches ou même synonymes telles que: *cohérence* – la bonne formation du texte ou du discours, *connexité* – unité formelle du texte, réalisée par des marqueurs spécifiques et, plus récemment, *solidarité discursive* – chez Doina Spiță (Axenti, Ardeleanu 2007: 9).

En fonction d'autres perspectives d'analyse et d'autres besoins métalinguistiques, on a proposé aussi le concept de *solidarité énonciative* (IBIDEM; 9). Ce concept suppose les rapports qui existent à l'intérieur d'un énoncé, entre deux ou plusieurs énoncés au moment de leur production. La dimension fonctionnelle de ce concept opératoire inclut absolument la perspective du locuteur dans la réalisation de la solidarité discursive.

La notion de *cohésion* détermine si un énoncé est approprié au contexte et son étude vise surtout les mécanismes strictement linguistiques qui régissent les relations entre syntagmes ou énoncés: le mécanisme de l'anaphore, la concordance des temps des verbes, les connecteurs, les paraphrases... La *cohérence* ne porte plus sur les éléments linguistiques du contexte, mais sur la situation extralinguistique ainsi que sur la proportion de connaissances du monde qui interviennent dans les enchaînements discursifs.

«*Tandis que la cohérence tient du niveau de l'interprétabilité et se construit dans l'esprit des participants à l'échange le long du parcours productif/ interprétatif, mettant en oeuvre des processus cognitifs textuelles*» (IBIDEM; 10).

A l'oral, les moyens d'un texte qui assurent *la cohésion* et *la cohérence* ne sont pas facilement repérables du point de vue strictement formel, car une bonne partie de ce qui fait l'unité du discours reste au niveau cognitif. La solidarité énonciative et la fluidité verbale seraient plutôt identifiables et analysables dans les productions orales où, cependant, on doit admettre qu'un rôle essentiel revient aux connecteurs. En tant que moyens qui assurent le *liage* des différentes séquences discursives, les connecteurs permettent de *diriger* l'interprétation des rapports qui s'instituent entre ces séquences dans une direction ou une autre et de créer le sentiment d'unité de l'énoncé comme un *tout*, d'un discours *construit*.

Les différentes perspectives appliquées à la problématique des connecteurs ont provoqué ce que Jacques Moeschler appelle une véritable «*inflation terminologique*» (IBIDEM; 10). Il existe, d'une part, toute une série de termes synonymes pour désigner le concept de *connecteur* et, d'autre part, plusieurs types de connecteurs, selon les différents domaines d'analyse.

Les connecteurs discursifs ont un rôle important dans l'interprétation des discours (dialogiques ou pas), donc lorsqu'il s'agit de produire des énoncés, le choix des mots qui relient les énoncés (par exemple, en dialogue oral) s'avère essentiel pour assurer la compréhension des visées illocutoires des locuteurs.

Riegel attribue aux connecteurs la définition suivante, indépendante de tout cadre théorique: «Les connecteurs sont des éléments de *liaison* entre des propositions ou des ensembles de propositions; ils contribuent à la *structuration* du texte en marquant des relations sémantico-logiques entre les propositions ou entre les séquences qui le composent» (Riegel 2004: 616).

On peut établir une liste restreinte et une liste ouverte de connecteurs, correspondant à deux sens distincts du terme «connecteur».

Un sens restreint, dans lequel l'action des connecteurs est limitée à la phrase. A partir de cette définition des connecteurs, seules les conjonctions de coordination (*mais, et*) et les conjonctions de subordination (*parce que, de sorte que, bien que*) y entrent.

Un sens large, dans lequel les connecteurs assurent l'organisation d'un texte. A partir de cette définition, dans le rang des connecteurs on regroupe à côté des conjonctions, des adverbes : *alors, puis, ensuite*, certains groupes prépositionnels *en tout cas, d'une part, d'autre part*, des locutions: *c'est-à-dire, autrement dit*, etc.

Dans l'enchaînement linéaire du texte, les connecteurs sont des éléments de liaison entre des propositions ou des ensembles de propositions; ils contribuent à la structuration du texte en marquant des relations sémantico-logiques entre les propositions ou entre les séquences qui les composent. Pour rapprocher ou séparer les unités successives d'un texte, les connecteurs jouent un rôle complémentaire par rapport aux signes de ponctuation.

Les connecteurs discursifs sont importants pour guider la compréhension des messages que les locuteurs transmettent sous forme linguistique en dialoguant. Par conséquent, on leur accorde beaucoup d'attention dans les recherches en linguistique, surtout lorsque l'interprétation des énoncés est concernée (Ducrot, 1980), (Moeschler, 1998).

En traitement automatique des langues, les connecteurs sont regardés en général de deux manières différentes, selon les buts assumés:

1. en analyse morpho-syntaxique et sémantique, les connecteurs ont souvent un rôle modéré, car, d'un côté ils subissent et imposent peu de contraintes aux niveaux morphologique et syntaxique (voir par exemple, en français, l'emploi du subjonctif du verbe, après *bien que*) et, d'un autre côté, ils n'apportent rien à la sémantique des énoncés, considérée de manière vériconditionnelle et / ou isolée (Jurafsky, Martin 2000: 43);
2. en interprétation / analyse du discours (qui remonte surtout à la prise en compte des aspects pragmatiques de la langue), les connecteurs ont une place importante, car leur présence guide le processus d'analyse (Maingueneau 1987: 57-90).

On peut regrouper les connecteurs en deux grandes classes : ceux qui ordonnent la réalité référentielle (connecteurs temporels et spatiaux) et ceux qui marquent les articulations du raisonnement (connecteurs argumentatifs, énumératifs et de reformulation). Les premiers sont surtout spécialisés dans le récit (narration et description), les seconds dans l'exposé d'idées. Cependant, si ces connecteurs sont associés à un type de texte privilégié, ils ne sont pas exclus d'autres types, où ils prennent éventuellement d'autres valeurs.

Les connecteurs discursifs marquant la concession ont été bien étudiés, surtout dans l'école genevoise de linguistique ; ces travaux ont abouti à des modélisations

sémantiques formelles des connecteurs tels que : *mais*, *quand même*, *pourtant* ou *bien que*.

Ainsi, Moeschler dégage deux types de concession, *causale* et *argumentative* qui se particularisent pour chacun des connecteurs considérés: *mais*, *quand même*, *pourtant* ou *bien que*.

Mais peut être employé de deux manières, désignées par *mais₁* (pour l'emploi de relation directe) et *mais₂* (pour l'emploi de relation indirecte):

- (a) Il fait beau *mais₁* je ne sors pas;
- (b) Il fait beau *mais₂* j'ai mal à la tête;

Quand même peut être employé en relation directe seulement, comme dans l'exemple:

- (a) Il fait beau. Je reste *quand même* chez moi.

D'un autre côté, les connecteurs *pourtant* et *bien que* se définissent à travers un «triangle causal», formalisable de manière suivante:

Pourtant peut être employé de deux manières, selon les deux permutations possibles du triangle causal (Moeschler 1998: 75):

- (a) Il pleut, *pourtant₁* je me balade dans le parc.
- (b) Je suis gentil avec lui, *pourtant₂* il me dit de gros mots toujours.

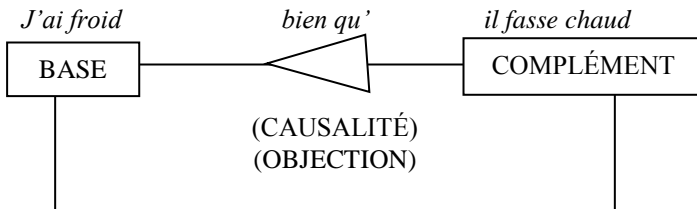
Bien que peut également être employé de deux manières, selon les permutations du triangle causal:

- (a) *Bien qu'*il fasse mauvais, je sors.
- (b) Je me balade dans le parc, *bien qu'*il pleuve.

Le mécanisme proposé pour générer: *mais*, *quand même*, *pourtant* et *bien que* s'articule, d'une part, autour d'une description sémantique de ces connecteurs, dérivée de celle proposée par Moeschler et, d'une autre part, autour d'un ensemble de spécifications pragmatiques dans une procédure computationnelle.

Les connecteurs: *mais*, *pourtant*, *bien que*, *en revanche*, *cependant*, sont tous considérés comme connecteurs de contraste. Cependant, ils ne peuvent pas tous être regroupés sous la même relation de discours.

Les connecteurs concessifs sont des cas-limites de causalité. Ils donnent une cause plausible pour une action, tout en renvoyant cette cause comme non suivie d'effet. La plupart des conjonctions concessives déclenchent le subjonctif, telle le connecteur *bien que*:

Cette jonction donne comme première instruction de prendre en compte la raison exprimée par le complément *il fasse chaud* pour comprendre la base *j'ai*

froid, mais le trait sémantique d'(OBJECTION), contenu dans la conjonction *bien que*, signifie en même à l'auditeur de considérer cette cause comme non suivie d'effet et le locuteur comme se comportant en raison inverse de la cause (Weinrich 1989: 463).

A côté de *bien que* existent encore les connecteurs concessifs *quoique* (surtout en langue parlée), *encore que* (surtout dans un registre châtié) et *malgré le fait*; tous se terminent en *qu'* devant voyelle et tous déclenchent le subjonctif dans le complément. Enfin ces connecteurs se trouvent aussi bien en jonction postposées qu'en jonction antéposées. A l'occasion on rencontre encore les conjonctions concessives comme joncteurs entre des adjectifs ou des participes qui s'opposent sémantiquement:

Cf.: Une écriture expressive, *bien qu'*illisible (IBIDEM; 463).

Autre connecteur à sens concessif, *loin que* est également un déclencheur du subjonctif. Il réfute en le repoussant énergiquement la raison attendue et fausse (trait sémantique (DISTANCE)). Préposition verbale correspondante: *loin de* suivie de l'infinifitf:

Cf.: Elle tape toutes ses lettres à la machine, *bien que* je déteste les lettres dactylographiées (IBIDEM; 464);

Cf.: Elle tape toutes ses lettres à la machine, *non (pas) qu'*elle ait une mauvaise écriture, mais parce qu'elle veut se faire dactylo (IBIDEM; 464);

Cf.: Il est vrai que j'attends toujours ses lettres avec impatience, *quoiqu'*elles aient l'air impersonnel (IBIDEM; 464);

Cf.: Cela prouve que tu es amoureux d'elle, *encore que* tu ne l'avoues pas (IBIDEM; 464);

Cf.: Je suis *loin de* croire qu'elle m'aime aussi (IBIDEM; 464).

Une cause syntaxiquement mieux déterminée entraîne une réfutation syntaxiquement plus précise à l'aide de connecteurs concessifs qualifiants comme *quel...que*, *tout...que*, et *si...que* qui se distinguent formellement selon que la cause attendue et réfutée est un nom ou un adjectif.

1. Réfutation du nom:

Cf.: *Quelque* dandy qu'il soit, il fait son travail; (IBIDEM; 464)

Cf.: *Toute* femme fatale qu'elle est, elle est bonne ménagère; (IBIDEM; 464)

2. Réfutation d'un adjectif ou d'un adverbe:

Cf.: *Si* innocemment qu'on agisse, les gens parlent quand même; (IBIDEM; 464)

Cf.: *Tout* parfaits *que* sont les autres, nous resterons comme nous sommes; (IBIDEM; 464)

La concession peut encore être nuancée par une (semi-)négation ou une (semi-)exclusion:

Cf.: *Pour peu* qu'il écrive, il est considéré comme un grand écrivain; (IBIDEM; 464)

Cf.: Il a de belles idées, *à cela près* qu'il ne sait pas les exprimer; (IBIDEM; 464)

On sait que la *restriction* est introduite le plus souvent par :

- *seulement, uniquement, (tout) simplement, juste:*

Cf.: Ce n'est même plus l'orage,

De fer, d'acier, de sang

Tout simplement des nuages

Qui crèvent comme des chiens (...) (Prevert, *Barbara* 1982: 553).

En ce qui concerne la *restriction concessive*, elle peut être introduite le plus souvent par:

- *bien que, encore que/encore faut-il que, que... ou que, que...ou non..., que ce soit... ou..., soit que... soit que...*

Cf.: Il y avait onze ans de cela, quand Belaid à quarante ans avait pris le car, et *bien qu'*il fut certain que c'était pour aller à l'usine en France, tout le monde s'était donné (Mammeri, *L'Opium et le Baton* 1965: 45);

- *quoique, pour (si) aussi + adjectif + que..., quelque + adjectif + que...:*

Cf.: Puis, *quoique* le Lazou ne dît plus rien, tout le monde continua de crier (Mammeri, *L'Opium et le Baton* 1965: 18);

- *qui que..., quoi que..., ou que...:*

Cf.: *Quoi qu'*il arrive, il faut que nous le souffrions ensemble (Mammeri, *L'Opium et le Baton* 1965: 86);

- *quel (le)(s)(les) que + être..., quelque(s) + nom + que..., à moins que..., pourvu que...:*

Cf.: Quelquefois, même, ils n'avaient que cela; *pourvu que* ce fût bien dit, elle se souciait peu que ce fût justement ou à tort (Mammeri, *L'Opium et le Baton* 1965: 34);

- *mais:*

Cf.: Ce ciel dont un cercle précis de montagnes où la mer trace de partout les limites, *mais* qui s'étale au-dessus de lui comme une tentation toujours proposée, toujours imposée, Alger sait qu'il ne peut y parvenir qu'à force d'exaltation» (Mammeri, *L'Opium et le Baton* 1965: 7).

- *(mais) naturellement/évidemment/bien sur/bien entendu:*

Cf.: Ces trois-là avaient eu rarement leur photographie dans les journaux. Le grand public ne les connaissait pas. Plus exactement, il ne connaissait guère Lucas de nom. *Bien entendu*, si la Sûreté Nationale était sur l'affaire, on les reconnaîtrait immédiatement, *mais* c'était inévitable (Simenon, *Maigret chez le Ministre* 1987: 79);

- *quand même, tout de même, malgré tout:*

Cf.: (...) Ah! si vous m'aviez mieux connu, nous serions sans doute heureux maintenant l'un et l'autre. *Quand même* vous m'auriez compris, madame (...) (Merimée, *Nouvelles* 1977: 79);

- *(et) pourtant:*

Cf.: *Pourtant* ce qui se passe dans ce pays depuis trois ans aurait du te guérir de la comédie (M. Mammeri, *L'Opium et le Baton* 1965: 21);

- *toutefois, cependant, néanmoins:*

Cf.: (...) *Néanmoins* il ne se départissait de son ton de parfaite courtoisie que pour essayer de créer un climat de confiance, presque de familiarité (M. Mammeri, *L'Opium et le Baton* 1965: 43);

Cf.: *Cependant*, le choix de chansons contemporaines sera privilégié (M. Boiron 1998: 12);

- *du moins, au moins*:

Cf.: *Du moins* tous les officiers qui avaient au milieu de combien de difficultés entrepris une action semblable à la sienne, avaient-ils obtenu d'être engagés dans des secteurs éloignés de celui où ils avaient opéré jusqu'à là (M. Mammeri, *L'Opium et le Baton* 1965: 39);

- *en tout cas*:

Cf.: Une révolution bien faite devrait fusiller les intellectuels. *En tout cas*, tous ceux qui ne se contentent pas de répondre: présent, quand on a besoin d'eux, le petit doigt sur la couture du pantalon et la vue basse (M. Mammeri, *L'Opium et le Baton* 1965: 17);

L'analyse de la cohésion textuelle recourt à des problématiques diverses: phénomènes d'anaphore, au sens large, recouvrement présuppositionnels, progression thématique, narrativité, argumentation, etc. Les phénomènes auxquels s'intéressent les travaux sur l'argumentation dans la langue sont très variés: ce pourra être une structure interrogative, une négation, un adverbe de quantité, une interjection, etc. On considère que les connecteurs sont des morphèmes qui ont pour fonction de lier deux énoncés. (Maingueneau 1987: 117)

La concession constitue un mouvement argumentatif qui intègre une approbation et une réfutation, présentant un argument en faveur d'une certaine conclusion et un argument plus fort en faveur de la conclusion inverse. On distingue entre la concession *logique*, celle de *bien que*, et la concession *argumentative* celle de *mais*. Dans la seconde les énoncés liés sont orientés vers une conclusion, tandis que dans la concession logique on ne peut pas parler d'«orientation» argumentative mais de relation de causalité, d'inférence entre des propositions dénotant des faits.

L'analyse des mouvements concessifs montre donc que *mais* et *bien que* introduisent des constituants des status distincts: alors que *mais* introduit l'argument le plus fort, *bien que* introduit une cause non déterminante.

La divergence entre *quand même* et *pourtant* fait intervenir le caractère «subjectif» ou «objectif» de la norme sous jacente à la relation d'inférence qu'établissent ces connecteurs; on y retrouve une opposition entre le «logique» et l'«argumentatif». Comme l'écrit J.-C. Anscombre, «il s'agit en fait non d'une relation causale au sens scientifique du terme, mais d'un *topos* (= lieu commun), que le locuteur fait jouer. (Anscombre 1983: 69)

Les enchaînements argumentatifs possibles dépendent donc de la structure linguistique des énoncés, et pas seulement des informations qu'ils véhiculent.

Une des particularités des connecteurs, c'est qu'à la différence des connecteurs logiques ils peuvent lier non seulement des propositions mais aussi des énonciations

à des propositions, voire enchaîner sur des éléments de la situation extralinguistique ou des réactions non dites que le locuteur se prête à lui-même ou au destinataire. Autrement dit, les éléments connectés peuvent fort bien être de natures distinctes.

Comme résultat de cette étude, nous avons dégagé un certain nombre de critères permettant d'identifier les connecteurs dans leur ensemble. Les critères employés avec référence aux connecteurs ont permis de conclure que:

- ils ne sont pas intégrés au contenu propositionnel;
- ils ne sont pas des expressions anaphoriques;
- leur sens n'est pas compositionnel;
- ils peuvent imposer l'établissement d'une relation de discours;
- ils peuvent bloquer l'établissement d'une relation de discours;
- ils peuvent rendre un discours cohérent;
- ils peuvent rendre un discours incohérent.

Enfin, le connecteur peut mettre en jeu non pas un énoncé précis mais tout un mouvement discursif aux frontières parfois indéfinies. Il arrive même qu'une connexion s'établisse sans l'intervention d'un connecteur explicite.

Bibliographie:

1. ANSCOMBRE, J.-C., Pour autant, pourtant (et comment): à petites causes, grands effets, Cahiers de linguistique française, 1983, n°5;
2. AXENTI, E., ARDELEANU, S.-M., *Le discours en action- étude théorique et pratique sur la discursivité*, Chişinău, Manual, 2007;
3. BEAUGRANDE R. & DRESSLER W., *Introduction to text linguistics*, London, Longman, 1981;
4. CHARAUDEAU, P., *Grammaire du Sens et de l'Expression*. Paris: Ed. Hachette, 1992;
5. CHAROLLES, M., «Cohésion, cohérence et pertinence du discours», *Travaux de linguistique*, 1994, n°29;
6. JUNKER, H., *Die Kongruenz von Inhaltsstruktur und Textstruktur bei Alain Robbs-Grillet und Italo Galvine*. Göttingen: van Den-Hoeck & Ruprecht, 1978;
7. JURAFSKY, D. & MARTIN J. H., *Speech and Language Processing*. New Jersey, 2000;
8. MAINGUENEAU, D., *Nouvelles tendances en analyse du discours*, Paris, Hachette, 1987;
9. MOESCHLER, J., REBOUL, A., *Pragmatique du discours. De l'interprétation de l'énoncé à l'interprétation du discours*, Editura Armand Colin, 1998;
10. RIEGEL, M., RIOUL R., PELLAT, J.-C., *Grammaire méthodique du français*. Paris, Presses universitaires de France, 2004;
11. WEINRICH, H., *Grammaire textuelle du français*, Paris, Les Éditions Didier, 1989;
12. ДЫМАРСКАЯ-БАБАЯН, И., *О связности текста. Семантические и грамматические аспекты*. Ереван: Изд-во Ереван, 1988;
13. КОЖЕВНИКОВА, К., *Об аспектах связности в тексте как целом // Синтаксис текста*. Москва: Наука, 1979;
14. МОСКАЛЬСКАЯ, О., *Грамматика текста*. Москва: ИНИОН, 1981

Sources des citations

15. MAMMERI, M. *L'Opium et le Bâton*, Paris: Gallimard, 1965, 382 p.

16. MERIMEE, P. *Nouvelles*, Moscou: Ed. du Progres, 1977. 535 p.
17. PREVERT, J. *Barbara // Poètes français. XIXe-XXe siècles*. Anthologie. Moscou: Editions du Progres, 1982, p. 552-554.
18. SIMENON, G. *Maigret chez le Ministre*. Moscou: Vyssaia Scola, 1987. 159 p.

Sources Web

19. <http://clf.unige.ch/num.php?numero=5>
20. <http://corela.edel.univ-poitiers.fr/index.php?id=1426>
21. http://www.fabula.org/actualites/la-coherence-discursive-a-l-epreuve-traduction-et-homogenisation_50178.php

LEXIKALISCH-SEMANTISCHE GRUPPE DER SUBSTANTIVE MIT DER BEDEUTUNG „GEIZ“

Marina GUȚOVA, studentă, Facultatea de Limbi și Literaturi străine,
Universitatea de stat „Alecru Russo” din Bălți
Conducător științific: **Irina BULGACOVA**, lect. sup. univ.

Rezumat: *În articolul dat, pe baza grupei lexico-semantice de substantive, sunt cercetate structura, cât și relațiile paradigmatică între elementele paradigmei onomasiologice „Geiz”. Relațiile paradigmatică evidențiază nu numai unele asemănări și deosebiri dintre elementele grupei lexico-semantice, ci și conotația acestora, iar ca urmare ele determină contextul în care se folosește fiecare element.*

Es ist bekannt, dass die Sprache aus Wörtern besteht. Aber das einzelne Wort steht im System der Sprache nicht isoliert da, sondern im Gefüge begrifflich enger oder ferner benachbarter Wörter, die mit dem Wort ein gegliedertes Ganzes bilden, „ein Gefüge, das man Wortfeld oder Zeichenfeld nennen kann“. Zugrunde eines Wortfeldes liegt entweder onomasiologisches, semasiologisches oder anthropologisches Kriterium, je nachdem, ob ein Begriff, ein Wort oder gesellschaftliches Wissen den Ausgangspunkt für das Zusammenstellen eines Wortfeldes bietet. In unserer Untersuchung betrachten wir die Wortfelder von dem onomasiologischen Gesichtspunkt aus und in Anlehnung an P.R. Lutzeier übernehmen wir den Begriff *onomasiologisches Paradigma*.

Onomasiologie, Bezeichnungslehre genannt, ist eine Forschungsrichtung der Semantik, die die Bedeutung lexikalischer Einheiten von den bezeichneten Begriffen bzw. Gegenständen ausgehend beschreibt.

Innerhalb der onomasiologischen Paradigmen können die Beziehungen zwischen den Wörtern auf der Inhaltsebene beobachtet werden. Onomasiologische Paradigmen haben eine vielschichtige Struktur. Den Kern des onomasiologischen Paradigmas bildet ein Begriff, der das ganze Paradigma charakterisiert. Im Zentrum und in der Peripherie liegen stilistisch markierte Wörter und feste Wortkomplexe, die sich auf den entsprechenden Begriff beziehen und einen Referenzbereich bilden.

Aufgrund paradigmatischer, syntagmatischer oder semantischer Relationen zwischen den Wörtern eines Paradigmas können seine Elemente in lexikalisch-

semantische Gruppen (LSG) eingeteilt werden. Unter der LSG versteht F. Filin paradigmatische Gruppierungen der lexikalischen Einheiten, die auf ein und denselben außersprachlichen Aspekt inhaltlich bezogen sind und die einer Wortart angehören. In diesem Artikel betrachten wir eine lexikalisch-semantische Gruppe des onomasiologischen Paradigmas ‚Geiz‘, die 36 substantivische Elementen umfasst, von denen 22 Lexeme übertriebene Sparsamkeit als eine Erscheinung beschreiben und 14 als eine menschliche Charaktereigenschaft. Analog mit dem onomasiologischen Paradigma hat die LSG eine Feldstruktur. In unserem Fall bildet der Oberbegriff ‚Geiz‘ den Kern der LSG, im Zentrum sind abwertende *Gier, Begierde, Habsucht, Habgier, Raffsucht, Raffgier, Profitsucht, Profitgier, Geldgier, Besitzgier, Gewinnsucht, Unersättlichkeit, Pleonexie* und umgangssprachliche Wörter *Knausererei, Knickerei, Pfennigfuchsererei, Filzigkeit*. An der Peripherie befinden sich Lexeme mit einer salopp gefärbten Bedeutung (*Knickrigkeit*), dialektale Wörter (*Kniepigkeit, Knickstiebel, Rappenspalter*), Lexeme, die nur in bestimmten Situationen als sinnähnliche auftreten können (*Neugier, Konsumrausch*) sowie abgeleitete Wörter. Zu den abgeleiteten Wörtern zählen wir abwertendes *Krämerseele*, sieben umgangssprachliche Wörter (*Geizhals, Geizkragen, Geizhammel, Knauser, Erbsenzähler, Kümmelspalter, Nimmersatt*), vier mit salopper Schattierung (*Pfennigfuchser, Raffke, Raffzahn, Knicker*) und zwei Dialektismen *Knickstiebel* (berlin.), *Rappenspalter* (schweiz.). Insgesamt zählen wir 23 Lexeme zum allgemeinen deutschen Gebrauch, elf zur Umgangssprache und zwei zu den Dialekten.

Bei der Analyse der lexikalischen Einheiten der LSG von Substantiven haben wir festgestellt, dass für die Wortbildung deutscher Lexeme vor allem solche Arten wie Derivation und Komposition typisch sind. Als Beispiel für Derivation tritt das Lexem *Knausererei* auf, das folgende morphologische Struktur hat: Verbalstamm *knaus* + Suffix *erei*, das dem Wort eine abwertende Schattierung verleiht. Als zusammengesetzte Substantive fungieren vor allem die Wörter, die menschliche Charakterzüge bezeichnen, d.h. Bahuvrihi oder exozentrische Komposita. A. F. Stenzler definiert den Terminus Bahuvrihi als ein Kompositum, dessen Bedeutung nicht der Summe der Bedeutungen von seinen Einzelgliedern entspricht, sondern es bezeichnet ein spezielles charakteristisches Merkmal, das der Referent trägt, z.B: *Geizhals, Geizkragen, Raffzahn*.

Wie bekannt bestehen zwischen den Gliedern der onomasiologischen Paradigmen unterschiedliche paradigmatische Beziehungen. Die wichtigsten von ihnen sind: Synonymie, Antonymie, Hyponymie, Hyperonymie, Partonymie, Inkompatibilität, Komplementarität und Konversion.

Die Hyponymie/Hyperonymie beschreibt die wechselseitige Beziehung zwischen zwei oder mehreren Lexemen, die durch ihr logisch-semantisches Verhältnis hierarchisch angeordnet werden können. Hyperonym ist ein Oberbegriff oder ein neutrales Wort, das im Kern des onomasiologischen Paradigmas steht und dessen beliebiges Element in einem bestimmten Kontext ersetzen kann. Das Hyperonym der analysierten LSG ist das Lexem ‚Geiz‘, das das Sem

„übertriebene, abstoßend wirkende Sparsamkeit“ enthält. Folglich müssen alle anderen Glieder dieser LSG dieses Sem enthalten. Anhand der Komponentenanalyse wurde festgestellt, dass 35 Glieder der LSG dieses Sem in ihren Sememen aufweisen und somit als Hyponyme zum Archilexem ‚Geiz‘ auftreten können. Diese Lexeme stehen zueinander in der Beziehung der Kohyponymie. Sie unterscheiden sich voneinander durch differenzierende Seme: übertriebener Wunsch nach Besitz (*Habgier, Besitzgier*), nach Geld (*Begierde, Geldgier*), nach „mehr haben“ (*Unersättlichkeit, Pleonexie, Habsucht*). Die Bedeutungsmerkmale modifizieren den Begriffskern, gestatten jedoch den Austausch in einer begrenzten Menge von Kontexten, z.B. *Habgier–Habsucht*.

Er fragt sich, ob es ein Fehler war, die Ersparnisse dem Bruder anzuvertrauen. Heute hegt er Zweifel an der Tradition, er zweifelt, wie so viele, die zurückkommen, an der Mentalität der eigenen Leute; da ist so viel Habgier/Habsucht, so viel Neid. Deutschland hat sich eingeschlichen in Raimis Denken wie ein Virus, und es arbeitet in ihm. („Die Zeit“, 13.05.2009, Nr. 3)

Einige Kohyponyme der untersuchten LSG haben synonymische Beziehungen. Die Synonymie gilt sicherlich neben der Hyponymie als die wichtigste Relation auch in der LSG „Geiz“. Das bedeutet, dass manche Lexeme sinnverwandt sind und einen und denselben Begriff oder sehr ähnliche Begriffe ausdrücken. Es ist generell zwischen der Bedeutungsgleichheit und der Bedeutungsähnlichkeit oder der totalen und der partiellen Synonymie zu unterscheiden:

- *Bedeutungsgleichheit oder totale Synonymie* ist die, die uneingeschränkte Austauschbarkeit der Wörter in Kontexten voraussetzt und sich sowohl auf denotative als auch konnotative Bedeutungselemente bezieht: *Habgier-Besitzgier, Habsucht-Pleonexie, Raffsucht-Geldgier*.
- *Bedeutungsähnlichkeit oder partielle Synonymie*, bei der die Wörter in Substanz und Struktur ähnlich sind. Daher können sie in gleichen Texten austauschbar sein. Sie unterscheiden sich in sekundären Elementen wie regionalen, historischen, stilistischen Faktoren: *Geldgier-Raffgier, Habsucht-Knausererei, Knickrigkeit-Pfennigfuchsererei*.

Die Funktion der Synonymie ist die Hervorhebung besonderer Merkmale eines Gegenstandes, eines Ereignisses, einer Fähigkeit und somit eine Wertung: *Geldgier-Besitzgier-Konsumrausch*. Der Gebrauch dieser Wörter in der Rede verleiht dem Gesagten eine abwertende, eher negative Schattierung. So ironisiert der Journalist der einflussreichen deutschen Zeitung „Die Zeit“ über die Südkoreaner, wenn er ihre übertriebene Kauflust Konsumrausch nennt:

„Nebeldecke, grüne Landschaften und Gebirge lassen hier jeden Reisenden die Harmonie zwischen Mensch und Natur spüren. Die zwei Seiten Südkoreas: Hier strenge konfuzianische Tradition, dort Großindustrie und Konsumrausch. Neben Betonwüsten stehen pompöse Tempel und Paläste.“ („Die Zeit“, 06.07.2009)

Somit erfüllt dieses Wort im Kontext eine pragmatische Funktion, denn sie hilft dem Autor die Meinung des Lesers zu beeinflussen.

Als weitere Beispiele könnten die synonymischen Lexeme *Pfennigfuchserie*, *Knickrigkeit* dienen.

„*Ich denke, wichtiger als jede Pfennigfuchserie wäre eine Professionalisierung der Arbeitsabläufe in der Schule: Jeder macht seinen Job optimal und professionell und nicht einer alle irgendwie.*“ („Die Zeit“, 05.07.2007, Nr.27)

„*So etwas wird man nicht immer los, manchmal geht es, manchmal nicht, manchmal hat er deshalb ein ganz komisches Verhältnis zum Geld. Er spricht dann von Knickrigkeit, von Geiz und davon, Gewissensbisse zu haben, wenn er sich mal was leiste. Als Maraike W. verheiratet war, hat sie nicht viel verdient.*“ („Die Zeit“, 14.10.1999, Nr.42)

Für die Glieder der analysierten LSG ist auch die Relation der Paronymie typisch. Unter der Paronymie wird in der Semantik die Zuordnung eines Teils zu einem umfassenderen Teil oder Ganzen verstanden. So ist das Substantiv *Habgier* paronym zu dem Substantiv *Raffgier*, weil es nur eine von mehreren Bedeutungen des Lexems *Raffgier* enthält, eben „Gier nach Besitz“, während *Raffgier* „Gier nach Besitz, Gewinn, und Geld“ bedeutet.

Zusammenfassend kann man sagen, dass die relativ kleine LSG der Substantive mit der Bedeutung ‚Geiz‘ die wichtigsten paradigmatischen Beziehungen zwischen deren Gliedern aufweist: Hyponymie, Hyperonymie, Kohyponymie, Synonymie und Paronymie. Die Untersuchung, die wir in diesem Artikel durchgeführt haben ist ein wichtiges Verfahren beim Fremdsprachenlernen, weil sie das fremde Wortgut zu systematisieren hilft. Die Systematisierung des Wortschatzes dient nicht nur zum besseren und leichteren Behalten neuer Wörter, sondern auch zu ihrer richtigen Verwendung in der Rede.

Literatur:

1. Geckeler, Horst. *Strukturelle Wortfeldforschung heute.* // Peter Rolf Lutzeier (Hrsg.) Studien zur Wortfeldtheorie.- Tübingen, Niemeyer Verlag, 1993.- S. 11-21.
2. Lutzeier, Peter Rolf. *Wort und Bedeutung. Grundzüge der lexikalischen Semantik.* // Dittmann J./Schmidt, C. (Hg.): Über Wörter – Grundkurs Linguistik.- Freiburg, 51-62, 2002.
3. Schippan, Thea. *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*, Tübingen, Niemeyer Verlag, 2002.
4. Stenzler, Adolf Friedrich. *Elementarbuch der Sanskrit-Sprache.* 19. Aufl. Berlin, New York, 2003.
5. Филин, Федот. *Проблемы исторической лексикологии русского языка (древний период).* *Славянское языкознание: IX Междунар. съезд славистов*, Киев, 1983 г.

WICHTIGE CHARAKTERISTIKA ZUR ERKLÄRUNG UND ÜBERSETZUNG DES EUPHEMISMUS IM SPRACHBEREICH "ALKOHOL"

Ala CHIHAI, studentă, Facultatea de Limbi și Literaturi străine,
Universitatea de stat „Alec Russo” din Bălți
Conducător științific: **Oxana CHIRA**, lect. univ.

Abstract: *Interdicțiile sociale impun respectarea principiilor politeții într-o comunitate, totodată ceea ce poate fi nepoliticos într-o societate, în alta poate fi admisibilă. De aceea exprimarea eufemistică este binevenită în acest domeniu pentru a evita diferite situații de conflict. Un mare număr de eufemisme ce țin de decență și pudoare apare în majoritatea cazurilor în urma interdicțiilor sociale pentru a masca viciul social - beția.*

*Noțiunea de **băutură alcoolică** este exprimată prin eufemismele aghiazămă, udeală, calmant etc., **a se îmbăta** este lingvistic ilustrat prin verbe și locuțiunile verbale de tipul: a se face ninja, a nu se ține pe picioare, a fi gata, a fi turtă, iar câmpul semantic al cuvântului **beat** este redat prin cel mai mare număr de eufemisme ironice produse de imaginarul poporului, majoritatea alcătuite din adjective și câteva eufemisme doar din substantive cu o valoare adverbială: amețit, cu chef, făcuțel, bine-dispus, aut.*

Cuvinte-cheie: *eufemism, interdicție socială, tabu, domeniul beției, clasificare morfologică.*

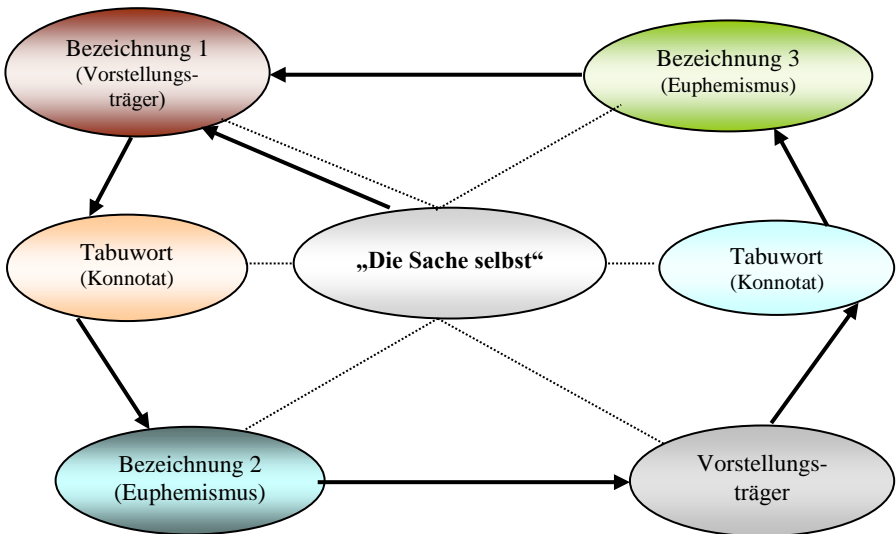
Verschiedene strenge Regeln variieren von einer Bevölkerung zur anderen und regieren die Gewohnheiten von verschiedenen Kulturen.

Der Begriff „Kultur“ trat in der deutschen Sprache noch im 17. Jahrhundert herein und bedeutet sowohl die Bodenbewirtschaftung als auch die „Pfleger der geistigen Güter“.

Christel Balle berichtet über Tabus, dass sie das „Bloßgestelltsein“ verhindern. Auf diese Weise würden wir gerne beweisen, dass die Euphemismen die Möglichkeit geben das „Nackte“ des Alkohols zu bedecken und viele mögliche „Kleider“ für die Lexeme *Alkoholiker, Alkohol, trinken, betrunken* finden.

Die Euphemismen verlieren ihre beschönigenden Funktionen infolge der Verbalisierung von tabuisierten Tatsachen und das führt zur Erfindung neuer Euphemismen, wie z.B. für das Wort *betrunken* sagte man früher *die Lademarke überschritten haben*, später wurde das zum *einen Affen haben*, heutzutage sagt man *einen über den Durst getrunken haben* oder *ralle*.

Laut Prof. Dr. Hartmut Schröder verliert der Euphemismus seine wirkende Funktion infolge des semantischen Verbrauchs und das nennt er „Tabu-Euphemismus-Zyklus“ und kann nach folgendem Schema erklärt werden:

Der Tabu-Euphemismus-Zyklus verläuft in einige Phasen in denen der Euphemismus seine Funktionen verliert:

1. Ein Tabugegenstand, der eine Bezeichnung erhält, fungiert eine Zeitperiode als neutral;
2. Diese Bezeichnung stellt einerseits die Verweisung her, andererseits ruft sie die beleidigende Konnotation hervor, die den Gegenstand zu einem Tabu macht;
3. Man versucht die anstößige Konnotation zu vermeiden und sucht neue Mittel zur Modifizierung der Bedeutung. Zu einem solchen Ersatzmittel kommt der Euphemismus;
4. Der Euphemismus verliert mit der Zeit seine verhüllende Funktion, wird zu einem neutralen Wort und verliert auf dieser Weise seine euphemistische Funktion. Er ruft wieder „beleidigende Gedankenverbindungen“ und wird zu einem Tabuwort.
5. Diese ständige Dauer des Prozesses bewirkt den Sprachwandel.

Wenn wir über die Orte in denen man Alkohol trinkt sprechen wollen, sind wir immer ausweichend..

Die „Flasche“ hat die Fähigkeit Alkohol zu enthalten und die Geschäfte verkaufen nicht leere Behälter. Wir erwarten, dass unsere Gläser mit Wein oder mit anderen Spirituosen „gefühl werden“, und bestellen ein Bier oder „eine halbe“ wenn wir in der Bar trinken.

Wir entscheiden welche Vermeidungen im Bezug auf die betrunkene Person wir machen müssen. Wenn wir selbst „einen hinterlassen“, dann können wir „aufgeregt, schwindelig“ sein oder „Kopfschmerzen“ haben. Die anderen sind mit weniger Großzügigkeit behandelt. Wir können zeigen, dass ihr Zustand nur halb so übel gesinnt ist als er sein konnte, aber dieses „halbe“ impliziert das Ganze, auch wenn

sie „unter Alkohol stehen“, „beschwipst“, „angesäuselt“ oder „benebelt“ sind. Es wird ersichtlich, dass der Euphemismus vorgesehen ist, die obszönen, schmutzigen Ausdrücke zu ersetzen. In den obengenannten Beispielen haben wir das bemerkt.

Im Buch „Sprache und Tabu“ betrachtet Ursula Reutner das Phänomen des Euphemismus wie folgt: „Nach den zeichentheoretischen Ausführungen konnte der Euphemismus als eine tabufreie Bezeichnung definiert werden, die eine andere ersetzt, die durch ihre denotative und/oder konnotative Perspektivierung als anstößig gewertet wird“.

Mit einem Euphemismus werden verschiedene Erscheinungen der Realität, Gegenstände die ungern zu benennen sind sprachlich gemildert. Man will sie verhüllen damit ihre anstößige Bedeutung verschwindet.

R.W.Holder beruht sich in seinen Untersuchungen auf die Definition von Fowler: Euphemismus bedeutet die Verwendung gefühlvoller, vager und periphrastischer Ausdrücke als Substitution von präziösen oder sogar unangenehmen Wörtern.

Z.B. *a-și bea si cămașa* – sich arm trinken, seinen letzten Heller vertrinken; *Duhnește băutura cale de-o poștă*- seine Fahne roch man drei Kilometer weit; *beat tufă* – blau.

Nach R. W. Rawson gliedern sich die Euphemismen in „positiven (die aufwertenden Bezeichnungen für Institutionen (*Jobcenter-Arbeitsamt*), Berufe (*Kraftservice-Putzfrau*)) und negativen (Euphemismen aus dem sexuellen, magisch-religiösen Bereich (*Der Schwarze- Teufel*) und dem Bereich der sozialen Phobien wie z.B. der Alkoholbereich (*angesäuselt – betrunken; Gas haben – betrunken sein; verstrahlt – betrunken*)“

Man will die Begriffe umschreiben und das bewirkt die Notwendigkeit, neue Ausdrücke zu schaffen. Auf solcher Weise schafft man verschiedene sinnverwandte Wörter. Als Beispiel kann das Wort *sich betrinken* genannt werden, das einige Hunderte stilistisch verschieden gefärbten Varianten bekommen hat, so z.B.: *sich vollschlauchen, sich bekneipen, sich einweichen...*

Das *Saufen* hat auch einen negativen Charakter und leitet zur Erscheinung einer Menge Synonyme: *sich benebeln, einige hinter die Binde gießen.*

Anstatt *betrunken sein* sagt man: *im siebten Himmel sein, dick, einen im Tee haben, Seegang haben.*

Wir können durch Überprüfen die Richtigkeit herausstellen, dass es in beiden Sprachen viele Euphemismen für die Lexeme „trinken“ und „Betrunkenheit“ gibt. Das deutet daran, dass die Euphemismen heute relativ häufig sind.

Wir haben ungefähr 370 Beispiele für die Wörter *trinken, betrunken und Alkohol* in der rumänischen Sprache gefunden-In phraseologischen Wörterbüchern, in Synonymwörterbüchern.

Wenn man über die soziale Randgruppen spricht, dann ist das Rotwelsch von außerordentlicher Bedeutung für die Unterschicht- und Mittelschichtssprecher, sie lassen sich nicht vom Sonderwortschatz des Rotwelsch trennen.

„Rotwelsch ist ein Sammelbegriff für geheimsprachliche Soziolekte gesellschaftlicher Randgruppen auf der Basis des Deutschen, wie sie seit dem späten Mittelalter besonders bei Bettlern, fahrendem Volk, Vertretern so genannter unehrlicher Berufe.“ R. Girtler umschreibt sie als „betrügerische Sprache eines fahrenden Volkes“, und ihre eigene Sprache empfanden die Außenstehenden als „welsch“(fremd)

Aus dem Rotwelsch sind viele Lexeme in die Umgangssprache eingegangen: *Fusel*(Bezeichnung für „Schnaps“), *Kaschemme* (Kneipe, Schenke).

Nach R.Girtler sind noch heute einige Lexeme aus dem Rotwelsch gebräuchlich, z.B. in der niederen Umgangssprache gebraucht man *Plempe* für *Bier*, in der allgemeinen Umgangssprache wird *blau sein* statt *betrunken* gebraucht, es gibt auch Lexeme, die aus dem Rotwelsch in die Hochsprache gelangten – *Bembel* für *Weinkrug* (im Rotwelsch noch Bier).

Neben dem Rotwelsch haben auch die Jugendlichen eine große Wirkung auf dem Wortschatz. Es gibt heute Jugendliche, die sich für den offenen Protest entscheiden- sie färben ihre Haare grell, tragen zerrissene Kleidung und haben eine ungewöhnliche Sprechweise. In der Jugendsprache sind z.B. Ausdrücke wie *breit*(berauscht, betrunken), *hacke*(besoffen), *ralle* (betrunken), *vorglühen*(vor einer Party Alkohol trinken, um in Stimmung zu kommen) gebräuchlich.

Ein Kommunikationsmodell des Euphemismus muss die Kategorien der sozialen Wirklichkeit und des Sprechers selbst über die soziale Wirklichkeit besinnen.

Der Tabuwortschatz der beiden Bücher „Drei Kameraden“ und „Arc de triomphe“, die ich erforscht habe, geht auf dem Tabubereich des Alkohols zurück. Für die Analyse der Übersetzungsmittel habe ich verschiedene Wortarten und Wortebene ausgesucht.

Wir haben uns das Ziel gestellt, die Euphemismen nach morphologischer Klassifikation zu kategorisieren, da bei der Übersetzung der Euphemismen eine der wichtigsten Rolle spielt.

Rumänisch	Euphemismus	Deutscher Euphemismus
beat	amețit, chiurluit	berauscht, bezech
Bețiv	ecologist	Trinker, Trunkenbold,
Pichele		
A bea	a se ameți	leicht berauschen

In diesem Fall haben wir die gleichen morphologischen Kategorien. Aber in einigen Fällen können wir Äquivalente gleicher Wortart in zwei Sprachen nicht finden. Z.B.:

Schnapsatem – respirația duhning a alcool

Ein letzter Schluck – un ultim pahar

Einen Schnaps einschenken – a-i turna un păhărel

Trinken – a goli paharul

austrinken – a bea paharul pînă la fund

In diesen Fällen hat der Übersetzer Sevilla Răducanu die Wortart verändert und manchmal ein einfaches Wort aus dem Alkoholbereich durch ein Euphemis-

mus ersetzt, wie es aus obengenannten beispielen ersichtlich ist. Das alles hängt von der Kultur ab, und nämlich wie die Leute jene Begriffe verstehen. Der Grad der Tabuisierung hat auch eine große Rolle. Wenn ein Wort- Tabu ist, dann versucht man es zu vermeiden.

Literaturverzeichnis:

1. Anuței Mihai, *Dicționar Român-German*, București, Editura științifică, 1990.
2. Balle Christel, *Tabus in der Sprache*, Frankfurt am Mein·Bern·New York·Paris, Peter Lang, 1990.
3. Barchudarov Leonid, *Sprache und Übersetzung, Probleme der allgemeinen und speziellen Übersetzungstheorie*, Moskau, Verlag Progreß, 1979.
4. Cujbă Cornelia, *Grundbegriffe der Lexikologie*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 1998.
5. *Dicționar explicativ al limbii române*, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan-Alexandru Rosetti” al Academiei Române, București, Univers Enciclopedic, 1998.
6. *Deutsch als Fremdsprache*, Nr.4, Leipzig, Herausgeber Herder Institut, 1970.
7. DEX, *Dicționar explicativ al limbii române*, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan-Alexandru Rosetti” al Academiei Române, București, Univers Enciclopedic, 1998.
8. Duden Konrad, *DUDEN, 4. neu bearbeitete und erweiterte Auflage*, Mannheim·Leipzig·Wien·Zürich, Dudenverlag, 2001.
9. Dumistrăcel Stelian, *Lexic românesc, Cuvinte, metafore, expresii*, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2011.
10. Dumitrescu Dan, *Dicționar analogic și de sinonime al limbii române*, București, Editura Sanda, 2009.
11. Heusinger Siegfried, *die Lexik der deutschen Gegenwartssprache*, München, Wilhelm Fink Verlag, 2004.
12. Holder R. W., *Dictionary of Euphemisms*, New York, Oxford University Press Inc., 2002.
13. Iskos Asja, Lenkova Adelaide, *Deutsche Lexikologie*, Ленинград, издательство Просвещение, 1970.
14. Knapp Hans Martin, *Sprache zwischen Diktatur und Demokratie, euphemistische Strategien im spanischen Demokratisierungsprozeß 1972-1982*, Frankfurt am Main·Bern·Berlin·New York·Paris·Wien, Peter Lang GmbH, 1992.
15. Koller Werner, *Einführung in die Übersetzungswissenschaft; 5.Auflage*, Wiesbaden, Quelle & Meyer Verlag, 1997.
16. Luchtenberg Sigrid, *Euphemismen im heutigen Deutsch*, Frankfurt am Main·Bern·New York, Peter Lang GmbH, 1985.
17. Remarque Erich Maria, *Arc de Triomphe*, Köln, Kiepenheuer & Witsch, 1979, 1985, 1988.
18. Remarque Erich Maria, *Arcul de triumf*, București, Vivaldi, 2007.
19. Remarque Erich Maria, *Drei Kameraden*, Köln, Verlag Kiepenheuer & Witsch, 1964, 1991.
20. Remarque Erich Maria, *Trei camarazi*, București, Vivaldi, 2010.
21. Roman Alexandru, *Dicționar frazeologic German-Român*, București, Editura Teora, 1997.

LORIOTS DIALOG „ZWEI HERREN IM BAD“ – EINE UNTERSUCHUNG ZUR VERWENDUNG VON HÖFLICHKEITSSTRATEGIEN IN PARADOXEN KONTEXTEN

Nicoleta ENCIU, studentă, Facultatea de Limbi și Literaturi străine,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Irina BULGACOVA**, lect. sup. univ.

Abstract: *This text provides an analyse of the dialog „Herren im Bad” by Lorient from pragmatical point of view. The politeness as a linguistical phenomenon is of major interest, as it is one of the most obvious traits of this text. Its excessive use leads to the comic of the situation described in the dialog.*

„Die Höflichkeit ist die einzige Heuchelei,
die man verzeiht, denn sie ist gegenseitig“
(Sully Prudhomme: Gedanken)

Ziel der vorliegenden Arbeit ist es, einen Text aus pragmatischer Sicht zu analysieren. Dabei liegt der Schwerpunkt an der Funktion der Höflichkeit in der jeweiligen Situation. Ich habe vor, die sprachlichen Merkmale der Höflichkeit und ihre Wirkung anhand des Textes „Herren im Bad“ von Lorient zu bestimmen.

Lorient (1923-2011) hat sich als einer der bedeutendsten deutschen Humoristen etabliert. Sein Humor zeichnet sich dadurch einen meisterhaften Gebrauch der deutschen Sprache aus. Sein Sketch „Herren im Bad“ gilt als einer der bekanntesten und beliebtesten im deutschsprachigen Raum.

Vorab jedoch sollen einige Begriffe erläutert werden. Höflichkeit ist ein viel diskutiertes Thema und eine „Selbstverständlichkeit unserer Existenz in einer Gemeinschaft“¹². Laut I. Werlen (1983)¹³ lässt sich die Höflichkeit als „Vermeidungsritual“ verstehen. Mithilfe der Höflichkeit werden gesichtsbedrohende Akte vermieden. Diese Auffassung fußt auf die Begrifflichkeit von P. Brown / S. Levinson (1978)¹⁴. Die Höflichkeitserscheinungen begleiten üblicherweise die zwischenmenschliche Kommunikation, denn sie entsprechen den Sozialnormen und dienen dazu, ein störungsfreies und kooperatives Zusammenleben zu ermöglichen.

Aber was ist die spezifische Funktion, die die Höflichkeit in dem zu analysierenden Text „Herren im Bad“ erfüllt? Schauen wir uns zuerst den situativen Kontext vorbehaltlos an. Lorient's Sketch stellt folgende Situation dar: zwei respektable ältere Herren mit Namen Müller-Lüdenscheid und Klöbner, die sich überhaupt nicht kennen, sitzen gemeinsam in der Badewanne. Es sei eine unmögliche Situation, denn man teilt nicht mit wildfremden Menschen die Badewanne.

---

¹² Lüger, Heinz-Helmut (Hrsg.): Höflichkeitsstile. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag 2001, S.263

¹³ Werlen, Iwar: Vermeidungsritual und Höflichkeit. Zu einigen Formen konventionalisierter indirekter Sprechakte im Deutschen. In Deutsche Sprache 11. 1983, S.193-218

¹⁴ Brown, Penelope / Levinson, Stephen: Universals in language usage: politeness phenomena. In Esther N. Goody (Hrsg.): Questions and politeness. Cambridge 1978, S. 56-289

Daraus resultiert für sie ein Handlungs- bzw. Interaktionsproblem. Die beiden stehen vor der Frage, wie sie mit dieser ungewöhnlichen Lage umgehen sollen.

Die Herren Müller-Lüdenscheid und Klöbner führen eine angeregte Diskussion, um die Situation klar zu machen, um verstehen zu können, wie es dazu kommen konnte, dass sie dieselbe Badewanne teilen müssen. Aber sie versuchen trotzdem höflich zu bleiben. Herr Müller-Lüdenscheid äußert diesen Wunsch („Ich möchte nicht unhöflich erscheinen,...“) sogar bevor er nach den Gründen dieser Verwirrung gefragt hat. Außerdem fordert er auch von dem anderen dasselbe. Ein Beispiel dafür wäre der Fall, als die beiden Herren sich nicht einigen können, ob das Wasser eingelassen werden soll. Der Kompromiss lautet so: „Ich lasse jetzt das Wasser ein, wenn Sie mich höflich darum bitten“. Dieses Beispiel veranschaulicht die Wichtigkeit der Wörter mit sozialer Bedeutung wie „Bitte“, „Danke“ u.a.

Im Text lassen sich zahlreiche sprachliche Merkmale der Höflichkeit beobachten. Es sind zugleich lexikalische und syntaktische Elemente höflichen Sprechens vorhanden. Besonders auffällig sind die Titularien (z. B. „Herr Doktor Klöbner“) und der ständige Gebrauch der Proformen „Sie“. Die beiden Herren verzichten auf diese Anredeformen nicht, eben wenn es zu Beleidigungen kommt („Akademiker wollen Sie sein? Ha.“). In der Struktur der Beleidigungen tauchen stets Modaladverbien wie z.B. „wohl“ (in der Bedeutung „wahrscheinlich“, „vermutlich“) auf, die als Abschwächung der Aussage wirken („Das sind *wohl* die Erpressermethoden Ihrer Gangsterfirma“, „Ach, Sozi sind Sie *wohl* auch noch?“) Demselben Zweck dienen die Muster höflichen Sprechens im syntaktischen Bereich. Dies wären die Klammerabschwächungen, wie zum Beispiel in der folgenden Proposition „*Undnach meiner Erfahrung* ist eben ein warmes Wannenbad mit Wasser zweckmäßiger als ohne“ u.a. Im grammatisch-morphologischen Bereich lässt sich die Nutzung des Konjunktiv II als Ausdruck des Potentialis besonders oft erkennen. In diesem Sinne ist dieses Beispiel bemerkenswert:

„... ich*hätte* doch gerne noch eine Kleinigkeit von dem heißen“

„*Wenn* ich jetzt einen Schuss von dem kalten *dazu nehmen könnte*.“

„Ich glaube, noch ein paar Tropfen heißes und man *könnte sich einigen*. ...“

Diese Sätze verraten exzessive Höflichkeit, die zu dem Kontext gar nicht passt und schließlich lächerlich wirkt. Zu dem komischen Effekt dieses Beispiels tragen die Diminutiven „Kleinigkeit“, „Schuss“, „ein paar Tropfen“ beträchtlich bei.

Als ein Höflichkeitsmerkmal könnte auch die Metakommunikation erfasst werden, die die Herren in Bezug auf die Interjektion „Ach“ inszenieren. Die sei nicht eindeutig und deswegen – erläuterungsbedürftig („Sie sagten, dass Sie gerne ohne Wasser in der Wanne sitzen und ich meinte ach“ ; „Ich hätte auch 'Aha' sagen können, aber ich wollte meiner Verwunderung darüber Ausdruck geben, dass Sie es vorziehen, ohne Wasser in der Wanne zu sitzen“). Herr Klöbner versucht seine Sichtweise der Dinge dem anderen Herrn nahezulegen und dieses Verhalten könnte man als höflich (aber vielleicht auch als leicht ironisch)

verstehen. Der Versuch Herrn Klöbners, nicht fordernd zu wirken, kommt auch durch einen indirekten Sprechakt („Es sitzt sich recht kühl, einfach so in der Wanne“) zum Ausdruck.

Der einzige Satz, der krasse Unhöflichkeit beweist, ist „Die Ente bleibt draußen!“ (Imperativ, Befehl), der zu einem geflügelten Wort geworden ist.

Schlussfolgerung: Das menschliche Miteinander wird durch handlungsleitende soziale Normen strukturiert. Diese stellen aber nicht immer einen allgemein gültigen Ausweg aus einer Problemsituation dar. Manchmal gerät man in eine Lage und hat dafür keine passenden Frames vorhanden. Deswegen greift man auf schon bekannte Verhaltensmuster zurück, in diesem Fall auf Höflichkeit, obwohl der Kontext und die gewählte Sprachebene nicht zusammen passen und schließlich komisch wirken.

Die beiden Herren haben ja schon gegen die grundlegende soziale Norm bzw. kulturelle Vorschrift verstoßen, gerade mit der Tatsache, dass sie in derselben Badewanne sitzen. Das der Situation gewachsene sachliche und dennoch überaus höfliche Zwiegespräch wäre dann ein rekonstruktives Vorgehen, ein Versuch, die Dezenz und die sozial (selbst)erwünschten und erwartbaren Rolle zu behalten.

In dem Text „Herren im Bad“ erfüllt die Höflichkeit als sprachliches Phänomen noch eine ziemlich bedeutende Funktion und nämlich die Funktion der Selbstdarstellung. Die beiden Herren bedienen sich der Höflichkeit, um beeindruckend und sozial gut situiert zu scheinen. Außerdem gibt es auch direkte Hinweise auf den gesellschaftlichen Status („Herr Doktor Klöbner, ich leite eines der bedeutendsten Unternehmen der Schwerindustrie...“).

Zusammenfassend lässt sich sagen, dass die Höflichkeit eine wichtige Rolle im LORIOTS Text „Herren im Bad“ spielt. Die Herren versuchen sich höflich zu benehmen und insistieren auf der Einhaltung dieser sprachlichen Norm, denn sie wollen auf diese Weise der Situation ordnenden Sinn verleihen.

Literaturverzeichnis:

1. Brown, Penelope / Levinson, Stephen: Universals in language usage: politeness phenomena. In Esther N. Goody (Hrsg.): Questions and politeness. Cambridge 1978.
2. Ehrhardt, Claus / Heringer, Hans Jürgen: Pragmatik. Paderborn: W.Fink 2011.
3. Lüger, Heinz-Helmut (Hrsg.): Höflichkeitsstile. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag 2001, S.263.
4. Schank, Gerd / Schwitalla, Johannes (Hrsg.): Konflikte in Gesprächen. Tübingen: Gunter Narr Verlag 1987.
5. Werlen, Iwar: Vermeidungsritual und Höflichkeit. Zu einigen Formen konventionalisierter indirekter Sprechakte im Deutschen. In Deutsche Sprache 11. 1983.

Anhang

Herren im Bad von Loriot

Müller-Lüdenschaid: "Ich möchte nicht unhöflich erscheinen, aber ich wäre jetzt ganz gerne allein."

Kloebner: "Wer sind Sie denn überhaupt?"

Müller-Lüdenschaid: "Mein Name ist Müller-Lüdenschaid."

Kloebner: "Kloebner, Doktor Kloebner."

Müller-Lüdenscheid: "Angenehm."

Kloebner: "Angenehm."

Müller-Lüdenscheid: "Können Sie mir sagen, warum Sie in meiner Badewanne sitzen?"

Kloebner: "Ich kam vom Pingpong-Keller und hatte mich in der Zimmernummer geirrt. Das Hotel ist etwas unübersichtlich."

Müller-Lüdenscheid: "Aber jetzt wissen Sie, dass Sie in einer Fremdwanne sitzen und baden trotzdem weiter."

Kloebner: "Von Baden kann nicht die Rede sein, es ist ja kein Wasser in der Wanne."

Müller-Lüdenscheid: "Als ich das Bad betrat saßen Sie im warmen Wasser."

Kloebner: "Aber Sie haben es ja wieder abgelassen."

Müller-Lüdenscheid: "Weil Sie es eingelassen haben, Herr Doktor Kloebner. In meiner Wanne pflege ich das Badewasser selbst einzulassen."

Kloebner: "Na, dann lassen Sie's doch jetzt ein."

Müller-Lüdenscheid: "Mein Badewasser lasse ich mir ein, wenn ich es für richtig halte."

Kloebner: "Gewiss, natürlich."

[Verlegenes Pfeifen...]

Kloebner: "Es sitzt sich recht kühl, einfach so in der Wanne."

Müller-Lüdenscheid: "Ich sitze gern mal ohne Wasser in der Wanne."

Kloebner: "Ach."

Müller-Lüdenscheid: "Was heißt 'Ach'?"

Kloebner: "Ach. Sie sagten, dass Sie gerne ohne Wasser in der Wanne sitzen und ich meinte 'ach'."

Müller-Lüdenscheid: 'Aha.'

Kloebner: "Ich hätte auch 'Aha' sagen können, aber ich wollte meiner Verwunderung darüber Ausdruck geben, dass Sie es vorziehen, ohne Wasser in der Wanne zu sitzen."

Müller-Lüdenscheid: "Herr Doktor Kloebner, ich leite eines der bedeutendsten Unternehmen der Schwerindustrie und bin Ihnen in meiner Badewanne keine Rechenschaft schuldig."

Kloebner: "Nein, nein."

Müller-Lüdenscheid: "Ich entscheide persönlich, ob ich mit Wasser bade oder ohne."

Kloebner: "Ja, ja."

Müller-Lüdenscheid: "Im übrigen sagte ich nur..."

Kloebner: "Herr Müller-Lüdenscheid..."

Müller-Lüdenscheid: "Bitte lassen Sie mich ausreden. Ich sagte, dass ich, wenn es die Situation erfordert, durchaus in der Lage wäre, auch mal ein Wannenbad ohne Wasser zu nehmen."

Kloebner: "Ja, ja."

Müller-Lüdenscheid: "Und die Entscheidung darüber, ob ich mein Wannenbad mit oder ohne Wasser zu nehmen habe, lasse ich mir von niemandem aufdrängen."

Kloebner: "Nein, nein."

Müller-Lüdenscheid: "Auch von Ihnen nicht, Herr Doktor Kloebner."

Kloebner: "Herr Müller-Lüdenscheid, es wäre ja immerhin denkbar, dass es gewisse Argumente gäbe, die dafür sprächen, das Wasser jetzt einlaufen zu lassen."

Müller-Lüdenscheid: "Wie wollen Sie das beurteilen?"

Kloebner: "Mein Gott, ich bade ja auch nicht zum ersten Mal."

Müller-Lüdenscheid: "So?"

Kloebner: "Und nach meiner Erfahrung ist eben ein warmes Wannenbad mit Wasser zweckmäßiger als ohne."

Müller-Lüdenscheid: "Das ist Ihre ganz persönliche Meinung, Herr Doktor Kloebner. Aber man darf ja wohl noch anderer Ansicht sein."

Kloebner: "Ach, was."

Müller-Lüdenscheid: "Sie können Sich in meiner Wanne eine eigene Meinung überhaupt nicht leisten."

Kloebner: "Herr Müller-Lüdenscheid!"

Müller-Lüdenscheid: "Herr Doktor Kloebner! Ich lasse jetzt das Wasser ein, wenn Sie mich höflich darum bitten."

Kloebner: "Bitte."

Müller-Lüdenscheid: "Höflich."

Kloebner: "Höflich."

Müller-Lüdenscheid: "Na, also."

Müller-Lüdenscheid: "Was machen Sie da?"

Kloebner: "Ich lasse etwas kühleres Wasser ein."

Müller-Lüdenscheid: "Das ist sehr aufmerksam, aber ich hätte doch gerne noch eine Kleinigkeit von dem heißen."

Kloebner: "Wenn ich jetzt einen Schuss von dem kalten dazunehmen könnte."

Müller-Lüdenscheid: "Das war eine Idee zu viel."

Kloebner: "Ach."

Müller-Lüdenscheid: "Ich glaube, noch ein paar Tropfen heißes und man könnte sich einigen. Geht es so?"

Kloebner: "Oh, ja. Vielen Dank."

Müller-Lüdenscheid: "Oh, bitte sehr. Die Ente bleibt draußen."

Kloebner: "Herr Müller-Lüdenscheid!"

Müller-Lüdenscheid: "Die Ente bleibt draußen!"

Kloebner: "Herr Müller-Lüdenscheid, ich bade immer mit dieser Ente."

Müller-Lüdenscheid: "Nicht mit mir."

Kloebner: "Ich kenne Sie ja erst seit heute."

Müller-Lüdenscheid: "Wenn Sie die Ente hereinlassen, lasse ich das Wasser heraus."

Kloebner: "Das sind wohl die Erpressermethoden Ihrer Gangsterfirma."

Müller-Lüdenscheid: "Herr Doktor Kloebner!"

Kloebner: "Herr Müller-Lüdenscheid!"

Müller-Lüdenscheid: "Akademiker wollen Sie sein? Ha."

Kloebner: "Also, was ist jetzt?"

Müller-Lüdenscheid: "Ich lasse das Wasser heraus, wenn Sie die Ente hereinlassen."

Kloebner: "Ich nehme meine Ente herein."

Müller-Lüdenscheid: "Wo ist der Stöpsel?"

Kloebner: "Sie sitzen drauf." Wissen Sie eigentlich, dass viele Menschen überhaupt kein Bad besitzen?"

Müller-Lüdenscheid: "Ach, Sozi sind Sie wohl auch noch?"

Kloebner: "Herr Müller-Lüdenscheid!"

Müller-Lüdenscheid: "Herr Doktor Kloebner! Also lassen Sie die Ente in Gottes Namen herein."

Kloebner: "Nein, mit Ihnen teilt meine Ente das Wasser nicht."

Müller-Lüdenscheid: "Sie lassen sofort die Ente zu Wasser!"

Kloebner: "Ich denke nicht daran."

Müller-Lüdenscheid: "Dann tauche ich jetzt so lange, bis Sie die Ente zu Wasser lassen."

Kloebner: "Bitte sehr..."

Müller-Lüdenscheid: "Es ist mir ernst! Ich zähle bis drei. Eins, zwei, drei... Hm..."

Kloebner: "Da sind Sie ja schon wieder."

Müller-Lüdenscheid: "Jawohl."

Kloebner: "Passen Sie mal auf!"

Müller-Lüdenscheid: "Herr Doktor Kloebner? Hören Sie? Wenn Sie nicht sofort auftauchen, verlasse ich die Wanne. Die Luft anhalten kann jeder."

Kloebner: "Was sagen Sie nun?"

Müller-Lüdenscheid: "Sie langweilen mich."

Kloebner: "Aber ich kann länger als Sie."

Müller-Lüdenscheid: "Es gibt Wichtigeres im Leben."

Kloebner: "Was denn?"

Müller-Lüdenscheid: "Ehrlichkeit, Toleranz..."

Kloebner: "Ja..."

Müller-Lüdenscheid: "Mut, Anstand..."

Kloebner: "Ja... Ja..."

Müller-Lüdenscheid: "Hilfsbereitschaft..."

Kloebner: "Ja..."

Müller-Lüdenscheid: "Tüchtigkeit, Zähigkeit..."

Kloebner: "Ja..."

Müller-Lüdenscheid: "Sauberkeit..."

Kloebner: "Aber ich kann länger als Sie."

Müller-Lüdenscheid: "Es kommt auf den Charakter an."

Kloebner: "Aber ich kann länger als Sie."

Müller-Lüdenscheid: "Und das glaube ich ihnen nicht."

Kloebner: "Dann tauchen wir jetzt gleichzeitig."

Müller-Lüdenscheid: "Wie Sie wünschen."

Kloebner: "Dann werden wir's ja sehen."

Müller-Lüdenscheid: "Das werden wir sehen."

Kloebner: "Ich habe schon ganz verschrumpelte Finger."

Müller-Lüdenscheid: "Ich auch."

Kloebner: "Also. Eins, zwei..."

Müller-Lüdenscheid: "Drei... Hm..."

Stimme: "Ist hier jemand? Hallo? Entschuldigen Sie, ist das hier Zimmer 107?"

SPECIFICUL BREVILOCVENȚEI ȘI AL ELIPSEI

Valeria OBREJA, studentă, Facultatea de Filologie,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Lilia TRINCA**, dr., conf. univ.

Résumé: *Cet article se concentre sur la spécificité de l'ellipse et de la brachylogie. L'ellipse est le fait d'omettre un ou plusieurs termes sans que cela nuise à la clarté de la phrase. Ce fait linguistique rend la phrase plus dynamique, plus vive, elle oblige le lecteur à suppléer les mots omis.*

La brachylogie consiste dans une brièveté excessive et poussée assez loin pour rendre le style obscur.

Ces deux procédés permettent de faire une économie de mots pour garder dans la phrase seulement ceux qui portent le sens le plus fort.

Mots-clés: *ellipse, breviloquence, substitut, reste de la phrase.*

În exprimarea curentă, precum și în mass-media, se recurge frecvent la astfel de mijloace precum *brevilocvența* și *elipsa*. Ce semnifică aceste procedee? Ce rol joacă în comunicarea orală? – sînt doar unele din problemele de care ne vom preocupa.

Conform definiției lexicografice, „*Brevilocvența* este însușirea de a fi brevilocvent, adică scurt în expunere, iar *elipsa* este omiterea în vorbire sau în scris a unui sau a mai multor cuvinte dintr-o frază, care continuă să-și păstreze neschimbat sensul.” [DEX, pag. 247, pag. 643] Desigur că definițiile sînt uneori confuze, dar cine în discursul său n-a utilizat îmbinări de cuvinte, sau enunțuri precum: *singur cuc*, *Ușa!* sau *cine sapă groapa altuia* ș.a. Așadar, ne propunem să discutăm despre enunțurile brevilocvente și cele eliptice, adică ne vom familiariza cu modalitățile de a vorbi scurt, clar și cuprinzător.

În circumstanțele derulării spontane a comunicării orale, subiectul vorbitor apelează, cu preponderență, la texte concise, în care ideea nu este dezvoltată, ci rămîne concentrată în planul semantic al unui singur termen sau al unui grup restrîns de termeni.

Așadar, *brevilocvența* este redată prin:

1. **construcții fixe:** *beat criță, poamă bună, om de carte, frumoasă foc, slab de gură, ascuțit la minte, iute de picior, pierde-vară;*
2. **structuri invective:** *Ce naiba mai vrea și asta?, De ce Dumnezeu am venit eu aici?!, Cine Dumnezeu a mai scornit și asta?;*
3. **enunțuri nominal-enunțiative:** *nici cîine, nici ogar; nici tu casă, nici tu masă; vorba multă, sărăcia omului;*
4. **enunțuri exclamativ-imperative:** *Ușa! (Închide ușa!), Gura! (Taci din gură!), Vorba! (Lasă vorba!).*

În enunțurile citate, predicția, funcție fundamentală pentru realizarea comunicării lingvistice, este asumată de intonație, prin care se săvîrșește, concomitent, și componenta subiectivă a mesajului: *Frumoasă figură, n-am ce spune!..., Isteț băiat!, Nemaipomenit!, Formidabil!*. Observăm că, în conformitate cu intenția interlocutorului, mesajul este înțeles în moduri diverse.

Spre deosebire de enunțurile brevilocvente, enunțurile eliptice constituie expresia fragmentară a unei gândiri complete. Pentru înțelegerea unui mesaj, subiectul vorbitor renunță la ceea ce consideră de prisos. Astfel, el are în vedere fie cadrul situațional, fie cunoștințele lingvistice și culturale ale interlocutorului.

Enunțul interogativ: *Mihai, da-ncotro așa de tîrziu?* se poate lipsi de verbul-predicat, fiindcă actul de *a merge* este săvîrșit chiar de destinatarul textului lingvistic.

Proverbele: *Cine sapă groapa altuia... (cade singur în ea), Nu zice hop... (pînă nu ai sărit)* pot fi exprimate numai pe jumătate, deoarece sînt cunoscute de interlocutor. Prin lăsarea neexprimată a celui de-al doilea termen, subiectul vorbitor sau avertizează asupra posibilelor consecințe, sau apreciază pozitiv eșuarea.

Opoziția afirmativ-negativ este și ea rezultatul unor elipse, de exemplu sintagma: *Nici vorbă* este „fragmentul” lingvistic, realizat într-un enunț gândit în întregime de subiectul vorbitor, care nu mai reia însă părțile comune cu fraza interlocutorului: *Și spui că poți face tu asta?! –Nici vorbă (că pot face asta eu).*

În exprimarea modalității sintactice, vorbitorul nu mai reia fraza interlocutorului, acesta plasează conținutul prin utilizarea unui instrument modal (un adverb sau o locuțiune adverbială), sub semnul probabilității, ipotezei: *Vine și Ion mâine? / Probabil (Poate).* Se presupune că adverbele *parcă* și *matincă* au luat naștere și ele prin elipsă: *parcă (pare că), matincă (mă tem că).* Așa că trebuie să fim precauți când utilizăm aceste adverbe.

Remarcăm că eliminarea unor cuvinte din propoziție sau a unor propoziții din frază se face fie cu scopul de a scurta comunicarea, fie de a mări expresivitatea exprimării. În toate cazurile comunicarea este deplină, deoarece elementele omise sînt subînțelese. Omiterea din exprimare a unor părți de propoziție conduc la „crearea unor construcții sintactice noi, care îmbogățesc posibilitățile limbii de a reda gîndirea, dînd vorbirii o mai mare putere de expresivitate.” [Gramatica limbii române, pag. 397]

Unul din cazurile particulare ale *brevilocvenței* este *substitutul*.

„*Substitutul* este o unitate sintactică intrată în ultimele decenii în atenția specialiștilor și de care nu se poate face abstracție”. [Toderiță Ecaterina Crețu, pag. 28] Această unitate poate fi exprimată prin: nume în cazul Vocativ (băiete, Mario), adverbe de negație și de afirmație (da, ba da, ba, nicidecum), adverbe incidente (desigur, firește, poate), interjecții (ah!, o!, vai!).

„*Substitutul*, ca unitate sintactică indivizibilă și nedezvoltabilă în propoziție / frază / text, ține locul informației semantice” [Dănilă Elena Tamba, pag. 89], în sensul că în contextul dat, preia, în conformitate cu intenția comunicativă a vorbitorului, informația semantică a unei unități sintactice tipice:

1. substitutul de propoziție (- **Ah**, *ce ne vom mai bucura de viață / În acele clipe unice!*). [M. Sorescu, Efigia, vol. Sărbători itinerante, pag. 41]
2. substitutul de frază (**O**, *cine va ști că am trecut ca o lacrimă / Pe obrazul acestei planete albastre.*) [Romulus Guga, Cifre, în vol. Arta poetică, pag.53]
3. substitutul de text (**Desigur**, *templul Dianei din Efes, una dintre cele șapte minuni ale lumii grecești (templul pe care a încercat să-l distrugă Herostrat, cel ce a rămas, prin numai această aberantă încercare, celebru în eternitate), nu mai există. Basilicile bizantine și moscheile turcești de pe o întinsă rază i-au moștenit însă samavolnic coloanele și frumusețea, iar pe locul ei vestit în toată antichitatea nu a rămas decît o coloană diformă [...], o coloană mărturisind vîrsta matusalemică a unui miracol căruia cetatea romană mai apropiată de marea depărtată între timp din nou – îi continuă nemurirea.*) [Ana Blandiana, Coridoare de oglinzi. Nemurirea, pag.76]

În exemplele date, cuvintele (*ah, o, desigur*) transmit informația pe care interlocutorul o poate înțelege numai datorită „traducerii” făcute de vorbitor, prin unități divizibile sintactic: propoziție, frază, text.

Să comparăm: * **Iată** am ajuns. (iată = substitut de propoziție).

* **Iată școala.** (iată = „privește”, predicat).

Cuvântul de tipul **iată** nu trebuie considerat, în mod mecanic, substituit, deoarece uneori se poate vorbi de funcție sintactică.

De exemplu în propoziția: *Vrei să fii soția mea?*, numai decît, ca răspuns, vom avea un substituit, deoarece interlocutoarea va răspunde: *Da, Desigur, Bineînțeles* sau în unele cazuri: *Nu, Nicidecum*.

În structura substitutului, nu se poate preciza nici o funcție sintactică. În majoritatea lucrărilor de specialitate se recunoaște, ca o excepție, funcția de apozitie pe care substitutul-nume în vocativ o poate îndeplini (*Tu, fată, ai greșit!*).

Putem menționa că, în cadrul unui substituit, comunicarea este cunoscută numai de vorbitor, interlocutorul putînd-o identifica numai dacă vorbitorul i-o traduce printr-o propoziție sau frază, astfel substitutul poate conține „n” comunicări. De exemplu: *Băiete!* poate conține un număr apreciabil de comunicări, din care vorbitorul are în vedere doar una: „Ai întîrziat”, „Fii atent”, „Nu mai proceda așa” etc. *Vai!* poate avea următoarele echivalente: „Mă doare”, „E foarte frumos”, „Se întîmplă ceva neplăcut” etc.

Restul de propoziție reprezintă un termen nou și este specific vorbirii populare și familiare, de aici cu extensiuni în literatura artistică. Pentru a percepe conceptul de *rest* trebuie avută în vedere opoziția *rest-elipsă*, fiindcă *restul* e un caz particular al elipsei.

Restul nu poate exista fără o comunicare anterioară, unde elementul care constituie *restul* este exprimat sau deductibil.

Exemple: - *Maria a plecat la școală?* / - **La școală.**
- *Ce a mîncat fetița?* / - **Pere.**

Acceptînd termenul de *rest de propoziție*, sîntem de părere că el constituie o comunicare în care există, dar nu se exprimă funcțiile sintactice principale (mai ales cea de predicat), singurele funcții care se exprimă fiind cele secundare.

Exemple: * - *Ioane de unde vii?* / - **De la Iași.** (circumstanțial de loc)
* - *Cum a vorbit?* / - **Frumos.** (circumstanțial de mod)
* - *Ai citit un roman interesant?* / - **Interesant.** (atribut)
* - *Copilul scria liniștit?* / - **Liniștit.** (element predicativ suplimentar)
* - *Cine merge?* / - **Ina.** (subiect)

Restul se clasifică în:

- rest de propoziție (- *Ai citit cartea sau romanul?* / - **Romanul.**)
- rest de parte de propoziție (- *Copiii pot urca muntele?* / - **Pot.**)
- rest de frază (- *Ai înțeles tot ce ți-a spus cînd a venit ieri?* / - **Am.**)
- rest de text (- *Și dacă nu fac ce spui tu? întrebă Maria.*) În acest caz, vorbitorul lasă neexprimată fraza / propoziția, care există ca posibilitate în sistem și care constituie baza aceluia text.

În ceea ce privește *restul*, putem vorbi și despre existența structurii de suprafață și de adîncime. Astfel, cînd pronunțăm: *Ușa!*, în structura de adîncime, interlocutorul receptează un anumit mesaj: „Închide ușa!” sau „Deschide ușa!”. Astfel,

observăm că restul conține o comunicare ce se poate organiza, transmite și recepta.

Restul de propoziție este unitatea sintactică, utilizată în diverse situații, ca de exemplu:

1. - De unde sînteți? / - Din Bălți.
2. - Unde învățați? / - La universitate.
3. - Biletele cît costă? / - Cincisprezece lei.

Trebuie să menționăm că *substitutul* diferă de *rest*, și acest fapt se face vizibil în următoarea opoziție:

- *Restul* are funcție sintactică, iar *substitutul* nu.
- *Restul* se caracterizează prin structura de suprafață și adîncime, iar *substitutul* nu.
- *Restul* se exprimă prin diverse părți de propoziție, iar *substitutul* este exprimat prin interjecții, adverbe și nume în vocativ.

În concluzie, susținem ideea că o comunicare nu poate exista în afara brevilocvenței și elipsei. Aceste structuri s-au implantat adînc în structura limbii și sînt acceptate, ca un avantaj, pentru economia, precizia și claritatea mesajului.

Bibliografie:

1. Avram Mioara, *Gramatica pentru toți*, Ediția a II-a, București, Editura Humanitas, 1997.
2. Axentii Victor, Trinca Lilia, *LRC. Sintaxă, Curs teoretico-practic*, Cahul, Tipografia Centrografic, 2011.
3. Dănilă Elena Tamba, *Vechi și nou în sintaxa limbii române*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2004.
4. *Dicționar explicativ ilustrat al LIMBII ROMÂNE*, Chișinău, Editura Arc, Gunivas, 2007.
5. *Gramatica limbii române, vol. al II-lea, Ediția a II-a revăzută și adăugită*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.
6. Rădulescu Ștefan Ilie, *Vorbiți și scrieți corect, Erori frecvente în limbajul cotidian*, București, Teora, 2004.
7. Toderiță Ecaterina Crețu, *Unități, raporturi și funcții sintactice în limba română*, Iași Casa Editorială Demiurg, 2004.

Secțiunea ȘTIINȚE SOCIALE

EVALUAREA PROFESIONALĂ A FUNCȚIONARILOR PUBLICI

Liudmila ZARIȘNEAC, masterandă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: Ina ODINOKAIA, lect. sup. univ., dr.

Abstract: *The following article reflects one of the main themes met in the public administration sphere: professional evaluation of civil servants. It refers to the evaluation method, terms, involved factors and consequences. Also, there is a series of problems as: wrong application of the procedure, ineffective use of time and resources, the absence of any feed-back between public authority and civil servant, described in the text.*

Keywords: *civil servant, professional evaluation, public authority, evaluation procedure, evaluation commission.*

Pentru înregistrarea progreselor în activitatea administrației publice a RM este nevoie de o bază materială, financiară și umană. Importanța colosală prezintă anume cea umană, întrucât ea le pune în funcțiune pe celelalte. Iată de ce „renovarea resurselor umane” trebuie să fie un prim obiectiv al conducătorilor autorităților publice.

Instituția funcționarilor publici din Republica Moldova este reglementată de *Legea nr. 158-XVI din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public*, în conținutul căreia găsim o secțiune aparte referitoare la evaluarea performanțelor profesionale ale funcționarilor publici. Pentru a evita confuziile la aplicarea acestei legi, Guvernul a adoptat o hotărâre prin care detaliază modul de aplicare a legii nominalizate. Este vorba de *Hotărârea nr. 201 din 11.03.2009 privind punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public*. În anexa nr. 8 găsim *Regulamentul cu privire la evaluarea performanțelor profesionale ale funcționarului public*. De asemenea, pe fundalul reformei administrației publice centrale, Cancelaria de Stat a RM a elaborat Ghidul metodic privind evaluarea performanțelor profesionale ale funcționarului public.

Practic, acestea sînt actele normative care au tangență directă cu procesul de evaluare, care l-a înlocuit pe cel de atestare al funcționarilor publici.

Pentru început, ar fi rațional să definim sintagma „evaluarea performanțelor profesionale”. Aceasta reprezintă procedura de personal prin care se determină nivelul de îndeplinire a obiectivelor individuale de activitate și nivelul de manifestare a abilităților profesionale și a caracteristicilor comportamentale de către funcționarul public, în vederea aprecierii rezultatelor obținute și identificării necesităților de dezvoltare profesională.

Sub aspect tehnic, evaluarea se realizează anual în perioada 15 decembrie-15 februarie și cuprinde totalitatea activităților realizate de funcționar pe parcursul anului calendaristic. Factorii implicați în proces sînt: conducătorul autorității publice, funcționarul public, evaluatorul, contrasemnatarul, subdiviziunea resurse umane (în cazul funcționarilor publici de conducere și de execuție) și

conducătorul autorității publice, funcționarul public de conducere de nivel superior, comisia de evaluare, secretariatul comisiei de evaluare, subdiviziunea resurse umane (în cazul funcționarilor publici de conducere de nivel superior) toți acționând conform principiilor obiectivității, cooperării și comunicării continue și respectării demnității. După evaluare funcționarul primește un anumit calificativ: foarte bine, bine, satisfăcător și nesatisfăcător. Calificativul respectiv este urmat de o decizie: avansarea sau menținerea în trepte de salarizare; conferirea unui grad de calificare superior; promovarea într-o funcție publică superioară; destituirea din funcția publică. Funcționarul public care nu este de acord cu rezultatul evaluării are posibilitatea de a-l contesta la conducătorul autorității publice și, ulterior, în instanța de contencios administrativ. Procedura de evaluare nu se aplică funcționarilor publici debutanți.

Vectorii care orientează evaluarea funcționarilor sînt scopul și necesitatea.

Scopul îl putem reduce la: îmbunătățirea activității autorității publice; iar necesitatea la: depistarea lacunelor în activitate.

Evaluarea performanțelor profesionale ale funcționarilor publici contribuie la:

- corelarea directă dintre activitatea funcționarului public și prioritățile/obiectivele subdiviziunii și/sau autorității publice din care face parte acesta;
- aprecierea obiectivă și imparțială a performanțelor funcționarilor publici prin compararea rezultatelor obținute cu obiectivele stabilite;
- asigurarea unui sistem de management al performanței și îmbunătățire continuă a performanței prin coordonarea și monitorizarea performanțelor la nivel individual, subdiviziune și autoritate publică;
- asigurarea unui sistem de motivare financiară și nonfinanciară a funcționarilor publici care au demonstrat performanță înaltă în activitatea profesională;
- identificarea necesităților de dezvoltare profesională a funcționarilor publici;
- identificarea riscurilor, barierelor și lacunelor în îndeplinirea obiectivelor stabilite în vederea intervenirii la timpul potrivit;
- identificarea lacunelor și problemelor în resursele puse la dispoziția funcționarului public, precum și redistribuirea lor pentru îmbunătățirea performanței acestuia.

Evaluarea este necesară pentru:

- luarea deciziilor manageriale (de promovare, transfer, dezvoltare profesională etc.);
- cunoașterea de către angajați a modului în care li se percep punctele forte și punctele slabe;
- stabilirea contribuției individuale și a grupului la realizarea obiectivelor autorității publice;
- elaborarea deciziilor de recompensare a activității depuse;

- depistarea necesităților de instruire la nivel de fiecare funcționar public și subdiviziune în cadrul autorității publice;
- asigurarea unui feedback/reacție de răspuns, oferit periodic, de către conducător și funcționarul public evaluat.¹⁵

Ca orice activitate care implică factorul uman, evaluarea profesională are beneficii, dar și anumite dificultăți cu care se confruntă evaluatorii. Desigur beneficiile la nivel teoretic sînt o mulțime. Alta e realitatea, pentru că apare întrebarea dacă acestea se resimt în practică.

Astfel, ca avantaje ale evaluării performanțelor funcționarilor putem enumera următoarele: furnizează informații prețioase despre angajați și natura exactă a sarcinilor acestora; deseori, oferă informații privind competențele și abilitățile necunoscute pînă atunci ale funcționarului public evaluat; oferă informații importante privind necesitățile de instruire ale funcționarului public evaluat; îmbunătățește relațiile de comunicare între conducători și subalterni; se discută problemele de muncă; angajatul află cu exactitate ce se așteaptă de la el, își înțelege rolul așa cum este văzut de superiorul său; asigură aplicarea corectă și consecventă a politicilor de promovare și salarizare în autoritatea public; crește performanța funcționarilor publici prin apreciere obiectivă și încurajare.

Printre dezavantaje se evidențiază: utilizarea resurselor și a timpului sînt mai costisitoare decît efectele evaluării (la începutul implementării procedurii); dacă procedura nu este aplicată în mod corect și obiectiv, poate avea efecte negative asupra motivării funcționarilor publici performanți; lipsa unui sistem de evaluare a performanței organizaționale la nivel de instituție și subdiviziune poate crea unele dificultăți privind aprecierea corectă și obiectivă a performanței individuale.¹⁶

Considerăm că procedura evaluării performanțelor funcționarilor publici din punct de vedere legal este, în mare măsură, acoperită. Există suficiente acte normative și studii științifice privind activitatea dată. Însă, situația din cadrul autorităților publice lasă de dorit. În primul rînd, sînt neglijate principiile de evaluare, care constituie pilonul oricărei activități profesionale, după care urmează și nedorința evaluatorilor de a se aprofunda în aspectele teoretice ale procedurii de evaluare. Asemenea noțiuni ca performanță, managementul performanței continuă să fie doar enunțate și nu aplicate. Esența lor nu este clară nici pînă acum pentru cei care se ocupă nemijlocit de evaluare.

Direcția politicii de cadre a Cancelariei de Stat a identificat următoarele erori care apar frecvent la evaluarea profesională a funcționarilor publici:

Nerespectarea termenelor în implementarea procedurii de evaluare. În cazul în care în autoritatea publică se implementează procedura de evaluare mai devreme sau mai tîrziu de 15 decembrie anul în curs – 15 februarie anul următor, atunci pot apărea unele dificultăți. În cazul în care se aplică mai devreme (deși acest

---

¹⁵ <http://rapc.gov.md/file/Ghid%20EPPFP%20final.PDF>, accesat 11.05.2012.

¹⁶ Ibidem.

lucru mai rar poate să se întâmple), atunci funcționarii publici nu vor avea la dispoziție 12 luni pentru îndeplinirea obiectivelor. Dacă procedura de evaluare se aplică mai târziu de termenul menționat, atunci acest fapt are efecte negative/perturbatoare asupra întregului proces de evaluare: stabilirea obiectivelor anuale și a indicatorilor de performanță care țin de obiectivele anuale ale subdiviziunilor și, în final, de obiectivele strategice ale autorității publice, monitorizarea îndeplinirii acestora.

În același timp, acești funcționari publici vor avea mai puțin timp la dispoziție pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite.

Transformarea interviurilor de evaluare în lungi monologuri ale evaluatorului. Interviurile de evaluare trebuie să aibă la bază dialogul. Interviul este o foarte bună ocazie pentru ca evaluatorul să înțeleagă mai bine motivațiile angajaților, nevoile lor, direcțiile în care doresc și se pot dezvolta și, de asemenea, o foarte bună ocazie prin care angajații își pot conștientiza punctele slabe, performanțelor lor. Iar aceasta se obține doar prin grija și sensibilitatea sinceră de care dă dovadă evaluatorul în timpul discuțiilor individuale cu angajații, precum și de receptivitatea funcționarilor publici evaluați. Încheierea interviului de evaluare fără a fi stabilite schimbările pe care trebuie să le producă funcționarul public, direcții de dezvoltare ulterioară. Astfel, interviul nu va avea impactul scontat asupra îmbunătățirii performanței acestora.

Tratarea procesului de evaluare a performanțelor ca pe un eveniment izolat ce are loc o dată pe an. Una din cele mai frecvente erori în evaluarea performanțelor este aceea de a considera că procesul de evaluare este unul izolat, separat, și nu un proces continuu. Angajații au nevoie de feedback/reacție de răspuns mult mai frecvent și mult mai mult decât le poate fi dat în cadrul unui proces de evaluare care are loc o dată pe an. Sesiunile/întîlnirile frecvente de feedback/reacție de răspuns sînt cele care asigură suportul, încurajarea și îndrumarea de care au nevoie angajații. Feedback-ul/reacția de răspuns poate fi și un puternic factor de motivare sau demotivare.

Neargumentarea feedback-ului/reacției de răspuns prin fapte concrete. Atunci cînd oferă feedback/reacție de răspuns cu aspect negativ – evaluatorii trebuie să își poată susține afirmațiile cu exemple clare și specifice, date și fapte.

În concluzie, dorim să menționăm că, pe lângă deficiențele sus-numite care trebuie ameliorate, este necesară instruirea propriu-zisă a persoanelor care pretind a fi evaluatori și decizia căroră afectează poziția funcționarilor publici în cadrul autorității; excluderea tuturor elementelor subiective ce pot apărea în cursul evaluării; stabilirea unei motivări financiare sau nefinanciare pentru funcționarii care au trecut cu brio evaluarea profesională; ștergerea stereotipului precum că evaluarea funcționarilor este o simplă formalitate necesară pentru dări de seamă.

RĂSPUNDEREA FUNCȚIONARILOR PUBLICI

Ina PLEȘCA, masterandă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți,
Coordonator științific: Ina ODINOKAIA, lect. sup. univ., dr.

Abstract: *This scientific article is dedicated to a very important topic particularly for a State that tends towards democratization: it is "The Responsibility of Public Servants". Or, the Republic of Moldova is a State that tends to implement this principle into life. However, even if the hope for democracy in a State is great, there is no State where this principle would not be violated, in particular the rules of law, and not only by the simple society, but also by public servants, persons entrusted with enormous responsibility for maintaining the welfare of the entire society.*

Being enforced to follow the law, the public servants must first of all, comply with the law themselves, and in case of violation, bear the full responsibility for the offence committed. Therefore, the responsibility of the public servant is to be examined thoroughly by the legislator, in order not to allow the creation of a society in disarray by those that are in the service of the nation – public servants.

Keywords: *Public servants, democratization, violation of rules of law, responsibility, comply with the law.*

Administrația publică prezintă un interes sporit în contextul unei societăți ce tinde spre democratizare. În Republica Moldova, acest capitol reprezintă o problemă ce necesită o soluționare cât mai eficientă. Legislația în domeniu stabilește dreptul cetățeanului de a se încadra în serviciul public, cu toate acestea, funcția publică nu a devenit una de prestigiu, deoarece funcționarilor publici nu li se asigură stabilitate în funcții, nivelul de salarizare fiind mizerabil, ceea ce-i și conduce pe cei mai buni specialiști la efectuarea unor acțiuni marginale – unii din ei nu participă la concursurile formale și pleacă în structurile comerciale, pe când alții aleg munca necalificată peste hotare, în schimb bine plătită.

Chiar dacă la acest capitol situația nu este perfectă, nu trebuie de neglijat faptul că funcționarii publici se află în servirea societății în ansamblu și ei trebuie să fie responsabili de acțiunile sale. De aceea, consider că problema răspunderii funcționarilor publici este una actuală ce trebuie să-și găsească o soluție corespunzătoare.

Funcționarul public, ca și salariatul, își desfășoară activitatea într-un cerc organizat și disciplinat în același timp. Ei se supun unor reguli pe care, dacă le vor încălca, sînt pasibili de răspundere. Ca și în cadrul oricărui alt tip de muncă, funcționarului public îi sînt caracteristice aceleași forme de răspundere: **disciplinară, civilă, contravențională și penală.**

Disciplina muncii concretizează starea de ordine inerentă îndeplinirii atribuțiilor care rezultă dintr-un raport de muncă sau dintr-un raport de funcție publică. Această ordine derivă din respectarea unor norme de conduită profesională, care pot viza: relațiile din cadrul unui colectiv determinat; relațiile cu alte colective din cadrul aceleiași unități; și relațiile cu terții.

Elementul fundamental al distincției între răspunderea funcționarului public și cea a salariatului este următorul: funcționarul public poate să răspundă disciplinar și pentru fapte care exced disciplina muncii. În accepțiunea lato sensu va răspunde disciplinar și atunci când, în afara serviciului, comite fapte ce afectează statutul sau imaginea publică proprie sau a instituției în care își desfășoară activitatea.

Pentru a asigura disciplina de muncă, administrația trebuie să creeze condiții sociale, economice, juridice și, nu în ultimul rând – organizatorice, necesare pentru realizarea atribuțiilor de serviciu, generând și formarea unei atitudini conștiente față de muncă. De asemenea, pentru sporirea nivelului de muncă pot fi și chiar trebuie aplicate stimulări și recompense pentru munca conștiincioasă, dar și sancțiuni în cazul comiterii unor încălcări.

Răspunderea disciplinară reprezintă totalitatea normelor care reglementează actele și faptele (acțiuni și inacțiuni), realizate de funcționarul public în timpul exercitării atribuțiilor sale sau în legătură cu acestea, sancțiunile care se aplică și normele procedurale corespunzătoare. Nu orice încălcări ale obligațiilor funcționarilor publici sînt calificate ca abateri disciplinare, ci doar cele ce sînt expres prevăzute de lege.

Pentru a surveni răspunderea disciplinară, trebuie să existe o legătură cauzală între abaterile disciplinare și îndeplinirile de serviciu ale funcționarilor publici.¹⁷ Acesta reprezintă criteriul ce stabilește că răspunderea disciplinară există independent de celelalte forme ale răspunderii juridice. Se interzice doar aplicarea a două sancțiuni de acuzare de aceeași natură juridică pentru aceeași faptă.

Fapta de încălcare cu vinovăție a normelor dreptului administrativ poartă numele de abatere disciplinară.¹⁸ Abaterile disciplinare sînt sancționate în funcție de gravitatea lor (măsura în care afectează instituția) și caracterul repetat al faptelor.

Abaterea disciplinară presupune astfel de operațiuni precum: precizarea autorităților competente să constate actele sau faptele ce constituie abateri disciplinare, stabilirea organelor competente să aplice sancțiuni și să soluționeze contestațiile și, bineînțeles, tot legea sau actul emis în baza legii trebuie să precizeze și sancțiunile disciplinare care pot fi aplicate, inclusiv criteriile care sînt luate în considerare la aplicarea uneia sau alteia dintre sancțiunile disciplinare prevăzute și limitele acesteia.

Ca abatere disciplinară, interzicerea sistematică în realizarea atribuțiilor constituie neglijarea îndeplinirii de a îndeplini în mod conștiincios și în termen îndeplinirile de serviciu.

Atitudinea necorespunzătoare în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu, de asemenea, este abatere disciplinară și include atitudinea manifestată față de persoanele pe care îi asistă în vederea realizării atribuțiilor de serviciu.

---

¹⁷ M. Postolache, *Serviciul public*, Chișinău: Editura „TEHNICA-INFO”, 2005, p. 72.

¹⁸ E. Coifan, *Răspunderea disciplinară a funcționarului public – din perspectiva dreptului administrativ*, "Legea și viața": rev. șt.-populară, V. 2009, nr. 4, p. 36.

Nerespectarea secretului profesional sau a confidențialității lucrării care impune secretul, spre exemplu întocmirea actelor pentru înfiere, de asemenea, atrage răspunderea funcționarului public.

Codul muncii și regulamentele interne ale instituțiilor publice prevăd, într-un mod exhaustiv, sancțiunile disciplinare aplicabile funcționarului public:

- avertismentul, care poate fi definit ca reprobarea publică a abaterii de la atribuțiile de serviciu a funcționarului public;
- muștrarea, care constituie reprobarea scrisă a comportamentului funcționarului public cu invitația expresă de a se îndrepta spre răspunderea civilă;
- muștrarea aspră;
- concedierea (în temeiurile prevăzute de lege), care are drept consecință întreruperea relațiilor de muncă în cadrul serviciului public, în funcția respectivă.

Legislația interzice aplicarea amenzilor și altor sancțiuni pecuniare pentru încălcarea disciplinei de muncă.

Întrucât sancțiunile disciplinare au, în primul rând, un scop preventiv și educativ, s-a apreciat că ele nu trebuie să ființeze în „fișa” funcționarului public pe toată perioada activității sale, după trecerea unui anumit timp acest rol estompându-se, fiind aproape uitate de funcționar. În considerarea unei asemenea rațiuni, legiuitorul statutului funcționarilor publici a instituit instituția „radierii de drept” a sancțiunilor disciplinare aplicate, dacă s-a scurs un anumit termen și funcționarul public a avut o bună comportare.¹⁹

Cu toate acestea, unii autori sînt de părerea că funcționarii publici, ca reprezentanți ai puterii publice, urmează a fi trași la o răspundere disciplinară mult mai strictă decît simplii angajați.²⁰

Răspunderea civilă intervine atunci când funcționarul public, în exercitarea atribuțiilor ce-i revin, produce daune persoanelor fizice sau juridice, atît în cazul exercitării legale a funcției publice, cît și al îndeplinirii defectuoase a obligațiilor sau al neîndeplinirii lor.²¹

În primul caz, producerea pagubelor materiale terților prin exercitarea funcției publice dă dreptul la despăgubiri conform legii, ce vor fi suportate de administrația publică fără să li se impută prejudiciul respectiv funcționarilor publici ce și-au îndeplinit atribuțiile în modul prescris de lege.

În cel de-al doilea caz, funcția n-a fost executată sau a fost executată necorespunzător și în urma acestor acțiuni sau inacțiuni a fost cauzat un prejudiciu terților. Responsabilitatea materială, în acest caz, trebuie să le revină funcționarilor publici respectivi, dar și organelor administrației publice din care fac parte și pentru care lucrează aceștia.

---

¹⁹ Mircea Preda, *Drept administrativ. Partea generală*, București: Lumina Lex, 2000, p. 144-148.

²⁰ Maria Orlov, Ștefan Belecciu, *Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM*, Chișinău: Elena- V. I., 2005, p. 119.

²¹ I. Creangă, *Curs de drept administrativ*, Chișinău: Editura EPIGRAF, 2003, p. 126.

Acest tip de răspundere este prevăzut, în special, de dispozițiile Legii contenciosului administrativ, potrivit căreia persoana fizică sau juridică care se consideră vătămată într-un drept al său, recunoscut de lege sau de către o autoritate publică, se poate adresa cu cerere de chemare în judecată împotriva autorității publice sau/ și împotriva funcționarului public al acestei autorități publice pârâte, care a elaborat actul administrativ contestat sau care a refuzat să soluționeze cererea în cazul în care persoana solicită despăgubiri.

Persoanele care au suportat paguba au dreptul de a cere despăgubirile respective de la funcționarii vinovați sau de la organele administrației publice pentru care lucrează acești funcționari. Desigur, în majoritatea acestor cazuri, acțiunea de despăgubire este îndreptată împotriva organelor administrației publice, deoarece ele dispun de mijloacele necesare pentru despăgubirea terților, urmînd ca aceste organe să-și restituie despăgubirea pe calea regresului, de la funcționarii vinovați.

Există cazuri cînd funcționarul public este acționat în justiție personal, în calitatea sa de funcționar public. În astfel de cazuri acesta poate invoca ca garanție pe superiorul său ierarhic care i-a ordonat să elaboreze actul administrativ sau să refuze soluționarea cererii. În situația dată, autoritatea publică va fi introdusă în proces în calitate de intervenient. Cu toate acestea, persoanele vătămate într-un drept al lor își vor îndrepta pretențiile împotriva autorității administrației publice, deoarece vina va cădea asupra lor, fiind autoritatea ce dispune de mijloacele necesare pentru despăgubirea persoanelor în cauză. Ulterior, autoritatea administrației publice își recuperează despăgubirile pe calea regresului de la funcționarii vinovați.

Totuși, există și cazuri cînd funcționarul public nu răspunde de eventualele prejudicii aduse patrimoniului instituției în care își desfășoară activitatea. Acestea se încadrează în temeiurile care exclud răspunderea juridică, adică se înscriu în riscul normal al serviciului sau sînt provocate de forța majoră.

Răspunderea contravențională sau administrativă este o formă a răspunderii juridice care intervine în cazul săvârșirii unei abateri administrative, al unei contravenții.²² Abaterile contravenționale au un grad mai sporit decît abaterile disciplinare și un grad de pericol social mai redus decît infracțiunile.

Răspunderea contravențională a funcționarului public, spre deosebire de răspunderea disciplinară și civilă, este relativ nouă, avînd aproximativ două secole de cînd a fost instituită, ca urmare a revoluției burgheze franceze. La origine era constituită ca răspundere a administrației pentru daunele aduse particularilor prin activitate ilicită.

La art. 16 alin. 6 al Codului Contravențional al RM este prevăzut expres că persoana cu funcție de răspundere (persoană căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație de stat, autoritate publică centrală sau locală, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin lege, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări,

---

²² I. Creangă, *Curs de drept administrativ*, Chișinău: Editura EPIGRAF, 2003, p. 92.

anumite drepturi și în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție, organizatorice ori economice) este pasibilă de răspundere contravențională pentru săvârșirea faptelor ce se încadrează în cazul:

- a. folosirii intenționate a atribuțiilor sale contrar obligațiilor de serviciu;
- b. depășirii vădite a drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege;
- c. neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu.

În lipsa acestor condiții, persoana cu funcție de răspundere vinovată de săvârșirea unei contravenții răspunde conform dispozițiilor generale ale codului contravențional.

Răspunderea penală este cea mai drastică formă de răspundere juridică ce se aplică funcționarilor publici în cazurile când se comit infracțiuni, în legătură cu exercitarea atribuțiilor care le revin potrivit funcțiilor ocupate.²³

Astfel, constituie infracțiune fapta (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală. (art. 14 Cod penal).²⁴

Legea penală a rezervat pentru infracțiunile comise de funcționarii publici un capitol întreg, și anume Capitolul XV – «Infracțiuni săvârșite de persoane cu funcție de răspundere».

Prin urmare, răspunderea penală a funcționarilor publici intervine în cazurile când aceștia săvârșesc anumite infracțiuni specifice, prevăzute și sancționate de legislația penală, cum sînt: coruperea pasivă, coruperea activă, traficul de influență, abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, neglijența în serviciu, primirea de către funcționar a recompensei ilicite, refuzul de a îndeplini legea, falsul în acte publice.

Subiect al răspunderii penale poate fi persoana cu funcție de răspundere care, în conformitate cu legea penală, este persoana căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale ori într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării atribuțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.

Folosindu-se de atribuțiile de serviciu, aceste persoane săvârșesc infracțiuni deosebit de periculoase, provocînd daune atît intereselor de ordin public, cît și intereselor legitime ale cetățenilor aparte și ale întregii societăți. Prin aceste fapte cei vinovați diminuează autoritatea organelor corespunzătoare în fața populației și, totodată, influențează negativ activitatea normală și efectivă a organelor administrației publice. În afară de aceasta, există o legătură reciprocă între funcționarii corupți și criminalitatea organizată. O parte din persoanele cu funcție de răspundere, făcînd abuz de situația lor de serviciu, participă la criminalizarea economiei

---

²³ I. Creangă, *Curs de drept administrativ*, Chișinău: Editura EPIGRAF, 2003, p. 92.

²⁴ Codul penal al Republicii Moldova (nr. 985-XV, 18 aprilie 2002)// *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 128-129/1012, 13 septembrie 2002.

țării – prin spălarea banilor, extorcarea de bunuri, manifestînd neglijența în serviciu, fie primind recompense ilicite sau prin înscrierea falsului în actele publice, intenționînd astfel de a evita tragerea la răspunderea sau pedeapsa penală.

De regulă, infracțiunile săvîrșite de persoane cu funcție de răspundere sînt bine camuflate, din care cauză numai o parte neînsemnată din aceste infracțiuni sînt descoperite.²⁵

În anumite situații, faptele ce constituie infracțiuni comise de funcționari publici sînt identice celor ce constituie abateri disciplinare, cum ar fi, de exemplu, neglijența în serviciu, sau celor ce constituie contravenții. Linia de delimitare dintre aceste fapte constă în gradul redus de pericol social, motiv pentru care nu mai sînt calificate ca infracțiuni, ci ca abateri disciplinare sau contravenții administrative.

Așadar, domeniul răspunderii funcționarilor publici constituie, cu siguranță, unul de importanță majoră pentru Republica Moldova. Or, eficacitatea administrației publice depinde de calitatea umană și capacitatea tehnică a celor care alcătuiesc organele administrației publice, a personalului care este constituit din funcționarii care lucrează în administrația publică, îndeplinind o funcție publică.

Merită apreciată afirmația lui Agathon, potrivit căruia „Un conducător trebuie să țină minte trei lucruri:

- mai întîi, că el conduce oamenii;
- al doilea, că el conduce după legi;
- al treilea, că nu conduce întotdeauna.”

Considerăm că fiecare funcționar public, în îndeplinirea atribuțiilor sale, trebuie să aibă în vedere această afirmație. Or, funcționarul public este cel care lucrează cu oamenii și pentru ei, pentru întreaga societate.

Totodată, pentru ca această afirmație să fie respectată de funcționarii publici, urmează ca statul să răspundă la modul convenit munca acestora. Reieșind din acest fapt, considerăm că urmează a fi efectuate câteva modificări în legislația ce privește remunerarea funcționarilor publici. Doar atunci cînd funcționarul public va fi remunerat conform muncii depuse pentru binele societății, nu va mai apărea necesitatea comiterii cărorva fapte, care să genereze atragerea acestora la unul din tipurile de răspundere despre care am menționat mai sus. În același timp, fiind stabilite salarii decente funcționarilor publici, ar fi necesar de a fi stabilită o astfel de sancțiune convenită, care să fie atît de dură, încît funcționarul public să nu aibă nici o intenție sau o tentație de a folosi atribuțiile sale de serviciu nu în interesul societății, ci în a intereselor sale proprii, fie a unor privați.

Așadar, considerăm că legiuitorul urmează a analiza în permanență și a introduce modificări în normele ce reglementează domeniul răspunderii funcționarului public, întrucît aceasta constituie o temă mereu actuală și de o importanță națională. Prin sancționarea celor care nu respectă normele juridice se ajunge la întărirea legalității, nu numai impunîndu-se o pedeapsă celui vinovat și reparîndu-se prejudicial cauzat, ci, mai ales obținîndu-se educarea funcționarilor în cauză, ca și a altor persoane, pentru ca asemeni abateri să nu se mai săvîrșescă. În special

---

²⁵ I. Macari, Drept penal, p. 380.

acest din urma aspect prezintă o importanță cu mult mai mare, funcția educativă a sancțiunii juridice, exercitînd o influență socială de cea mai mare însemnătate.

IMPACTUL CONSTITUIRII UTA GĂGĂUZIA ASUPRA PROCESULUI DE REGIONALIZARE A REPUBLICII MOLDOVA

Vlada PORCESCU, studentă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Vladimir RUSU**, lect. univ., drd.

Résumé: *L'indépendance de la République de Moldavie a été précédée et suivie par des tentatives fragiles de réorganisation administrative, celles-ci en constituant le vecteur du processus de régionalisation. Même si il y a des réalités objectives qui offrent des arguments suffisants pour qu'une politique régionale soit créée et développée, de nombreuses lacunes dans les activités législatives et exécutives de la période des années '90 n'ont pas permis l'affirmation d'une politique régionale cohérente, surtout parce que le processus de la régionalisation de Moldavie représente certaines caractéristiques spécifiques. Donc, cet article abordera en particulier la spécificité de ce processus en commençant par établir la cohésion et la différence entre les notions "région", "régionalisation", "régionalisme". Ensuite, on va continuer avec la présentation d'un des résultats de la politique régionale – la constitution de la Région autonome Gagaouzie, mettant en évidence sa relevance dans le processus de régionalisation de la Moldavie.*

Mots-clés: *indépendance, réorganisation administrative, politique régionale, processus de régionalisation, région.*

Pe fondul accentuării procesului de globalizare statele sunt considerate, pe de o parte, prea mici pentru a face față problemelor care apar la nivel global – economice, de securitate, de politică monetară etc. fapt ce duce la crearea de organizații suprastatale (de ex. Uniunea Europeană), iar pe de altă parte ele sunt considerate prea mari pentru a răspunde în mod eficient la problemele cetățenilor și cărora li se pot găsi soluții eficiente, mai ales la nivel regional sau local.

O trăsătură caracteristică a lumii moderne este integrarea globală, însoțită de o schimbare despre închipuirile tradiționale despre stat. Trebuie de recunoscut că în momentul actual noi ne confruntăm cu criza statului național, care duce la diminuarea rolului regiunilor în cadrul statelor. Sub aspect internațional treapta intermediară care duce la globalizare și securitate globală o reprezintă regionalismul, pentru că acesta este instrumentul de bază pe care-l utilizează statele contemporane în procesul descentralizării statului și creșterii autonomiei regiunilor.

Cuvântul **regiune** derivă de la cuvântul latin „*regere*” care înseamnă „a conduce”. Apărut la geografi la începutul secolului al XX-lea, conceptul de „regiune” urmează să evolueze foarte rapid. Aprioric și detașat de orice clișeu de reprezentare a regiunii, putem să acceptăm că regiunea are o componentă materială, decupajul teritorial, pe care se proiectează componenta relațională, a competențelor instituționale, într-o indisociabilă manifestare.

Cuvântul regiune ne conduce spre imaginea de spațiu, apoi spre aceea de grup uman, de colectivitate umană cu caracteristici specifice și, mai ales cu o anumită unitate sau identitate. Deci **spațiul și grupul uman**, primele elemente de bază ale definiției regionale, poziționează regiunea ca un intermediar între colectivitatea lo-cală (cu un teritoriu și o colectivitate clar delimitate) și stat (delimitat teritorial, în care trăiește o națiune). Dar aceste două concepte de spațiu și grup pot fi imediat „reutilizate” în două direcții diferite, una spre regionalizare, alta spre regionalism, prima insistând asupra spațiului: organizarea și cadrul său, cea de-a doua asupra grupului, asupra comunității: identitatea și acțiunea sa.²⁶

Ideea de regiune este destul de ambiguă. Consiliul Europei a considerat regiunea ca fiind „un interval de dimensiune medie susceptibil de a fi determinat geografic și care este considerat ca omogen”. În ceea ce privește Uniunea Europeană, acesta a dat o definiție mai degrabă administrativă pentru regiune: „eșalonul imediat inferior celui al statului”, eșalon care, în funcție de competențe ce i-au fost acordate, sau pe care și le-a acordat, gestionează pe plan administrativ și politic o comunitate teritorială a cărei dimensiune variază în limite foarte largi.

Pentru a înțelege mișcările ce au loc în prezent în plan regional trebuie să facem diferența între regionalism și regionalizare.

Regionalizarea presupune o abordare de *sus în jos*, prefigurând în general, constituirea unui nou nivel în organizarea teritorială a statului prin crearea instituțiilor regionale și transferul de competențe administrative la nivel regional. Regionalizarea este o problemă ce ține de organizarea internă a unui stat și, de regulă, se realizează prin metode juridice și administrative, având la bază o decizie prin care se înființează unități teritorial-administrative de nivel regional și se delegă competențe în acest sens.

Punctul de plecare al regionalizării îl constituie dezechilibrele regionale, în fapt conștientizarea acestora. Această conștientizare este urmată de intervenția structurilor guvernamentale naționale sau a unor entități suprastatale care au ca scop descentralizarea sau deconcentrarea la nivel regional a unor activități sau competențe aflate anterior la nivel central.

Regionalismul, pe de altă parte, pornește de la ideea că regiunea este definită de un ansamblu de caracteristici umane, culturale, lingvistice care justifică crearea unui organism politic căruia să-i fie recunoscută o autonomie mai mult sau mai puțin extinsă. Regionalismul este definit de Ioan Alexandru drept o mișcare care vine de *jos în sus*. El reprezintă conștientizarea intereselor comune și, în același timp, aspirația lor de a participa la gestiunea acestor interese. Regionalismul este un proces mai mult sau mai puțin spontan, care ia forma conturării unor identități regionale pe baza colaborării culturale, de limbă, de

---

²⁶ Alexandru, Ioan. Bădescu, Cristian, *Introducere în procesul de cooperare interregională*, București, Editura Sylvi, 1997, p. 23.

tradiții, apartenență la o regiune geografică, stil de viață, mod de gândire ș.a.m.d., fiind inițiat de comunitățile locale și promovat de acestea la nivel central.²⁷

Regionalizarea și regionalismul sunt concepte ce descriu două mișcări în plan regional între care există o interacțiune inevitabilă. Prin urmare, *regionalismul* – este un discurs politic, a cărui finalitate poate conduce la *regionalizare* – acțiune administrativă, ce vizează crearea de spații mai mari de cooperare, și, nu în ultimul rând, definirea unor noi unități administrativ-teritoriale.²⁸ Regionalizarea urmărește de cele mai multe ori reducerea dezechilibrelor economice regionale și o dezvoltare armonioasă a întregului teritoriu național în timp ce regionalismul implică o oarecare putere de decizie a regiunii în gestionarea afacerilor de interes regional și afirmarea identității sale (în ceea ce privește cultura, particularități lingvistice, etnice, tradiții, etc.). Nevoilor regiunilor li se răspunde printr-o politică de stat care, la rândul ei, are repercurșiuni asupra sentimentului regional și antrenează reacții ale regiunii.

De trei, patru decenii asistăm, în toate țările Europei Occidentale, la o veritabilă mutație a mentalităților în ceea ce privește rolul regiunilor în sistemele statale și continentale.

Fiecare țară, în felul său și în funcție de tradiția ei istorică, încearcă să răspundă problemei regionale, curentelor regionaliste care o traversează, orientându-le, diminuându-le sau respingându-le.

Republica Moldova face tentative de a lua o poziție nouă în cadrul sistemului internațional, însă acest lucru necesită mari eforturi de adaptare. Un sistem administrativ asemănător statelor europene nu se creează prin racordarea legislației naționale la prevederile europene în domeniul administrației publice, ci, mai cu seamă, prin realizarea unor măsuri complexe, atât la nivel legislativ, inclusiv și prin formarea unei societăți corespunzătoare.

Procesele regionaliste din interiorul statului Republica Moldova, sunt determinate de specificul formării unităților administrativ-teritoriale ce au apărut ca rezultat al evoluției istorice a statului nostru. Cea mai mare influență în domeniul regionalizării statului a avut-o originea sovietică a raioanelor. În cadrul URSS regiunile erau pe o poziție de colaborare, deci se excludea practic orice concurență între acestea. Pe parcursul a zeci de ani între regiunile statului sovietic nu exista o concurență economică deoarece zonele de activitate economică și socială a fiecărei regiuni corespundea practic cu frontierele acesteia. Mai mult, în dependență de specializarea sa, regiunile compuneau elemente ce se completau reciproc în procesul unic de producție. Pe plan politic, aspectul pozitiv ce îl depistăm în procesul de regionalizare după anii '90 este faptul că regiunile și-au dezvoltat abilitățile de independență și existență pe principiile concurenței bazate pe economia de piață.

---

²⁷ Alexandru, Ioan, *Administrația publică: Teorii, Realități, Perspective*, București, Editura LUMINA LEX, 2001, p. 623.

²⁸ Osoianu, Ion, *Federalizare sau regionalizare? Experiența europeană, perspectivele Republicii Moldova*, Chișinău, 2003, p. 4.

Una din problemele esențiale ale reformei politice și administrative din Republica Moldova ține de acceptarea și încurajarea descentralizării puterii de decizie, însemnând că statul trebuie să aprobe și să stimuleze dezvoltarea liberă și nestingherită a unor regiuni puternice, dotate cu un înalt grad de autonomie administrativă ca elemente inerente ale progresului economic și social.

Noțiunile de autonomie locală și regională, regionalism, globalism și regionalizare au intrat în ultimii ani în prim planul proiectelor de dezvoltare instituțională și politică ale unor imense spații geografice, orientate spre prosperitate socială și confinități culturale. Acești termeni au devenit atât de familiari încât, adeseori nici nu se mai încearcă a stabili adevăratele lor sensuri, fiind luați axiomatic drept mobiluri de acțiune politică, uitându-se cu nonșalanță că precizia și finețea terminologică sunt garanții sigure pentru reușita oricăror activități politice propuse.

Constituția Republicii Moldova consacră principiul autonomiei locale ca fundament pe care se întemeiază funcționarea sistemului de administrație publică locală (art.109), alături de principiul „descentralizării serviciilor publice, eligibilității autorităților administrației publice locale și ale consultării cetățenilor în problemele locale de interes deosebit”. Privindu-le într-un ansamblu de elemente juridice inseparabile, trebuie să remarcăm totuși că aceste principii nu pot exista autonom de caracteristicile fundamentale ale statului stipulate chiar în textul primului articol al Constituției: „Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil”, „republică”, „stat de drept, democratic”, în care, „demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane dreptatea și pluralismul politic reprezintă valorile supreme și garantate”.²⁹

Cazul autonomiei teritorial-administrative Găgăuz-Yeri este, în acest sens instructiv și stimulatîv la reflecții juridice și administrative. Pe de o parte UTAG reprezintă o unitate regională autonomă de gradul II, având competențe extinse prin recunoașterea existenței unui grup etnic singular – poporul găgăuz – și delegarea unor atribuții reprezentative deosebite: existența unei Adunări Populare, a unui Guvernator ales prin alegeri libere în cadrul autonomiei. Caracterul etno-cultural al Găgăuz-Yeri este accentuat și prin simbolurile naționale recunoscute oficial la nivel de autonomie, dar și a dreptului la „autodeterminare în cazul în care Republica Moldova își va schimba statutul său oficial”.

Reprezentând cea mai „veche” regiune, constituită în Republica Moldova după 1994, prin adoptarea Legii privind Statutul special (Ulojenie) al Unității Teritoriale Autonome Găgăuze, UTAG rămâne o parte inseparabilă a Republicii Moldova, o regiune care este obligată să respecte legislația națională și Constituția țării. Fiind inițial o autonomie culturală, potrivit noii legi, UTA Găgăuzia obține atât statutul de unitate administrativ-teritorială cât și de autonomie politico-administrativă. Deși atât *Convenția – cadru european pentru*

---

²⁹ Principii generale, Articolul 1, Constituția Republicii Moldova.

protecția minorităților național, cât și Carta limbilor regionale sau minoritare nu stipulează nimic despre structuri administrativ-teritoriale sau autonomii regionale bazate pe criterii etnice,³⁰ decizia Parlamentului asupra constituirii UTAG pe teritoriul Republicii Moldova a fost, mai degrabă, afectată de unele presiuni exercitate la nivel politic de către principalii actori statali cu interese geopolitice în regiune cum ar fi: Federația Rusă și Turcia. Această decizie a reprezentat primul pas spre o formă de regionalizare a unui stat în stadiul de tranziție, și probabil, total nepregătit pentru a-și asuma astfel de reforme administrativ-politice.

Faptul că apariția UTAG s-a constituit în corespundere cu prevederile Constituției (articolul 111, statutul special de autonomie) reprezintă o ilustrare a supremației actului constituțional de bază față de orice alte acte și decizii, adoptate de către organele regionale, executive sau legislative. Potrivit Legii privind statutul juridic special al UTAG, din 14 ianuarie 1995, „Găgăuzia este administrată în temeiul Constituției RM a prezentei legi și a unor alte legi ale Republicii Moldova (cu excepțiile prevăzute de prezenta lege), Regulamentul Găgăuziei și actelor normative ale Adunării Populare (Halc Toplușu) a Găgăuziei, care nu vin în contradicție cu Constituția și legislația Republicii Moldova”.

Există, fără îndoială, un specific al autonomiei găgăuze față de celelalte entități regionale de nivelul II. Adunarea Populară, care constituie autoritatea reprezentativă și deliberativă a Găgăuziei, este investită cu dreptul de a adopta acte normative, în limitele competențelor sale, fixate în art. 12 al Legii privind statutul juridic special al UTAG (14 ianuarie 1995).³¹ Legea propune și o serie de competențe descrise a autonomiei găgăuze, evidențiind printre acestea:

- soluționarea, în condițiile legii, a problemelor organizării teritoriale a Găgăuziei, stabilirii și modificării categoriei localităților, a hotarelor raioanelor, orașelor și satelor, denumirii lor;
- participarea la promovarea politicii interne și externe a Republicii Moldova în problemele care privesc interesele Găgăuziei;
- stabilirea modului de organizare și de activitate a autorităților administrației publice locale ale Găgăuziei și a asociațiilor de cetățeni, cu excepția partidelor și altor organizații social-politice;
- fixarea, organizarea și efectuarea alegerilor de deputați în Adunarea Populară și aprobarea componenței Comisiei Electorale Centrale pentru efectuarea alegerilor, fixarea alegerilor în autoritățile administrației publice locale din Găgăuzia;
- efectuarea referendumului local în problemele ce țin de competența Găgăuziei;

---

³⁰ Liviu-Popescu, Corneliu, *Autonomia locală și integrarea europeană*, București, Editura All BECK, 1999, pag. 167.

³¹ Legea privind statutul special al Găgăuziei Nr. 344-XIII din 23.12.94, art. 2, 14 ianuarie 1995.

- aprobarea regulamentului privind simbolică Găgăuziei;
- stabilirea titlurilor de onoare și aprobarea distincțiilor;
- examinarea chestiunii și înaintarea în Parlamentul Republicii Moldova a inițiativei privind decretarea stării excepționale pe teritoriul Găgăuziei și instituirea formei speciale de administrare, în acest caz, în interesul securității și protecției locuitorilor Găgăuziei;
- dreptul de a se adresa, în condițiile legii Curții Constituționale a Republicii Moldova, pentru a anula actele normative ale autorităților legislative și executive ale Republicii Moldova, care lezează împuternicirile Găgăuziei.

Referindu-ne la atribuțiile Adunării Populare, putem menționa că pe parcursul perioadei de la obținerea autonomiei regiunii, forul legislativ al Găgăuziei a emis de multe ori „legi locale” care dublează legislația Republicii Moldova, venind adesea în contradicție cu legea supremă. O serie de acte normative emise de Adunarea Populară țin de competența Parlamentului de la Chișinău, iar acest fapt atestă un grad de inadvertență în sistemul administrativ-politic al statului.

Printr-o comparație cu regiunile autonome spaniole, trebuie să remarcăm că orice acorduri încheiate între regiunile autonome trebuie să fie prezentate spre aprobare Cortesului (Parlamentului) sau, dacă acordul depășește problemele care se află sub jurisdicția exclusivă a regiunilor autonome, trebuie să fie mai întâi aprobat de Cortes.³² Orice alte acorduri și tratate internaționale în domeniul relațiilor culturale au nevoie de aprobarea expresă a guvernului central spaniol, ceea ce pare o practică destul de recomandabilă și în cazul regionalismului tot mai pronunțat al regiunilor din Republica Moldova.

Constituția Republicii Moldova are preeminență asupra oricăror acte, adoptate la nivel regional, acțiunea cărora este nulă în cazul în care ar contraveni Constituției. Pe teritoriul Găgăuziei sunt garantate toate drepturile și libertățile prevăzute de Constituția și legislația Republicii Moldova.

Cu toate acestea, chiar dacă experiența regionalismului găgăuz pare a fi o politică corectă de acomodare la aspirațiile unei minorități etnice, există și o serie de critici care privesc eficiența instituțiilor existente în cadrul acestei autonomii.

Regionalismul găgăuz se bazează, în mare parte, pe diferențe etnice reflectate în limbă și obiceiurile diferite. Și totuși, autonomia găgăuză își are propriile carențe identitare, iar acestea se văd mai ales la *nivel lingvistic*. Pe teritoriul autonomiei există trei limbi de circulație reglementate la nivel oficial: găgăuză, „moldovenească” (română) și rusă – toate *de jure* se bucură de poziții de „egalitate”. *De facto*, limba găgăuză se bucură de mai puțină promovare, nemaivorbind de cea română, în comparație cu limba rusă. Bazele lingvistice ale

---

³² Statutul basc de autonomie, art. 22, Statutul catalon de autonomie, art. 27. Un singur acord inter-regional a fost încheiat în 1986, între Catalonia și Murcia în 1982, cu privire la relațiile culturale, acest acord a fost contestat de guvernul spaniol în fața Curții Constituționale.

autonomiei și ale comunității găgăuze sunt lezate în favoarea acordării unui statut oficial limbii ruse (limba de comunicare interetnică în Republica Moldova).

Evident că procesul de regionalizare ridică semne de întrebare în privința statutului minorităților etnice. Potrivit *Convenției – cadru europene pentru protecția minorităților naționale*, statele se angajează să asigure condiții care să permită folosirea limbii minoritare în raporturile dintre aceste persoane și autoritățile administrative, în măsura posibilului, în ariile locuite tradițional sau în număr substanțial de persoane aparținând minorităților naționale, dacă aceste persoane solicită acest lucru și acolo unde această cerere corespunde unei nevoi reale. Este vorba exclusiv de drepturi individuale ale acestor persoane, care pot fi exercitate individual sau împreună cu alți membri ai minorității naționale.

În opinia lui Ion Osoianu „din rațiuni de utilizare eficientă a teritoriului, autonomia găgăuză, nu poate funcționa ca unitate administrativ-teritorială, având în vedere divizarea actuală a acesteia în câteva arealuri teritoriale. Organizarea acesteia în trei raioane interne (Comrat, Ciadâr-Lunga, Vulcănești), pe lângă faptul că prin introducerea unui nivel suplimentar de administrație vine în contradicție cu norme de resort constituțional, complică nejustificat arhitectura regională”.

Analiza textului preambulului Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) permite de a concluziona că formularea acestuia nu a fost întâi de toate rodul unei construcții științifico-terminologice exacte, ci în mod prioritar – rezultatul unor negocieri și identificării unor formulări care ar fi acceptate de ambele părți, chiar cu riscul de a declanșa anumite dispute conceptuale. Pe de o parte, se accentuează individualitatea găgăuzilor în raport cu alte etnii minoritare ce locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova justificându-se astfel necesitatea instituirii autonomiei teritoriale, iar pe de altă parte, se menționează că găgăuzii sunt parte componentă a poporului Republicii Moldova - stat unitar independent și suveran.³³

În concluzie, instituirea Unității teritoriale autonome Găgăuzia a fost un pas important ce a permis: în primul rând, edificarea unui mediu prielnic dezvoltării autonome a etniei găgăuze; în al doilea rând, a presupus restabilirea unor relații de colaborare între puterea politică centrală și cea regională; iar în al treilea, a restabilit climatul interetnic tolerant din sudul Republicii Moldova. Procesul de fundamentare legală și constituțională a autonomiei găgăuze a fost unul anevoios și nu întotdeauna perfect, însă baza juridică existentă este, în principiu, una favorabilă optimizării relațiilor social-politice. În pofida existenței anumitor norme legale, în legislația națională și cea regională care lasă loc pentru interpretări, importantă este existența unui fundament legal, în baza căruia se poate de perfecționat activitatea de mai departe.

---

³³ Mironova Svetlana, „Relațiile politice ale Unității teritoriale autonome Găgăuzia (Gagauz Yeri) cu autoritățile centrale ale Republicii Moldova: realități și perspective”, Chișinău, 2011, pag. 85.

Din momentul elaborării Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei și instituirii UTAG, clasa conducătoare de la Chișinău de rând cu autoritățile auto-nomiei, precum și experții internaționali implicați în monitorizarea proceselor politice de democratizare din Republica Moldova, au promovat ideea că statutul autonom acordat etnicilor găgăuzi poate fi considerat un model pentru soluționarea și a conflictului transnistrean. Respectiv, o dată în plus, poate fi accentuată importanța dezvoltării statutului autonomiei prin respectarea tuturor prevederilor acesteia.

Bibliografie:

1. Alexandru, Ioan. Bădescu, Cristian, *Introducere în procesul de cooperare interregională*, București, Editura Sylvi, 1997.
2. Alexandru, Ioan, *Administrația publică: teorii, realități perspective*, București, Editura Lumina Lex, 2001.
3. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994 .
4. Legea privind statutul special al Găgăuziei Nr. 344- XIII din 23.12.94 .
5. Liviu-Popescu, Corneliu, *Autonomia locală și integrarea europeană*, București, Editura Al Beck, 1999.
6. Mironova, Svetlana, *Relații politice ale Unității teritoriale autonome Găgăuzia (Gagauz-Yeri) cu autoritățile centrale ale Republicii Moldova: relații și perspective*, Chișinău, 2011.
7. Osoianu, Ion, *Federalizare sau regionalizare? Experiența europeană, perspectivele Republicii Moldova*, Chișinău, 2003.

PREVENIREA ȘI COMBATEREA VIOLENȚEI ASUPRA COPILULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Mihaela NESTOR, studentă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Victoria ȚARĂLUNGĂ**, dr., lect. super.

Résumé: *La violence se produit lorsque quelqu'un intentionnellement dit, fait, menace de faire des choses qui blessent physiquement ou émotionnellement, causant de la douleur et la souffrance des autres. Il existe plusieurs types de violence: physique, mentale et sexuelle. L'article 6 de la Loi sur les droits de l'enfant prévoit un droit à l'inviolabilité, la protection contre la violence physique et mentale. La violence contre les enfants est toujours un problème d'actualité pour la plupart des pays, y compris la Moldavie. En 1989, l'Organisation des Nations Unies a adopté la Convention relative aux droits de l'enfant, interdisant l'application de toutes les formes de violence contre les enfants. La négligence est une forme de violence non physique, l'incapacité ou le refus de fournir le développement de l'enfant par les adultes dans tous les aspects de sa vie. La violence à l'école est au deuxième rang, battre est une forme de violence, qui ne discipline pas l'enfant. La prévention de la violence contre les enfants être abordée comme un ensemble de politiques, mesures et les techniques qui mettront l'accent sur ce problème en Moldavie. La prévention devrait être une continuité dans le temps et de porter une approche pluridisciplinaire tant au niveau national et au niveau local.*

Mots-clés: *violence, droits de l'enfant, prévention, droit à l'inviolabilité, protection.*

În prezent, violența față de copiii rămâne o problemă actuală pentru toate țările, inclusiv pentru cele în curs de dezvoltare. În Republica Moldova (R.M.) violența față de copiii capătă amploare. Acest lucru este provocat de mai mulți factori cum ar fi: sărăcia, migrația, discriminarea, neglijența, etc. În concepția generală, *violența* are loc atunci când cineva, în mod intenționat, spune, face, amenință că va face lucruri care rănesc fizic sau emoțional, sperie, provoacă durere și suferință altor persoane. În literatura de specialitate violența este categorisită în următoarele tipuri: violența fizică, psihică și sexuală.³⁴

Violența fizică – are loc atunci când un copil este bătut, scuturat, tras de păr, de urechi, îmbrâncit, impus să facă munci grele, care depășesc capacitățile sale fizice. Tot violența este și provocarea suferinței fizice în orice fel³⁵.

Violența emoțională – are loc atunci când un copil este numit cu cuvinte jignitoare, poreclit, amenințat, intimidat, izolat sau copilul când nevoile copilului sînt ignorate³⁶.

Violența sexuală – are loc atunci când un copil este atins sau sărutat într-un mod care-i provoacă neplăcere și dezgust, este impus sau ademenit să demonstreze părțile intime ale corpului său, să privească sau să atingă părțile intime ale corpului altei persoane³⁷.

Constituția Republicii Moldova, art. 49 alin. (2) și alin. (3), art. 50 alin. (2), stipulează că „*Statul ocrotește maternitatea, copiii și tinerii, stimulînd dezvoltarea instituțiilor necesare. Toate preocupările privind întreținerea, instruirea și educația copiilor orfani și a celor lipsiți de ocrotirea părinților revin statului și societății.*”

Familia continuă a fi interpretată ca pilon al societății, deși de multiple ori se acordă mai multă atenție unor fenomene de interes egocentric, care afectează unitățile societății, punînd accent pe controlul grupului, ca armă flexibilă și puternică, deoarece, chiar și din punct de vedere politic, nu votul unui individ decide, ci înclinația medie a grupului/societății/populației. Atunci când se vorbește despre drepturile familiei, se vorbește despre drepturile omului și numai decît ar trebui să se vorbească și despre drepturile copiilor, fiind bazate pe respect, egalitate și dreptate, fără deosebire de cetățenie, naționalitate, rasă, limbă, sex, orientare sexuală, abilități sau orice alt statut.

Combaterea violenței asupra copilului este reglementată și prin art. 6 al *Legii privind drepturile copilului*³⁸, care prevede dreptul la inviolabilitatea persoanei, la protecție împotriva violenței fizice și psihice. Statul ocrotește inviolabilitatea per-

---

³⁴ Adolescență fără violență: http://www.unicef.org/moldova/Booklet_violence_5_9_grades_final_RO.pdf, pag. 2.

³⁵ Ibidem, pag. 3.

³⁶ Ibidem, pag. 4.

³⁷ Ibidem, pag. 6.

³⁸ Legea Republicii Moldova privind drepturile copilului nr. 338 din 15.12.1994 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 13/127 din 02.03.1995.

soanei copilului, protejându-l de orice formă de exploatare, discriminare, violență fizică și psihică, neadmițând comportarea plină de cruzime, grosolană, disprețuitoare, insultele și maltratarile, antrenarea în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea ilicită de substanțe stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșetoriei, incitarea sau constrângerea de a practica orice activitate sexuală ilegală, exploatarea în scopul prostituției sau al altei practici sexuale ilegale, în pornografie și în materiale cu caracter pornografic, inclusiv din partea părinților sau persoanelor subrogatorii legale, rudelor.³⁹

Violența față de copii rămîne a fi o problemă actuală pentru majoritatea țărilor, inclusiv pentru Republica Moldova. Există puține date oficiale care să indice proporțiile reale ale acestui fenomen, fapt datorat ratelor nesemnificative de raportare a cazurilor. În ultimii ani, fenomenul abuzului și neglijării copilului ia amploare în Republica Moldova. În lipsa unor statistici oficiale, privind numărul total de abuzuri față de copii în R.M., se știe foarte bine că există o discrepanță considerabilă între numărul de cazuri raportate la poliție și serviciile sociale, pe de o parte, și numărul lor real, pe de altă parte.

Fenomenul violenței împotriva copilului a fost înregistrat într-o varietate largă de manifestări. Atît copiii, cît și părinții au raportat cazuri de abuzuri fizice și psihologice în familie și în școală, neglijare, cazuri de exploatare a copilului în munci casnice, abuzuri sexuale.⁴⁰ Numărul cazurilor de abuz și neglijare autoraportate de părinți și copii este mai mic decît rata de incidență a cazurilor cunoscute de către copiii/părinți în comunitate/proximitate, ceea ce înseamnă că probabil cazurile de abuz și de neglijare sînt subraportate atît de către victime, cît și de către abuzatori.

În 1989, Organizația Națiunilor Unite a adoptat Convenția cu privire la drepturile copilului (CDC), care interzice aplicarea oricărei forme de violență împotriva copilului⁴¹.

Expunerea la violență poate avea efecte semnificative asupra copiilor pe parcursul dezvoltării lor și influențează modul în care aceștia își vor forma relațiile cu cei din jur în copilărie și ca adult. Violența duce la pierderea de mii de vieți anual și la costuri medicale sau de înmormîntări uriașe. Statisticile arată ca multe din acțiunile violente au loc la domiciliu, majoritatea produse între soți sau între prieteni. Aproape 50% dintre victime locuiesc cu copii mai mici de 12 ani, care, de cele mai

---

³⁹ Art. 6 Legea Republicii Moldova privind drepturile copilului, nr. 338 din 15.12.1994 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 13/127 din 02.03.1995.

⁴⁰ Conform datelor Procuraturii Generale anual în organele procuraturii parvin circa 120 sesizări privind cazurile de abuz sexual al copiilor. Totodată, studiile realizate în domeniu relevă o incidență mult mai mare a cazurilor de abuz. Astfel, studiul „Violența față de copii în Republica Moldova”, realizat de UNICEF Moldova, demonstrează că 10% dintre copii sunt expuși abuzului sexual.

⁴¹ Convenția Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului. Rezoluția Adunării Generale O.N.U. nr. 44/25 din 29.11.1989 // Ghid de aplicare practică a Convenției cu privire la drepturile copilului, UNICEF, Chișinău, Editura Cartier, 2001, p. 597.

multe ori, devin la rîndul lor victime⁴². În concluzie, experții consideră că violența la domiciliu este principala cauză a copiilor abuzați sau a morții acestora datorită neglijenței.

Ludwig Wittgenstein atrăsese atenția, într-o discuție privind violența, asupra faptului că aceasta poate fi rezultatul unor contexte sociale, că violența penetrează, în formă manifestă sau latent, în anumite ordini statale și sociale, toate relațiile politice și sociale.⁴³

Deși expunerea la violență poate avea consecințe serioase asupra copiilor, ei pot trece peste efecte mai ușor dacă anumiți factori sînt prezenți în viața lor. Un copil care crește înconjurat de dragoste și atenție din partea unor adulți care cunosc efectele violenței și știu să ofere stabilitate și liniște, are șanse mari să crească frumos și să fie un adult fericit.

Odată cu adoptarea CDC în dreptul internațional apar noi drepturi ale omului: la supraviețuire și dezvoltare (art. 6), la refacerea fizică și psihologică și la reintegrarea socială a victimelor abuzurilor și exploatării sexuale și economice (art. 39), la păstrarea identității (art. 8), de neparticipare la conflicte armate (art. 38), de acces la informație și materiale ce provin din surse naționale și internaționale diverse (art. 17), dreptul de a fi educat (crescut) de către părinții săi.

Școlile, centrele comunitare și programele recreaționale pot și ele oferi copiilor o șansă de a scăpa de violență, de a-și căpăta propria independență și încredere și de a învăța cum să se descurce în viață. O parte din adulți cred că un copil de 6 luni sau mai mic, care asistă la scene violente (ca de pildă, tatăl o lovește mereu pe mama), nu va suferi mult deoarece nu are memorie pe termen lung. Nimic mai fals. Copiii sînt ca bureții. Ei absorb tot ce se întîmplă în jurul lor de la cele mai fragede vîrste. Ei percep violența și furia care-i înconjoară așa cum percep și dragostea și atenția din partea celor care îi îngrijesc. Din această cauză, natura și calitatea relațiilor cu un copil chiar foarte mic contează foarte mult pentru dezvoltarea lui pe viitor.

Violența afectează viața tuturor celor care sînt martori la ea. Pentru copii, violența are urmări psihologice, emoționale și de dezvoltare. Chiar și la copiii foarte mici, martori la violență, pot apărea simptome de genul: anxietate, coșmaruri, regresie în limbaj sau în dezvoltarea motorie și stres post-traumatic. De asemenea, încrederea în propria persoană sau în cei cu care vine în contact poate avea de suferit.

Violența împotriva copiilor este larg răspîndită în Moldova. Aceasta se întîlnește în familie, în stradă și chiar în școală. Studiile UNICEF arată că 25% din copii sînt bătuți de propriii părinți, 13% sînt pedepsiți pe cale violentă de

---

⁴² [online] [citat 15 mai 2012] <http://www.parinti.com/Cumafecteazaviolentacopiii-articol-214.html>.

⁴³ Meyers, Reinhard. Grundbegriffe, Strukturen und theoretische Perspektiven der Internationalen Beziehungen // Bundeszentrale für politische Bildung, Ed: Grundwissen Politik, 2. Aufl., Bonn, 1993, p. 280-282.

profesori, iar 10% au fost abuzați sexual sau molestați cel puțin o dată. Dacă ar fi să adunăm împreună toți copiii – victime ale violenței, ei ar completa mai mult de jumătate din școlile din Moldova.

Legislația Republicii Moldova interzice violența asupra copilului, dar nu obligă profesioniștii să raporteze fiecare caz descoperit. 70% din profesioniști au recunoscut că au auzit despre cazuri de abuz asupra copiilor, 60% s-au ciocnit cu asemenea situații și doar 40% au înregistrat cazurile de abuz față de copii.⁴⁴

Conform art. 19 al Convenției ONU privind Drepturile Copilului, statele sînt obligate să întreprindă „toate măsurile legislative, administrative, sociale și educative necesare, în vederea protejării copilului împotriva oricăror forme de violență”. Observăm că în R.M. aceste măsuri nu s-au întreprins și de aceea violența tot mai persistă.

Situația este agravată și de faptul că profesioniștii din diferite domenii – responsabili de prevenirea și combaterea violenței împotriva copiilor – nu dispun de regulamente care să le ghideze acțiunile în cazurile de abuz descoperite și nici de abilitățile necesare. Bunăoară, medicii și profesorii, cei care pot vedea primele urmele violenței, nu raportează cazurile de violență. Fiecare dintre ei a înregistrat și referit maxim 2 cazuri pe an, deși a cunoscut mult mai multe victime ale violenței. În prezent, polițiștii sînt cei mai activi raportori ai situațiilor de violență, pe mîna acestora ajungînd însă cazurile cele mai grave. Specialiștii în materia protecției copiilor susțin că violența față de copii este un fenomen de amploare în Republica Moldova. În același timp, lipsesc mecanisme care ar contribui la descoperirea abuzurilor asupra copilului, în special în mediul rural, și la soluționarea lor.

Art. 3 alin. (3) din Convenția cu privire la drepturile copilului stipulează că statele-părți vor veghea ca funcționarea instituțiilor, serviciilor și lăcașelor care au responsabilități față de copii și asigură protecția lor să fie conform cu normele fixate de către autoritățile competente, în special în domeniul securității și sănătății, și în ceea ce privește numărul și competența personalului lor ca și în privința unui control corespunzător.

Pentru anul 2009 funcționarii susțin ca au prevăzut elaborarea unui *Regulament cu privire la activitatea asistenței de tutelă-curatelă*, potrivit căruia sarcinile autorităților tutelare în vederea protecției copilului față de violența și abuz vor fi diversificate.⁴⁵

Decalajul cel mai semnificativ dintre rata autoraportării și perceperea fenomenului se constată cu referire la fenomenul *neglijării copilului*. *Neglijarea* este o formă non-fizică a violenței și reprezintă incapacitatea sau refuzul adultului de a asigura dezvoltarea copilului în toate aspectele vieții sale.

Efectele psihologice imediate ale neglijării sînt teama, izolarea și incapacitatea de a avea încredere în cineva. Alte dificultăți de ordin psihologic asociate neglijării includ depresia, retragerea, tulburări de panică, deficit de atenție și hiper-

---

⁴⁴ [online] [15 mai 2012] http://www.unicef.org/moldova/ro/11936_12004.html

⁴⁵ [online] [citat 10 mai 2012] http://irp.md/item.php?text_id=754

activitate, furie, tulburare reactivă de atașament, capacități cognitive, dezvoltarea limbajului, achiziții în plan educațional și performante mai scăzute.

Copiii neglijăți sînt mai predispuși la comportamente antisociale, tulburări de personalitate și comportament violent. Uneori neglijarea duce la asumarea de responsabilități prea mari. Responsabilitatea de a îngriji frații mai mici îl împiedică pe copil să participe la activități adecvate vârstei lui, să se joace, să aibă prieteni, mergînd chiar pînă la absentarea sau renunțarea la școală.

Pe termen lung, problemele psihologice asociate cu neglijarea includ tulburări de personalitate, tulburări de stres post-traumatic, depresie, tulburări de anxietate și psihoze. Depresia este, de obicei, cea mai întîlnită consecință a neglijării. Transmiterea intergenerațională a neglijării este o altă consecință a acestui abuz asupra copilului. Adulții care au fost neglijăți în copilărie au un risc mai crescut de a neglija proprii copii. Cu toate acestea, nu toți adulții care au fost neglijăți în copilărie vor suferi aceste consecințe. Unii adulți sînt capabili să treacă dincolo de neglijarea pe care au experimentat-o, sînt firi optimiste și se simt mai curînd provocați decît atacați de probleme.

În timp ce unul din zece copii din eșantionul general și trei din zece copii care se autopercep foarte săraci consideră că sînt neglijăți, că nimeni nu are grijă de ei, totodată 56% din copiii chestionați, atunci cînd se pronunță despre răspîndirea fenomenului în societate, menționează că cunosc cazuri cînd copiii sînt neglijăți în familii sărace. Părinții, la fel, apreciază fenomenul neglijării copilului destul de grav la nivel de societate (6 din zece părinți consideră că neglijarea se întîlnește des și foarte des).⁴⁶

Neglijarea emoțională contează foarte mult în dezvoltarea copilului, deoarece ea influențează negativ la formarea preconcepțiilor copilului despre relații, afectează abilitatea lui de a folosi aceste viziuni preconcepționate în învățare, de a construi relații de prietenie și relații apropiate. Neglijarea în perioadele timpurii de vîrstă afectează și capacitățile înnăscute de protecție și abilitățile dobîndite de conviețuire, inclusiv a celor de cooperare, de percepere a “sinelui”, a competențelor de viață etc.

*Convenția nr. 138/1973 privind vîrsta minimă de încadrare în muncă*⁴⁷ are drept scop excluderea reală a muncii copilului în timp ce Recomandarea Nr. 146 prevede măsurile politice necesare atît pentru preîntîmpinarea cît și pentru desființarea acestei probleme.

Problema implicării copiilor abuziv în munci casnice a acumulat rate destul de înalte, fiind evidențiată atît de copii, cît și de părinți. Fenomenul a fost autora-portat aproximativ în aceleași proporții după cum se percepe la nivel de societate. 40% dintre copii consideră că 5 din 10 copii sînt implicați abuziv în munci casni-

---

⁴⁶ [online] [15 mai 2012]

http://www.unicef.org/moldova/Violence_against_children_ro.pdf, pag. 68.

⁴⁷ Convenția O.I.M. privind vîrsta minimă de încadrare în muncă nr.138/1973 din 26.06.1973 // Ghid de aplicare practică a Convenției cu privire la Drepturile Copilului, UNICEF, Chișinău, Editura Cartier, 2001, p. 633.

ce, iar 6 din zece părinți consideră că fenomenul se întâlnește des și foarte des⁴⁸. În condițiile pauperizării accentuate a populației, atât în mediul rural, cât și în cel urban, copiii, obligați sau nu de părinți, se îndreaptă din ce în ce mai mult spre activități economice prin care pot câștiga bani, deși aceste activități economice nu îndeplinesc în toate situațiile condițiile impuse de lege.

Copiii sînt și trebuie să rămîna o prioritate, iar copilăria este o perioadă a vieții care trebuie dedicată dezvoltării și educației, nu muncii. De aceea, eliminarea efectivă a exploatarei copiilor prin muncă este unul dintre cele mai urgente deziderate ale momentului. Peste 40% dintre subiecții țărilor responsabile consideră că cel puțin jumătate dintre copiii din Republica Moldova, atunci cînd ajung acasă de la școală, sînt puși la o serie de treburi gospodărești și nu mai au timp nici pentru joacă, nici pentru prieteni și, uneori, nici pentru teme.⁴⁹

Instituțiile responsabile din Republica Moldova nu dispun de date statistice reprezentative despre numărul exact al copiilor care muncesc, precum și în ce sectoare aceștia sînt antrenați mai des. Totuși, se știe că exploatarea copilului prin muncă are loc cel mai des în agricultură, construcții, servicii, munci casnice, activități ilicite. Sărăcia reprezintă impedimentul forte în creșterea normală a copilului din Republica Moldova. De aceea, mulți copii sub 15 ani din mediul rural sînt exploatați de părinți în muncile agricole, cu scopul de a contribui la supraviețuirea familiei, fiind expuși riscului apariției unor parametri fizici ca subdezvoltare fizică, fracturi, invaliditate etc.

Nu sînt excluse nici consecințele psiho-sociale care pot apărea în urma muncii copilului, ca vulnerabilitatea față de abuz (fizic, emoțional), caracter depresiv, anxietatea sporită și multe alte urmări negative care îl pot traumatiza grav. Copiii din familii vulnerabile sînt mai des lipsiți de posibilitatea de a beneficia de învățămînt calitativ și instruire profesională. Acești copii au mai puține șanse de a avea o muncă decentă și devin mai vulnerabili la sărăcie, migrație ilegală, trafic de ființe umane. În Republica Moldova, mulți copii din mediul rural ajung să lucreze din greu în gospodăriile agricole și sînt brațe ieftine de muncă. Toate aceste consecințe capătă un aspect invizibil în conștiința părinților, care pledează pentru educarea copilului prin intermediul muncii fizice, devenind treptat principala și singura lor activitate. Munca îl lipsește pe minor de bucuriile copilăriei, creînd un obstacol în calea dezvoltării lui fizice, emoționale și sociale.

Fenomenul *violentei în școală* s-a reliefat ca unul foarte acut. Violența în școală se plasează pe locul doi, atât conform autoraportărilor, cât și după perceperea fenomenului în proximitate/societate. Astfel, 3 din 10 copii au recunoscut

---

⁴⁸ Violența față de copii în Republica Moldova: Raport asupra studiului [online]. Chișinău, 2007. [citat 8 mai 2012]

http://www.unicef.org/moldova/Violence_against_children_ro.pdf, pag. 68.

⁴⁹ Ibidem, pag. 36.

abuzuri verbale și fizice din partea profesorilor. 50 % dintre copii cunosc cel puțin un caz de agresiune a copiilor din partea profesorilor⁵⁰.

Violența în școlile din Republica Moldova reprezintă o problemă cu care se confruntă țara ani la rând. Fenomenul violenței școlare este extrem de complex, iar la originea lui se află o multitudine de factori. Școala însuși poate reprezenta o sursă a unor forme de violență, ea reprezintă un loc unde elevii se instruiesc, învață, dar este și un loc unde se stabilesc relații, se promovează modele, valori, se creează condiții pentru dezvoltarea cognitivă, afectivă și morală a copilului. Clasa școlară conține un grup al cărui membri depind unii de alții, fiind supuși unei miscări de influențare reciprocă de a determina echilibrul funcțional al câmpului educațional.

Legislația Republicii Moldova interzice violența asupra copilului, dar nu obligă profesioniștii să raporteze fiecare caz descoperit. 70% din profesioniști au recunoscut că au auzit despre cazuri de abuz asupra copiilor, 60% s-au ciocnit cu asemenea situații și doar 40% au înregistrat cazurile de abuz față de copii⁵¹.

Situația este agravată și de faptul că profesioniștii din diferite domenii – responsabili de prevenirea și combaterea violenței împotriva copiilor – nu dispun de regulamente care să le ghideze acțiunile în cazurile de abuz descoperite și nici de abilitățile necesare. Bunăoară, medicii și profesorii, cei care pot vedea primele urmele violenței, nu raportează cazurile de violență. Fiecare dintre ei a înregistrat și referit maxim 2 cazuri pe an, deși a cunoscut mult mai multe victime ale violenței. În prezent, polițiștii sînt cei mai activi raportori ai situațiilor de violență. Școala trebuie să profileze caractere, să-i educe tînărului plăcerea de a învăța, dorința de a reuși și de a face față schimbărilor pe piața muncii. Dar nu de a fi o instituție unde este des frecventată violența.

Informații controversate s-au obținut cu referire la *abuzul emoțional/psihologic/verbal*. Chiar dacă în linii generale situația se arată a fi destul de pozitivă, într-un alt context o treime dintre elevii chestionați menționează că majoritatea copiilor nu reușesc să împlinească așteptările părinților și îi dezamăgesc. Or, aceasta poate fi examinat ca un indicator probabil al rejecției și ignorării copiilor din partea părinților. În același context, s-a relevat și problema agresiunii verbale în relația copil-părinte. Astfel, peste un sfert din părinți recunosc că au loc certuri între ei și copii, în timp ce doar doi din zece copii apreciază că în familia lor ei uneori sînt supuși violenței verbale (sînt numiți cu tot felul de cuvinte umilitoare). În acest context, putem presupune că copiii au o înțelegere eronată a comunicării nonviolente.

Dreptul la educație a fiecărei persoane este consacrat în art. 13 al Pactului Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale⁵². În Convenția

---

⁵⁰ [online] [citât 15 mai 2012] http://www.unicef.org/moldova/Violence_against_children_ro.pdf, pag. 68.

⁵¹ [online] [citât 15 mai 2012] <http://www.curaj.net/?p=49330>.

⁵² Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice – Rezoluția Adunării

privind drepturile copilului acestui drept îi sînt consacrate art. 28 (garanțiile asigurării dreptului la educație) și art.29 (scopurile educației).

Proporția prezenței fenomenului de *bătaie a copiilor* este raportată diferit de părinți și copii. Copiii raportează că sînt bătuți de propriii părinți în 25% din cazuri, pe cînd doar 7% dintre părinți recunosc că își bat copiii cu palma, iar 4% – cu diverse obiecte. În același timp, trei din zece părinți consideră că bătaia este folosită des ca metodă de disciplinare în Republica Moldova.⁵³ Astfel, rata autorportărilor din partea copiilor aproape coincide cu rata perceperii de către părinți a fenomenului dat.⁵⁴ Deseori, părinții percep bătaia ca pe o metodă de educație și aceasta pentru că nu realizează care sînt efectele negative asupra dezvoltării copilului și nu cunosc alternative nonviolente în educație. Studiile arată că un copil bătut sistematic în familie va deveni, în rare cazuri, o persoană pozitivă, optimistă, care își va realiza potențialul. Dimpotrivă, de cele mai multe ori el preia comportamentul violent al părinților și, ajuns matur, își educă, la rîndul lui, propriii copii, de asemenea, prin bătaie.

Conform art. 24 din Constituția R.M. nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante⁵⁵. Însă observăm că acestea se produc foarte des și continuu.

Bătaia este o formă de abuz, nu de disciplinare a copilului. Se menționează în acest studiu că bătaia a dus la rezultate mai bune la școală, dar se pierde din vedere consecințele bătăii asupra psihicului unui copil, asupra suferinței lui emoționale declanșată de abuzul fizic. Aceste lovituri (fie ele și cu limita, cum se menționează în studiu) aplicate cu scopul de a disciplina, pot avea urmări negative asupra dezvoltării copilului. Un copil bătut la vîrsta mică (între 2 și 6 ani) va deveni o persoană timidă, umilă, fără inițiativă, pentru că va dezvolta teama de a greși, și la rîndul lui, poate să manifeste un comportament agresiv și să învețe să urască. Copiii molestați fizic în familie manifestă depresie, teamă de părinți, dorința de a „scăpa” din mediul abuziv, rezultate școlare scăzute sau chiar încetarea frecventării cursurilor, acestea fiind doar efecte de suprafață și pe termen scurt.

Pe termen lung, efectele devin tot mai grave: Copilul devine confuz și percepe viața prin prisma unor raporturi de familie deficitare. Acesta este privat de afecțiune, urmînd ca înșăși personalitatea și caracterul acestuia să fie lezate. Din punctul nostru de vedere, există multe metode pozitive de disciplinare a copiilor care dau rezultate minunate, care ajută copilul să se dezvolte armonios, să

Generale a O.N.U. nr. 2200A (XXI) din 16.12.1966 // Drepturile omului în Republica Moldova, Chișinău, Editura Garuda-Art, 1998, p. 215.

⁵³ Violența față de copii în Republica Moldova: Raport asupra studiului [online]. Chișinău, 2007. http://www.unicef.org/moldova/Violence_against_children_ro.pdf, pag. 28.

⁵⁴ Ibidem. p. 36.

⁵⁵ Art. 24 din Constituția Republicii Moldova adoptată la 29.07.1994 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 1 din 18.08.1994.

discearnă între bine și rău, să aibă încredere în sine și ceilalți, să obțină rezultate bune la școală.

În același context, ținem să menționăm că se constată o subestimare de către părinți a răspîndirii fenomenului de *abuz sexual*, în comparație cu aprecierea acestui fenomen de către copii. Abuzul sexual (expunerea la materiale pornografice sau violența sexuală) a fost experimentat cel puțin o dată de aproximativ 10% dintre copiii intervievați, iar 30% din copii cunosc astfel de cazuri în proximitate⁵⁶. În același timp, 10% din părinții acceptă că fenomenul există în societate, iar 5% îl recunosc în proximitate.

Efectele abuzului sexual asupra copiilor produc, printre altele: depresii, dezordini datorate stresului post-traumatic, anxietate, înclinația de a se victimiza în viața de adult și chiar traume fizice copilului. Abuzul sexual din partea unui membru al familiei este o formă de incest și poate rezulta în traume psihologice mai serioase și cu o mai mare întindere în timp, mai ales în cazul incestului parental. Se aproximează că între 15% și 25% din femei și respectiv între 5% și 15% din bărbați au fost abuzați sexual cînd erau copii. Cei mai mulți abuzatori sexuali sînt familiarizați cu victimele lor; aproximativ 30% dintre ei sînt rude ale copilului, cel mai adesea frați, tați naturali sau vitregi, unchi sau veri cu victimele lor; aproximativ 60% sînt alte persoane cunoscute din anturajul copiilor ca de pildă prieteni ai familiei, bone sau vecini; cazurile în care abuzatorii sînt total străini de copii nu depășesc 10% din totalul cazurilor de abuz sexual asupra copiilor. Cel mai frecvent bărbații sînt cei care comit abuzuri sexual asupra copiilor; studiile arată ca femeile comit între 14% și 40% din abuzurile raportate asupra băieților și aproximativ 6% din abuzurile raportate asupra fetițelor. Orice adult care se angajează în activități sexuale cu un copil face un gest criminal și imoral care în nici un caz nu poate fi considerat un comportament normal sau acceptabil de către societate.

În final, concluzionăm că prevenirea fenomenului violenței față de copii trebuie abordată ca un ansamblu de politici, măsuri și tehnici care vor viza reducerea acestei probleme în Republica Moldova. Procesul de prevenire trebuie să aibă o continuitate în timp și să poarte un caracter multidisciplinar atît la nivel național, cît și la nivel local. Este evident că fiecare interpretează statutul copilului de astăzi în societate ca „copil pentru totdeauna”, fără creștere și fără maturizare intelectuală.

Părerea noastră, în acest context, este că responsabilitatea o duce societatea, cea care, mai devreme sau mai tîrziu, va sesiza schimbarea produsă de acest val de copii care înaintează și constituie spirala existenței. Oricine dintre noi – profesori, studenți, funcționari publici etc. – putem afirma că sîntem viitorul țării. În realitate, noi nu sîntem decît particica din prezent a cărei trecere ne va

---

⁵⁶ [online] [citat 15 mai 2012] http://www.unicef.org/moldova/Violence_against_children_ro.pdf, pag. 39.

convinge ușor de importanța celor care într-adevăr constituie viitorul țării – copiii.

Bibliografie:

1. Convenția Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului. Rezoluția Adunării Generale O.N.U. nr. 44/25 din 29.11.1989 // Ghid de aplicare practică a Convenției cu privire la drepturile copilului, UNICEF, Chișinău, Editura Cartier, 2001, p. 597.
2. Convenția Organizației Internaționale a Muncii privind vârsta minimă de încadrare în muncă nr.138/1973 din 26.06.1973 // Ghid de aplicare practică a Convenției cu privire la drepturile copilului, UNICEF, Chișinău, Editura Cartier, 2001, p. 633.
3. Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice – Rezoluția Adunării Generale a O.N.U. nr. 2200A (XXI) din 16.12.1966 // Drepturile omului în Republica Moldova, Chișinău, Editura Garuda-Art, 1998, p. 215.
4. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29.07.1994 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 1 din 18.08.1994.
5. Legea Republicii Moldova privind drepturile copilului, nr. 338 din 15.12.1994 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 13/127 din 02.03.1995.
6. Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, nr. 45 din 01.03.2007 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 55-56/178 din 18.03.2008.
7. Meyers, Reinhard. Grundbegriffe, Strukturen und theoretische Perspektiven der Internationalen Beziehungen. În: Bundeszentrale für politische Bildung, Ed: Grundwissen Politik, 2. Aufl., Bonn, 1993, p. 280-282.
8. Violența față de copii în Republica Moldova: Raport asupra studiului [online]. Chișinău, 2007. 72 p. Disponibil pe Internet: http://www.unicef.org/moldova/Violence_against_children_ro.pdf.
9. http://irp.md/item.php?text_id=754.
10. <http://www.parinti.com/Cumafectezaziolentacopiii-articol-214.html>.
11. <http://www.curaj.net/?p=49330>.

MOTIVAȚIA ALEGERII PROFESIEI DE CĂTRE STUDENȚII FACULTĂȚII DE PSIHLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

Gabriela CEBAN, Tatiana LUNGU, Tatiana ODOBESCU, studente,
Facultatea de Psihologie și Asistență socială, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Nicoletta CANTER**, lector univ.

Summary: *Choosing a future profession has always been a difficult issue. When it's high time to choose your profession, there appear many internal struggles between choosing a well-paid profession, and a beloved one. Thereby we've been interested with studying the motivation of enrolling of our students to the Department of Psychology and Social Work. The research is presented in this article.*

Keywords: *motivation; professional orientation; profession of psychology, social worker; professional development.*

Alegerea profesiei a fost dintotdeauna un lucru dificil. Astăzi când cele mai multe meserii suferă transformări radicale, decizia este și mai mult îngreunată de faptul că adolescenții nu pot lua o decizie hotărâtoare, iar părinții, rudele nu

dispun de o informație completă asupra acestei teme. De asemenea, cînd vine vremea de realizat alegerea profesie, deseori au loc lupte interioare dintre alegerea unei profesii bine plătite sau alegerea după interes, chemare. De aceea, mulți înainte de a face această alegere importantă își pun mai multe întrebări.

- Autoevaluarea: cine sînt eu? unde doresc să ajung? care sînt abilitățile mele care mă pot ajuta?
- Analiza factorilor: ce oportunități voi avea? ce riscuri sînt și care va fi decizia mea?
- Luarea deciziei: care este obiectivul meu? ce ar fi necesar să realizez pentru a-l ajunge?

Analizînd literatura de specialitate, privind problema determinării profesionale, am evidențiat mai mulți factori ce acționează asupra acestui proces. Astfel, după părerea savanților: E. Klimov, I. Kon, E. Iliin asupra alegerii profesiei au o influență deosebită următorii factori: sistemul de valori de care dispune persoana la momentul dat; condițiile socio-economice; influența familiei, prietenilor, profesoriilor; particularitățile de personalitate a individului; prestigiul profesiei și instituției; gradul de informare; interesele personalității; înclinațiile și aptitudinile; cauzalitatea.

Însă, desigur că aceasta listă poate fi completată și cu alți factori cum ar fi: factorii emoționali ai personalității; factorul de gen; mass-media; părerea celorlalți; prezența locurilor bugetare; amplasarea geografică a instituției (aproape de casă); contractul mai mic, comparativ cu alte specialități;/costurile financiare; existența unui loc de muncă garantat; cu scop de autorealizare; confortul, puritatea viitoarei profesii (este ușor de învățat); posibilitatea de a comunica cu semeni; dominarea stereotipurilor.

De asemenea, în alegerea profesiei o deosebită valoare o are și orientarea profesională care are multe puncte de tangență cu motivația. Astfel, orientarea profesională este definită ca un sistem dinamic și coerent de principii, acțiuni, măsuri prin care indivizii sînt îndrumați să opteze pentru o anumită profesie în concordanță cu înclinațiile, aptitudinile, aspirațiile proprii. Însă, totodată se deosebesc prin forma lor de a se manifesta, orientarea profesională este mai mult definită ca un ansamblu de acțiuni, influențe psihologice, pedagogice, sociale, pe cînd motivația ține mai mult de particularitățile interne, de trăsăturile personalității.

Orientarea profesională se desfășoară pe 3 planuri:

- stimularea eforturilor active de informare asupra profesiilor;
- ajutor în obținerea explicațiilor asupra formelor de pregătire și exigențelor meseriilor;
- elaborarea unor date descriptive asupra aptitudinilor, intereselor, motivelor individului.

Un fapt este bine evidențiat că marea majoritatea tinerilor întîmpină dificultăți în alegerea profesiei din cauza lipsei autodeterminării, îndoielii, avînd la bază

această informație multe școli din întreaga lume au organizat cursuri, training-uri de orientare profesională a tinerilor care au următoarele direcții principale:

1. Informarea;
2. Diagnosticarea;
3. Consultarea;
4. Training.

Există asemenea forme de orientare profesională, însă astăzi asistăm la o discrepanță mare între profesiile solicitate de către societate și cele alese de către tineri.

Astfel, am văzut importantă și necesară studierea motivației alegerii profesiei de către studenți, inclusiv și în cadrul Facultății de Psihologie și Asistență Socială a Universității „Alec Russo” din Bălți.

Scop: Studierea motivației alegerii profesiei de către studenții Facultății de Psihologie și Asistență Socială.

Obiective:

- Studierea literaturii de specialitate cu privire la tema cercetării;
- Elaborarea unui instrument de studiere a alegerii profesiei de către studenții Facultății de Psihologie și Asistență Socială;
- Promovarea cercetării cuprinzând studenții Facultății de Psihologie și Asistență Socială;
- Interpretarea cantitativă și calitativă rezultatelor obținute în urma investigației;
- Elaborarea concluziilor și recomandărilor pentru specialiști.

Ipoteza: În structura motivelor ce stau la baza alegerii profesiei și instituției de învățământ, stau motivele sociale, profesionale și educațional-cognitive.

Etapale cercetării:

1. Studierea literaturii de specialitate (am început cercetarea în luna noiembrie 2011 studiind literatura de specialitate, inclusiv și datele privind alte cercetări efectuate în domeniul studierii motivației alegerii profesiei de către studenții și instrumentele ce au fost utilizate în carul investigațiilor.)
2. Elaborarea unui instrument de studiere a alegerii profesiei de către studenții Facultății de Psihologie și Asistență Socială. La începutul lunii decembrie 2011 am elaborat un chestionar în baza metodei «Изучение мотивации обучения в вузе» Т.И. Ильиной.
3. Pilotarea și pretestarea chestionarului. Chestionarul elaborat a fost unul de probă, și pentru a verifica dacă este eficient l-am aplicat la mijlocul lunii decembrie, 2011 în două grupe ale Facultății de Psihologie și Asistență Socială: 1 limba de instruire – română, a 2-a limba de instruire – rusă.
4. Perfecționarea instrumentului de cercetare. Atunci când am început interpretarea rezultatelor am observat care sînt neajunsurile acestor chestionare de probă, și că este dificil să interpretăm datele. Am efectuat o serie de modificări la nivelul scalelor și am elaborat o cheie (Anexa 3) pentru interpretarea calitativă a rezultatelor.

Astfel, varianta finală a instrumentului de studiere a alegerii profesiei de către studenții Facultății de Psihologie și Asistență Socială este următoarea (Anexa 1): chestionarul este compus din două părți, prima parte care a avut drept scop identificarea motivelor ce stau la baza alegerii profesiei, conține 24 de întrebări cu variante de răspuns închis (Da/Nu), ce corespund celor 6 scale:

1. Scala „Acumularea cunoștințelor”;
2. Scala „Formare profesională” (sau Obținerea profesiei);
3. Scala „Primirea/obținerea diplomei”;
4. Scala „Dezvoltare personală”;
5. Scala „Compensatoriu/alternativă”;
6. Scala „Statut social, prestigiu”.

Partea a doua a chestionarului a urmărit cunoașterea factorilor care au determinat alegerea specialității și a studiilor în cadrul USB, și este compusă din 6 întrebări cu variante de răspuns deschis (patru și mai multe). De exemplu: Când ați luat decizia de a vă înscrie la această specialitate (Facultate)?; Determinați motivele alegerii Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, Facultății de Psihologie și Asistență socială; Cine sau ce va determinat, sugerat sau influențat alegerea specialității date? (Anexa 2)

5. Implementarea instrumentului de studiere a motivației alegerii profesiei de către studenții Facultății de Psihologie și Asistență Socială.

În luna martie 2012 am aplicat chestionarele pe un eșantion de 176 studenți ai Facultății de Psihologie și Asistență socială a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți. Putem clasifica respondenții chestionați în funcție de:

- a) Specialitatea la care își fac studiile: Psihologie – 92 st. și Asistență socială – 84 st.;
- b) Anul de studii: anul I – 67, anul II – 39, anul III – 67; (mai puțini în anul II pe motiv ca nu există grupe cu limba de instruire rusă);
- c) Vîrstă: 24 ani – 3, 23 ani – 4, 22 ani – 19, 21 ani – 54, 20 ani – 34, 19 ani – 40, 18 ani – 4;
- d) Sex: masculine – 25, feminine – 151;
- e) Limba de instruire: româna – 140, rusa – 36;

6. Analiza cantitativă și calitativă a rezultatelor cercetării. S-a realizat în a doua jumătate a lunii martie 2012.

În urma interpretării cantitative și calitative a rezultatelor evidențiem următoarele date generale pe întreg eșantionul de cercetare: conform rezultatelor prime părți ale chestionarului o pondere mai mare s-a obținut la scalele 4 „Dezvoltare personală” – 24% și 3 „Primirea/obținerea diplomei” – 22%. Scalele 1 „Acumularea cunoștințelor”, 2 „Formare profesională” (sau Obținerea profesiei) și 6 „Statut social, prestigiu”, cotate cu 15-17 % vin a fi pe a doua poziție și scala 5 căreia îi corespunde motivul alegerii profesiei ca fiind o alternativă a fost evidențiată de 7 % din respondenți.

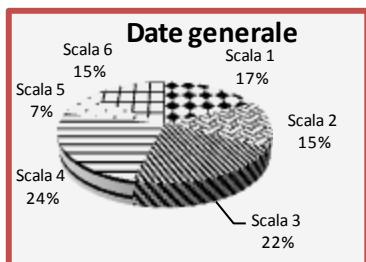

Fig. 1 Date generale pentru cele 6 scale ale chestionarului.

În continuare vom prezenta rezultatele cercetării în funcție de:

- Anul de studii;
- Specialitate;
- Limba de instruire.

Analizînd datele în funcție de anul de studii, am observat că atât anul I și II, cît și anul absolvent au fost motivați în alegerea profesiei de psiholog sau asistent social pentru dezvoltare personală și pentru a obține o diplomă de studii superioare, asemănări ce pot fi observate în diagrame la scalele 4 și 3. O deosebire mai evidentă se observă la scala 2 „Formare profesională” (sau Obținerea profesiei) căreia studenții anului I îi da o mai mare valoare – 17%, comparativ cu anul II și III.

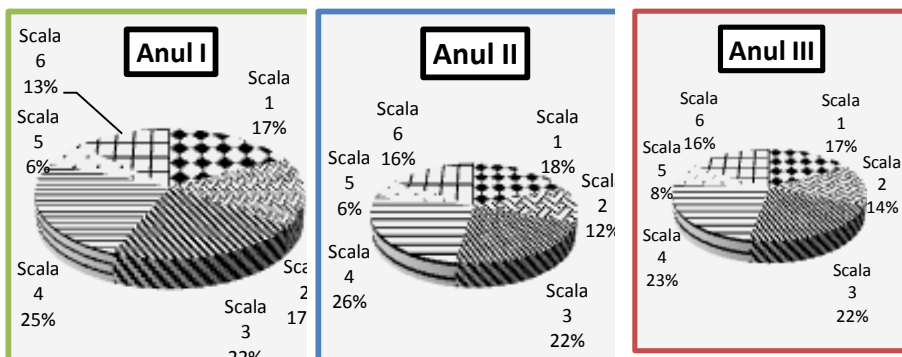

Fig. 2 Cotele obținute la cele 6 scale conform anilor de studii.

În funcție de specialitate, conform celor 6 scale, nu s-au observat deosebiri evidente, poziția de frunte păstrînd-o scalele 3 și 4.

Deși, din numărul total de studenți, vorbitori de limba rusă au fost chestionați un număr mai mic, ne-a fost totuși interesant să vedem care sînt deosebirile comparativ cu vorbitorii de limba română. Astfel, putem menționa că se mențin pe prima treaptă motivele prezente la scalele 3 și 4, însă mai motivați pentru obținerea cunoștințelor sînt studenții din grupele cu limba de instruire –română, pe cînd cei vorbitori de limba rusă afirmă într-un procent mai mare că au ales profesia pentru ca este una prestigioasă și le oferă un statut social bun.

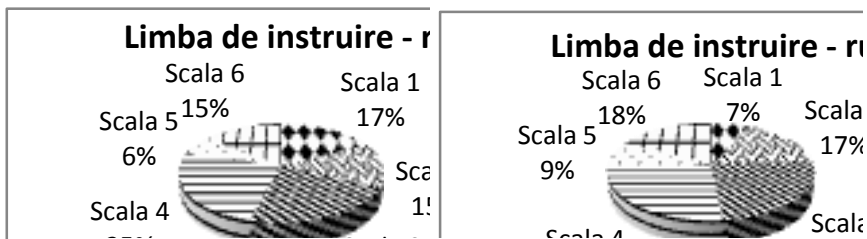

Fig. 3 Rezultatele obținute la prima parte a chestionarului conform criteriului: limba de instruire.

În ceea ce privește a doua parte a chestionarului la întrebarea: Când ați luat decizia de a vă înscrie la această specialitate (Facultate), am obținut următoarele rezultate: răspunsul cel mai frecvent a fost ales c) vara, în perioada admiterii – 35%, răspunsurile a) și d) s-au stabilit la locul doi – demult (de un an și mai mult), și, din păcate – când am ajuns la comisia de admitere. Mai puțin populare au fost răspunsurile e) și b) – 10% și respectiv 11%.

- a) demult (de un an și mai mult);
- b) cu jumătate de an înainte de admitere;
- c) vara, în perioada admiterii;
- d) când am ajuns la comisia de admitere;
- e) pentru mine a fost dificil să aleg din mai multe specialități doar una;

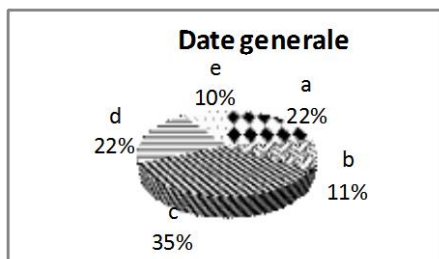

Fig.4 Date generale obținute la întrebarea 1, partea a II-a a chestionarului.

Analizând rezultatele la prima întrebare, cu privire la ani de studiu, evidențiem următoarele: cel mai conștient au mers la Facultatea de Psihologie și Asistență Socială studenții primului an de studii, selectând astfel răspunsul a) demult (de un an și mai mult) – 30% – reprezentând cel mai mare procentaj în comparație cu al doilea și al treilea an. În timp ce al treilea an – deja absolvenți, au decis să meargă la FPAS la admitere, selectând varianta de răspuns d) – cu cel mai mare procent în raport cu alți ani – 31%.

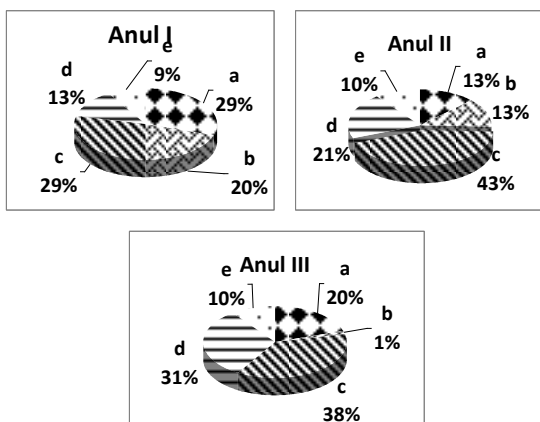

Fig. 5 Rezultate obținute în funcție de anul de studiu la întrebarea 1, partea a II-a a chestionarului.

În ceea ce privește specialitatea, am obținut, de asemenea, unele rezultate interesante: diferența cea mai vizibilă este la variante de răspuns a) și c). Studenții psihologi au decis să intre la specialitate de un an și mai mult în urmă, ale căror răspunsuri au obținut cel mai mare procent – 35%, comparativ cu 9% dintre studenți – asistenți sociali.

Cît privește limba de instruire diferențe evidente la acest indicator nu au fost remarcate.

A doua întrebare a fost: Cine sau ce v-a determinat, sugerat sau influențat alegerea specialității date? Au fost obținute următoarele rezultate: cei mai mulți dintre respondenți au ales răspunsul a) la o diferență mare în raport cu alte răspunsuri – 61%.

- a) a fost o alegere independentă;
- b) din recomandările prietenilor;
- c) părinții;
- d) din anumite cauze factori. Indicați, vă rog, care anume _____

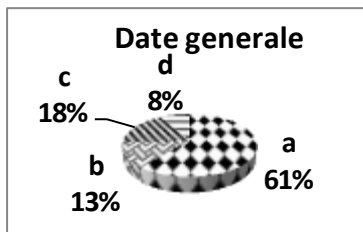

Fig. 6 Date generale la întrebarea 2, partea a II-a a chestionarului

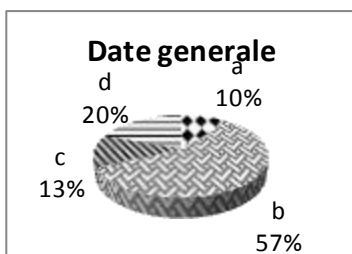
Diferență dintre răspunsuri referitor la anul de studii la ceastă întrebare nu a fost evidențiate. Un alt caz este cu rezultatele în funcție de specialitate. Diferen-

ța evidentă poate fi văzută după răspunsul a). Studenții-psihologi cu 43% mai mult înșiși au ales această profesie. În timp ce studenții-asistenți sociali la admitere s-au bazat pe recomandările de la prieteni și de sfatul părinților.

Rezultatele analizei cantitative la întrebarea a treia: Ați avut ore de orientare profesională în școală/liceu? Dacă da, au influențat ele cumva alegerea profesiei?, au arătat că 72% dintre respondenți au avut ore de orientare profesională, dar acestea nu au influențat asupra alegerii profesiei (72%), indicînd asupra ineficienței acestor ore.

În ceea ce privește a 4-a întrebare: La completarea actelor pentru înmatriculare, a cîta conform ordinii ați notat specialitatea la care sînteți?, în funcție de specialitate, putem presupune că cei mai mulțumiți de specialitatea aleasă sînt studenții-psihologi, deoarece 72% dintre ei la completarea actelor pentru înmatriculare, au notat prima conform ordinii specialitatea la care sînt.

Motivul ales pentru a intra la Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți de către studenți a fost – amplasarea geografică a acesteia (aproape de casă) – 57%. 20% din respondenți s-au bazat pe nivelul înalt de pregătire a cadrelor didactice, 13% – pe contractul mai mic, comparativ cu alte specialități și 10% au ales răspunsul a) – prezența locurilor bugetare.

- a) Prezența locurilor bugetare;
- b) Amplasarea geografică a Universității (aproape de casă);
- c) Contractul mai mic, comparativ cu alte specialități;
- d) Nivelul înalt de pregătire a cadrelor didactice.

Fig. 7 Date generale obținute la întrebarea 5, partea a II-a a chestionarului.

Motivul: specificul profesiei și obținerea diplomei, au fost alese de – 35% și respectiv 32% din respondenți. Ne bucură că răspunsul e) nu am o viziune clară asupra viitorului de asta nu pot explica alegerea unei sau altei instituții de învățămînt, specialități au ales doar 2% dintre cei chestionați.

Pe baza rezultatelor studiului putem formula următoarele concluzii:

- La baza alegerii profesiei de către studenții Facultății de Psihologie și Asistență Socială stau două motive evidente: dezvoltare personală și obținerea studiilor superioare/ a diplomei;
- Studenții de la specialitatea Asistență socială s-au axat mai mult pe recomandările rudelor, prietenilor, specialiștilor etc., pe cînd studenții de la specialitatea Psihologie au ales, în mare parte, această profesie din propria dorință, inițiativă, chemare etc.;
- La completarea actelor pentru admitere 72% din studenții-psihologi au indicat specialitatea la care își fac studiile prima conform ordinii, fapt ce

indică nivelul înalt de conștientizare și motivare către cunoașterea și profesarea acestui domeniu. Evidențiem aici îndeosebi studenții anului I de studii;

- Deși $\frac{3}{4}$ din numărul total de respondenți au avut ore de orientare profesională, aceștia au menționat, în mare parte, că acestea nu au influențat sau le-au fost de ajutor în alegerea profesiei.

Structura motivelor care determină intrarea în Facultatea de Psihologie și Asistență Socială, include două aspect principale: dezvoltarea personală (24%) și obținerea diplomei (22%). Procentul acumulat de primul motiv evidențiază speranța că cunoștințele acumulate în domeniul psihologiei sînt un instrument, un mijloc de rezolvare a propriilor probleme dar, și „problemele altora”.

Ca o soluție globală ar fi de a schimba atitudinea populației din Republica Moldova vizavi de învățămîntul superior. În rezultatele de mai sus, am văzut că unul dintre motivele principale pentru admiterea la Facultatea de Psihologie și Asistență Socială este de a obține diplomă. Strecurîndu-se ideea că studenții noștri doresc să combine utilul cu plăcutul, unde, din păcate, util – este o diplomă, și plăcut – specificul profesiei, creșterea personală. Avînd în vedere că din specialitățile frecvent solicitate pe piața muncii în Republica Moldova este o croitoreasă, bucă-tar, mecanic-auto, constructor, frizer ș.a. care nu necesită studii superioare, totuși tinerii pleacă la universitate pentru a obține o diplomă, în acest context tinerii specialiști nu vor avea nici o satisfacție profesională, și riscă să rămînă fără locuri de muncă. Absolvenții Facultății de Psihologie și Asistență Socială nu sînt o excepție, deși o bună parte din ei se angajează în cîmpul muncii, rămîn a fi nesatisfăcuți de salariile mici sau chiar lucrează în domenii care nu au nimic în comun cu studiile, diploma pe care au obținut-o în facultate.

Recomandări:

- Activizarea, creșterea și menținerea interesului cognitiv al elevilor, studenților.
- La admiterea în cadrul facultății ar fi bine să se ia în considerație motivele ce-i determină pe tineri să aleagă această Facultate, specialitate și să se dea prioritate celor la care predomină îmbinarea motivelor ce țin de dezvoltare personală cu cele de cunoaștere.
- Informarea populației cu privire la specificul profesiei de psiholog, asistent social, în special a viitorilor studenți, aplicarea testelor ce țin de orientare profesională.
- Elaborarea recomandărilor și a unui ghid cu privire la orientarea profesională a elevilor din clasele absolvente.
- Studiarea legăturii dintre motivele alegerii profesiei și nivelul de satisfacție profesională a studenților.

Bibliografie:

1. Andrei Cosmovici, *Psihologie generală*, Ed. Polirom, Iași, 1996, pag. 198, 255.

2. Camelia Popa, Delia Sratilescu, *Revista de psihologie*. // Nr. 3, 4, Ed. Academiei Române, 2009, p. 242, 350.
3. *Revista de psihologie* // Nr. 1, 2, p. 34-35, Ed. Academiei Române, 2009, 174.
4. Tatiana Barbaros, *Universul pedagogic*, Revista științifică de pedagogie și psihologie, Institutul de științe ale educației, nr. 4 2010, Ch. 2010, 80.
5. Valeria Pascaru-Goncear, *Psihologie*, revistă științifico-practică nr. 1 2010.
6. <http://totul.md/ro/expertitem/997.html>

Specialitatea _____, Vîrsta _____, Sex _____, Data _____.

Citiți afirmațiile de mai jos și bifați prin semnul X una din rubricile DA sau NU.

Nr.	Afirmații	DA	NU
1.	Studiez individual o serie de discipline, deoarece consider că sînt importante pentru viitoarea mea profesie.		
2.	Consider că trebuie să-ți dedici viața profesiei alese.		
3.	Cred că la etapa actuală nu este important să ai studii superioare.		
4.	Consider că cunoștințele acumulate la Universitate îmi vor fi de folos (necesare) și în viața personală.		
5.	Am venit la Universitate ca să scap de armată (băieți), să nu merg la lucru (fete).		
6.	Am fost nevoit să vin la Universitate pentru a ocupa statutul social dorit.		
7.	Primesc satisfacție de la abordarea în timpul orelor a unor probleme dificile.		
8.	Îmi face plăcere să le vorbesc prietenilor despre viitoarea mea profesie.		
9.	Pentru mine este foarte important să am diplomă de studii superioare.		
10.	Dorința de a alege această specialitate a fost determinată de o serie de interese personale.		
11.	Admiterea la universitate a fost cauzată de refuzul de a sta acasă și a nu face nimic.		
12.	Eu nu consider că profesia aleasă este apreciată în societate după merit.		
13.	Consider, că măiestria profesională necesită studierea profundă și în egală măsură a tuturor disciplinelor de studiu.		
14.	Sînt sigur/ă că mi-am ales corect profesia.		
15.	Pentru creștere profesională am nevoie de studii superioare.		
16.	Am ales această facultate, pentru a învăța cum să-mi rezolv unele probleme personale.		
17.	Principalul motiv al alegerii acestei profesii a fost șansa de a avea un grup nou de semeni cu care să comunic.		
18.	Salariul înalt primit după absolvire nu este atât de important pentru mine.		
19.	Cel mai bine studiez cînd sînt stimulat, susținut.		
20.	Toate activitățile, hobby, etc. mele au legătură directă cu profesia aleasă.		
21.	Prietenii mei au studii superioare și eu nu vreau să rămîn în urmă de ei.		
22.	Am ales această profesie pentru creștere personală, autoafirmare chiar dacă nu voi lucra în acest domeniu.		
23.	Dorința de a începe o viață independentă de tutela părinților mi-a servit drept motiv de a veni la Universitate		
24.	Profesia pe care o voi obține este importantă și cu perspectivă.		

Anexa 2

La întrebările ce urmează vă rugăm să încercuiți varianta de răspuns pe care o considerați potrivită.

1. **Cînd ați luat decizia de a vă înscrie la această specialitate (Facultate)?**
  - a) demult (de un an și mai mult);
  - b) cu jumătate de an înainte de admitere;
  - c) vara, în perioada admiterii;
  - d) cînd am ajuns la comisia de admitere;
  - e) pentru mine a fost dificil să aleg din mai multe specialități doar una;
2. **Cine sau ce v-a determinat, sugerat sau influențat alegerea specialității date?**
  - a) a fost o alegere independentă;
  - b) din recomandările prietenilor;
  - c) părinții;
  - d) din anumite cauze factori. Indicați vă rog, care anume _____
3. **Ați avut ore de orientare profesională în școală/liceu?** _____
Dacă da, au influențat ele cumva alegerea profesiei? _____
4. **La completarea actelor pentru înmatriculare, a cîta conform ordinii ați notat specialitatea la care sunteți?**
  - a) Prima
  - b) A doua
  - c) A treia
  - d) A fost dificil la alegerea profesiei să mă opresc la una.
5. **Determinați motivele alegerii Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți, Facultății de Psihologie și Asistență socială**
  - a) Prezența locurilor bugetare;
  - b) Amplasarea geografică a Universității (aproape de casă);
  - c) Contractul mai mic, comparativ cu alte specialități;
  - d) Nivelul înalt de pregătire a cadrelor didactice;
6. **Care din motivele enumerate v-au determinat alegerea specialității date?**
  - a) Existența unui loc de muncă garantat;
  - b) Pentru a avea studii superioare;
  - c) Cu scop de autorealizare;
  - d) Pentru că este o profesie prestigioasă, la modă;
  - e) Nu am o viziune clară asupra viitorului de asta nu pot explica alegerea unei sau altei instituții de învățămînt, specialități.

Anexa 3

Cheia

Scala 1 „Acumularea cunoștințelor”		Scala 2 „Formare profesională” (sau Obține- rea profesiei)		Scala 3 „Primirea/ obținerea diplomei”		Scala 4 „Dezvoltare personală”		Scala 5 „Compensa- toriu/ alternativă”		Scala 6 „Statut social, prestigiu”	
1	da	2	da	3	nu	4	da	5	da	6	da
7	da	8	da	9	da	10	da	11	da	12	nu
13	da	14	da	15	da	16	da	17	da	18	da
19	nu	20	da	21	da	22	da	23	da	24	da

ABILITĂȚILE DE INTERPRETARE A COMPORTAMENTULUI NONVERBAL AL STUDENȚILOR DIN ȘCOALA SUPERIOARĂ

Ana ZATUȘEVSCI, studentă, Facultatea de Psihologie și Asistență socială,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Lilia NACAI**, lect. univ.

Abstract: *This article reflects the experimental investigation of the level of a development a communication skills, in general and the interpretation of nonverbal behaviour, in particular at High School Students. Of interest, experimental research regarding gender differences in interpreting a nonverbal behavior at High School students.*

Keywords: *communication, behavior, skills, students, nonverbal behavior, decoding messages.*

Actualitatea temei. Comunicarea – elementul ce este prezent pretutindeni în viața noastră. Practic, orice activitate, orice interacțiune umană presupune realizarea actului comunicațional.

În termeni generali, cu toții, probabil, cunoaștem faptul că comunicarea reprezintă un proces în care participă un emițător (cel care enunță mesajul) și un receptor (cel ce primește mesajul). Însă, începând cu anii '50 ai secolului al XX-lea, reprezentările științifice despre comunicare se schimbă radical.

În lucrările lui J.C. Abric, L. Iacob, S. Moscovici, I. Radu, M.I. Lisina, D. Jackson, A. E. Schefflen etc. găsim o abordare a comunicării din perspectiva stabilirii și dezvoltării relațiilor interumane din prisma existenței acestora (Bolboceanu 2007:11). Gordon precizează că: „percepția, atribuirea, motivația, precum și personalitatea și dezvoltarea fiecărui dintre comunicatori influențează modul în care o personalitate receptează informația transmisăde către alții” (Gordon 1983:186). Longenecker pune accent pe conținutul comunicării, acesta susține că: „este important să notăm ce este transmis prin comunicare (...) opinii, predicții, sugestii, idei, toate sunt cuprinse în comunicare” (Longenecker 1969: 67). Comunicarea nu reprezintă doar emiterea unor fraze, ținerea unui discurs, dialogarea, dar și contextul nonverbal care însoțește procesul vorbirii. Elementul verbal constituie cuvintele, aranjarea logică a căroră formează mesajele și frazele, iar cel vocal reprezintă tonul vocii cu care sunt expuse mesajele. Referindu-ne la ultimul aspect, cel nonverbal sau vizual, acesta cuprinde „tot ceea ce văd oamenii, adică aspectul său fizic (sex, naționalitate, vârstă, îmbrăcăminte etc.) precum și ansamblul gesturilor și a mimicii” (Milton 2005:3). Pentru a prezenta prevalarea comunicării nonverbale asupra celorlalte tipuri de comunicare, putem prezenta diferite procentaje de credibilitate ce sunt raportate celor trei elemente ce formează comunicarea propriu-zisă: verbal: 7%; vocal: 38%; gestual: 55% (Milton 2005:3).

Reieșind din problemele analizate anterior, care, de fapt, constituie motivul și argumentul desfășurării studiului nostru la tema respectivă, ne-a trezit interesul de a determina abilitățile de interpretare și decodificare a mesajelor nonverbale ale studenților din Școala Superioară.

Analiza surselor științifice dedicate comunicării ne-a permis să atestăm o serie de studii ce vizează comunicarea nonverbală. Pentru fundamentarea și argumentarea cercetării noastre, prezintă interes opiniile științifice vizând comunicarea nonverbală, abilitățile de interpretare a comportamentului nonverbal elucidate de Allan Pease, Djerard Nirenberg, V.A. Labunskaja, Vera Birkenbihl, A. Bolboceanu, M.I. Lisina ș.a.

Obiectul investigației realizate de noi l-a constituit abilitățile de interpretare a comportamentului nonverbal al studenților din Școala Superioară.

Scopul cercetării l-a constituit investigația nivelului de dezvoltare a abilităților de interpretare a comportamentului nonverbal al studenților din Școala Superioară.

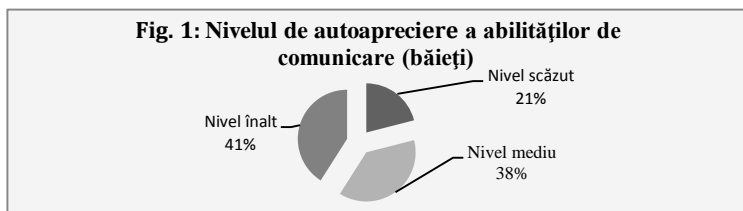
Demersul științific a pornit de la ipoteza că studenții din Școala Superioară au nivel diferit de dezvoltare a abilităților de comunicare în general, iar fetele-studente au nivel mai înalt de interpretare a comportamentului nonverbal decât băieții-studenți.

Obiectivele cercetării sunt următoarele:

- Identificarea nivelului de dezvoltare a abilităților de comunicare ale studenților din Școala Superioară;
- Identificarea nivelului de dezvoltare a abilităților de interpretare a comportamentului nonverbal al studenților din Școala Superioară;
- Interpretarea rezultatelor obținute în urma cercetării efectuate.
- Am administrat mai multe metode și tehnici de cercetare științifică cum ar fi: metoda testelor, metoda observației, chestionarul.

Eșantionul de cercetare a fost constituit din 100 de subiecți experimentali, studenți ai Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, de la facultățile de Economie, Științe ale Naturii și Agroecologie, Științe Reale, Științe ale Educației și Artă și Drept.

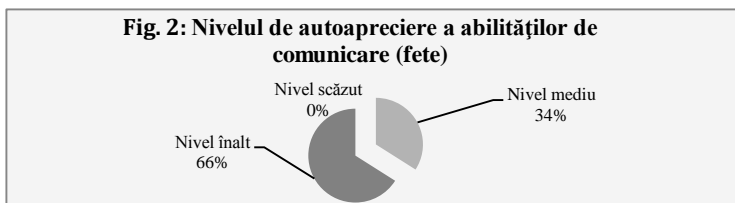
Chestionarul de evaluare a abilităților comunicative, pe care l-am administrat, ne-a permis să identificăm nivelul de dezvoltare a abilităților de comunicare ale studenților din Școala Superioară, conturând indici cantitativi și calitativi. Rezultatele obținute, în urma administrării testului nominalizat, le prezentăm în figura ce urmează (vezi Figura Nr. 1).

Figura Nr. 1

Din Figura Nr. 1, observăm că din numărul total de băieți, 41% își autoapreciază abilitățile de comunicare ca fiind înalte, 38% – ca fiind medii și doar 21% din numărul de băieți și-au cotate nivelul de autoapreciere ca fiind unul scăzut. Sumând rezultatele, pe care le-am obținut la nivelul înalt și mediu de autoapreciere a abilităților de comunicare, obținem un procentaj de 79%, ceea ce ne permite să constatăm că marea majoritate a băieților chestionați se autoapreciază ca având capacități bine dezvoltate ale abilităților de comunicare.

Rezultatele obținute de fete în urma administrării aceluiași chestionar sunt prezentate în Figura Nr. 2. Aici vedem că fetele se autoapreciază ca având un nivel înalt de dezvoltare a abilităților de comunicare în raport de 66%, nivel mediu – 34% și nici o fată (0%) nu consideră că posedă un nivel inferior de dezvoltare a abilităților de comunicare.

Figura Nr. 2

Comparând rezultatele obținute de băieți și cele obținute de fete, putem observa o diferență vădită în ceea ce privește nivelul de autoapreciere a abilităților de comunicare. Astfel, sumând procentajul obținut la nivelul înalt de autoapreciere și cel mediu, atât la băieți, cât și la fete, putem observa următoarea diferență numerică: băieți – 79% , fete – 100%. Acest fapt ne dovedește că fetele se autoapreciază ca posedând abilități mai avansate în domeniul comunicării decât băieții.

În urma administrării testului „Ce vă comunică mimica și gesturile?” care vizează nemijlocit domeniul comunicării nonverbale, am obținut următoarele rezultate, la băieți (vezi Figura Nr. 3):

5Figura Nr. 3

Precum observăm din Figura Nr. 3, un nivel înalt de decodificare a mesajelor nonverbale posedă 6%, nivel mediu – 38%, iar un nivel scăzut – 56% din respondenți. Acest lucru ne dovedește faptul că, deși la Chestionarul de evaluare a abilităților de comunicare aceștia s-au evaluat drept posedând un nivel bun și satisfăcător, în realitate doar 44% (din sumarea rezultatelor de la nivelul mediu cu cel înalt) din cei testați se pot poziționa drept având un nivel bun de decodificare și interpretare a mesajelor nonverbale, ceilalți 56% au obținut un punctaj scăzut al testului de evaluare a abilităților respective.

Realizând o analiză similară a rezultatelor aceluiași test, deja la fete, am obținut următorul tablou (vezi Figura Nr. 4):

Fig. 4: Capacitățile de interpretare/decodificare a mesajelor nonverbale (fete)

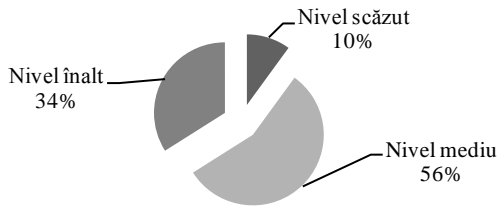

Figura Nr. 4

Aici, am obținut următoarele rezultate: un nivel înalt de interpretare și decodificare a mesajelor nonverbale au obținut 34% din fete, nivel mediu – 56%, iar nivel scăzut 10%. Astfel, din datele ultimului test, putem observa că, în mod paradoxal, rezultatele obținute de către băieți se răsfrâng invers în rezultatele ce le-au obținut fetele. Astfel, fetele s-au clasat în raport de 34%, obținând o cotă înaltă a capacităților de interpretare și decodificare a mesajelor nonverbale, pe când doar 6% din băieți s-au clasat cu același punctaj.

Concluzionând și făcând o corelația cu datele obținute în urma realizării chestionarului și testului, putem să menționăm că fetele-studente se autoapreciază ca fiind bune parteneri de socializare, cu capacități avansate de comunicare și cu un nivel bun de interpretare și decodificare a mesajelor nonverbale. Acest fapt vine să confirme ipoteza expusă de noi, precum că fetele manifestă mai mult interes vizavi de comunicarea umană și își dezvoltă mai rapid abilitățile de interpretare a comunicării nonverbale decât băieții-studenți.

Referințe bibliografice:

1. Bolboceanu, A., *Psihologia comunicării*, Chișinău, Editura Univers Pedagogic, 2007.
2. Gordon, I., *Organizational Behavior Allyn and Bacon, Inc.*, New York, 1983.
3. Longenecker, I. G., *Principles of Management and Organizational Behavior*, Ohio, Charles E. Merrill Publishing Company, 1969.
4. Milton, Cameron, *Comunicarea prin gesturi și atitudini: Cum să înveți limbajul trupului*, Iași, Polirom, 2005.
5. Stog, L., *Manual de psihologie managerial*, Chișinău, Editura Cartier, 2002.
6. Качанов С., *Энциклопедия психологических тестов*, М., 2000 с. 75-77.

IMPACTUL MIGRAȚIEI PĂRINȚILOR ASUPRA COMPORTAMENTULUI ȘI REUȘITEI ELEVILOR DE VÎRSTĂ ȘCOLARĂ MICĂ

Cristina BOICO, masterandă, Facultatea de Psihologie și Asistență Socială,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Gheorghe NEAGU**, conf. univ., dr.

„Cea mai mare bogăție din această lume sînt copiii, mai mult decît toți banii din lume și toată puterea de pe pămînt”.

(Mario Puzo)

Resumé: *Cet article a été élaboré sur la base des résultats d'une enquête menée dans 40 classes d'écoles primaires. Les données de la recherche montrent que la migration des parents implique l'apparition de certains changements d'ordre émotionnel aux élèves d'âge scolaire. Dans certains cas, le départ d'un ou des deux parents pour travailler à l'étranger influence négativement le comportement et la réussite scolaire de leurs enfants.*

Mots-clés: *migration, comportement des enfants, réussite scolaire, changements, argent.*

Fenomen universal, migrația are rădăcini adînci în istorie. Factorul decisiv al acestui proces îl constituie accentuarea binomului „bogăție-sărăcie”. Fenomenul migrației n-a ocolit nici Republica Moldova, iar după obținerea independenței statale a luat amploare. Conform datelor Centrului de Investigații Sociologice și Studii de Marketing „CBS-AXA”, majoritatea migranților (65,9%) sînt persoane tinere, aflîndu-se la vîrsta cînd omul, în general, își formează familia, nasc și educă copii. Categoria cea mai vulnerabilă par a fi copiii, care suferă enorm în urma plecării peste hotare a unuia sau a ambilor părinți. Rezultatele unui studiu național relevă că schimbările complexe, condiționate de plecarea peste hotare a părinților, pot fi atît de scurtă durată, cît și de durată lungă. În multe cazuri, acești copii sînt mai predispuși la exploatarea prin muncă, violență, comportament delicvent, abandon școlar etc.⁵⁷

Abordarea multiaspectuală a problemelor sociale, legate de situația acestor copii, pune în evidență o serie de aspecte, care relevă actualitatea subiectului abordat. Luînd în considerare și ciclul de dezvoltare a personalității copilului, accentuarea caracterului, dezvoltarea abilităților/deprinderilor sociale și interiorizarea valorilor, ne-am propus să investigăm comportamentul copiilor de vîrstă școlară mică (6/7-10/11ani) care au părinți plecați la munci peste hotare. Această categorie de vîrstă este vulnerabilă sub aspectul provocărilor care apar odată cu înscrierea lor la școală, iar plecarea părinților la munci peste hotare constituie o circumstanță agravantă.

Pentru realizarea scopului propus am stabilit următoarele obiective:

- efectuarea unei investigații psihosociologice privind efectele migrației părinților asupra comportamentului și reușitei elevilor din ciclul primar;

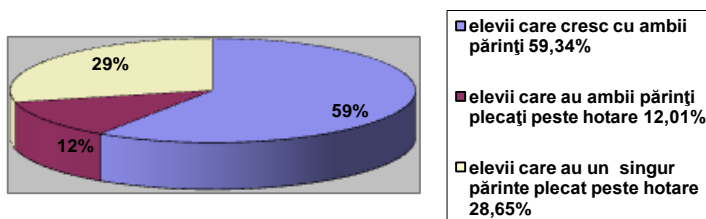
⁵⁷ Buciuceanu-Vrabie, M. Copii rămași fără părinți în urma migrației – o preocupare a tuturor. În: POPULAȚIE ȘI DEZVOLTARE. Iunie, 2010, p. 8.

- compararea, în baza datelor obținute, a situației elevilor cu ambii părinți plecați la munci peste hotare cu situația elevilor ce au un singur părinte plecat;
- evidențierea problemelor cu care se confruntă elevii cu părinți migranți în funcție de mediul lor de trai (rural/urban).

Eșantionul investigației l-au constituit 40 de învățători din ciclul primar, dintre care 20 din mediul urban (mun. Bălți) și 20 din mediul rural. Colectarea datelor cantitative s-a efectuat prin intermediul anchetei sociologice pe bază de chestionar, iar la culegerea informațiilor calitative au fost folosite următoarele tehnici de cercetare: interviul, observația, analiza documentelor sociale.

Investigația a cuprins 40 de clase din ciclul primar în care își făceau studiile 691 de elevi. Dintre acești copii, 83 (sau 12%) aveau ambii părinți plecați la muncă peste hotare și 198 de elevi (respectiv 29%) aveau un părinte emigrat.

Diagrama nr. 1 Structura eșantionului de elevi după componența de bază a familiei.

Dintre cei 83 de copii cu ambii părinți plecați la muncă peste hotare, aproximativ 80% au fost lăsați în grija bunicilor, iar ceilalți – în grija mătușii, a fraților mai mari, a rudelor, a vecinilor, a cunoscuților și a prietenilor de familie. Despre faptul cum au grijă aceste persoane de copii și cum se descurcă ne informează învățătorii. Iată câteva opinii reprezentative:

„Bunii întâlnesc multe greutăți la educarea acestor copii. Pe an ce trece, ei tot mai mult nu-i ascultă. Eu sînt de părerea că de educația lor trebuie să se ocupe nemijlocit părinții” (**Moscvin Nina**, învățătoare, Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, mun. Bălți).

„Bunicilor le vine greu și întâmpină dificultăți în educarea tinerei generații, ei își îndeplinesc parțial funcțiile, datorită incapacității induse de vîrstă” (Pădureac Viorica, învățătoare, Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, mun. Bălți).

„Unii dintre copiii ai căror părinți sînt plecați la munci peste hotare și nu au fost lăsați pe mîini bune, căutînd alinare părintească, ajung în stradă, nimeresc în situații stupide” (**Ursu Silvia**, învățătoare, Liceul Teoretic „George Coșbuc”, mun. Bălți).

În anumite situații, individualitatea persoanei responsabile de copil își lasă amprenta și asupra vestimentației elevului. În perioada procesului de investigație am observat cîțiva elevi care aveau uniforma școlară murdară, iar pieptănătura unei fete lăsa mult de dorit.

Situația copiilor care au rămas în grija bunicilor mai tineri (cei care nu au trecut pragul de 60 de ani) era relativ mai bună decât a copiilor educați de bunici mai în vârstă. De asemenea, mediul social în cadrul căruia interacționează copilul are o influență majoră asupra comportamentului acestuia. Nu întâmplător, mulți dintre învățătorii intervievați au făcut următoarea sugestie pentru părinții care urmează să aleagă pentru viitor drumul plecării: „Stimați părinți, dacă lipsurile materiale vă determină să plecați la munci peste hotare, atunci gândiți-vă bine pe mîna cui încredințați copiii”. Persoanele în a căror grijă rămîn copiii pot influența atît direct, cît și indirect starea emoțională și spirituală a elevilor care se modifica, uneori, imediat după plecarea părinților.

În urma investigației efectuate s-a depistat că schimbări de ordin afectiv / emoțional / psihologic s-au înregistrat la 60% dintre elevii care au un singur părinte plecat peste hotare și la 71% dintre elevii care au ambii părinți emigrați. Deosebiri semnificative între copiii din sate și orașe, la acest capitol, nu s-au înregistrat.

Aceste schimbări se manifestă, după cum menționează profesorii, în felul următor:

„Din practică știu bine că acești copii suferă. Ei simt o durere în suflet atunci cînd părinții nu sînt prezenți la matinee, la zilele de naștere” (Cojocari Domnica, învățătoare, Liceul Teoretic „Al. I. Cuza”, mun. Bălți).

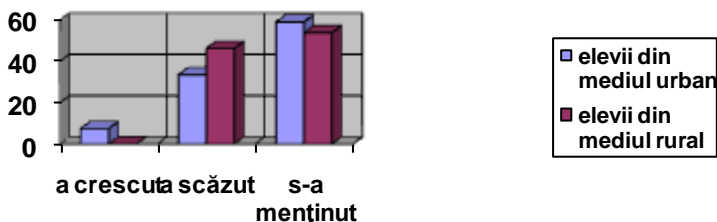
„Elevilor le este greu fără părinți, deoarece sînt mici și au nevoie de mîngîierea, sfatul și susținerea lor. După plecarea părinților, din copii veseli și deschiși la suflet, ei se transformă în copii triști, îngîndurați și inhibați” (Cimbriciuc Oxana, învățătoare, Liceul Teoretic „George Coșbuc”, mun. Bălți).

„Specificul elevilor ai căror părinți sînt plecați peste hotare constă în faptul că acești copii se simt abandonați, fapt care își lasă amprenta asupra dezvoltării emoționale, a devenirii lor ca personalitate. Picii, chiar dacă nu au lipsuri materiale, psihic, trăiesc o dramă profundă și o suferință continuă” (Lipcanu Diana, învățătoare, s. Biliceni Noi, raionul Singerei).

Acestea sînt doar cîteva dintre situațiile pe care le-au descris profesorii. Adevse se menționează că plecarea părinților îi dezorientează pe micuți. Unii dintre ei își sustrag atenția de la lecție, fiind doar fizic prezenți, alții încetează să frecven-teze orele. 13% dintre elevii cu ambii părinți plecați absentează foarte frecvent, iar 16% – mai frecvent în comparație cu colegii lor. Unii învățători au mărturisit că, de multe ori, cînd au încercat să ia legătura cu un adult pentru a discuta despre absențele nemotivate, inițiativa lor nu s-a încununat cu succes: „...oricît aș vorbi cu persoanele responsabile de copil (în timpul cît părinții lipsesc), absențele sînt inevitabile; chiar îmi pare rău, deoarece acești elevi au un potențial bun” (această învățătoare a cerut să-i fie păstrat anonimatul). Tocmai în această perioadă, cînd este nevoie mai mult ca oricînd de învățare continuă și sistematică, acești copii lipsesc de la ore și nu însușesc integral materia. Absența de la ore influențează mult și reușita la studii, deoarece elevii care nu frecvențează regulat școala au rezultate mai joase la învățatură. După plecarea părinților, randamentul școlar a

scăzut la 16% dintre elevii cu un singur părinte emigrat și cu 40% la elevii care au ambii părinți emigrați. În mediul rural, s-a atestat o scădere a randamentului școlar mai mare cu 10% față de mediul urban. Reiese că reușita la învățătură la fiecare al doilea elev din mediul rural, cu ambii părinți plecați, a scăzut. O cauză o constituie faptul că, la sat, persoanele cu care au rămas acești copii sînt mai ocupați cu treburile casnice și agricole care, de obicei, solicită mult timp și, în consecință, acordă copiilor mai puțin timp pentru pregătirea temelor de acasă.

Diagrama nr. 2 Fluctuația randamentului școlar al elevilor cu părinți migranți

Rezultatele studiului realizat au demonstrat, în același timp, că la aproximativ 8% din elevi randamentul școlar a crescut. Profesorii au menționat că acești elevi practică ore de meditație în vederea consolidării cunoștințelor și a abilităților prevăzute de programul de curriculum. Conform rezultatului investigației, din numărul total al elevilor care au ambii părinți plecați la muncă peste hotare, 29% sînt activi în cadrul orelor „cînd și cum”, 23% sînt activi rar, iar 8% – foarte rar.

Datele invocate ne permit să conchidem că activismul acestor elevi, în mare măsură, lasă de dorit. Mulți dintre ei vin cu temele de acasă nepregătite. În mediul urban, 22% dintre elevii care au fost supuși cercetării vin cu temele de acasă pregătite superficial, rar și foarte rar. Acest fenomen e cu mult mai răspîndit în mediul rural: din această categorie fac parte 48% dintre elevii cu ambii părinți emigrați. Reiese că fiecare al doilea copil vine cu tema de acasă nepregătită/neînvățată. Învățătorii au recunoscut că acești copii adesea își mint bunicii că nu au teme de făcut pentru a fi lăsați în pace să se joace sau să privească televizorul.

Studiul efectuat a demonstrat că 21% de elevi din mediul urban care au ambii părinți plecați la muncă peste hotare relaționează/interacționează cu colegii „rar”, iar 8% – „foarte rar”. În mediul rural situația este mai gravă: aproape jumătate dintre acești elevi – 42% – relaționează „rar” și „foarte rar”, iar 6% „nu relaționează defel”. Nu ne putem explica acest fenomen, cu atît mai mult că la sate clasele sînt mici, iar copiii se cunosc și relaționează între ei chiar înainte de a păși pragul școlii. Învățătorii susțin că unii elevi (mai ales prin clasa a III-a și a IV-a) stabilesc preferențial relații prietenești cu colegii care se află în circumstanțe similare. La întrebarea „Cît de bine se înțeleg cu semenii lor?”, 23% dintre copiii cu ambii părinți emigrați au afirmat că se înțeleg „mai puțin bine”, iar 14% – că „nu se prea înțeleg” sau „nu se înțeleg defel”. Alți elevi se înțeleg bine cu colegi, ba chiar mai mult, devin lideri ai clasei și sînt în centrul atenției, uneori datorită

hainelor frumoase și a telefoanelor mobile performante de care dispun, iar în unele situații ei nici nu doresc să comunice, să se joace sau să dea mâna cu colegii care au o vestimentație modestă. Sînt cazuri cînd pot să lovească colegii din furie, neavînd motiv, probabil din cauza că își permit mai multe:

„...sînt momente cînd sînt foarte nervoși, predispuși spre ceartă...” (Ixari Natalia, învățătoare, s. Sevrova, raionul Florești);

„Acești copii care au părinții plecați peste hotare sînt mai agresivi, mai închiși în sine și nu reacționează la observațiile învățătorului. Sînt nepăsători la lucrurile și bunurile din clasă și la ale sale proprii” (Ciuhrii Vera, învățătoare, Liceul Teoretic „Al. I. Cuza” mun. Bălți).

Datele obținute indică spre concluzia că e greu de lucrat cu copiii ai căror părinți sînt plecați, deoarece lipsește parteneriatul care este indispensabil în procesul educațional. Persoanele responsabile de acești copii mai rar se interesează de comportamentul și reușita lor școlară, iar 12% dintre ei nu s-au interesat niciodată: „...se mai interesează unii dintre ei, dar nu iau atitudine. Eu știu că nu e ușor să crești și să educi un copil, mai ales care nu-i al tău. Aceste persoane se axează mai mult pe necesitățile biologice ale copilului, neacordînd suficientă atenție dezvoltării cognitive”.

Unii învățători se adresează cu mesaje și sugestii atît pentru părinții care au plecat la muncă peste hotare, cît și pentru cei care intenționează să plece:

„Stimați părinți, copilul este tot ce avem mai scump, de aceea trebuie să fim mereu alături de ei. Investiți în copil, nu în bunuri materiale!” (Noroc Ina, învățătoare, s. Bursuceni, r. Sîngerei);

„Dragi părinți! Viața ne va pune în față multor obstacole și nu o dată am înțele că unirea face puterea, iar sprijinul celor apropiați ne ajută să ne menținem pe linia de plutire. Dacă noi, maturii, avem nevoie de încurajare și sprijin, ce am putea spune de copiii însetați de dragostea și atenția Dumneavoastră.? Fiți alături de viitorul vostru!” (Chiciuc Mihaela, învățătoare, L.T. „George Coșbuc”, mun. Bălți);

„Oferiți acum copilului dragostea și mîngîierea, fiți cu el alături cînd are o bucurie sau un insucces, arătați-i că țineți la ei, arătați-i că nu este singur. Copilul este viitorul nostru și la ce viitor ne așteptăm, cînd îi oferim un astfel de prezent?!” (Valentina Savca, învățătoare, gimnaziul Mihălășeni, raionul Ocnița);

„Trăim într-o țară săracă, dar să nu lăsăm sărăcia din stat să pustiască sufletele copiilor noștri” (Ixari Natalia, învățătoare, s. Sevrova, r. Florești).

Este regretabil faptul că, în pofida tuturor consecințelor negative care se răsfrîng asupra copiilor, părinții continuă să plece. Din punct de vedere strict statistic, în Republica Moldova fenomenul copiilor separați de unul sau ambii părinți plecați la muncă peste hotare a atins cote maxime față de țările europene⁵⁸. Cu toate acestea, politicile naționale se rezumă doar la înregistrarea, în fiecare an

---

⁵⁸ Buciuceanu-Vrabie, M. Copii rămași fără părinți în urma migrației – o preocupare a tuturor.:POPULAȚIE și DEZVOLTARE, iunie 2010, p. 7.

școlar, a acestor copii, aceștia fiind considerați mai mult o categorie privilegiată decât una vulnerabilă.

Pentru reabilitarea, asistarea și ajutorarea copiilor rămași fără părinți ar fi necesară crearea unor condiții decente de viață, acordarea de suport emoțional (asistenți sociali comunitari, psihologi școlari care ar forma grupuri de sprijin pentru această categorie de copii), asigurarea securității fizice, satisfacerea necesităților de bază, garantarea dreptului la instruire (în funcție de gen, vîrstă, abilități, dorință), oferirea de asistență psihologică (consiliere, lucru cu trauma, terapie de grup), formarea de deprinderi sociale de comunicare cu semenii și dezvoltarea încrederii în oameni și societate. Deși familia este mediul cel mai favorabil pentru dezvoltarea și creșterea fiecărui copil, iar părinții sînt cei care trebuie să ofere fiilor lor siguranță, încurajare și educație totuși atunci cînd aceste obligațiuni nu se respectă e nevoie de o intervenție calificată. Sistemul de asistență socială în această direcție este slab dezvoltat mai ales în comunitățile rurale, iar uneori acesta aproape că nu există. Ar fi binevenit ca sistemul și serviciile de asistență socială să se dezvolte neîntîrziat și să fie adaptat la cerințele noi ale beneficiarilor. Însă pînă atunci, părinții, înainte de a lua o decizie atît de importantă ar trebui să chibzuiască foarte bine. Este minunat să fii părinte, mai ales atunci cînd știi că nu dăunezi propriilor copii. Așa cum afirma Epictetus „Mai bine să-ți rămînă copii educați decît bogăți; căci în viață mai mult se prețuiesc perspectivele celor educați, decît mijloacele celor bogăți”.

Bibliografie:

1. Buciuceanu-Vrabie, M. *Copii rămași fără părinți în urma migrațiune – o preocupare a tuturor*. În: *POPULAȚIE ȘI DEZVOLTARE*, iunie, 2010.

ASPECTE ALE EDUCAȚIEI COPILOR ÎN FAMILII DE TIP PATRIARHAL

Angela MAGDALIUC, studentă, Facultatea Științe ale Educației și Arte,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți,
Coordonator științific: **Lidia STUPACENCO**, dr., conf. univ.

Summary: *The family is a primary factor of information and creation of children and youth. It is intended to introduce the child in the society, to implement educational practices, cognitive construction. Note that values family implements more practical values than theoretical. One type of family is patriarchal family.*

In the dominant patriarchal family, dominates usually the father (91%). This family is found mainly in rural areas, are traditional in Moldova, where the head of the family is the man who dominates, but is not aggressive and domineering, but rational and practical. The decisions are unipersonal, not discussed, but are explained and justified. Relations are stable, calm, domination and prevails strict management style. Behavior, and strict order, once established in the family, respected by all its members. Strict principles and unique children's education contributes to the formation of personality volition, – balanced arms and socially valuable.

In the patriarchal family serves more to build than to inform. Childhood education is very important, because the individual, the first impressions of the environment, which, at an early age the child is family.

For proper development of children, for formation a harmonious personality, parental warmth, parental affection, understanding family is essential. In growth, education and training its is needed, a proper combination of understanding and affection with parental authority which is usually encountered in the patriarchal family.

Keywords: education, family, patriarchal family, kids, school, parents.

Menirea educației este aceea „de a înălța pe culmi mai nobile viața – omului”. (Gentil G. The reform of Education).

Printre problemele importante ale învățămîntului în această etapă de schimbare și modernizare rapidă se găsește și cea vizînd parteneriatul factorilor educaționali, între care familia ocupă un loc privilegiat.

În virtutea necesității de a preciza conceptul *educație familială* noi am făcut o scurtă analiză a fenomenelor sociale: *educație* și *familie*, care, la rîndul lor, tot sînt concepte.

Etimologic termenul *educație* înseamnă a crește, a scoate din..., a duce, a forma, a cultiva și provine de la verbul de origine latina „educare”.

Termenul de *educație*, în loc de *institutio*, a început a fi utilizat în Epoca Renașterii. Cel care a constituit primul un substantiv din verbul *educare*, pare a fi Michel de Montaigne (1553-1592), în *Essais*.

„Chiar acest scurt excurs etimologic ne permite să conștientizăm faptul că educația este o cultivare, o formare a ființei umane care înseamnă a scoate individul din starea de natură și a-l introduce în starea de cultură”. (Nicola I).

Familie în sociologie înseamnă un grup social în care membrii sînt înrudiți între ei prin legături de sînge sau prin căsătorie. Un alt aspect este importanța economică a familiei, care este considerată celula de bază a societății umane.

Familia, prima școală a vieții este cea care oferă copiilor primele priceperi și deprinderi, primele cunoștințe dar și primele modele comportamentale.

Privită ca nucleu social, familia este prima care influențează dezvoltarea omului, punîndu-și amprenta pe întreaga personalitate. Cea dintîi școală a omului a fost și rămîne familia, ea dă temelia pe care se clădește edificiul personalității, iar trăinicia edificiului depinde de calitatea temeliei.

Familia este unul din factorii care se preocupă de educația omului. De educația oamenilor se ocupă și alte persoane, instituții și organizații sociale, dar influențele educative exercitate de acestea sînt mai puțin organizate decît cele care provin din familie, școala și organizațiile de tineret. Familia exercită o influență deosebit de adîncă asupra copiilor.

O mare parte dintre cunoștințele despre natură, societate, deprinderile igienice, obișnuințele de comportament, elevul le datorează educației primite în familie. Aici putem folosi proverbul popular: „A avea cei șapte ani de acasă”.

„Cei șapte ani de acasă” – această frază ne vorbește foarte multe despre familie, credința, concepțiile oricărei persoane, de mediul în care s-a format individul.

Familia este rădăcina educației. Așa cum cât de corect ai sădit un pom, și pe cât de adânc a fost sădit, adică este rezistent, așa rol îl are și familia în educarea tinerii generații. Cum natura a plămădit în pintece individul, așa și familia plămădește, numai că la nivel spiritual.

Familia este un factor primordial de informare și de creare a copiilor și tineretului. Ea are rolul de a-l introduce pe copil în societate, de a implementa practici educative, construcții cognitive. De observat faptul că familia implementează mai mult valori practice, decât teoretice.

Unul dintre tipurile de familii este familia patriarhală.

În **familia patriarhală** domină, de regulă, tatăl (91%). Acest tip de familie se întâlnește mai ales în localitățile rurale, fiind tradițional în Moldova, unde capul familiei este bărbatul care domină, dar nu este agresiv și despot, ci rațional și practic. Deciziile se iau unipersonal, nu se discută, dar sînt explicate și argumentate. Relațiile sînt stabile, calme, de dominare, prevalează un stil de dirijare riguroasă. Comportamentul, ordinea și strictețea, odată stabilite în familie, se respectă de către toți membrii ei. Soțul și soția reprezintă un tot întreg, manifestînd un comportament sociocentric, axat pe subiectul psihologic „noi”, care se transmite de la capul familiei și nu vine în contradicție cu opinia partenerului. În astfel de familii, soții se înțeleg din jumătate de cuvînt sau fără cuvinte, sînt compatibili psihofiziologic și moral. Principiile stricte și unice de educație a copiilor contribuie la formarea unor personalități volitive, echilibrate și valoroase din punct de vedere social.

Familia patriarhală are o influență mare asupra individului. Individul, în cadrul familiei se dezvoltă multilateral, cuprinzînd mai multe ramuri de activitate. Un mediu tonifiant, va ajuta la o înțelegere mai adecvată a societății, omenirii, o educație bună va ajuta la crearea unui individ util societății. O societate prosperă va favoriza îmbogățirea individului cu valori și concepții noi.

Familia patriarhală are rol mai mult să formeze decât să aducă la cunoștință. Este foarte importantă educația din copilărie, deoarece individul, ia primele impresii din mediul înconjurător, care, la vîrsta fragedă a copilului este familia. Tot din mediul familial, copilul, ca un burete, mai ia conduitele și obiceiurile celor din jur. Individul va repeta și va imita oamenii din jur, va avea aceleași păreri, idei, concepții. Copilul va mima, gesticula exact ca persoanele din jur.

Noi am studiat familiile copiilor din Liceul Teoretic „M. Costin” orașul Florești. Am studiat 10 persoane educate în familii de tip patriarhal și 10 persoane educate în familii de tip idol.

Elevilor li s-a propus următorul chestionar:

1. Cine te ajută să iei o anumită decizie?
  - a) Iau decizii singur
  - b) Mama îmi dă sfaturi
  - c) Părinții iau decizii în locul meu
2. Câți prieteni ai?
  - a) Mulți
  - b) Puțini

- c) Nu am prieteni
3. Ușor îți faci prieteni?
- a) Da
b) Nu
c) Cu greu îmi fac prieteni
4. Comunici cu toți colegii din clasă?
- a) Da
b) Nu
c) Doar cu câțiva
5. Des întârzierii la ore?
- a) Uneori
b) Sînt punctual
c) Da
6. Cînd faci ordine în camera ta?
- a) Cînd îmi spun părinții
b) Cînd aștept oaspeți
c) Mereu las camera în ordine
7. Cine te ajută să îți faci temele?
- a) Părinții
b) Singur le fac
c) Cîeva mai în vîrstă

Vom prezenta analiza datelor chestionarului:

1. Cine te ajută să iei o anumită decizie?

Răspunsuri	Total elevi	Nr. absolut	Procent
a) Iau decizii singur	20	11	55%
b) Mama îmi dă sfaturi	20	6	30%
c) Părinții iau decizii în locul meu	20	3	15%

2. Câți prieteni ai?

Răspunsuri	Total elevi	Nr. absolut	Procent
a) Mulți	20	12	60%
b) Puțini	20	6	30%
c) Nu am prieteni	20	2	10%

3. Ușor îți faci prieteni?

Răspunsuri	Total elevi	Nr. absolut	Procent
a) Da	20	11	55%
b) Nu	20	6	30%
c) Cu greu îmi fac prieteni	20	3	15%

4. Comunici cu toți colegii din clasă?

Răspunsuri	Total elevi	Nr. absolut	Procent
a) Da	20	13	65%
b) Nu	20	3	15%

c) Doar cu câțiva	20	4	20%
-------------------	----	---	-----

5. Des întârzierii la ore?

Răspunsuri	Total elevi	Nr. absolut	Procent
a) Da	20	3	15%
b) Nu	20	10	50%
c) Uneori	20	7	35%

6. Când faci ordine în camera ta ?

Răspunsuri	Total elevi	Nr. absolut	Procent
a) Când îmi spun părinții	20	4	20%
b) Când aștept oaspeți	20	5	25%
c) Mereu las camera în ordine	20	11	55%

7. Cine te ajută să îți faci temele?

Răspunsuri	Nr. total elevi	Nr. absolut	Procent
a) Părinții	20	5	25%
b) Singur le fac	20	10	50%
c) Cineva mai în vârstă	20	5	25%

Analiza calitativă a rezultatelor ne permit să conchidem că: indivizii care au fost educați în familia de tip idol sînt egoiști, nu pot fi independenți, autocritici și activi, deoarece în așa familia predomină relații de tutelare și de aprobare exagerată care nu permit copilului să se manifeste în viața activă. Copii educați în familia de tip patriarhal au o logică bună, respectă ordinea și strictețea, au un comportament decent, pot ușor stabili relații cu cei din jur.

Educația în familia de tip patriarhal contribuie la formarea unei personalități volitive, echilibrate și valoroase din punct de vedere social.

În *educația în familie* un rol important îl are „climatul” care este rezultatul raporturilor dintre membrii familiei. Aceste raporturi și caracterul lor pot forma „*climatul pozitiv*” (favorabil) sau „*climatul negativ*” (nefavorabil) educației, care influențează formarea copilului ca cetățean, ca om.

Atmosfera caldă și de înțelegere în familie reconfortează și creează climatul necesar pentru munca intelectuală a copilului. Lipsa de înțelegere, severitatea, exigența prea mare sau „dădăceala” care, de obicei, persistă în familia de tip idol, au efecte dăunătoare asupra copilului care se află în tensiune nervoasă, mai ales în perioada testelor de evaluare sau spre sfîrșitul semestrelor, cînd starea de oboseală începe să se instaleze.

Datoria părinților este de a-i ajuta: copiii pot și trebuie să învețe „cum” trebuie să-și pregătească lecțiile, cum să-și organizeze munca, timpul, viața.

Părinții iubitori pot face și greșeli în educarea copiilor, încît dorindu-le binele, să le facă rău. Unii părinți sînt prea grijulii, căutînd să-i protejeze și să-i răsfețe mereu pe copii. Trăind într-o astfel de atmosferă devin fricoși, lipsiți de inițiativă, sînt tot timpul „agățați de fusta mamei”; în același timp însă, devin mici tirani, devin pretențioși, neascultători, greu adaptabili la regulile vieții sociale, în

afara casei, între colegi. Dacă părinții sînt foarte severi, cu o atitudine permanentă de duritate, copiii suferă. Ei sînt continuu lipsiți de duioșie, de afecțiune, trăiesc permanent cu teamă în suflet, stare care duce la apariția unor tulburări de dizarmonii ale dezvoltării sale psihice, ale personalității. Acești copii vor deveni, la rîndul lor, plini de asprime față de cei din jur, iar relațiile lor sociale vor fi întotdeauna lipsite de afecțiune. Așa copii, de obicei, întîlnim în familia de tip vulcan.

Pentru bună dezvoltare a copilului, pentru formarea unei personalități armonioase, căldura căminului părintesc, afecțiunea părinților, înțelegerea familială sînt esențiale. În creșterea, educarea și formarea acestuia este nevoie de mult tact, de o îmbinare corectă a înțelegerii și afecțiunii cu autoritatea părintească care se întîlnește în familia de tip patriarhal, astfel încît să lucreze disciplinat, dar cu plăcere, respectîndu-și și iubindu-și părinții. „Dacă sînt neascultători sau greșesc uneori, să fie „pedepsiți cu vorba”, să li se explice calm și cu fermitate ce au greșit, vorbindu-le ca unor „prieteni” care ne înțeleg și pe care-i iubim. Să nu insultăm, să nu lovim copilul care a greșit, el se va speria, nu ne va mai respecta, iar cu timpul se va obișnui cu bătaia, se va îndepărta sufletește de noi”.

Atunci cînd copilul aduce note mari, să-l răsplătim cu multă afecțiune, bucurîndu-l cu laude, dar să nu condiționăm obținerea unor daruri, obiecte mult dorite, de rezultatele la învățătură și nici să nu exagerăm răsplata, acordîndu-le prea multă independență de la o vîrstă mică. Vom obține, în acest fel, modificarea în rău a comportării copiilor, care devin neascultători, încăpățînați, nestăpîniți.

„Meseria” de părinte este grea. De aceea, trebuie să fim buni părinți, plini de afecțiune, pentru ca grija și eforturile noastre să fie răsplătite prin dragostea și bunele rezultate ale copilului armonios dezvoltat psihic și afectiv. Adevărata căldură familială se întîlnește în familiile în care părinții sînt în bune relații, se preocupă suficient, cu dragoste, dar și cu autoritate părintească de copiii lor, pentru care sînt și trebuie să rămînă modele vii, exemple demne de urmat.

O mare importanță are și nivelul de instruire, bagajul de cunoștințe al părinților, pentru buna educare și pentru a putea ajuta în pregătirea lecțiilor acasă.

Să avem grijă să nu rezolvăm noi, părinții, temele copilului, ci doar să-l ajutăm, să-l îndrumăm prin explicații cît mai corecte și clare. Părinții care rezolvă singuri problemele, desenează sau scriu, care practic îl înlocuiesc în muncă fac o mare greșeală: copilul rămîne dependent, nu se obișnuiește să judece și să lucreze singur, devine comod, răsfățat și, cu vîrsta, va deveni leneș.

Prin menținerea unor legături permanente, strînse cu școala, cu învățătorul, ca și prin urmărirea cu atenție discretă a prietenilor pe care le leagă în timpul liber, intervenind la timp, ferm, dar blînd, pentru a-l feri de exemple și comportări rele, părinții pot avea mai multă siguranță în educarea copilului lor, în conturarea, formarea, dezvoltarea personalității acestuia.

Raporturile dintre părinți și copiii acestora sînt raporturi educative, cu repercursiuni asupra formării lor, lucru de care ar trebui să fie conștienți toți părinții. Atitudinile, comportamentul nostru, vorbele noastre, ale părinților influențează atitudinile, comportamentul și modul de a fi al copiilor.

Viața fiecărui om este o suită de schimbări. Se schimbă timpul, oamenii din jurul nostru, se schimbă lumea însăși. Cred, totuși, că nu este vreun om care ar dori să-și modifice în întregime ființa. Desigur, ne-ar plăcea să avem unele calități ale unui om, cultura altuia și purtarea al altui om. Dar nu ființa în întregime, nu lucrul acela care este Eu-l, un Eu pe care-l preferăm deși are multe imperfecțiuni.

A-ți forma o concepție despre sine, în scopul delimitării de alte persoane, este de-a dreptul dificil. Căci uneori poziția pe care o iei nu este chiar cu totul potrivită. A-ți forma o lume interioară e un lucru minuțios, care necesită timp, efort și voință.

În concluzie, vom menționa că în familia de tip patriarhal, copiii sînt educați multilateral din următoarele puncte de vedere:

Familia se preocupă de dezvoltarea fizică a copiilor. Ea asigură hrana și îmbrăcămintea copiilor, îi ferește de pericole, le lasă timp de joacă, le creează condiții cât mai bune de odihnă și se îngrijește de sănătatea lor. Un regim rațional de viață nu poate avea decît urmări pozitive asupra dezvoltării sale fizice.

Dezvoltarea intelectuală. În cadrul familiei copilul își însușește limbajul. Volumul, precizia vocabularului și corectitudinea exprimării copilului depind de munca depusă de părinți în această direcție. Ca prim factor de educație, familia oferă copilului aproximativ 90% din cunoștințele uzuale (ex: despre plante, animale, ocupațiile oamenilor, obiecte casnice etc.).

Educația morală a copiilor. În familie se formează cele mai importante deprinderi de comportament: respectul, politețea, cinstea, sinceritatea, decența în vorbire și atitudini, ordinea, cumpătarea, grija față de lucrurile încredințate. În realizarea acestor sarcini, modelul parental ajută cel mai mult; părintele este un exemplu pentru copil.

Familia contribuie și la educația estetică a copilului. Părinții sînt cei care realizează contactul copilului cu frumusețile naturii (culorile și mirosul florilor, cântecul păsărilor, verdele cîmpului etc.), cu viața socială (tradiții, obiceiuri străvechi etc.).

Un proverb spune: „*O vorbă buna rostită la timp, înviorează sufletul copilului, precum și ploaia bună, căzută la timp potrivit, înviorează cîmpul*”.

Bibliografie:

1. Adina Baran-Pescaru. *Familia azi o perspectivă sociopedagogică*. București, Edit. Arames, 2004.
2. Larisa Cuznețov. *Tratat de educație pentru familie, pedagogia familiei*. Universitatea pedagogică de stat „Ion Creangă” din Chișinău, 2009, 624 p.
3. Emilia Bătrînu. *Educația în familie*. București, Editura politică, 1980.
4. Bontaș, I. *Pedagogie: tratat / I. Bontaș*. – Ed. a 6-a rev. și adăug. – București, ed. B1C ALL., 2007, 407 p.
5. Enăchescu, Constantin. *Tratat de teoria cercetării științifice/ Constantin Enăchescu*. – Ed. a 2-a. Rev. și adăug. – Iași, Polirom, 2007.
6. Nicola, I. *Tratat de pedagogie școlară*, ed. a 3-a, București, Arames, 2003.
7. Fausto, T. *Pedagogia familiei*; trad. Daniel Mara. – București, ed. Didactică și pedagogică, 2003.

8. Ionescu, M.; Negreanu, E. *Educația în familie. Repere și practici actuale*, București, ed. Cartea universitară, 2006, disponibil la <http://www.ise.ro>.
9. Bogdea, D. *Educația pentru familie* || Revista Didactica – Pro. – Chișinău, 2002, aprilie, nr. 2 (12), 2002, p. 13-19.
10. Cristea, S. *Dicționar de pedagogie*. – Chișinău-București, Litera, 2002, 398 p.
11. Dolean, I.; Dolean, D.D. *Meseria de părinte*. – București, Arames, 2002, p. 96.
12. Stoica, C. *Educație și comportament*. – București, EDP, R.A., 1998, 146 p.
13. Telleri, F. *Pedagogia familiei*. București, EDPRA, 2003, 98 p.

OPTIMIZAREA FORMĂRII ÎNȚIALE A STUDENȚILOR PRIN PRISMA ACTIVITĂȚILOR DE VOLUNTARIAT

Iulia ZAHARCO, studentă, Facultatea de Științe ale Educației și Arte,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Veronica RUSOV**, lect. univ.

Summary: *There are a lot of activities that lead professional development of students: extracurricular activities, practice activities, volunteering. This article stresses that volunteering has a great role in professional development of students. Voluntary work teaches students new skills, it develops sociability, communicability, creativity, it gives students opportunities to know about needs of other people. Through this paper, we aim to offer certain information, which in our opinion would lead students to contribute active of their own professional development.*

Keywords: *volunteer, student, activity, experience, initial training.*

Oamenii și-au ajutat întotdeauna semenii și au dăruit din timpul lor pentru a-i ajuta pe cei din jur. Acei oameni la sigur nu s-au gândit că fac voluntariat, cu toate acestea erau un „proto”-voluntar, strămoșul voluntarului de astăzi. Conceptul de voluntariat a luat naștere după Primul Război Mondial, ca un răspuns la ororile războiului și ca o soluție alternativă la serviciul militar obligatoriu. Părintele spiritual al voluntariatului este considerat a fi istoricul și sociologul german Eugen Rosenstock-Huussy. El a propus crearea unui „Serviciu Voluntar pentru Pace”. În 1920 elvețianul Pierre Ceresole a înființat Service Civil International (SCI), care viza în special organizarea de tabere de muncă voluntară pentru reconstrucția de după război. Tot în aceea perioadă, în India, Mahatma Ghandi a inițiat numeroase acțiuni de voluntariat pentru pace în care s-au implicat echipe internaționale de voluntari. După cel de-al Doilea Război Mondial, o serie de ample acțiuni de voluntariat care aveau ca scop reconstrucția Europei în urma războiului s-au amplificat. Treptat voluntariatul s-a răspândit pe întreg globul pământesc.

Literatura domeniului respectiv conține un șir de definiții ale noțiunii, care, deși interpretate din diferite puncte de vedere, au în comun ideea de ajutor acordat celor din jur fără a aștepta recompensă.

Dicționarul explicativ propune definirea voluntariatului ca un impuls de orientare spre satisfacerea nevoilor celorlalți fără recompense finanțare. [3]

Conform legii Voluntariatului, din 18.06.2010, a fi voluntar, înseamnă a te implica în orice activitate de voluntariat organizată de persoane juridice de drept public privat fără scop lucrative. Voluntar poate fi orice cetățean al Republicii Moldova. [6]

Sociologul Michael Scheier definește voluntariatul ca muncă prestată relativ fără constrângere de o persoană cu intenția de a ajuta și fără a urmări un câștig financiar imediat. [8]

Conform Centrului Național de Resurse pentru Voluntariat din România, Pro Vobis, voluntariatul este activitatea desfășurată din proprie inițiativă, prin care o persoană fizică își oferă timpul, talentele și energia în sprijinul altora fără o recompensă de natură financiară, dar care poate deconta cheltuielile realizate în sprijinul proiectului în care este implicată. [1, 4]

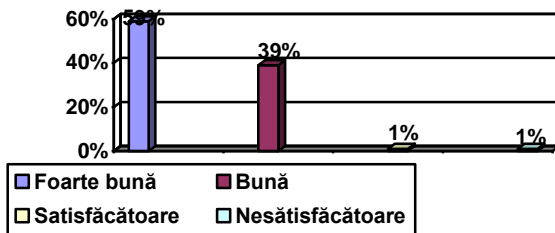
Voluntariatul este o activitate răspândită în Germania, Spania și Marea Britanie. În Anglia, de exemplu, studiile arată că aproximativ 40% din populație lucrează ca și voluntar cel puțin o dată pe an prin intermediul unui grup, a unui club sau a unei organizații.

Aceste informații indică o istorie îndelungată a voluntariatului, precum și a tendinței de profesionalizare a acestui sector.

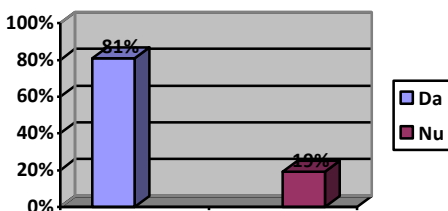
În Republica Moldova voluntariatul este o activitate relativ nouă, fiind marcată de condițiile istorice. Cu toate acestea semnificația și importanța voluntariatului în cultura oamenilor din Republica Moldova începe să se schimbe. Treptat, voluntariatul începe să capete aceeași valoare ca în țările înalt dezvoltate. Astfel, în 2010 la 18 iunie, în parlament s-a pus în discuție un proiect de lege privind voluntariatul. Legea a fost publicată: 24.09.2010 în Monitorul Oficial Nr. 179-181 art. Nr: 608. [6] Prin această lege, voluntariatul a căpătat un alt statut.

Am considerat necesară efectuarea unui studiu prin care am urmărit să aflăm atît opinia tinerilor despre voluntariat, cît și dorința de a se implica în problemele comunității din care fac parte. În realizarea studiului, am folosit ca metodă de cercetare chestionarul aplicat la un eșantion de 85 de studenți de la diferite facultăți ale Universității de Stat „Alecu Russo” din municipiul Bălți.

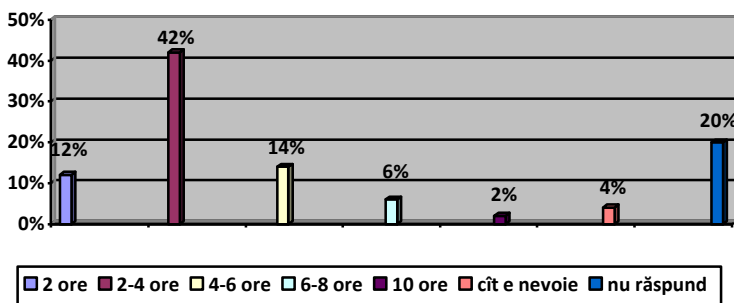
Prima întrebare la care au răspuns studenții a fost: *Ce părere aveți despre voluntariat?* Au ales din variantele propuse aceea care-i caracterizează. În urma interpretării datelor am depistat că 59% de tineri anchetați au o părere *foarte bună* despre voluntariat, 39% dintre cei chestionați au o părere *bună* și doar cîte 1% este alocat părerii *satisfăcătoare* și *nesatisfăcătoare*. Analizînd datele putem concluziona că tinerii au o părere foarte bună despre voluntariat.

Întrebarea *Ați fi interesați să vă implicați într-o organizație ca voluntar?* reprezintă punctul cheie al chestionarului. Prin intermediul acestei întrebări am urmărit gradul de interes al tinerilor intervievați pentru implicarea în voluntariat. Conform rezultatelor obținute 81% dintre tineri au răspuns că doresc să activeze ca voluntar în cadrul unei organizații, 19% nu doresc o implicare în activitățile de voluntariat. Este interesant de observat că la prima întrebare *Ce părere aveți despre voluntariat?* majoritatea subiecților au răspuns ca au o părere foarte bună și bună (98%), în timp ce la aceasta întrebare, 81% dintre tineri sînt interesați să se implice în acțiuni de voluntariat, ceea ce înseamnă că există o concordanță între răspunsurile la cele două întrebări.

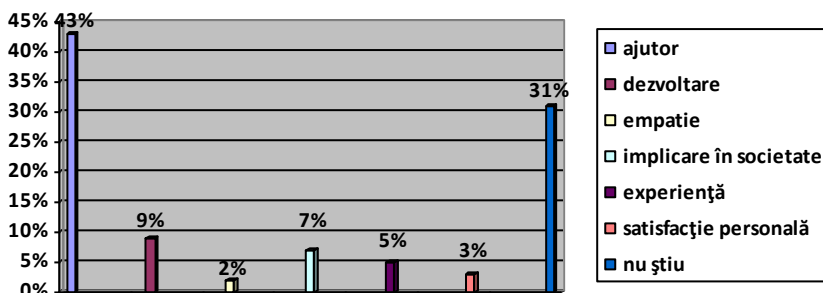

O altă întrebare a chestionarului a fost: *Cîte ore pe săptămînă sînteți disponibili să acordați voluntariatului?* Fetele și băieții, într-o proporție egală de 12% doresc să acorde 2 ore pe săptămînă pentru activitatea de voluntariat. Majoritatea tinerilor (42%) sînt dispuși să aloce voluntariatului între 2-4 ore pe săptămînă, iar pentru 4-6 ore/ săptămînă este atribuit un procent de 14%.

Principalul scop al tinerilor pentru care s-ar implica în acțiuni de voluntariat este pentru *ajutorul* (43%) pe care îl oferă organizației, beneficiarilor sau pur și simplu comunității în care trăiesc. Un mare procent, de 31%, este alocat variantei *nu știu*. În ordine descrescătoare a procentelor la această întrebare, urmează răspunsul *dezvoltare socio-personală* (9%), apoi cu 7% *implicare în societate*, iar 5% pentru *experiență*. De asemenea, pentru opțiunea *satisfacție personală* avem

3%, iar cel mai mic procent este acordat *empatiei* (2%). În urma analizei acestor răspunsuri, rezultă că majoritatea subiecților sînt determinați să se implice în voluntariat datorită scopului de a ajuta, ceea ce înseamnă că sînt altruști prin faptul că doresc a se dedica mai mult altora decît nevoilor lor personale, de a cîștiga experiență sau de a se dezvolta socio-profesional.

La întrebarea *Care sînt motivele care vă pot determina să nu vă implicați ca voluntar în cadrul unei organizații?*, variantele de răspuns prestabilite au fost: *lipsa timpului, dezinteres, teama de necunoscut, nu știu dacă o să mă descurc, comoditate, sînt implicat în alte activități și lipsa informației. Lipsa timpului* prezintă cel mai mare obstacol al tinerilor de a se implica în voluntariat, într-un procent de 41% pentru băieți și 40% pentru fete.

În studiul realizat am observat că majoritatea tinerilor de la facultate știu care este semnificația activității de voluntariat, sînt implicați sau vor să se implice în activități de voluntariat, dar principalul este că ei conștientizează care este rolul voluntariatului în dezvoltarea societății sau dezvoltarea personală.

Activitatea de voluntariat facilitează formarea inițială a studenților, pentru că permite dezvoltarea multor calități profesionale, precum spiritul creativ, critic, lucrul în echipă, comunicabilitatea.[5,3] Această platformă de lansare personală este susținută de Legea voluntariatului din 2010. Conform art. 14, legea prevede un șir de stimulări pentru voluntari și anume faptul că voluntarul primește carnet de voluntar, scrisoare de recomandare sau certificat nominal din partea organizației în care activează. Voluntariatul va fi considerat vechime în muncă dacă voluntarul a activat în același domeniu cu specialitatea deținută, fapt confirmat prin carnetul de voluntar, certificatul nominal și contractul de voluntariat. Instituțiile de învățămînt superior, în baza acordurilor de colaborare cu instituțiile gazdă, acordă anual 5 credite de studiu transferabile pentru stagiile de practică în domenii de utilitate publică conexe profilului și specialității de studiu a voluntarului. Voluntariatul prestat de studenți în scopul dezvoltării aptitudinilor și formării experienței profesionale va fi considerat practică de inițiere sau practică de licență dacă s-au confirmat cel puțin 40 de ore.[6]

Am venit în fața dumneavoastră cu acest mic studiu, și am listat avantajele voluntariatului cu scopul de a vă trezi interesul pentru acest gen de activitate cu speranța că veți contribui activ la formarea dumneavoastră inițială profesională.

Bibliografie:

1. McCurley, S. și Ryck Lynch. 1994. Volunteer Management: Mobilizing All the resources of the Community. Londra: Directory of Social Change.
2. Oprea, Mirela. Managementul voluntarilor activi în protecția copilului. Ghidul coordonatorului de voluntari. 2004, Centrul Național de Voluntariat Pro Vobis.
3. <http://dexonline.ro/definitie/voluntar>
4. http://issuu.com/pro_vobis/docs/ce_este_si_ce_nu_este_voluntariatul?mode=embed&layout=http://skin.issuu.com/v/dark/layout.xml&showFlipBtn=true
5. http://issuu.com/pro_vobis/docs/valoarea_voluntariatului?mode=embed&layout=http://skin.issuu.com/v/dark/layout.xml&showFlipBtn=true
6. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=336054>
7. <http://www.scribd.com/doc/83180110/Regulament>
8. <http://www.voluntariat.ro/voluntari.htm>

ОПЫТ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВЕЛИКОБРИТАНИИ

Alexandra VOLOȘENCO, studentă, Facultatea de Științe ale educației și Arte
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Cooordonator științific: **Larisa ZORILO**, conf. univ., dr.,

Abstract: *The article deals with the problems of the use of the foreign experience of implementing the ideas of the inclusive education in the Republic of Moldova. Based on the example of Great Britain the experience of the inclusive education is generalized, some types of inclusive schools are demonstrated and their experience can be used in fulfilling the government's program of reforming the educational system of the republic according to the international documents which are aimed at ensuring the rights of the children with special educational needs to get an education of high quality.*

Keywords: *inclusive education, example of Great Britain, types of inclusive schools, government's program of reforming, special educational needs.*

Инклюзия – одно из стратегических направлений развития системы образования в Республике Молдова. Она рассматривается педагогической общественностью как один из возможных и необходимых подходов к образованию детей с особыми потребностями. Следуя европейскому образовательному процессу и признавая инклюзию одной из стратегических задач развития образования в республике, ее следует рассматривать лишь как один из вариантов организации образования детей с ограниченными возможностями здоровья, который сосуществует и будет сосуществовать наряду с дифференцированным образованием в условиях специальных (коррекционных) учебных заведений.

Опыт инклюзивного обучения многих стран мира показал вред бездумного копирования и переноса моделей образовательной интеграции в

условия своей страны. Именно поэтому педагогам Молдовы необходимо взять все ценное и перспективное в другой науке и культуре и с учетом собственного отечественного опыта строить процесс интеграции в общественную жизнь детей с особыми образовательными потребностями (Малофеев 2009: 126).

При внедрении идеи интеграции в образовательное пространство Молдовы необходимо учитывать объективную сложность условий практического применения международных норм инклюзивного образования в республике, переживающей сложный экономический и социально-политический период.

Перед образовательными учреждениями республики стоит задача определить, обосновать и экспериментально проверить все возможные варианты организации совместного обучения, позволяющие подобрать каждому ребенку с особыми образовательными потребностями доступную и полезную для его развития модель интеграции, не упустив при этом мысль о необходимой ему специализированной психолого-педагогической помощи.

Организаторам инклюзивного образования необходимо будет обеспечить внедрение в практику работы школы одной из самых приемлемых вариативных моделей организации инклюзивного обучения, а также предусмотреть возможность подбора для каждого ребенка той формы интеграции, которая окажется доступной и полезной для его психического развития, образования и формирования жизненных компетенций. Это следует сделать, учитывая максимальный охват детей, нуждающихся в специальной педагогической помощи. Данный процесс должен быть приближен к месту жительства ребенка и направлен на обеспечение родителей соответствующей консультативной поддержкой.

Великобритания – это страна, которая столкнулась с проблемами, не чуждыми нашей республике, у неё накоплен большой опыт путей адаптации и интеграции детей, имеющих особые образовательные потребности, и мы можем использовать его в образовательной системе при реформировании специального образования и создании инклюзивных школ.

Политику интеграции в Англии и Уэльсе, осуществляемую на практике, описать сложно не только из-за обычных расхождений во взглядах, но и ввиду того, что практика интеграции имеет свои особенности в каждом конкретном регионе, и даже варьируется внутри одного. Акт об образовании 1981 г. признал интеграцию обязательной: дети со специальными нуждами в образовании могут обучаться в общеобразовательных школах и обеспечиваться всеми необходимыми для этого условиями. Будучи помещенными в общеобразовательную школу, они должны принимать самое активное участие в школьной жизни наряду с другими учащимися.

Это решение явилось результатом широкого обсуждения вопроса о пользе интеграции. Есть сторонники специальных школ, но они мало-

численны. Аргументы против интеграции фокусируются, в основном, на недостатках общеобразовательных школ и на их неспособности справиться с обеспечением образования детей со специальными нуждами. С этой точки зрения необходимость специальных школ признается наименьшим из двух зол, и, в принципе, нужда в них отпадет, как только общеобразовательные школы справятся с этими трудностями.

Однако общая поддержка курса на интеграцию еще не привела к большим изменениям в отношении специальных школ. Наблюдается снижение общего числа специальных школ, но это отражает лишь общее снижение роста населения. Количество учащихся, посещающих специальные школы, за последнее время не сократилось. На это оказывают влияние несколько факторов: трудности по изменению давно отработанной системы обеспечения образования; трудности в общеобразовательных школах по устранению дефектов; ограниченность финансирования.

Учащиеся с физическими отклонениями и с нарушениями зрения оказались наиболее успешно вовлечёнными в процесс интеграции. Значительно меньше вовлечены учащиеся с нарушением интеллекта, а дети с эмоциональными проблемами и с проблемами в поведении переживают еще большую сегрегацию, чем раньше.

В разных регионах существуют большие различия в использовании системы специальных школ и специальных классов (групп) при общеобразовательных школах. Политика, проводимая на местах, основывается на практике прошлых лет, объясняется недостаточным финансированием и местными факторами. Некоторые органы местного образования выбирают интеграцию в общеобразовательных школах, помещая туда как можно больше учащихся со специальными нуждами, в то время как другие органы местного образования поддерживают уже существующую практику раздельного образования.

Эти различия на местном уровне яснее всего видны из перечня видов (типов) предлагаемого специальным образованием обеспечения:

1. Учащиеся со специальными нуждами помещаются в классы на том же основании, что и другие дети, и все учителя ответственны за всех учеников, в том числе и со специальными нуждами. Это позволяет избежать обострения различий между учащимися со специальными нуждами и другими детьми. Однако это требует и того, чтобы все учителя были компетентны в обучении детей со специальными нуждами, что может представлять собой смежную проблему для многих школ и учителей.

2. Учащиеся со специальными нуждами учатся в одном с обычными детьми классе, обычно в местной школе, и там получают образование, однако им оказывается еще поддержка специалиста в различных областях. Службы поддержки децентрализованы, а их специалисты (логопеды, работники по коррекции движений и др.) работают с учениками и учителями в школах.

3. Учащиеся со специальными нуждами учатся в обычных школьных классах и в них получают основную часть своего образования. Остальное обучение проводится отдельно от других детей со специалистом, как то: дополнительные занятия, различные виды терапии, обучение в более сжатом объеме. Эта работа может выполняться специально обученным работником школы или приглашенным специалистом. Главное различие между данным видом обучения и предыдущим состоит в том, что в этом случае дополнительные меры предоставляются учащимся вне школы.

4. Учащиеся со специальными нуждами учатся в специальном классе общеобразовательной школы и получают большую часть образования там, но также проводят некоторое время, обучаясь в классах основного потока. Эта форма организации обучения обычно используется при обучении учащихся со слуховыми отклонениями. Во многих отношениях этот вид схож с предыдущим, различие между ними в том, что когда учащиеся помещены в специальный класс или группу, они отличаются от нормальной классной группы, воспринимаются как «не такие» и находятся в своеобразном дистанцировании от остальных учеников школы.

5. Учащиеся со специальными нуждами посещают обычную школу, но получают все свое образование в специальном классе или группе этой школы.

6. Учащиеся со специальными нуждами проводят часть своего времени в специальной школе, отталкиваясь в основном от нее, и часть – в обычной школе.

Одним из наиболее значительных достижений, которое следует отметить при развитии интеграции в Англии и Уэльсе, является принятие интеграции как сущности школьной реформы, в оппозиции к которой находится идея создания индивидуальных программ для отдельных категорий учащихся. Как и в большинстве стран, наиболее сложным является вопрос о создании модели обучения умственно отсталых, решение проблем которых не было найдено до конца 70-х гг. Тогда обучение учащихся определялось в зависимости от степени нарушения их интеллекта, а интеграция понималась как средство помещения отдельных умственно отсталых учащихся в обычные школы. Как только учителя и другие специалисты пришли к выводу, что многие учащиеся не справились с обучением, потому что их учили неправильно, это привело к мнению о том, что прогресс и трудности в обучении таких детей являются результатом взаимодействия факторов обучаемости индивида и его окружения, включая школу. Это послужило основой радикально нового взгляда на интеграцию. Непосредственно школа должна стать главным инструментом интеграции. Реформа должна изменить школьную систему в целом – учебный план, научную организацию труда, отбор кадров, взаимоотношения внутри школы, и только тогда интеграция детей со специальными нуждами в общеобразовательную школу может стать успешной.

Преобразования в специальном обучении активизировались на общественно-политическом фоне. Тэтчеризм как общественная политика

выдвигал на первый план, по крайней мере, в теории, индивидуализм, приписывая каждому его самооценку, идентичность и личностную силу.

Обязанность оценивать потребности ребенка в специальных условиях обучения были возложены на местные органы образования. С этой целью должна была проводиться мультидисциплинарная разносторонняя оценка ребенка, и местные органы должны были решать, следует ли принять заключение о необходимости специальных условий обучения (Statement of Special Educational Needs) для данного ребенка.

Ребенок может быть направлен на обследование родителем, учителем, врачом или любым другим взрослым, который усматривал такую необходимость.

Во всестороннем обследовании ребенка участвуют представители здравоохранения (школьный врач), образования (школьный психолог), а также родители. Могут участвовать и такие специалисты, как терапевт и представители социальных служб. Включение родителей явилось важным шагом вперед. До этого помещение ребенка в школу осуществлялось только медиками. Таким образом, Акт об образовании 1981 г. дал импульс к развитию того, что стало известно как “родительская воля”, когда пациенты становятся клиентами, а потом гражданами – потребителями услуг, предоставляемых органами образования.

Школьные психологи, как правило, ответственны за объединение всех компонентов комплексной оценки ребенка, рекомендацию родителям и органам образования наиболее подходящей школы, а также за подготовку формального юридического документа (“Заключения о необходимых условиях обучения”), который, будучи согласован со всеми участниками, определяет, что именно нужно для обеспечения обучения ребенка. Этот документ устанавливает дополнительные средства, необходимую помощь и оборудование для удовлетворения потребностей ребенка при обучении в общеобразовательной или в специальной школе.

Родители могут обратиться к властям, если они не согласны с содержанием заключения или рекомендацией места обучения. Однако если заключение принято, зафиксированные в нем потребности должны быть удовлетворены, и родители могут воздействовать на местные органы образования в судебном порядке, если они не могут получить того, что требуется. Заключение ежегодно пересматривается на основе текущих данных, но главная переоценка осуществляется по достижении ребенком 13,5 лет. При этом власти неохотно идут на подготовку заключений относительно детей дошкольного возраста (с 2 до 5 лет), поскольку медицинские показания в этом возрасте весьма изменчивы и течение событий непредсказуемо.

Конечно, часть обеспечения, указываемого в заключение, относится к компетенции других ведомств, поэтому органы образования четко отделяют условия, которые должны быть удовлетворены ими, от прочих условий, ко-

которые обеспечиваются другими службами. По английскому законодательству Акт об образовании контролирует только сферу образования и не может вмешиваться в то, что обеспечивается органами здравоохранения (Родригес 2001: 63).

Реформа образования, направленная на интеграцию в обучение, оказалась реально осуществимой, поскольку ее проведение не потребовало дополнительного финансирования. Ежегодная стоимость обучения ребенка в специальной школе в Великобритании составляет приблизительно 15 тысяч фунтов стерлингов, а иногда и в два раза больше. Когда эта цифра умножается на 80 – такова численность детей в типичной школе для детей с умственными и физическими недостатками, становится ясно, что закрытие такой школы освобождает свыше миллиона фунтов, которые могут быть использованы для обучения тех же детей в обычной школе.

Поскольку самый дорогостоящий элемент обеспечения, в котором может нуждаться аномальный ребенок, обучаясь в обычной школе, – это постоянно находящееся рядом с ним обслуживающее его лицо, обычно воспитатель без специального образования с зарплатой 8 тысяч фунтов в год, возможность экономии становится очевидной. И действительно, 147 специальных школ были в Великобритании закрыты вслед за принятием Акта 1981 г. Более того, хотя адаптация зданий для нужд аномальных детей, включая строительство пассажирского лифта, требует значительных средств, однако это одноразовые расходы. Если здание приспособлено уже для одного ребенка, другие дети с такими же нарушениями могут быть приняты в эту школу уже с минимальными затратами (Шипицына 1997: 35).

И все же энергичность продвижения программы интеграции усилилась в большей мере в результате движения за достижение определенных моральных принципов, а не экономических соображений. Местные органы образования социалистической ориентации вводили интеграцию с энтузиазмом, поскольку она соответствует политике равных возможностей, в то время как для консервативных советов она была реализацией принципа индивидуального самоутверждения. То есть интеграция устраивала всех и получала политическую поддержку всех партий.

Итоги и трудности процесса интеграции в Великобритании можно сгруппировать по следующим направлениям:

1. Между местными органами образования имеются значительные различия в темпах подготовки и утверждения заключений. Поскольку принятие заключения гарантирует ребенку необходимую поддержку, некоторые местные органы затягивали рассмотрение этого документа. Имелись также различия между местными органами образования в объемах финансирования, т.е. в количестве денег, которое они были готовы предоставить ребенку для обеспечения его специальными средствами.

2. Различной оказалась степень готовности школ и учительских кадров к работе с аномальными детьми. Дальновидные директора школ отказывались принимать ребенка с дефектами развития до тех пор, пока

власти не выполняют все их требования по созданию необходимых условий. Те же, кто этого не сделал, столкнулись со многими трудностями, сэкономив при этом властям определенные средства. Учителя в ряде случаев, возможно из лучших побуждений, старались создать детям с дефектами развития особые условия (например, перемены в другое время, чем в основном потоке, и др.), что являлось проявлением дискриминации и противоречило духу интеграции.

3. В результате интеграции изменился состав учащихся спецшкол и характер проблем, связанных с их финансированием. Переход наиболее способных детей с особыми потребностями в общеобразовательные школы заметно “утяжелил” состав учащихся спецшкол. Учителя, работающие с таким контингентом, все более отдалялись от учебной среды общего потока. Очевидно, что раньше присутствие в таком классе нескольких детей с относительно более высокими возможностями давало учителям необходимый опыт применения программ, близких к общеобразовательным, и побуждало интерес к обучению таких детей. При сокращении финансирования медицинского обслуживания основные ресурсы были направлены на детей с особо тяжелыми формами патологии, обучающихся в спецшколах. При этом многие способные дети с недостатками развития, обучающиеся в общем потоке, остались без необходимой терапии. В ряде случаев для получения необходимого лечения этим детям-инвалидам приходилось посещать достаточно удаленные клиники, что также затрудняло интеграцию детей, уже включенных в основной поток, и решало проблему распределения ресурсов в пользу детей, чьи родители могли взять их из школы и отвезти в клинику. Школы же не имели специальных средств для медицинского обслуживания нуждающихся в этом детей.

4. При распределении детей с особыми потребностями по школам, которое происходило по направлению местных органов образования, наблюдалась преимущественная концентрация этих детей в школах, здания которых были хорошо приспособлены для их приема. Доля детей с заключениями в таких школах была заметно выше по сравнению с другими, и это противоречило основной идее интеграции – обеспечить ребенку возможность посещать ту школу, которую он посещал бы, если бы он был здоров.

5. Определенные проблемы были связаны с деятельностью школьного психолога, ответственного за подготовку заключения. Иногда трудно установить, в чьих интересах он действует: ребенка, родителей или иных органов образования, которые платят ему зарплату. Рекомендации отличаются по степени конкретности от точного указания вида и длительности поддержки до абстрактных пожеланий. Все, что существенно, нередко обуславливается наличием или отсутствием средств.

6. По новому положению родители принимают участие в оценке и размещении детей. Иногда отношение властей к этому было более чем сдержанным, особенно в тех случаях, когда родители были профессионально подготовлены и добивались своих законных прав. В то же время взаимо-

действие родителей и органов образования является условием, определяющим успех интеграции. В ряде мест на добровольные пожертвования были созданы общественные организации, которые взяли на себя роль посредника и помощника тем семьям, где родители сталкивались с особыми трудностями.

7. Специальную проблему представляет обучение вспомогательного персонала (чаще всего это медсестры и представители смежных профессий). Соответствующее обращение с ребенком с особыми потребностями, находящимся среди здоровых детей, требует такта и профессионализма. В некоторых случаях вспомогательный персонал делает слишком много, монополизируя этих детей и дезинтегрируя их. В других случаях сильная поддержка жизненно необходима, даже если ребенок ее не принимает. Сохранение баланса между гиперопекой и максимально безопасной личной свободой ребенка требует значительного навыка, и большинство из вспомогательного персонала еще только начинает этим овладевать.

8. Проблему представляет также приверженность ряда родителей системе Института Пето и кондуктивной педагогике. Эта форма терапии детей с тяжелыми двигательными нарушениями, первоначально возникшая в Будапеште, в Венгрии, включает использование интенсивного обучения и стратегий вербального опосредствования для развития навыков у аномальных детей. Для детей это неизбежно означает помещение в специализированные школы. Многие родители считают, что кондуктивная педагогика приносит пользу их детям и борются за эту форму терапии, которая, по их мнению, улучшит возможности детей в будущем, несмотря на то, что это предполагает временную сегрегацию. Хотя отдаленные преимущества кондуктивной педагогики остаются в значительной степени неисследованными, британское правительство обеспечивало поддержку всем желающим пройти курс этой педагогике в Венгрии. Недавно центр кондуктивной педагогике был создан в Великобритании, в г. Бирмингеме.

Библиография:

1. Ferguson D.L., Meyer G., Jeanchild L., Juniper L., & Zingo J. (1992) *Figuring out what to do with groupings: How teachers make inclusion "work" for students with disabilities* // Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps. № 17. 1992. p. 218-226.
2. Salisbury C.L., Palombaro M.M., Hollowood W.M. *On the nature and change of an inclusive elementary school* // The Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps. 1993. № 18. p. 75-84.
3. Малофеев Н.Н. *Специальное образование в меняющемся мире. Европа: Учебн. пособие для студентов пед. вузов.* – М.: Просвещение, 2009. - 319 с.
4. *Обучение детей с проблемами в развитии в разных странах мира: Хрестоматия.* / Сост. Л.М. Шипицына. СПб.: 1997. - 256 с.
5. Родригес Дэвид. *Включенное образование: дайте ребенку шанс.* // Актуальные проблемы интегрированного обучения. - М.: Права человека, 2001. - С. 61-66.

BALOANE FINANCIAR-BANCARE

Vadim LOPOTENCO, student, Facultatea de Economie,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: Victoria POSTOLACHE, lect. univ.

Summary: *This article emphasizes that financial bubbles have a negative impact on the economy. They were the basis for all major economic crises. They have a history that comes from the seventeenth century and each new bubble has a growing volume, and a more extensive ray of destruction. Also in the article is indicated how are created and „swelled” financial bubbles and protective measures for damages caused by them.*

Keywords: *financial bubbles, crisis, investors, capital, impact.*

Marele scriitor rus, Vladimir Maiakovski scria:

„Luați aminte!

Dacă stelele sunt totuși aprinse -

înseamnă că cineva are nevoie de ele?

Înseamnă că cineva ține ca ele să existe?

Înseamnă că cineva numește acești mici stropi de scuiat perle?” [2, p. 75]

Aceste versuri caracterizează cel mai bine capitalismul modern. Pe măsură ce piețele tradiționale și-au epuizat resursele, în fața capitalismului contemporan apare problema găsirii noilor surse de creștere economică. În caz contrar sistemul se poate ciocni cu împas puternic.

Secolul al XXI-lea este veacul globalizării și internaționalizării. Astfel, tehnologiile noi oferă oportunități deosebite în deplasarea capitalului dintr-o zonă în alta. Situația creată pe piața internațională a facilitat crearea unui sistem complex, la nivel global, care a adus economiile naționale într-o dependență reciprocă. Însă pe lângă momentele pozitive legate de o creștere economică mai rapidă și o utilizare eficientă a resurselor limitate, au înlesnit apariția baloanelor financiare de săpun.

Balonul financiar-bancar este prezent atunci când valoarea unui activ sau a unei clase de active diferă cu mult de valoarea intrinsecă a acestora.

Această situație poate fi explicată în modul următor: prețul unui bun sau serviciu este unul, însă valoarea de piață a acestuia este cu mult mai mare, și în momentul când tot mai mulți oameni observă acest lucru și încearcă să câștige pe seama acestui fapt, balonul se umflă.

Baloanele financiare sînt cunoscute sub diferite denumiri, ca de exemplu bubble economic, sau termeni similari din limba engleză: speculative bubble, market bubble, price bubble, financial bubble, sau speculative mania.

Bubble-ul economic are un impact foarte mare asupra economiei deoarece practic ele au stat la baza tuturor crizelor economice.

În continuare vom prezenta câteva exemple de baloane financiare care au zguduit economia mondială de-a lungul timpului.

Una dintre cele mai înstărite baloane financiare este *Mania lalelelor olandeze*, care a avut loc în secolul al XVII-lea. Culorile vii și perioada lungă de cultivare, și anume 7 ani, a determinat creșterea popularității lor în Olanda secolului

al XVII-lea. Cererea pentru lălele era într-o continuă creștere, deci și prețul tot. Astfel, în 1635, prețul unei lălele era de 2500 de guldeni⁵⁹, suma din care se puteau procura 240 butoaie de grâu. Oamenii cumpărau tot mai multe bulbii pentru a obține profit cât mai mare. Însă problema că pentru a vinde la un preț înalt, trebuie să existe oameni care ar putea plăti această sumă. Astfel, în februarie 1637, comercianții s-au trezit că nu au cui vinde. Imediat, cererea a scăzut, iar prețul a ajuns la 1% din valoarea maximă, și, în acest mod, s-a spart balonul financiar. Ulterior Olanda a intrat într-o criză economică de 3 ani.

Acest eveniment este considerat ca fiind punct de referință a baloanelor financiare.

Un alt exemplu ar putea fi balonul financiar din Japonia în anii '80 ai secolului al XX-lea. Un bubble financiar din 1986 pînă în 1991, caracterizat prin creșterea prețurilor pe piața imobiliară și piața bursieră. Istoria acestui balon a început după cel de-al doilea război mondial, cînd Japonia a început să ducă o politică de încurajare a exportului. În următoarele decenii Țara Soarelui Răsare a atestat o creștere economică foarte înaltă. Astfel, în a II-a jumătate a anilor '80, au început speculații pe piața de capital și pe piața imobilului. În plus, băncile nipone au început să elibereze credite riscante într-un volum mai mare. Toate aceste lucruri au adus la o creștere a prețurilor, mai ales la imobil. De exemplu în 1989, prețul pentru un metru pătrat ajungea la 100 milioane de ieni sau 1 milion dolari SUA. Începutul anilor '80 a adus o spargere a balonului financiar, lucru ce a adus, în consecință, la scăderea prețurilor de circa 10 ori în anii viitori.

Spargerea acestui balon financiar a durat mai mult de 10 ani, piața de capital ajungînd la pragul minim în 2003, însă în 2009 după criza financiară, aceasta a ajuns la un nou nivel minim. Consecințele spargerii acestei bule economice a dus la o stagnare a economiei nipone pe un timp de aproximativ 10 ani, perioadă cunoscută sub denumirea de *Deceniu pierdut*.

Din motiv că speculațiile au fost făcute doar pe piața japoneză, rezultatele spargerii acestui balon financiar nu a avut un impact semnificativ asupra economiei mondiale, spre deosebire de spargerea bulei imobiliare din SUA în 2007, care a dus la distrugerii globale în 2008.

Criza financiară din 2008 a început în momentul spargerii balonului imobiliar din SUA. În 2005-2006 balonul financiar a fost alimentat de: obținerea ipotecii foarte ușor, tendința de creștere a prețurilor la case și creșterea semnificativă a impulsurilor pentru credite. Prețul la imobil a crescut foarte mult, obținînd o creștere de 124% între anii 1997 și 2006. Marile bănci de investiții au fost ademenite de instrumentele derivate, obținînd profituri mari în perioada boom-ului imobiliar, însă în paralel au adunat și o datorie foarte mare, care a ajuns în 2007 la o valoare de peste 4100 miliarde dolari SUA.

La explozia balonului financiar au avut de suferit o mulțime de instituții financiare și bănci din SUA și Europa. Acestea dețineau obligațiuni ipotecare în su-

---

⁵⁹ Monedă de aur sau de argint cu circulație în Olanda.

mă de sute miliarde de dolari SUA. Astfel la începutul anului 2009, 12 dintre cele mai mari instituții financiare au înregistrat o scădere în jumătate a valorii acestora.

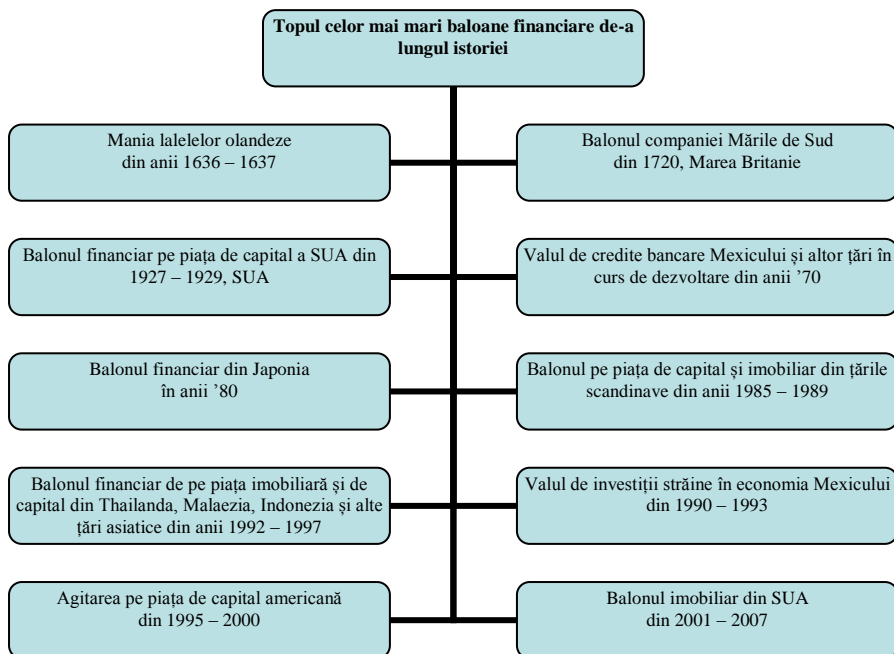

Figura 1: Topul celor mai mari baloane financiare de-a lungul istoriei

Un exemplu de balon financiar pe piața bancară a Republicii Moldova poate fi considerată BC „Investprivatbank” S.A.

BC „Investprivatbank” S.A. a avut o concentrare în creditarea proiectelor imobiliare și nediversificarea portofoliului de credite. Astfel, în rezultatul controlului efectuat de BNM s-a depistat că creditele imobiliare constituiau circa 75% din portofoliu, pe când norma admisă era de cel mult 30%. O altă problemă a fost faptul că banca a atras pe piață depozite pe termen scurt – o lună, 1-3 luni și 3-6 luni, dar acorda credite pe termen lung.

Astfel, banca a ajuns în incapacitate de plată. BC „Investprivatbank” S.A. deținea doar 5% din volumul total al depozitelor în sistemul bancar, nu a avut loc o reacție în lanț.

Ultima criză a demonstrat că sistemul financiar-bancar este unul globalizat și, din acest punct de vedere, poate aduce prejudicii foarte mari economiei mondiale. La baza acestui sistem stă banul și dacă la început acesta avea o acoperire prin tezaur, atunci mai târziu banul a luat forma unor drepturi scrise, adică bancnotele. Pas cu pas, banii din mijloc de plată s-au transformat și ei în marfă. Astfel, au apărut băncile. Însă e nevoie de menționat că la prima etapă a dezvoltării sistemului

bancar era nevoie de încredere în acesta. Astfel, au intervenit puterile statale, reclamînd sistemul bancar și încurajînd împrumuturile de la bănci. În acest mod, statele au ajutat băncile, acestea oferind credite, apoi băncile au finanțat statele. Sistemul bancar a început să înflorească, căci cert este faptul că dacă într-un depozit de adus o tonă de aur, peste o sută de ani, acolo tot o tonă de aur va fi, însă dacă de depozitat un milion de dolari, spre exemplu, peste o sută de ani aceasta va crește pînă la o sută de milioane.

Odată cu dezvoltarea sistemului bancar au apărut și baloane bancare. Astfel, o rată a dobînzii scăzută face ca investitorii să intre pe piață, ca de exemplu politica dusă de Sistemul rezervelor federale a SUA din 2001-2006. Politica dusă de stat în domeniul bancar și setul de reglementări pentru instituțiile din acest sector pot produce crearea baloanelor bancare. Acest lucru s-a întîmplat înaintea crizei din 2008, pe piață au crescut numărul instituțiilor care arată ca niște bănci, adică oferă credite, investesc, dar nu erau controlate ca băncile adevărate. Inovațiile pe piața financiar-bancară aduc bani „gri” și acest lucru facilitează crearea baloanelor bancare, iar globalizarea face ca spargerea acestuia să se resimtă la nivel mondial.

Mircea Bătrînu în lucrarea sa „Manifest – va fi revoluție!” susține că întreg sistemul bancar este un balon. Autorul își argumentează opinia printr-un exemplu. Dacă un investitor alocă 5 milioane de dolari pentru construcția unui complex hotelier, acesta cu greu își va putea scoate banii, dacă interesul este numai al lui. Însă dacă statul se implică și prin instrumentele pe care le are mărește interesul în această zonă, atunci valoarea activului poate ajunge la 20 de milioane de dolari. Statul ar putea face, căci el are nevoie de impozite și taxe, iar partidele politice de susținere financiară în companiile dinaintea alegerilor. Astfel, statul cîștigă, politicienii cîștigă, băncile cîștigă, proprietarul activului tot cîștigă, dar cine pierde? Autorul susține că nimeni, dacă sistemul se conservează, dar toți trebuie să-l susțină, însă dacă acesta se umflă prea tare, la un moment se va sparge și atunci consecințele vor fi cumplite.

Toate aceste baloane financiare totuși au careva caracteristici comune. Acestea au fost găsite și analizate de către Hyman Minsky. Acesta în lucrarea sa „Stabilizarea unei economii instabile”, scrisă în 1986 a înaintat o teorie legată de instabilitatea financiară și influența acesteia asupra economiei.

Minsky a observat în cadrul unui ciclu al creditelor 5 stagii, care pot fi numite pașii spre crearea unui balon financiar-bancar.

Să analizăm acești pași.

1. Deplasarea – acest stadiu începe cînd investitorii sînt ademeniți de un nou trend, ca de exemplu o tehnologie nouă sau o rată a dobînzii scăzută. Un exemplu ar putea fi scăderea dobînzii de la 6,5% în 2000 la 1% în 2003 în SUA, lucru care a provocat crearea balonului imobiliar.
2. Boom-ul – interesul creat face ca prețurile să crească încet la început, dar oda-tă cu creșterea numărului investitorilor, crește cererea de acest produs. Astfel, se creează premise ale boom-ului. Productul capătă tot mai mult atenția

în media, lucru care contribuie la creșterea interesului. Mulți consideră că această oportunitate apare o dată în viață.

3. Euforia – acest stadiu oferă o creștere a prețurilor foarte considerabilă într-un termen foarte scurt. Prețurile ajung la valori extrem de mari. Se poate de adus exemplul prețului pentru un metru pătrat în Tokyo în cazul balonului imobiliar din Japonia, unde valoarea acestuia ajunsese la un nivel de 350 de ori mai scump decât în New York. De obicei, în această fază sînt introduse noi sisteme de măsurare a valorii.
4. Încasarea profitului – această etapă începe încă în stadiul anterior. Investitorii prevăd viitorul și încep să vîndă, astfel încasează profituri foarte mari. Dar să prezici momentul în care balonul financiar se va sparge e extrem de dificil. Cum spunea John Maynard Keynes (1883-1946) „piețele pot sta într-o situație illogică mai mult decît poți să stai tu solvabil”. [6, p. 30] Spargerea poate fi provocată de un eveniment minor, dar odată pornită este ireversibilă.
5. Panica – această etapă poate fi caracterizată printr-o scădere bruscă a cererii și o ridicare a ofertei, astfel prețul scade la fel de repede cum s-a ridicat. Toți vreau să scape mai repede de produsul dat. Mecanismul ireversibil este pus în funcțiune.

Sigur că pe o piață cu o economie liberă e greu să rezisti unui balon financiar. Însă există 10 indicatori, care ne pot spune despre existența unui balon financiar, și anume:

1. Creșterea bruscă a prețurilor;
2. Implicarea în procesul de investiții a investitorilor neprofesionali în masă;
3. Un număr mare de achiziții de active cu scopul revînzării ulterioare a acestora într-un termen scurt;
4. Dezicerea în timpul boom-ului de metodele de evaluare tradiționale;
5. Ignorarea de știri proaste de către piață;
6. Scurgerea de capital din sectorul real în balonul financiar;
7. Distribuirea fondurilor de investiții;
8. O înrăutățire a calității valorilor mobiliare oferite;
9. Îngustarea pieței, adică creșterea doar anumitor segmente;
10. Difuzarea de fraude financiare, [7, p. 238-254].

În zilele noastre acești indicatori pot fi observați în mai multe ramuri ale economiei mondiale și nu este exclus că în viitorul apropiat economia mondială să aibă de suferit de pe urma spargerii a noi baloane financiare. În continuare vom prezenta cîteva exemple de posibile baloane financiare.

1. Piața valorilor mobiliare a Chinei.

Indicii globali numai au început să aibă o evoluție constantă, în timp ce indicele Bursei de Valori din Shanghai este într-o creștere continuă. Companiile chineze au fonduri suplimentare, pe care nu e în stare să le acumuleze sectorul real al economiei. De aici speculații gigantice pe piața de capital a Chinei.

2. Aurul

Prețul lingourilor de aur a crescut considerabil, ajungând la un nivel de peste 1000 \$. Investitorii caută locuri pentru investiții cât mai sigure. Dar ce se va întâmpla cu acesta când criza va fi depășită?

3. Sectorul învățământului

Sistemul de învățământ superior produce specialiști cu diplome, dar care nu pot găsi un loc de muncă. În același timp, costul pentru educație este în creștere și costul de fonduri împrumutate pentru a plăti învățământul. Mai devreme sau mai târziu, elevii pot să se decică de la învățământ, care nu le garantează locuri de muncă.

4. Energia alternativă

Moda pentru energia verde a dus la investiții în energie eoliană și de producție a combustibilului din biomasă miliarde de dolari de către Statele Unite și Europa.

5. Ipoteca subprime

Unde au dispărut creditele ipotecare riscante, care au declanșat criza? Ele continuă să fie cu asigurate cu valori mobiliare și se vînd pe piață. A fost complicată doar procedura de asigurare.

6. Imobil comercial

Experții prezic că în viitorul apropiat nu vor mai fi administrate credite în valoare de 83 miliarde dolari, luate pentru achiziționarea de bunuri imobiliare comerciale. Băncile vor fi obligate să pună proprietatea la vânzare. Ce se va întâmpla cu prețurile? Răspunsul este evident.

7. Emerging markets

În prezent, raportul dintre preț și venit pentru acțiunile piețelor emergente este de 20. Aceasta este cea mai mare valoare din ultimul deceniu. Investitorii pot la fel de repede să se retragă de pe piețele de capital din țările în curs de dezvoltare, cum în prezent aceștia investesc.

8. Rețelele sociale

Da, „Facebook”, cea mai faimoasă rețea socială din lume, cu 500 de milioane de utilizatori, dar cât costă compania? După unele estimări, valoarea de piață a ei este de 35 miliarde de dolari SUA, însă prețul acțiunilor nu este menționată, iar comerțul cu acestea la bursă au avut loc sporadic. Cu toate acestea, prețul site-ului internet „Twitter”, care prezintă în sine un sistem de microbloguri, este estimat la 1,5 miliarde de dolari SUA. Dar investitorii nu au instrumente precise pentru a evalua valoarea reală a acestor giganti de internet, de aceea se poate întâmpla orice.

Observăm că baloanele financiare au un impact negativ asupra economiei și de aici rezultă o întrebare: cum se poate de ținut piept unui balon financiar?

Pentru un investitor este dificil să nu achiziționeze produsele în timpul unui balon. Acest lucru este firesc deoarece cui îi place să privească dintr-o parte cum ceilalți fac bani? Istoria, însă ne arată că un balon financiar mai devreme sau mai târziu se va sparge. Unii investitori pot avea o intuiție foarte bună, astfel încât să

cumpere și să vîndă înainte de declanșarea panicii, astfel obținînd un maxim de profit. Dar e necesar de menționat că astfel de cazuri sînt foarte rare.

Există o vorbă „Taurul (bull market) urcă pe scări, dar ursul (bear market) sare pe geam. Altfel spus, dacă creșterea prețurilor în timpul unui bubble financiar se face în timp, atunci căderea acestora are loc cu o viteză foarte mare. În unele cazuri este justă vînzarea rapidă a activelor la orice preț. Dacă compania nu are o strategie de vînzări short, iar activele date au o proporție de mică din portofoliul acesteia, atunci vînzarea dată este justificată.

Conform indicatorilor menționați anterior, se poate spune că în Republica Moldova nu atestăm baloane financiar-bancare, care ar putea produce cutremure financiare pe piața internă. Acest fapt are mai multe rădăcini, cei mai importanți factori fiind legați de momentul psihologic. În Republica Moldova încă nu este dezvoltat mediul investițional din motiv că există o neîncredere din partea potențialilor investitori și un risc de piață foarte înalt. La fel nu este atît de dezvoltată piața de capital. Toate aceste lucruri oferă o imunitate pieței interne față de baloane financiare.

Dacă e să ne întoarcem la versurile lui Maiakovski, citate la începutul lucrării, atunci trebuie de menționat că din momentul cînd banul a devenit marfă, orice acțiune economică a fost făcută pentru a primi un cîștig ulterior. Dacă ceva se face, înseamnă că cineva are nevoie de acest lucru.

Nu am vrea să speculăm, dar trebuie de constatat faptul că criza din 2008 a început în condițiile cînd moneda euro își fortifica poziția pe piața internațională, iar dolarul SUA – ceda aceste poziții, cînd SUA, după atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001, a pierdut o parte din interesul investițional. A început criza, care a zguduit viața economică mondială, însă SUA a intrat prima, dar și prima a dat semne de ieșire din criză, pe cînd zona euro pînă și astăzi se confruntă cu probleme mari, și unele state din UE vin cu ideea de a se reîntoarce la monedele sale naționale, astfel euro își pierde din soliditate. În aceste condiții, moneda euro poate dispărea în general. Cum am mai spus, nu vrem să speculăm, însă această criză a fost în favoarea SUA, atît din punct de vedere economic, cît și politic, social și militar.

Una din caracteristicile care stau la baza creării unui balon financiar-bancar este neobservarea umflării acestuia de către participanții pieții. Este oare o neobservare sau totuși cineva pune o „perdea de fum” peste balonul financiar nou creat? Este o întrebare asupra căreia putem discuta foarte mult. Însă cum am menționat anterior, în stadiul „Încasarea profitului”, unii investitori încasează sume foarte mari, ei sînt foarte puțini, dar ei totuși sînt. În lumea jocurilor de noroc se spune „Dacă vrei să cîștigi în casino, cumpără-ți unul.”, din acest punct de vedere dacă vrei să cîștigi pe urma unui balon financiar-bancar, creează-ți unul. Această teorie poate avea oponenti, însă

*Dacă stelele sunt totuși aprinse –
înseamnă că cineva are nevoie de ele...*

Bibliografie:

1. Maiakovski V. Eu și Napoleon. București: Ideea Europeană, 2008, 128 p.
2. Dologa L. Crize economice bizare: Mania lalelelor din secolul XVII (I), <http://www.ziare.com/economie/criza-financiara/crize-economice-bizare-mania-lalelelor-din-secolul-xvii-i-1084831> (vizitat 10.03.2012).
3. Японский финансовый пузырь http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%AF%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D0%B9_%D0%BF%D1%83%D0%B7%D1%8B%D1%80%D1%8C (vizitat 10.03.2012).
4. Minsky H. Stabilizing an unstable economy, New York: McGraw-Hill, 2008, 395 p.
5. Marks H. The most important thing: uncommon sense for the thoughtful investor, New York: Columbia Business School Publishing, 2011, 180 p.
6. Чиркова Е. В. Анатомия финансового пузыря, Москва: Кейс, 2010, 261 p.
7. United States housing bubble http://en.wikipedia.org/wiki/United_States_housing_bubble (vizitat 11.03.2012).
8. NBM recalls license from Investprivatbank <http://www.azi.md/en/story/3834> (vizitat 20.03.2012).
9. Abreu D., Brunnermeier M. Bubbles and Crashes In: *Econometrica*, 2003, nr. 71(1), p. 173 – 204.
10. Шуровьески Д. Мудрость толпы. Почему вместе мы умнее, чем поодиночке, и как коллективный разум формирует бизнес, экономику, общество и государство. Киев: Вильямс, 2007, 304 p.
11. Fleckenstein W., Sheehan, F. Greenspan's Bubbles: The Age of Ignorance at the Federal Reserve, New York: McGraw-Hill, 2008, 194 p.
12. Bătrânu, Mircea. Manifest Va fi revoluție!, București: Ed., Virtual, 2009, 124 p.

MODALITĂȚI DE EVITARE A FALIMENTĂRII BĂNCILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Dumitrița NEGHINĂ, studentă, Facultatea de Economie,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Victoria POSTOLACHE**, lect. univ.

Summary: *The latest case of bankruptcy of a bank is the case of the C.B. "Universal-bank". Despite the fact that this is a small bank, this event has disrupted the national banking system activity.*

The banking system can be considered one of the most important parts of a country's economic system because of its functions. A well-functioning banking system's components is underlying economic stability in general, so its disruption is not good for economic development.

Because of these facts, it is necessary to avoid the bankruptcy of commercial banks, this will ensure stable development of the national banking system.

Keywords: *bankruptcy, banking system, commercial banks, economic stability, development.*

Sistemul bancar contemporan își cunoaște începuturile încă din cele mai vechi timpuri, avînd o importanță mare în dezvoltarea societății umane pe parcursul a întregii sale existențe.

La etapa actuală sistemul bancar poate fi considerat una dintre cele mai importante părți componente ale sistemului economic al unei țări, deoarece el îndeplinește funcția de atragere și colectare a fondurilor libere în economie și îndreptarea lor spre sectoarele ce au nevoie de finanțare.

Rolul sistemului bancar se conturează în special în condițiile crizei economice, cînd apare necesitatea susținerii unei stabilități financiare și îndreptării investițiilor, în special spre sectoarele productive ale economiei.

Sistemele bancare existente la moment în economiile naționale diferă prin componență și tipuri. De regulă majoritatea sistemelor bancare, inclusiv sistemul bancar al Republicii Moldova, au următoarele părți componente: banca centrală, băncile comerciale și alte instituții financiare.

Banca centrală este elementul de bază al unui sistemului bancar. Anume banca centrală face legătură între stat și întregul sistem economic. Rolul principal al unei bănci centrale este coordonarea și supravegherea a activității băncilor comerciale, emitere de monedă națională și realizare a politicilor monetare și valutare. În Republica Moldova banca centrală poartă denumirea de Banca Națională a Moldovei.

Conform Legii Republicii Moldova cu privire la Banca Națională a Moldovei nr. 548-XIII din 21.07.95, Banca Națională a Moldovei, conducîndu-se de obiectivul său fundamental care este asigurarea și menținerea stabilității prețurilor, are următoarele atribuții:

- stabilește și implementează politica monetară și valutară în stat;
- acționează ca bancher și agent fiscal al statului;
- licențiază, supraveghează și reglementează activitatea instituțiilor financiare;
- acordă credite băncilor;
- activează ca organ unic de emisiune a monedei naționale;
- stabilește, prin consultări cu Guvernul, regimul cursului de schimb al monedei naționale; ș. a. [2].

O altă componentă, la fel de importantă, fără de care nu ar fi posibilă existența sistemului bancar sînt *băncile comerciale*.

Băncile comerciale, în primul rînd, au rolul de a oferi credite persoanelor fizice și juridice și de a accepta depozitele bancare. Anume astfel și se realizează circulația fondurilor în economie.

O bună funcționare a componentelor sistemului bancar, reieșind din funcțiile pe care le exercită, stă la baza unei stabilități pe plan economic general, deci perturbarea activității băncii centrale și a băncilor comerciale nu este benefică pentru o dezvoltare economică stabilă.

Una dintre cauzele ce pot perturba activitatea sistemului bancar este falimentarea băncilor comerciale.

Conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române falimentul reprezintă o situație de insolvabilitate a unui comerciant, a unui bancher (sau a unei întreprinderi comerciale, industriale etc.), recunoscută și declarată de o instanță judecătorească.

Insolvabilitatea reprezintă o situație financiară a debitorului caracterizată prin incapacitatea de a-și onora obligațiile de plată [3].

Există trei cauze principale de falimentare a unei bănci:

1. Pierderea activelor băncii;
2. Lipsa de lichiditate;
3. Pierderile rezultate din activitatea de bază.

Pierderea activelor apare, de regulă, ca rezultat al nerambursării creditorilor sau scăderii prețului de piață a valorilor mobiliare deținute de întreprindere.

Nerambursarea creditorilor survine ca rezultat al incapacității sau refuzului debitorului de a achita la scadență dobânda la credit și/sau suma creditului acordat anterior de către bancă.

Acordând credite banca este expusă la riscul de neplată ce crește direct proporțional cu suma creditului acordat și/sau termenului pentru care a fost acordat creditul. Creșterea riscului de neplată însă la fel crește direct proporțional cu dobânda care va fi obținută de bancă în urma acordării creditelor cu un grad de înalt risc, motiv din care băncile sînt cointeresate în acordarea creditelor cu un grad de risc înalt.

Creditele nerambursate nu pot fi incluse în bilanțul băncii și pentru a menține echilibrul bilanțului, banca trebuie să reducă unul dintre conturile capitalului propriu al său la suma creditelor nerambursate.

De regulă, aceste sumele nerambursate se recuperează prin dobînzile de la alte împrumuturi sau rezervele create de bancă.

Pierderea activelor datorită scăderii prețului de piață a valorilor mobiliare deținute de întreprindere apare datorită diferenței dintre valoarea de procurare a valorilor mobiliare și prețul de realizare a lor pe piață. În special diferența de preț între prețul de procurare și cel de realizare apare în cazul scoaterii la vînzare a valorilor mobiliare în perioada de criză.

Lipsa de lichiditate, la fel, poate servi drept cauză a falimentării băncii.

Lichiditatea reprezintă posibilitatea băncii de a asigura în orice moment îndeplinirea angajamentelor sale [6].

La momentul acceptării depozitelor banca se obligă să returneze depozitele la prima cerere. Pentru a putea îndeplini condiția menționată anterior banca trebuie să mențină un anumit nivel al lichidității.

Lichiditatea insuficientă a unei bănci poate să condiționeze intrarea băncii în incapacitate de plată.

În Republica Moldova lichiditatea băncilor este reglementată de „Regulamentul cu privire la lichiditatea băncii” nr. 32 din 8 august 1997.

Conform principiului I al lichidității a regulamentului menționat anterior suma activelor băncii cu termenul de rambursare mai mult de 2 ani să nu depășească suma resurselor ei financiare.

Conform principiului II al lichidității lichiditatea curentă a unei bănci, exprimată ca coeficient al activelor lichide la activele totale, nu trebuie să fie mai mică decât 20%.

La fel, acest regulament prevede raportarea lunară de către bănci, Băncii Naționale a Moldovei a gradului de lichiditate a băncilor în conformitate cu instrucțiunea Băncii Naționale a Moldovei cu privire la modul de întocmire și prezentare a rapoartelor financiare.

Pierderile rezultate din activitatea de bază

La fel ca orice întreprindere unele bănci lucrează și înregistrează profit, iar altele pierderi.

Asupra activității de bază a unei întreprinderi acționează factori diverși precum: factori economici (inflația, evoluția produsului intern brut, starea de criză a economiei, fluctuațiile economice etc.), factori politici (instabilitatea politică, nivelul înalt al corupției, politicile interne și externe ale statului etc.), factori tehnologici (folosirea tehnologiilor informaționale avansate etc.). Acești acționează asupra activității întreprinderii și condiționează rezultatul financiar al ei.

În cazul că întreprinderea înregistrează pierderi, aceste pierderi afectează negativ posibilitatea de dezvoltare a băncii, astfel pierderile continue pot reduce considerabil capitalul propriu al băncii.

Fiecare dintre aceste trei cauze duc la micșorarea capitalului propriu al băncii, deci la intrarea băncii în situația de insolvabilitate. În caz că o bancă se consideră insolvabilă ea poate fi lichidată forțat.

Economia Republicii Moldova precum și alte sisteme naționale s-a ciocnit cu problema falimentării băncilor.

Căpătarea independenței a pus începutul formării sistemului bancar al Republicii Moldova. Fiind un sistem nou creat, sistemul bancar autohton s-a confruntat cu diverse dificultăți ce au perturbat dezvoltarea uniformă a sa.

De la căpătarea independenței în Republica Moldova au falimentat 17 bănci comerciale ca rezultat al instabilității economice, sistemului bancar în formare, creșterii riscurilor și a creșterii concurenței.

Lista băncilor falimentate din Republica Moldova va fi prezentată în continuare:

Tabelul 1

*Lista băncilor cărora li s-a retras licența de desfășurare a activităților financiare*⁶⁰

Nr.	Denumirea băncii	Anul retragerii autorizației
1	2	3
1	Topaz-bank	1992

⁶⁰ Sursa: Ordonanțe BNM de retragere a autorizației băncilor comerciale [7].

2	B.C. „Basarabia”	1996
3	Filiala „Dacia-Felix” SA Cluj-Napoca, or. Chișinău	1996
4	B.C.A. „Capital-Bank”	1996
5	B.C.A. „Întreprinzbanca”	1997
6	B.C.A. „Bancosind”	1997
7	B.C.A. „Bucuriabank”	1998
8	B.C.I.A „Vias”	1999
9	B.C. „Guinea” S.A.	1999
10	„Banca Internațională de Investiții și Dezvoltare MB” S.A.	1999
11	B.C.I. „Oguzbank” S.A.	2000
12	„Bancoop- Banca Generală de Credit și Promovare” SA Socursala Chișinău	2001
13	B.C. „BTR Moldova” S.A.	2002
14	Banca Municipală „Chișinău” S.A.	2002
15	„International Commercial Bank (Moldova)” S.A.	2002
16	B.C „Investprivatbank” S.A.	2009
17	B.C. „Universalbank” S.A.	2012

Pentru a retrage licența de desfășurare a activităților financiare unei bănci comerciale insolubile Banca Națională a Moldovei trebuie să posede motive întemeiate, însă pînă a recurge la retragerea licenței Banca Națională a Moldovei utilizează tehnici și proceduri speciale cu scopul prevenirii lichidării băncii.

Articolul 38, alineatul 3 Legii Republicii Moldova cu privire la instituțiile financiare nr. 550-XIII din 21.07.95 stipulează dreptul Băncii Naționale a Moldovei de a retrage licența și a iniția procesul de lichidare silită a băncii în cazul în care se constată că banca se află în una din următoarele situații de insolabilitate:

- a) banca nu este capabilă să execute cererile creditorilor privind plata obligațiilor pecuniare scadente (incapacitate de plată);
- b) activele băncii nu mai acoperă obligațiile acesteia (supraîndatorarea);
- c) capitalul băncii este mai mic de 1/3 față de capitalul reglementat.

Pentru prevenirea lichidării forțate a băncilor Banca Națională a Moldovei este obligată să întreprindă anumite măsuri. Una dintre măsurile pe care ea le întreprinde este inițierea procedurilor de supraveghere sau administrare specială care au ca scop prevenirea și soluționarea situației financiare nefavorabile a băncii.

Conform Legii Republicii Moldova cu privire la instituțiile financiare nr. 550-XIII din 21.07.95 în cazul unei situații financiare precare a băncii Banca Națională a Moldovei are dreptul să instituie procedura de *supraveghere specială*.

Instituirea supravegherii speciale presupune formarea unei comisii speciale formată din angajații Băncii Naționale a Moldovei, ce are atribuțiile de a analiza situația financiară a băncii și a elabora recomandări cu privire la anumite decizii luate de către conducerea băncii, activități sau operațiuni.

Membrii comisiei formate au acces la toate informațiile necesare și administratorii băncii nu sînt în drept să împiedice activitatea comisiei.

Comisia de supraveghere specială este formată cu scopul monitorizării activității băncii și formării recomandărilor, din acest motiv ea nu substituie administratorii băncii în ceea ce privește administrarea curentă a activității.

Responsabilitatea pentru legalitatea, realitatea, exactitatea și oportunitatea operațiunilor efectuate de bancă și a documentelor întocmite de bancă pe perioada supravegherii speciale revine exclusiv administratorilor băncii și/sau persoanelor care întocmesc și semnează documentele în cauză, potrivit atribuțiilor și competențelor acestora [1].

Supravegherea specială are ca scop prevenirea unei situații financiare dificile a băncii sau prevenirea unor încălcări. În cazul că supravegherea specială nu dă rezultate sau banca este în prag de intrare în incapacitate de plată Banca Națională a Moldovei este în drept de a institui *administrarea specială* a băncii.

Legea Republicii Moldova cu privire la instituțiile financiare nr. 550-XIII din 21.07.95 definește administrarea specială drept un regim de administrare instituit pentru o anumită perioadă în privința unei bănci, care prevede realizarea unui complex de măsuri administrative, financiare, juridice, organizatorice în scop de stabilire a condițiilor optime pentru conservarea valorii activelor, eliminarea deficiențelor în administrarea băncii și a patrimoniului ei, încasarea creanțelor, stabilirea posibilităților de remediere a situației financiare, inclusiv de restructurare, sau de lichidare a băncii [1].

Banca Națională a Moldovei este în drept să instituie administrarea specială în caz că: supravegherea specială nu a dat rezultate, banca împiedică exercitarea atribuției de supraveghere, cuantumul capitalului statutar al băncii nu corespunde mărimii stabilite de legislație, coeficientul lichidității este mai mic decît mărimea admisă de legislație, banca nu respectă sau nu este capabilă să respecte măsurile de remediere impuse de Banca Națională etc.

Pe perioada administrării speciale drepturile și obligațiile acționarilor, consiliului, organului executiv și ale administratorilor băncii se suspendă și se transmit unui administrator special ce este numit de Banca Națională a Moldovei.

Administratorul special, fiind împuternicit să conducă banca pe termenul administrării speciale, are dreptul să delege o parte din obligațiile sale administratorilor sau salariaților băncii.

Administratorul special are ca scop central lichidarea problemelor ce au condiționat instituirea administrării speciale, astfel toate acțiunile întreprinse trebuie să aducă la soluționarea acestor probleme. Administratorul special este obligat să prezinte Băncii Naționale a Moldovei informații și rapoarte.

În urma prezentării rapoartelor de către administratorul special Banca Națională a Moldovei poate hotărî perioada de menținere a administrării speciale, a formula recomandări cu privire la activitatea administratorului special în continuare, sau de a primi hotărîrea de lichidare a băncii.

La fel, pentru a gestiona mai eficient situațiile de criză financiară, inclusiv situațiilor de faliment a băncilor, Guvernul Republicii Moldova adoptă Hotărîrea cu privire la crearea Comitetului Național de Stabilitate Financiară nr. 449 din 02.06.2010. Comitetul Național de Stabilitate Financiară are ca scop central prevenirea crizei sistemice financiare care apare atunci cînd una sau mai multe instituții financiare au o situație financiară nefavorabilă ce afectează economia națională pe plan general.

Situația de insolvabilitate a unei bănci afectează nu numai economia națională pe plan general, ci și în primul rînd persoanele ce au depus depozite la banca în cauză. Din acest motiv, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea Republicii Moldova privind garantarea depozitelor persoanelor fizice în sistemul bancar nr. 575-XV din 26.12.2003.

Legea sus menționată prevede formarea Fondului de garantare a depozitelor în sistemul bancar ce garantează depozitele în monedă națională și în valută străină deținute de rezidenți și nerezidenți persoane fizice în băncile licențiate în caz că acestea devin indisponibile.

Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar este format cu scopul de a proteja deponenții în cazul incapacității băncilor de a-și onora obligațiunile față de ei și cu scopul sporirii încrederii cetățenilor Republicii Moldova în sistemul bancar autohton.

Conform articolului 6, aliniatul 1 al Legii Republicii Moldova privind garantarea depozitelor persoanelor fizice în sistemul bancar nr. 575-XV din 26.12.2003 Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar garantează plata în mărime de 6000 lei fiecărui deponent, indiferent de numărul și mărimea lor sau de moneda în care s-au constituit depozitul.

Cel mai recent caz de retragere a licenței de desfășurare a activităților financiare s-a produs la 15.02.2012 prin Hotărîrea nr. 29 din 15 februarie 2012 a Consiliului de Administrație a Băncii Naționale a Moldovei. Prin Hotărîrea sus menționată Banca Națională a Moldovei retrage licența de la B.C. „Universalbank” S.A.

Intrarea B.C. „Universalbank” S.A în situația de insolvabilitate a fost precedată de mai multe evenimente. În primul rînd începînd cu anul 2007 banca a înregistrat pierderi. Evoluția rezultatelor financiare a B.C. „Universalbank” S.A va fi analizată în diagrama ce urmează:

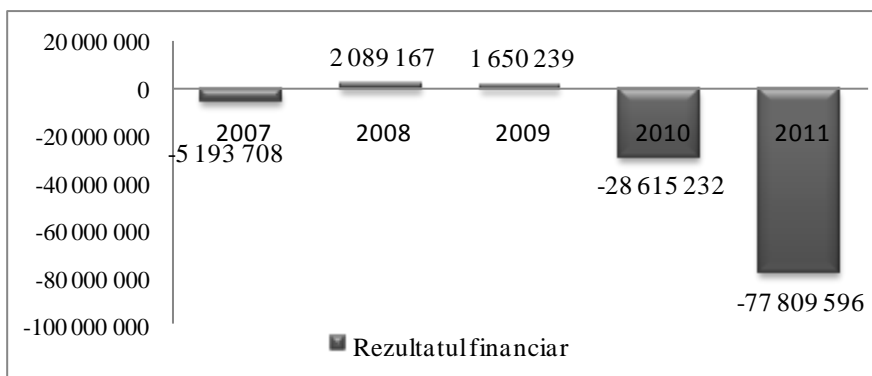

Figura 3: Rezultatul financiar al B.C. „Universalbank” S.A. pe perioada anilor 2007-2011⁶¹.

Înregistrarea continuă a pierderilor a adus la apariția unei pierderi neacoperite de 90305093 lei⁶² la sfârșitul anului 2011.

La fel ca și rezultatul financiar negativ al băncii, un presupus atac raider a adus la intrarea în situația de insolabilitate. Acționarul majoritar al B.C. „Universalbank” S.A. Gherman Gorbunțov a anunțat că banca este victima unui atac de tip raider. El afirma că, prin decizia Judecătoreiiei Centru din Chișinău din 4 martie 2011 ce i-a dat câștig de cauză „Kommer Food” S.A. din Panama (zonă offshore), a pierdut 78,61% acțiuni.

La 12 august în urma unei tranzacții, banca își schimbă din nou acționarul majoritar. De data aceasta acționar majoritar a B.C. „Universalbank” S.A., prin achiziționarea a 81,73 % din acțiuni devine întreprinderea „MEP Group Ltd” de pe insulele Seychelles (zonă off-shore).

Referitor la tranzacțiile menționate anterior există două opinii: o parte din experți în domeniu susțin că acționarii băncii au fost jertfele unui atac raider, pe când alți experți susțin că în acest caz ar fi vorba despre trecerea acțiunilor de la acționarul majoritar la o firmă offshore deținută de el.

Indiferent de faptul dacă au fost tranzacțiile date rezultat al atacurilor raider sau nu, ele au adus la scăderea încrederii populației față de B.C. „Universalbank” S.A., fapt ce a condiționat retragerea a circa 40% depozite până la începutul lunii.

Datorită situației financiare precare a băncii la 01.10.2011 Banca Națională a Moldovei inițiază procedura de supraveghere specială.

Din motiv că B.C. „Universalbank” S.A. s-a confruntat cu dificultăți în satisfacerea cerințelor prudențiale ale BNM cu privire la lichiditatea și capitalul băncii, în special, din cauza retragerii masive de depozite Consiliul de

⁶¹ Sursa: Diagrama a fost creată pe baza datelor din Raportul privind profitul și pierderile a B.C. „Universalbank” S.A. pentru anii 2007-2011.

⁶² Sursa: Bilanțul contabil a B.C. „Universalbank” S.A. pentru anul 2011.

administrație al Băncii Naționale a Moldovei, în cadrul ședinței din 25 noiembrie 2011, a hotărât instituirea procedurii de administrare specială.

Retragerea licenței B.C. „Universalbank” S.A. s-a produs din următoarele motive:

1. banca se află în situația de insolvabilitate prevăzută, deoarece nu este capabilă să execute cererile creditorilor privind plata obligațiilor scadente.
2. neînregistrarea la data de 13.02.2012 a unui nivel al capitalului în mărime minimă de 150,0 mil. lei,
3. imposibilitatea remedierii situației financiare a băncii, încadrării acesteia în indicatorii de prudență bancară și asigurării corespunderii activității băncii prevederilor legii și ale actelor normative ale Băncii Naționale a Moldovei în pofida aplicării măsurilor de remediere, inclusiv a procedurilor de supraveghere și administrare specială.

În urma retragerii silită a licenței B.C. „Universalbank” S.A. Banca Națională a Moldovei a hotărât inițierea procesului de lichidare silită a ei.

Băncile comerciale au fost considerate întotdeauna veriga de bază a sistemului bancar, astfel o bună funcționare a lor semnifică, de fapt, o funcționare bună a sistemului bancar în întregime.

Băncile comerciale ce oferă produse diverse și calitative contribuie la creșterea încrederii populației față de sistemul bancar și respectiv la atragerea fondurilor populației cu scopul reinvestirii lor. Astfel, statul trebuie să fie cointeresat în menținerea unui climat favorabil de dezvoltare a băncilor comerciale și unui nivel optim al concurenței.

Activitatea băncilor comerciale din Republica Moldova este reglementată de o serie de legi și acte normative și controlată de structuri de stat specializate în do-meniu. Principala instituție ce supraveghează activitatea băncilor comerciale este Banca Națională a Moldovei, care prin proceduri și tehnici specifice trebuie să prevină situațiile de insolvabilitate a băncilor.

Sistemul bancar autohton are o istorie relativ scurtă, pe parcursul căreia băncile comerciale și produsele lor s-au dezvoltat destul de rapid. Instabilitatea economică și politică existentă la moment, a perturbat activitatea sistemului bancar fapt ce a reținut creditarea mai ieftină a economiei și populației.

Pentru ca sistemul bancar al Republicii Moldova să se dezvolte stabil și echilibrat instituțiile statului ar trebui să se conducă de următoarele obiective:

1. Să salute și să susțină introducerea a noi produse bancare pe piața autohtonă;
2. Să asigure o legislație eficientă și funcțională în domeniul financiar în concordanță cu legislația internațională (acordurile Basel);
3. Să evite monopolizarea pieței financiare;
4. Să perfecționeze legislația în domeniul protecției concurenței;
5. Să privatizeze cca. 20-25% din acțiunile statului ce aparțin Băncii de Economii S.A. ceea ce ar deschide piața bancară spre noi investitori.

Bibliografie:

1. Legea instituțiilor financiare nr. 550-XIII din 21.07.95.

2. Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei nr. 548-XIII din 21.07.95.
3. Legea insolvenței Nr. 632 din 14.11.2001.
4. Legea privind garantarea depozitelor persoanelor fizice în sistemul bancar nr. 575-XV din 26.12.2003.
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la crearea Comitetului Național de Stabilitate Financiară nr. 449 din 02.06.2010.
6. Regulamentul cu privire la lichiditatea băncii nr.32 din 8 august 1997.
7. Ordonanțe BNM de retragere a autorizației băncilor comerciale.
8. Basno Cezar, Dardac Nicolae, Management bancar, Editura Economică, București, 2002.
9. Enicov Igor, Tomozei Vlad, Oboroc Iurie, Riscuri și instrumente financiare de acoperire, Chișinău, Editura Evrica, 2002.

APORTUL ZONELOR OFFSHORE LA DEZVOLTAREA ECONOMIEI

Iana SCRIPLIUC, studentă, Facultatea de Economie,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Victoria POSTOLACHE**, lect. univ.

Summary: *Offshore Zone or also they are called like Tax Heaven is more often used in modern economy. In American economic term, offshore are called the economic activity or forms who held their activity out of national territory of the state.*

With other words offshore means different forms who didn't held the commercial activity in the country where it was registered and they are not considered like stranger company.

There are two aims to use offshore zone:

1. The first is tax heaven, reduction or postponement of them.

2. And the second is ensure protection of wealth and confidentiality.

We need to understand why is it better to have a company in offshore zone. For it we just need to know some of advantages of it. Benefits, characteristics, their classification and what kind of zone is better is write in my working.

Keywords: *offshore zone, tax, tax heaven, facility, offshore jurisdictions, Seychelles.*

Zonele Offshore sau așa-numitele paradisuri fiscale (Tax heaven) sînt tot mai des folosite în economia modernă. Prin termenul de offshore limbajul de specialitate britanic desemnează teritoriul situat dincolo de țarm. În termenul economic american, prin offshore sînt denumite activitățile economice și firmele care își desfășoară activitatea în afara teritoriului național al statului în care acestea sînt rezidenți.

Cu alte cuvinte, este vorba despre întreprinderi care nu desfășoară activități comerciale în țară în care au fost înregistrate și care, din punct de vedere al actelor comerciale, sînt considerate ca fiind firme străine. Deci, zonele offshore sînt niște țări sau teritorii, care atrag afacerile internaționale prin diferite facilități, spre exemplu facilități fiscale. La fel aceste țări asigură o confidențialitate înaltă. O companie offshore nu realizează venituri în țara în care a fost înmatriculată. Zonele offshore se mai numesc și jurisdicții de offshore sau teritorii de offshore.

De regulă, zonele offshore sînt state mici (Panama, Beliz), state independente (Labuan, HongKong) și teritorii insulare (Insulele Britanice, insule Kuka). Din motivul că termenul de „zona offshore” nu este strict determinat, noi nu putem identifica care este numărul lor în prezent. Fiecare stat (țară) identifică diferit ce trebuie să fie numit ca Zonă Offshore.

Sînt două scopuri principale pentru care se utilizează zonele offshore:

1. Primul vizează scutirea de taxe, reducerea sau amînarea acestora.
2. Cel de-al doilea vizează asigurarea protecției averii și confidențialității.

Ambele scopuri sînt oarecum independente unul față de celălalt. Unele companii offshore urmăresc efectiv scopurile de reducere a taxelor, altele servesc drept scut pentru o anumită parte din bunurile proprietarilor lor. Mult mai adesea însă, ambele scopuri coincid și se completează reciproc.

Pentru a ne da seama de ce este avantajos să înființăm o companie offshore pentru a ne putea conduce mai bine afacerile este suficient să studiem avantajele pe care le au aceste companii. Aceste avantaje sînt:

- anonimitate și confidențialitate;
- suportă taxe reduse și ajută la o mai bună planificare internațională a taxelor;
- lipsa controalelor valutare;
- operează într-un sistem economic și politic stabil;
- operează într-un sistem bancar bine organizat și dezvoltat;
- posibilitatea diversificării obiectului de activitate fără nici o restricție;
- posibilitatea de expansiune mult mai bună;
- „ascunderea provenienței mărfurilor prin prelucrarea în zonele libere adiacente altor centre financiare offshore;

Anonimitate și confidențialitate. Printre motivele care determină o asemenea alegere se numără:

- oamenii de afaceri doresc să mențină anonimatul în ceea ce privește activitățile desfășurate, profiturile acumulate, investițiile;
- anonimatul nu poate fi obținut odată ce compania a fost înregistrată cu deținătorii ei reali, iar documentele în care sînt consemnați acționarii și directorii sînt îndosariate. În contrast, cînd compania este înregistrată ca anonimă, iar proprietarii, la un moment dat, nu mai doresc acest lucru, structura nu poate fi oricînd schimbată;
- publicul are acces la dosarele ce conțin certificatele de acționar, documentele de constituire ale unei companii etc.

Pe plan mondial peste 95% din deținătorii de companii offshore folosesc o structură de anonim, restul preferînd o structură deschisă.

Suportă taxe reduse și ajută la o mai bună planificare internațională a taxelor. Jurisdicțiile fiscale existente pe plan mondial se împart în două categorii: cele caracterizate de un nivel ridicat al taxelor (taxa pe venit, TVA, taxa pe salarii, taxa pe dividende, taxe municipale, taxe de drumuri, taxe imobiliare etc.) și cele care nu percep taxe deloc sau acestea sînt foarte mici. În jurisdicțiile care nu percep taxe, cum ar fi Bahamas, Gibraltar nici una din taxele menționate mai sus nu este per-

cepută. O companie înregistrată într-o astfel de jurisdicție nu plătește nici o astfel de taxă.

Dacă luăm în considerare o jurisdicție cu taxe scăzute, vom vorbi de taxa pe profitul companiei. O jurisdicție cu astfel de taxe este Ciprul, unde se aplică o taxă de 10% pe profit brut. Totuși, alte jurisdicții, de exemplu Insula Man, impun o taxă fixă (750 lire sterline, sau 1200\$ în cazul Insulei Man) oricărei companii, indiferent de profiturile sau pierderile acesteia.

Nu este de mirare că mii de oameni de afaceri și companii folosesc companii offshore pentru planificarea internațională a taxelor, printre acestea numărându-se firme renumite în întreaga lume precum Pepsi Cola, Tetra Pak, Barclays, RJR, Nabisco și altele.

Lipsa controalelor valutare. Companiile offshore nu sînt supuse controalelor valutare de nici un fel. Ele pot primi fonduri fie în cash, fie sub altă formă, în orice tip de valută și de asemenea pot face plăți către orice persoană în orice țară, sau pot face retrageri de fonduri fără nici o explicație sau documente cerute de bancă. Astfel, compania operează într-un sistem bancar nerestricțiv. Companiile offshore pot menține conturi în orice tip de valută, sub formă de conturi curente, conturi cu preaviz, sau depuneri la termen fix, iar dobînzile plătite sînt similare cu cele practicate la nivel internațional. Fondurile din aceste conturi pot fi transferate în străinătate fără nici un fel de restricție și fără solicitarea unor documente sau a unor permise.

Operează într-un sistem economic și politic stabil. Orice om de afaceri, orice investitor își dorește să își desfășoare activitatea într-o țară ce are aceste caracteristici. Nimeni nu dorește să își vadă banii pierduți din cauza schimbării guvernelor, sistemului de guvernare sau din cauza instabilității economice ce poate aduce cu ea inflație, regresie economică și multe alte probleme. Unul din cele mai mari avantaje ale Ciprului, ca centru offshore este stabilitatea economică și politică într-o regiune vulnerabilă în această privință.

Operează într-un sistem bancar bine organizat și dezvoltat. Aceasta este una din prioritățile pe care orice centru financiar offshore le are de îndeplinit. La aceasta au contribuit și marile bănci ale lumii ce și-au stabilit centre de operare în aceste zone și au ridicat astfel standardul de desfășurare a acestei activități. Avînd în vedere modul în care se desfășoară afacerile astăzi, este de neconceput ca un centru financiar offshore să nu aibă un sistem bancar bine dezvoltat.

Posibilitatea diversificării obiectului de activitate fără nici o restricție. Centrele financiare offshore permit în mod frecvent diversificarea obiectului de activitate al unei companii, operație care nu este posibilă în țara de origine a investitorului. De exemplu, băncile japoneze sau americane nu se pot angaja în unele chestiuni legate de titlurile de valoare prohibite (interzise) de lege în țările lor, intră pe acest delicat domeniu cu ajutorul entităților offshore. Trebuie menționat și faptul că formalitățile de diversificare a activității unei companii sînt îndeplinite fără prea multă birocrație.

Posibilitate de expansiune mult mai bună. Marile corporații văd centrele offshore ca pe ceva indispensabil pentru expansiunea lor pe noi piețe la costuri

competitive. În ultimul timp au fost înregistrate aproximativ un milion de companii offshore în toată lumea, iar multe din corporațiile de răsunet de pe piață mondială operează prin aceste centre. Am amintit aici IBM și Microsoft în Dublin, Orient Express și American Airlines în Bermude, De Burs în Insula Man, GE și CNN în Cipru. Astfel, o firmă va putea intra mai ușor pe o piață sau își va putea deschide o filială sau o sucursală într-o anumită țară pentru că va fi privită ca o firmă străină și va putea beneficia de facilități acordate de guvernul țării respective.

Ascunderea provenienței mărfurilor prin prelucrarea acestora în zonele libere adiacente altor centre offshore. Oamenii de afaceri pot ascunde proveniența mărfurilor pe care le comercializează cu ajutorul zonelor libere. Astfel, ei pot introduce mărfurile în zonele libere unde le pot schimba ambalajul, le pot prelucra și le pot ascunde proveniența pentru ca mărfurile vor avea ca proveniența apoi zona liberă, și implicit țara care a organizat această zonă liberă și astfel mărfurile pot fi mai ușor alese de consumatori.

Fiecare zonă are specificul său, de aceea, pentru diferite scopuri sînt utilizate companii din jurisdicții diferite.

Caracteristici generale a zonelor offshore:

- a) sînt bine dezvoltate legislațiile corporative și legislațiile trust;
- b) simplificarea rapoartelor;
- c) facilitățile fiscale;
- d) nu sînt prezente restricții valutare;
- e) confidențialitatea înaltă.

Clasificarea jurisdicțiilor (zonelor) offshore. Tipuri speciale de companii cu facilitate fiscale.

1. *Țări cu taxa zero (zonele offshore clasice)* – sînt state sau țări cu dimensiuni mici și medii cu nivelul de dezvoltare economică nu prea ridicată, dar care are o stabilitate politică bună. Impozitul pe venit (profit) în aceste țări nu este prezent. Ceea ce este specific țărilor date este faptul că prezentarea rapoartelor financiare și controlul auditului nu este necesar. Unica cerință este de a vărsa o taxă anuală fixă în trezorerie. Aceste jurisdicții cel mai des intră în „lista neagră”. Antreprenori ucraineni folosesc aceste companii pentru efectuarea exportului, colectare, investire și pentru tranzacții financiare. Exemple de aceste zone sînt: Insulele Britanice, Insula Nevis ș.a.

2. *Țări cu taxe mici (joase)* – pentru stimularea economiei și atragerea capitalului străin, aceste țări au stabilit taxe mici pentru toate companiile. Așa fel de jurisdicții nu pot fi socotite ca zonele offshore. Toate companiile care sînt înregistrate întocmesc rapoarte financiare și achită taxe. Companiile din aceste jurisdicții (zone) sînt folosite pentru efectuarea comerțului între țări, care au un ostil față de zonele offshore clasice. Exemple de aceste țări sînt: Irlanda, Cipru ș.a.

3. *Țările cu sistem fiscal teritorial* – nivelul taxelor depinde de locul de proveniență a veniturilor. Veniturile care au provenit din afara teritoriului țării unde compania este înregistrată, nu se supun impozitării sau chiar dacă sînt supuse im-

pozității atunci ele au facilitate fiscale. Pentru a dovedi că o companie are dreptul la facilități, este nevoie de prezentare zilnică a rapoartelor financiare și controlul auditului. Un exemplu de aceste țări este Hong Kong.

4. *Țările cu taxe înalte și facilități speciale* – în aceste țări predomină sistemul impozitar internațional, adică impozitele și taxele nu depind de locul provenienței venitului. Rapoartele contabile trebuie să fie întocmite obligatoriu. Taxe de impozitare sînt destul de înalte. Însă în aceste țări există forme legale de afaceri care sînt complet scutite de impozitele pe profit, spre exemplu companiile LLC și LLP.

Unele țări au un tratament fiscal preferențial pentru întreprinderile implicate în anumite domenii de activitate.

Companii de tip LLC și LLP

În unele țări companiile de acest tip nu sînt supuse impozitului pe profit. Structura companiilor LLC și LLP puțin diferă de companiile cu tip acționar.

Legislația fiscală impune ca toate veniturile din astfel de companii devin imediat proprietatea membrilor săi proporțional cu ponderea lor în capitalul autorizat. Participanții sînt obligați să includă acest venit în venitul brut și să plătească impozitele pe venit a persoanelor fizice cu condiția că toți participanții care nu sînt rezidenți în țara de înregistrare și compania își desfășoară activitatea pe teritoriul său, taxele la locul de înmatriculare nu vor fi. Exemple de companii de tipul LLC putem întîlni în SUA și în Marea Britanie.

Companii specializate

Pentru a atrage capitalurile străine, multe țări în care predomină taxe ridicate, prezintă stimulente (facilități) pentru companii implicate în domenii speciale de afaceri internaționale. Acestea pot fi holdingurile, societăți cu gestionarea drepturilor de autor, companii internaționale de management, de leasing și de transport maritim. Exemple: Singapore, Elveția, Spania, Noua Zeelanda, Malta.

Cite zone offshore sînt în lume?

1. *Europa*: Andorra, Cipru, Malta, Insula Man, Insula Guernsey, Insula Jersey, Insula Sark, Gibraltar, Liechtenstein, Luxemburg, Insula Madeira, Monaco;

2. *Asia și Oceanul Indian*: Brunei, Hong Kong, Labuan (Malaezia) Mauritius, EAU (Dubai);

3. *Africa*: Liberia, Botswana, Seychelles;

4. *Oceanul Pacific*: Insula Vanuatu, Insulele Cook, Insulele Marshall, Insula Nauru, Insula Niue;

5. *America Centrală și Insulele Caraibe*: Insula Anguilla, Insula Aruba, Insulele Bahamas, Insula Barbados, Belize, Insule Bermude, Insulele Virgine Britanice, Insulele Cayman, Costa Rica, Insula Grenada, Insulele Antilele Olandeze, Panama, Insulele Saint Vincent și Grenadine, Insulele Saint Kitts și Nevis, Insulele Turks și Caicos.

Zona offshore din Monaco

Printre cele mai populare jurisdicții offshore sînt Hong Kong, Panama, Seychelles, Belize. În Europa centrul offshore este Monaco. Toate formele de companii offshore, în Monaco sînt strict reglementate. Pentru a înregistra în Monaco o

societate de tip *Întreprindere Individuală* întreprinzătorul trebuie să fie rezident al Principatului. Există, de asemenea, o formă de Societate cu Răspundere Limitată care are condiții mai stricte pentru înregistrarea acesteia. De exemplu, trebuie să fie cel puțin doi acționari, iar capital inițial minim trebuie să fie de 150 de mii de euro. Aici nu există impozit pe venit, impozit pe profit, impozit pe dividend și impozitul pe profit în urma tranzacțiilor pe piața de valori, de aceea Monaco este atractivă ca reședință pentru oameni bogați.

Zona offshore din Seychelles

Cea mai bună zonă de înregistrare a firmei este Seychelles. Este cea mai vestită jurisdicție offshore unde companiile nu sînt impozitate și nu sînt obligați să efectueze rapoarte anuale. În această zonă offshore sînt concentrate cele mai mari organizații comerciale din întreaga lume. Legislația din Seychelles este confortabilă din toate puncte de vedere, deoarece permite deschiderea unui offshore rezidentului din orice țară. Înregistrînd un offshore pe aceste insule, putem ușor efectua orice tranzacție fără a plăti un anumit impozit și toate operațiile vor fi confidențiale. Un offshore nu va necesita o cheltuială de bani ceea ce ține de contabilitate și audit. Offshore din Seychelles este foarte popular printre multe companii. El permite ocuparea cu oricare activitate care nu este interzisă de legislație și nu are nevoie de licențe în afara de servicii trust, de asigurare sau a unei activități bancare. Înregistrarea și întreținerea unei companii în Seychelles este foarte confortabil și profitabil. Costul de înregistrare a unui offshore este mai ieftin decît în alte zone, din cauza taxelor mici. Seychelles activ își lărgesc zonele sale de activitate, unde offshore-urile sînt o sursă principală de venit.

În tabelul ce urmează vom arăta care este diferența dintre zona offshore din Monaco și cea de la Seychelles.

Tabelul 1

Asemănări și deosebiri dintre zona offshore din Monaco și Seychelles

Zona offshore din Monaco	Asemănări	Zona offshore din Seychelles
Este folosită mai mult de Europa.	Companiile nu sînt impozitate	Este folosită de întreaga lume.
Orice companie înregistrată în Monaco trebuie să dețină licența indiferent de sfera ei de activitate.	Orice denumire a companiei trebuie să se termine cu "Ltd", "Limited", "Corporation", "Corp.", "Incorporated", "Inc" ș.a.	Licența trebuie să fie doar la acele companii care oferă serviciile trust, de asigurare sau alte activități bancare.
Numărul de acționari minim: 2	Confidențialitate înaltă	Numărul de acționari minim: 1
Capitulat statutar minim: 150000 euro.	Nu necesită efectuarea rapoartelor anuale.	Capitalul statutar minim: 100000 euro.
Înregistrarea durează mai mult de o săptămână și necesită cheltuieli esențiale.	Este posibil de a procura o companie deja gata înregistrată.	Înregistrarea durează în timp de o săptămână și cheltuielile sînt mai reduse.

Zonele offshore care sînt pe larg folosite în zilele de astăzi sînt: Cipru, Republica Dominicană, Seychelles, Insulele Virgine și Daleware (SUA). Unii specialiști susțin că în SUA nu sînt zonele offshore, dar din surse de specialitate putem face concluzia că aceștea totuși există, doar că în America zonele date sînt puțin diferite de cele care sînt în Europa.

Pentru a înregistra o companie în Delaware trebuie să ținem cont de următoarele cerințe:

1. Minim un acționar sau director;
2. Rezidența nu contează;
3. Nu există restricții de vîrstă;
4. Dacă există EIN – raport anual;
5. Dacă nu există EIN – plata taxei anuale.

Cea mai populară zonă offshore din SUA unde cheltuielile sînt mici și impozitele nu sînt prezente – este statul Delaware. Pe cînd în Europa cele mai folosite zone sînt Cipru și Monaco. Dacă este vorba de o confidențialitate înaltă atunci cea mai bună zonă este Seychelles.

O schemă corect organizată a unei companii ne permite să rezolvăm următoarele probleme:

- protejarea companiei și a activelor ei de la încălcări;
- rezolvarea conflictelor cu legislația fiscală;
- darea în moștenire a companiei și a activelor sale.

Dreptul de proprietate asupra societății poate fi organizat în felul următor:

- a) purtător de acțiuni;
- b) acțiunile beneficiarului;
- c) acționar nominal;
- d) trust;
- e) fundație privată.

Caracteristica elementelor menționate este prezentată în tabelul ce urmează.

Tabelul 2

Caracteristica elementelor care oferă dreptul de proprietate asupra societății

Dreptul de proprietate asupra societății	Caracteristica	Avantaje	Dezavantaje
<i>Purtător de acțiuni</i>	Practic, este un mod ideal, dar aproape niciodată nu funcționează	- costul minim; - confidențialitatea dreptului de proprietate.	- limitat în utilizare. Tot mai multe jurisdicții interzic astfel de acțiuni; - risc ridicat de pierdere. Compania aparține celui care are certificatul de acțiuni; - probleme cu deschiderea unui cont bancar.
<i>Acțiunile beneficiarului</i>	Din cauza unei confidențialități scăzute, acest tip de schemă de proprietate a	- costurile minime; - protecție bună a drepturilor de proprietate	- deși, în cele mai multe jurisdicții offshore registrele acționarilor la dispoziția publicului nu este disponibilă, informații despre proprietarii acțiunilor sînt înscrise în cărțile

	companiei este puțin populară		corporative a companiei. Accesul la acestea poate fi obținut prin hotărîrea judecătorească, în țara de înregistrare sau pe baza unor acorduri de asistență juridică reciprocă; - în unele țări, informații despre proprietari de acțiuni sînt disponibile la public și de aceea această metodă nu este acceptabilă; - complexitatea de transfer la moștenire.
<i>Acționari nominali</i>	Este cea mai răspîndită schemă de proprietate a unei companii. Ea arată astfel: Acțiunea → Acționar nominal → Contractul Trust → Beneficiar	- cheltuieli minime. Acționarul nominal „costă” cîteva sute de dolari pe an; - protecția suplimentară. În documente datele despre proprietari lipsesc.	- lipsa de protecție în ceea ce privește extinderea cooperării între țări, să efectueze schimb de informații fiscale.
<i>Trust-urile</i>	Sînt eficiente, dar nu sînt înțrătit de folosite din cauza complexității sale.	- flexibilitatea extremă; - gradul ridicat de protecție a activelor; - este perfect pentru transmiterea activelor prin moștenire	- complexitatea de înțelegere - complexitatea creației - dificultatea sau imposibilitatea de a face schimbări după efectuarea încrederii - costuri ridicate la crearea și întreținerea acestora
<i>O fundație privată</i>	Reprezintă un analog al trustului în sistemul de drept continental.	- o entitate juridică; - flexibilitatea extremă; - gradul ridicat de protecție a activelor; - este perfect pentru transmiterea activelor prin moștenire	- costuri suplimentare; - unele dificultăți în înțelegere.

Ministerul Finanțelor RM propune ca veniturile obținute în zona offshore să fie impozitate. Agenții economici și persoanele fizice rezidente cetățeni ai Republicii Moldova vor fi obligați să plătească un impozit de 15% pe veniturile obținute în zonele off-shore, în cazul în care propunerea Ministerului Finanțelor va fi susținută de Guvern și Parlament. Potrivit proiectului de document, va fi im-

pozitat „venitul brut ținând cont de deducerile aferente obținerii acestuia în zona off-shore”. Impozitul urmează a fi achitat „în termen de o lună de la încheierea lunii în care a fost înregistrat” venitul.

Propunerea privind impozitarea veniturilor obținute de persoanele juridice și fizice în zona offshore „are scopul de a diminua atractivitatea transferului de plus-valoare în zonele respective, prin aplicarea cotei de 15% la veniturile obținute în zona offshore”.

Ministerul Finanțelor a mai propus completarea Codul fiscal prin care să oblige persoanele fizice rezidente cetățeni ai Republicii Moldova care obțin venituri în zona offshore să prezinte anual declarații cu privire la impozitul pe acest venit.

Bibliografie:

1. www.contabilself.md
2. www.nexus.ua
3. www.forex.com
4. www.vonschubert.ru
5. www.gsl.org
6. www.globalcompanybusiness.com
7. Revista *International Business Consulting*, Ediția USA IBC, 2011.
8. Брагинский И., Витрянский В., *Юридические услуги*, Editura Statyut, 2010.
9. Revista *Goodwin Management Corporation*, Ediția GMC, 2011.

CULTURA ORGANIZAȚIONALĂ – FACTOR DE FORMARE A IMAGINII FIRMEI

Marina TĂNASE, studentă, Facultatea de Economie,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Irina MOVILĂ**, dr., conf. univ.

Abstract: *Nowadays, the emphasis is more on human potential, spiritual needs, knowledge and communication than control and the administrative hierarchy. The Multitude of values, norms of behavior accepted by the staff of an organization are the common basis of it's action. We can say that organizational culture is a true way of life for the members of the organization. It includes values, beliefs, expectations, attitudes that guide the employees. Therefore, organizational culture is an important factor in creating the organization's image. The importance and true value of organizational culture is that it unites staff, managers, subordinates in a family. In conclusion the personality and the image of each organization is created primarily by the people who compose it.*

Keywords: *beliefs, culture, organizational culture, norms of behavior, values.*

În ultimii ani cultura organizațională a devenit un concept foarte actual. Importanța acestui subiect reiese din influența pe care o are cultura asupra dezvoltării organizației. Fiind un factor ce determină prosperitatea organizației, cultura organizațională reprezintă un element esențial pentru dezvoltarea socială, modelând comportamentul, acțiunile, percepțiile indivizilor. În prezent se pune

accentul mai mult pe potențialul uman, necesitățile spirituale, cunoștințe și comunicare decât pe control și ierarhie administrativă. Multitudinea de valori, norme de comportament, procedee acceptate de personalul unei organizații devin baza comună de acțiune a acesteia. Scopul prezentei lucrări este evidențierea importanței culturii organizaționale pentru crearea unei organizații de succes. Sarcinile principale ale culturii sînt: delimitarea principalelor concepte de cultură organizațională; determinarea principalelor tipuri, stiluri de cultură organizațională și evidențierea celui mai favorabil tip pentru o organizație; reliefaarea importanței culturii pentru crearea imaginii organizației.

Printre savanții români care au avut un aport important în studiul temei date evidențiem: Eugen Burduș, Marian Nastase, Tiberiu Zorlențan, Gheorghită Căprărescu, Armenia Androniceanu, Georgeta Pinișoară, Ion-Ovidiu Pinișoară, Mihaela Vlăsceanu, Viorica Ana Chișu, iar printre savanții moldoveni: Angela Zelenschi, Demerji Ilie, Covaș Lilia ș.a.

Termenul „cultură” provine din antropologie și a fost utilizat pentru a reprezenta elementele fizice și spirituale pe care o anumită colectivitate umană le-a transmis de la o generație la alta. Putem afirma că cultura organizațională este un adevărat mod de viață pentru membrii organizației și cuprinde valorile, credințele, așteptările, atitudinile care ghidează angajații unei organizații și se definește prin: valorile dominante ale organizației; climatul modul în care oamenii interacționează; norme, ritualuri și limbajul comun al angajaților; filosofia care ghidează politica organizației spre angajați și clienți. Cultura organizațională devine factorul integrator care furnizează sprijin în înțelegerea percepțiilor pe care le au oamenii în organizație. Există diferite concepte și noțiuni ale culturii organizaționale, astfel Thomas Peters și Robert Waterman, specialiști la Harvard Business School, consideră cultura organizațională ca „un set coerent și dominant de valori împărtășite, transmise prin mijloace simbolice precum povești, mituri, legende, sloganuri, anecdote, povestioare”. [6]

În viziunea lui Marian Nastase, cultura organizațională reprezintă totalitatea valorilor, simbolurilor, ritualurilor, ceremoniilor, miturilor, atitudinilor și comportamentelor ce sînt dominante într-o organizație, sînt transmise generațiilor următoare ca fiind modul normal de a gândi, simți și acționa și care au o influență determinantă asupra rezultatelor și evoluției acesteia.” [5]

În aceste definiții descoperim importanța și adevărata valoare a culturii organizaționale, care unește personalul, șefii, subordonații unei organizații într-o familie, iar personalitatea și imaginea fiecărei organizații este creată, în primul rînd, de oamenii care o compun.

Cultura organizațională poate fi studiată în dependență de nivelurile acesteia care se identifică prin gradul de vizibilitate. Astfel se cunosc 3 niveluri ale culturii organizaționale.

Primul nivel, numit și de suprafață este cel al artefactelor, al simbolurilor, care includ toate obiectele, procesele pe care o persoană le poate ușor sesiza atunci cînd intră în contact cu o colectivitate nouă. Nivelul al doilea este format din atitudinile, comportamentele, ritualurile și ceremoniile manifestate care s-au

conturat în timp și care reflectă procesul de învățare al membrilor organizației. Al treilea nivel cuprinde valorile fundamentale a căror validitate a fost confirmată cu mult timp în urmă; ceea ce a determinat acceptarea aproape necondiționată a acestora de către noii veniți. Valorile manifestate își au originea în valorile promovate de fondatori și de liderii firmei, precum și în cele preluate din copilărie de la figurile parentale care ne-au influențat decisiv viața și activitatea: părinți, profesori și chiar unii șefi sau lideri. [1] Cultura organizației este o noțiune complexă în care se regăsesc foarte multe componente expuse în figura 1.

În literatura de specialitate se cunosc și se delimitează mai multe tipuri de cultură organizațională și se clasifică după diferite criterii.

Astfel după contribuția la performanțele firmei se delimitează **culturile pozitive** care se caracterizează prin valori orientate spre motivarea pozitivă și anume: decizie de grup, cooperare, performanțe etc. Acest tip de culturi mai sînt numite culturi forte, deoarece generează performanțe înalte, însă în practică e complicat de menținut acest tip de cultură.

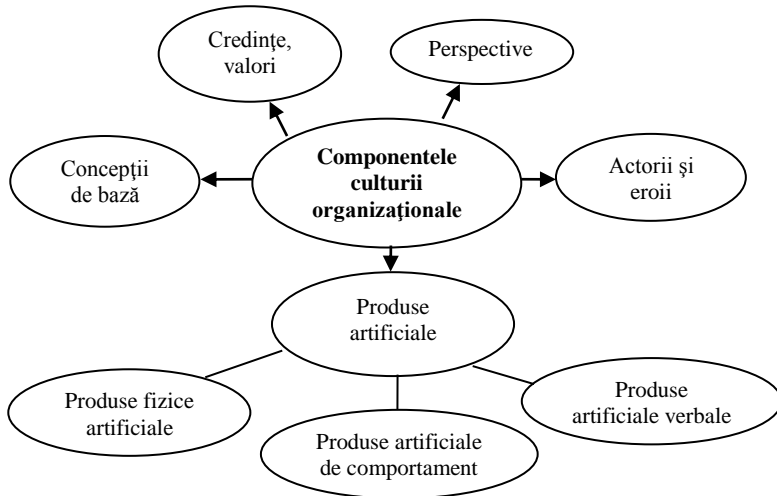

Fig.1.: Componentele culturii organizaționale

Sursa: Burduș, Eugen; Zorlențan, Tiberiu; Căprărescu, Gheorghiuță; „Managementul organizației”, Volumul I; Editura Economica, 2003; pag. 189-223.

Opusul acestora sînt **culturile negative** specifice corporațiilor mari și se caracterizează prin concepții care promovează aroganța, birocrăția, centralizarea; sînt ignorate interesele clienților, acționarilor, se frînează orice schimbare în cadrul organizației. [1]

O clasificare modernă care propune și un model de reprezentare grafică este dat de Human Synergetics, companie americană specializată în cercetarea și dezvoltarea de instrumente psihometrice și de diagnoză organizațională. Această companie, Human Synergetics, propune o reprezentare grafică într-un model conceptual integrat, cunoscut sub numele de Circumplex OCI. Acest model

surprinde atitudinile fundamentale ale oamenilor în interacțiunea cu ceilalți și, ca atare, poate fi dezvoltat la toate cele trei niveluri de interacțiune: organizație, grup și individ.

Circumplexul (fig. 2.) descrie 12 tipuri, grupate în trei categorii în funcție de poziționarea lor pe diagramă. Cele trei categorii principale în care se împart tipurile de cultură organizațională în circumplex sînt: constructive (albastru), pasiv-defensive (verde), agresiv-defensive (roșu).

Culturile de tip constructiv de interacțiune arată o preocupare dominantă a oamenilor către viitor și satisfacție, către mai bine, către calitate și excelență. În organizațiile cu o cultură de tip constructiv, angajații sînt încurajați să interacționeze între ei și să abordeze sarcinile astfel încît să își satisfacă nevoile superioare, aceste organizații sînt eficiente, problemele sînt rezolvate corespunzător. Din cadrul culturilor constructive fac parte: culturi bazate pe rezultate, culturi bazate pe autodezvoltare, culturi de tip umanist-încurajator și de tip afiliere.

Culturile pasiv-defensive arată o preocupare a oamenilor către securitate, către prezervarea status-quo-ului și evitarea riscurilor. Această preocupare este servită prin interacțiunea cu ceilalți oameni, adică printr-o atitudine pasivă și submisivă care să evite expunerea personală la riscuri. Acest mediu de lucru poate limita eficacitatea organizației, descurajînd contradicțiile constructive și exprimarea lor. Culturi de acest tip sînt: aprobare, de tip convențional, subordonare și evitare.

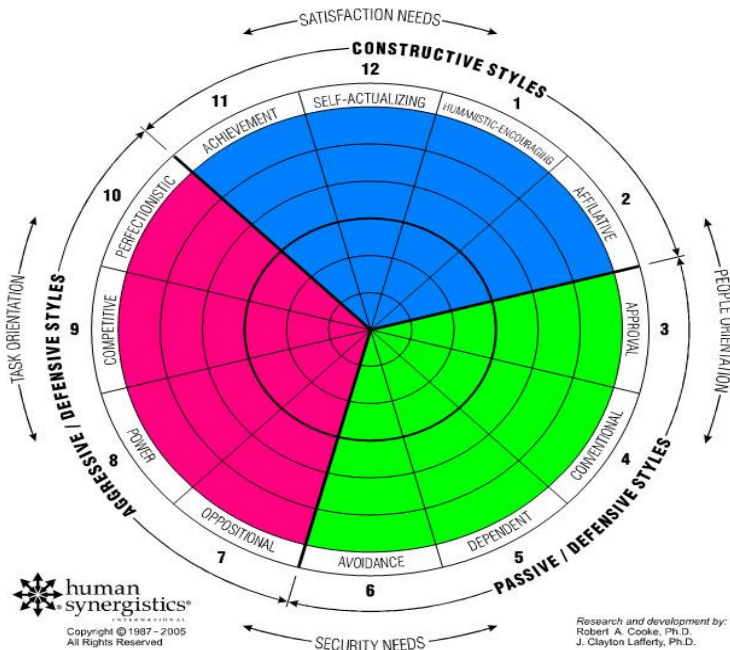

Fig. 2.: Modelul Circumplex de reprezentare a tipurilor de cultură organizațională
Sursa: www.humansynergistics.ro

Culturile agresiv-defensive arată o preocupare a oamenilor spre securitatea personală și emoțională, prin protejarea statutului personal, a poziției, a imaginii personale atât în public cât și în fața propriilor ochi. Această preocupare se manifestă mai ales prin interacțiunea cu sarcina, adică prin abordarea în forță, competitivă a sarcinilor. Angajații obțin statut și influență fiind critici și astfel sînt susținuți să se opună ideilor altora. Organizațiile axate pe putere sînt mai puțin eficiente. Aici se disting: culturi bazate pe putere, de tip opoziție, culturi de tip perfecționist și de tip competitiv. [7]

Cercetarea culturii organizaționale și a problemelor ce țin de aceasta a fost efectuată în cadrul organizației Î.C.S „Pedersen and Partners” S.R.L. Această întreprindere activează de recent pe piața economică a Republicii Moldova.

Î.C.S „Pedersen and Partners” este o organizație de renume internațional de consultanță în recrutare de personal înființată în anul 2001 de către Poul Pedersen. În prezent activează în 45 de țări: Albania, Armenia, Austria, Belarus, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Canada, Croatia, Cipru, Cehia, Egipt, Estonia, Finlanda, Georgia, Germania, Grecia, Ungaria, India, Iran, Israel, Lithuania, Macedonia, Moldova, Polonia, România, Rusia, Arabia Saudită, Serbia, Slovacia, Slovenia, Spania, Turcia, Ucraina, Marea Britanie etc., avînd 48 de oficii. Încă de la început firma și-a orientat activitatea spre consultanță în recrutare de personal prin aplicarea tehnicilor moderne, una dintre ele fiind „head-hunting” sau „vînătoare de capete”. Prezenta organizație nu produce și nu prestează alte servicii.

„Pedersen & Partners” colaborează astăzi cu firme și întreprinderi mari din întreaga lume, cum sînt: Avon Cosmetics, Bacardi, Beiersdorf, Coca Cola HBC, Colgate Palmolive, Danone, Electrolux, Heineken, Henkel, McDonald's, Nestle, Oriflame, PepsiCo, Philip Morris ș.a.

Misiunea organizației este de a desfășura campanii de căutare a candidaților puternici pentru poziții de top management, poziții foarte specializate, cum sînt: inginer dintr-un domeniu de vîrf, un geniu în informatică la nivel național, internațional care deja lucrează și nu caută un loc de muncă. Deci sarcina principală a firmei constă în descoperirea acestor persoane și atragerea lor pe alt post de muncă prin diferite metode (salariu mai mare, condiții de muncă). Procesul propriu-zis durează între 3 zile și cîțiva ani, firma acordă garanții între 6 și 12 luni pentru candidații nou recrutați.

Cercetarea impactului culturii organizaționale asupra performanței firmei a fost realizată în baza unui chestionar, numărul de persoane-respondenți la chestionar – 45, din totalul de angajați în număr de 134, adică 33,58 %. Angajații din eșantion au funcții atât de conducere cât și simpli angajați.

Valorile culturale depistate în urma efectuării sondajului, în cadrul organizației SRL „Pedersen and Partners” sînt:

- ✓ Încredere și respect
- ✓ Profesionalism și calificare

- ✓ Confidențialitate
- ✓ Disciplină și punctualitate
- ✓ Stabilitate și evitarea riscului
- ✓ Corectitudine și echitate
- ✓ Prietenie și relații amiabile
- ✓ Colectivism și spirit de echipă

Studiul elementelor evidente de manifestare a culturii organizaționale s-a realizat prin identificarea:

1. Statutul organizației se identifică cel mai bine prin clădirea folosită de organizație. Sediul organizației din Chișinău se află într-o clădire în centrul capitalei unde sînt concentrate toate instituțiile și organizațiile de prestigiu. Sediul oficiului din Bălți se află în cadrul clădirii de birouri a Băncii de Economii ceea ce stimulează salariații să se identifice cu firma și să se implice cît mai mult în activitățile acesteia, afit fizic, intelectual, cît și emoțional.

2. Simbolurile organizației – sigla ca simbol păstrează elemente semnificative din identitatea organizațiilor și contribuie la formarea imaginii acestora, constituie de asemenea și construcția vizuală a identității. Cele două culori care reprezintă organizația – albastru și galben, simbolizează încrederea, sociabilitate, vigilență, abilitate de a lua decizii, etc. Prezența numelui fondatorului Poul Pedersen accentuează importanța și influența pe care o are acesta pentru organizația creată.

3. Tradiții și ritualuri – în cadrul organizației se serbează toate zilele de naștere ale angajaților indiferent de nivelul ierarhic, de asemenea, se serbează sărbătorile religioase. Cu aceste ocazii se acordă premii, cadouri, se organizează petreceri tematice.

Prin aplicarea modelului OCI Circumplex (fig. 3) în cadrul organizației în cauză, putem concluziona că în cadrul organizației nu se evidențiază predominarea unui stil anume, dar totuși culturile de tip pasiv/defensiv și constructive sînt cele dominante.

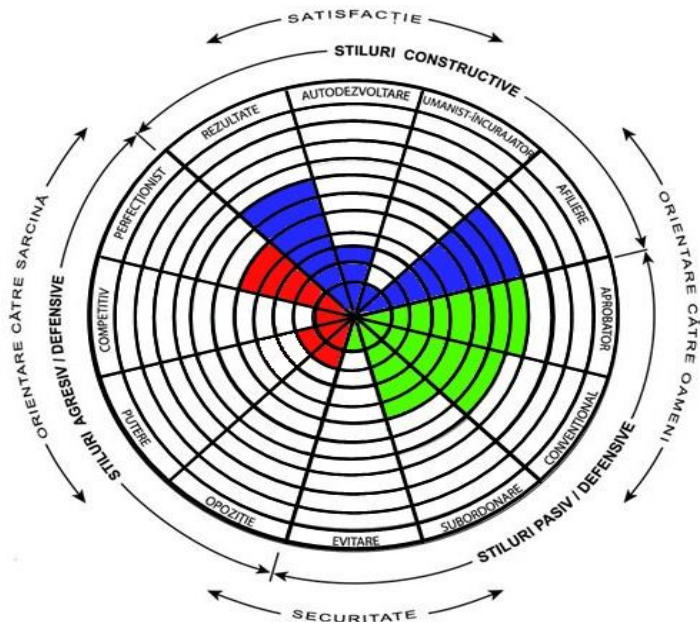

Fig. 3.: Modelul Circumplex pentru S.R.L. „Pedersen and Partners”

Se observă în organizație o preocupare accentuată a angajaților pentru relații bune cu colegii, aceștia au nevoia de a fi aprobați, plăcuți și acceptați de ceilalți, se evită expunerea la riscuri, conflictele sînt ocolite, interacțiunile interpersonale a angajaților fiind amiabile. Aceasta denotă prevalarea tipului aprobator al culturii organizaționale. De asemenea, se evidențiază și tipul de cultură organizațională – afiliere. În organizație se formează un climat distins, prietenos; angajații se ajută reciproc, se consultă în probleme legate de serviciu, aceștia se cunosc într-afît că la pauze pot aborda și teme din viața personală.

Observăm o oarecare dependență a angajaților de reguli, norme care le sînt dictate de superiori. Aceste norme și reguli trebuie respectate și urmate, angajații trebuie să se conformeze pentru a face o impresie bună. Încă un element care se întîlnește, deși nu în permanență, este subordonarea și lipsa inițiativei. Chiar dacă angajații sînt consultați în luarea unor decizii aceștia sînt chemați să îndeplinească ceea ce li se spune și să verifice orice decizie cu superiorii.

Deși are caracteristici binevenite culturile de tip pasiv-defensive evidențiate în cadrul organizației S.R.L. „Pedersen and Partners” stagnează flexibilitatea și inițiativa, sînt descurajate contradicțiile constructive și există obstacole în dezvoltarea pe plan profesional al angajaților.

Se evidențiază o înaltă preocupare pentru rezultate, angajații fiind încurajați să facă lucrurile bine. Sînt stabilite sarcini și obiective reale care sînt realizate cu succes, angajații fiind remunerați corespunzător. Aceasta denotă prezența unor

caracteristici ale tipului constructiv de cultură organizațională și anume cultura bazată pe rezultate.

Dintre tipurile agresiv-defensive se remarcă cultura perfecționistă. Angajații sînt încurajați să realizeze sarcinile calitativ și cît mai bine, aceștia trebuie să prevadă și să corecteze toate greșelile.

Concluzii

În urma efectuării prezentei lucrări, putem concluziona că cultura reprezintă cadrul în care un oarecare număr de oameni sînt uniți într-un grup, într-un întreg prin valori, credințe, istorii, mituri. Din analiza efectuată am observat că cultura organizației S.R.L. „Pedersen and Partners” este orientată mai mult spre culturi de tip pasiv-defensive. Recomandările pentru perfecționarea culturii organizaționale ale acestei organizații ar putea fi următoarele:

- reorientarea spre culturi de tip constructiv, în care să se pună accent pe implicarea activă a angajaților în luarea deciziilor, în ideea construirii unei culturi care să asigure satisfacerea nevoilor angajaților, și să contribuie la sporirea performanței organizaționale;
- reorganizarea sarcinilor astfel ca acestea să implice creativitate și posibilitatea de a individualiza realizarea sarcinii de fiecare angajat, aceasta va trezi interesul angajaților și spori satisfacția în muncă;
- utilizarea în procesul de conducere a diferitor tehnici manageriale cum ar fi rotația pe posturi, lucrul în echipă, încurajarea concursului intern în scopuri constructive etc.

Aplicarea acestor recomandări, după părerea mea, ar avea un efect pozitiv și ar eficientiza conștientizarea importanței culturii organizației de către fiecare angajat.

Bibliografie:

1. Burduș, Eugen; Zorlențan, Tiberiu; Căprărescu, Gheorghită. *Managementul organizației*. Volumul I; București: Editura Economica, 2003; pag. 189-223.
2. Covaș, Lilia; *Cultura afacerilor*, Chișinău: Editura ASEM, 2004, 195 pag.
3. Demerji, Ilie; *Cultura întreprinderii – element important al managementului european*, Economica Nr. 2, 2004, pag. 34-36.
4. Moga, Toader; Rădulescu Carmen-Valentina; *Fundamentele managementului*; București: Editura ASE, 2004; 227 pag.
5. Năstase, Marian; *Cultură organizațională și managerială*; București: Editura ASE, 2004; 370 pag.
6. Pinișoară, Georgeta; Pinișoară, Ion-Ovidiu; *Managementul resurselor umane*, Editura „Polirom”, 2005; pag. 204-225.
7. <http://www.humansynergistics.ro>

REGIONALIZAREA ECONOMICĂ – PROCES AL INTEGRĂRII ECONOMICE

Vladlena COTOVICI, studentă, Universitatea de Stat „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
Coordonator științific: Ala TRUSEVICI, dr., conf. univ.

Abstract: *The economic regionalization is a proces of integration within a region, which involves the establishment of close economic relations between two or more neighbouring countries by abolishing barriers to mutual trade and a common market, economic and monetary union. This process has seen a continuous development by creating regional economic centers, which were determined by a variety of factors as to fight discrimination based on free trade agreements. To approach te issue of regionalization, it should be underlined that it in interferes whit economic globalization, which is larger in its scope. Globalization goes beyond trade relationship; both processes remain independent but also influencing each other. The extent of regionalization has generated multiple debates on its effects, which are more positive on long term. Regionalization is the most efficient way to support a gradual apenning of national economy towards world market.*

Keywords: *economic regionalization, globalization, economic integration, stages of intergeration, regional arrangements, economic union, free trade area.*

Economia mondială contemporană cunoaște o evoluție complexă, uneori contradictorie. Astfel, în paralel cu integrarea crescândă a economiei mondiale are loc și o fragmentare a acesteia. Ca urmare, putem spune că două forțe principale, dinamice și oarecum potrivnice determină diverse mutații de fond în cadrul economiei mondiale care modelează multitudinea de interdependențe pe baza cărora aceasta funcționează și anume apariția și funcționarea aranjamentelor economice regionale în paralel cu adâncirea unui proces de globalizare a economiei mondiale.

Analizînd literatura de specialitate, regionalizarea economică poate fi definită ca fiind un fenomen care presupune cooperarea dintre state aprtînînd unei regiuni, Fernard Baudhuin, în *Dictionaire de l'économie contemporaine*, definește regionalizarea drept „realizarea unei unificări complete între economii mai înainte distincte” (Baudhuin 1968: 182). Prin aceasta înțelegînd nu doar o unificare vamală, ci o liberalizare a tuturor operațiunilor comerciale sau financiare, astfel încît, posibilitățile de inițiativă, în ansamblul teritoriului, să fie pentru fiecare de competența țărilor în cauză, identice cu cele care existau anterior în fiecare teritoriu. Thompson specifica asupra regionalizării, ca fiind „un proces care alătură state sau regiuni pe baza apropierii lor geografice, din cauza avantajelor legate de economiile în ceea ce privește transportul și costul informațiilor sau din cauza unor probleme de securitate sau mediu” (Pușcaș 2004: 63), iar pentru J. Bhagwati reprezintă „o încheiere de angajamente comerciale preferențiale între un anumit număr de state”. (Bhagwati 1993: 22).

Datorită caracterului mutidimensional al regionalizării este practic mai dificil de stabilit o linie de demarcație față de regionalizarea economică și cea politică, deoarece în cadrul oricărei grupări regionale există o componentă economică de bază, în preajma căreia se dezvoltă componentele politice, sociale sau de securitate. În sens general, se înțelege o creștere a integrării sociale în cadrul unei regiuni

și procesul nedirecționat de interacțiuni economice și sociale stabilit între regiuni sau state amplasate în același spațiu geografic. Însă, din punct de vedere economic, regionalizarea descrie acele procese economice autonome care conduc la formarea unor puternice interdependențe, de natură economică, în cadrul unui spațiu geografic și între spațiul geografic respectiv și restul lumii.

Studiind noțiunea de regionalizare economică, apare întrebarea centrală: „Care este raportul dintre *globalizare și regionalizare*?” Conform ideii că „regionalismul poate fi un element complementar sistemului comercial multilateral, deoarece preferințele unilaterale sau plurilaterale se transpun favorabil la scară globală” (Miron 2000: 33), se observă o dominare a procesului de regionalizare. Globalizarea este un fenomen complex, aria sa de cuprindere este extrem de largă ce depășește relațiile comerciale, însă regionalizarea privește în mod special evoluția comerțului mondial în contextul globalizării. Regionalismul și globalizarea sînt două forțe independente, dar se susțin reciproc, contribuind la liberalizarea relațiilor economice internaționale. Iar percepția comună le evaluează drept procese oarecum divergente, astfel putem spune că sînt două tendințe complementare. „Regionalizarea economiei mondiale, este, paradoxal într-un fel și rezultatul accentuării globalizării, pentru că procesul regionalizării, reconfigurează întreg ansamblul în care evoluează și se dezvoltă statele lumii” (Anghelută 1995: 63). În fața apariției ecuației globalizare – regionalizare se impune ideea că aceste două fenomene sînt interdependente, se influențează și se condiționează reciproc, iar economia mondială încearcă să se echilibreze pe ambele direcții și integrarea regională contribuie la consolidarea jocului liber al concurenței în regiuni, întărind astfel procesul de globalizare.

Din prisma altei abordări, regionalizarea și globalizarea sînt considerate ca două procese și concepții antagonice, greu de împăcat, unde, regionalismul constituie un răspuns defensiv la globalizare, o piedică pentru aceasta. Regionalizarea reprezentînd o curea de transmisie pentru globalizare, blocurile regionale fiind cărămizile pentru construcția economiei globale. Adepții regionalizării susțin că acesta are, cel puțin, trei avantaje: presupune mai multă flexibilitate în adoptarea deciziilor și operativitate în aplicarea acestora; este mai eficientă și generează rezultate mai adecvate spațial, local; consolidează siguranța și ireversibilitatea liberalizării globale.

Astfel, regionalizarea ar putea fi considerată o tendință contrară globalizării, însă apreciem că atîta vreme cît structurile regionale nu se formează, nu funcționează cu obiectivul de a se izola în economia mondială, ea reprezintă doar o variantă a globalizării. Deci există interferențe între regionalizare și globalizare, acțiunile care conduc evoluția ambelor tendințe, determinînd diversificarea relațiilor dintre state, făcînd să se micșoreze, cel puțin din punct de vedere economic, rolul granițelor naționale.

Integrarea economică regională poate fi privită ca una dintre cele mai simple modalități de deschidere spre exterior, asigurînd dezvoltarea unor relații comerciale, financiare și sociale privilegiate între entitățile economice comune create, în care se asigură mișcarea liberă a mărfurilor, capitalurilor și persoanelor prin unificarea

politicilor vamale, economice, financiar-monetare, orientate spre realizarea unei uniuni economice. Ea răspunde cerințelor de dezvoltare a economiilor naționale și de adoptare a acestora într-un context global. Cauzele integrării sînt numeroase și pot avea naturi diferite – economică, socială, politică – avîndu-și originea în condițiile interne ale dezvoltării fiecărei țări și în mediul economic internațional.

În rezultat, în funcție de scopul urmărit, acordurile regionale cunosc diferite stadii ale integrării: *zone de liber schimb* – reprezintă acorduri de bază, care prevăd înlăturarea taxelor vamale și a restricțiilor cantitative din schimburile reciproce; *sisteme de tarifare preferențiale* – statele membre aplică taxe vamale mai mici schimburilor reciproce; *uniuni vamale* – asocierea țărilor participante la măsura înlăturării obstacolelor din calea liberei circulații a mărfurilor și adoptarea unui tarif vamal și a unei politici comerciale comune față de toate celelalte țări; *piețe comune* – în cadrul lor, pe lângă tariful vamal comun față de terți, se asigură o liberă circulație a factorilor de producție – bunuri, servicii, capitaluri, forța de muncă; *uniune economică* – suplimentează și consolidează măsurile pieței comune printr-un grad ridicat de coordonare și chiar unificare a politicilor economice sectoriale, paralel cu regularizarea politicii de coordonare a piețelor; *uniune monetară* – este o formă de cooperare, care creează totodată rate de schimb cu un anumit grad de stabilitate și chiar o monedă comună, care să circule între țările membre; *uniune economică completă* – implică o unificare a economiilor implicate și o politică comună în cele mai importante domenii.

Formele de integrare descrise generează un proces de colaborare între statele participante cu privire la procedurile de armonizare a interesului, obținere a consensului, elaborarea și aplicarea noilor forme de conduită economică. Cu cît este mai înalt stadiul de integrare, cu atît devine insuficientă armonizarea instituțională și este necesară transferarea unor abilități decizionale de la nivel național la nivelul unor instituții unionale, comunitare etc.

Fenomenul regionalizării economice generează efecte generale, pe care toți specialiștii le evaluează drept costuri și beneficii. Costurile generale ale participării la grupările de integrare economică, cum ar fi cele pentru ridicarea nivelului tehnic și calitativ al activității economice, întrucît rezultatele să fie competitive pe piața concurențială regională; aducerea prețurilor utilităților la nivel comparabil cu cel stabilit pe piața regională. Aceste costuri sînt determinate de creșterea concurenței în interiorul grupărilor, de apariția unor dezechilibre importante în balanțele conturilor curente, cît și din cauza deturnării unor fluxuri comerciale avantajoase.

Beneficiile, ca efect pozitiv al integrării economice rezidă în accesul la capitalul productiv existent din cadrul grupării, facilitarea accesului produselor proprii pe piețele țărilor partenere din respectiva grupare de integrare. Există și beneficii determinate de ridicarea propriilor performanțe, stabilitatea și competitivitatea rezultatelor cu cele ale partenerilor. Soluția ideală la integrarea regională o reprezintă negocierea condițiilor de participare la respectivele grupări, astfel încît avantajele și costurile să fie repartizate în mod nediscriminator între parteneri.

Formarea unor ansambluri economice regionale, este un fenomen care s-a accentuat în deceniul actual și pe care, deocamdată, analiștii îl apreciază ca o modalitate, pe care multe țări o prefera unui liber schimb generalizat, care ar putea reprezenta o sursă potențială de neînțelegeri socio-politice periculoase. Regionalizarea este calea cea mai eficientă care poate sprijini deschiderea treptată a economiilor naționale spre piața mondială în condițiile deosebite existente azi în lume.

Majoritatea specialiștilor percep regionalizarea drept o adâncire a comerțului intra-regional, expansiunea investițiilor străine directe, reciproce și armonizarea reglementărilor, standardelor și practicilor. Presupunere de asemenea, că statele naționale dintr-un spațiu geografic comun cultivă relații integrative tot mai strânse între ele. Adâncirea procesului de regionalizare prin eliminarea barierelor și a diferențelor dintre piața internă și cea externă, influențează nu numai firmele orientate către export, ci și pe cele focalizate către piața internă, care trebuie să facă față competiției internaționale, fapt în ultimă instanță pozitiv.

Procesul a evoluat pe traiectorii diferite, particularizându-se la fiecare stadiu al evoluției, însă tranzițiile fiind fluente, nu pot fi mereu explicate cu claritate. Astfel, de exemplu, Comunitatea Europeană a instituit rapid o uniune vamală ca și element al pieței unice sau ale uniunii economice și monetare. Crearea GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) în 1947 a marcat începutul unei lungi perioade de liberalizare progresivă a comerțului internațional pe principii nediscriminatorii dar, în același timp, această evoluție este caracterizată de manifestarea a două „valuri”, care a generat diferite aranjamente comerciale regionale.

Primul „val” al regionalismului economic a apărut în Europa la începutul anilor '60, după care s-a extins în America Centrală și de Sud, Asia de Sud-Est și Orientul Mijlociu, Africa, America Latină, având ca scop cooperarea bazată pe comerț între statele din aceeași zonă geografică și cu caracteristici economice, cultural similare.

Începând cu jumătatea anilor '80 se manifestă cel de-al doilea „val”, unde SUA devine principalul actor, care după negocierea unor acorduri comerciale de liber – schimb la nivel bilateral cu Canada și Israel, a lansat propunerea pentru o zonă de liber – schimb – schimb emisferică, înglobând ambele continente americane. Ulterior a fost semnat acordul de creare a NAFTA (North American Free Trade Agreement) cu Canada și Mexic. Gruparea nord-americană ne oferă un model specific de integrare regională cu scopul de a stimula comerțul liber, fluxul liber de capital și servicii, de a încuraja cooperarea trilaterală, devenind o realitate incontestabilă de influențare la scară globală.

Astfel, se deschid noi orizonturi de colaborare, cum ar fi o altă grupare regională ambițioasă care și-a îndeplinit, în mare măsură, obiectivele propuse, în pofida asimetriei de potențial comercial și economic dintre cele patru țări care o compun: Brazilia, Argentina, Paraguay și Uruguay este MERCOSUR (Common Southern Market). Acest aranjament este o uniune vamală care își propune să evolueze către o piață comună, iar obiectivul important este acela de a deveni un mecanism pentru „integrarea deschisă”.

Procesul regionalizării economic din Asia de Est este descris ca un regionalism de facto, iar cea mai vastă organizație care acoperă această regiune este forumul APEC (Asia Pacific Economic Cooperation), un ansamblu eterogen (ca nivel de dezvoltare) și destul de cuprinzător de state, printre care: SUA, Canada, Japonia sau Rusia care fac parte și din alte aranjamente de integrare regională.

În ceea ce privește Asia de Sud Est este grupată în ASEAN (Association of Southeast Asian Nations), care tinde să repete cadrul de dezvoltare din Asia de Est, cu care se află de fapt într-o strânsă legătură economică, aflată în creștere.

Este necesar de specificat faptul că al doilea „val” a suferit o serie de modificări calitative, în comparație cu primul „val”. Prima este trecerea de la un „regionalism închis” la unul mai „deschis”. Multe dintre blocurile comerciale înființate în anii '60-'70 s-au bazat pe o politică de substituire a importurilor și impunerea unor bariere externe ridicate. Noul „val” sau „noul regionalism” diferă în esență de mișcările regionaliste anterioare ale anilor '50 și '60 și are o importanță mult mai mare pentru economia globală. Noua tendință spre integrarea regională este aproape universală avînd un succes neașteptat și a dus la o integrare tot mai pronunțată a activităților economice într-o serie de înțelegeri regionale specifice. Un exemplu fidel, care se înscrie în coordonatele noului regionalism este gruparea regională APEC, bazîndu-se în principal pe valorile particulare ale clauzei națiunii celei mai favorizate în varianta sa condiționată.

O altă modificare este apariția blocurilor comerciale în care partenerii sînt atît țările dezvoltate, cît și cele în curs de dezvoltare, căci o piață regională largă poate ajuta la ameliorarea productivității și competitivității prin asigurarea condițiilor pentru o mai bună exploatare a economiilor la scală, un grad mai ridicat de diversificare și o sferă mai mare pentru motivație și specializare.

Opiniile cercetătorilor privind eficiența regionalismului economic au generat importante dezbateri. Evident că părerile disonante au abordat procesul dintr-un punct de vedere mai critic, deoarece acesta este discriminatoriu, prin natura sa și produce distorsiuni economice. Spre exemplu, o economie globală regionalizată ar exclude multe, probabil toate țările în curs de dezvoltare și ar putea împiedica ori, cel puțin, întîrzia dezvoltarea economică. De asemenea, regionalismul conduce la deturnări investiționale și comerciale care pun în pericol eficiența economică. Ei susțin că regionalismul poate reduce sprijinul pentru liberul schimb global, deoarece grupurile interne ce beneficiază de pe urma aranjamentelor regionale se vor opune unei liberalizări suplimentare a comerțului. Regionalismul va întări și capacitatea economiilor mai vaste, le va domina și poate chiar de a le exploata pe cele mai mici. În viziunea multor economiști, stabilirea aranjamentelor regionale, ar trebui să cedeze creării unei economii globale multilaterale deschise, deoarece se vor reduce neînțelegerile economice internaționale și poate chiar va promova pacea, în schimbul unor avantaje economice superioare.

Există și păreri pozitive asupra dezvoltării regionalismului economic, care prezintă avantaje importante în comparație cu multilateralismul global. Astfel, aranjamentele regionale stabilesc o serie de reguli în chestiuni dificile, precum in-

vestițiile externe directe sau reglementarea unor activități ale corporațiilor multinaționale (CMN), care nu sînt cuprinse în sfera de competență a Organizației Mondiale a Comerțului, fiind imposibil de realizat în cadrul negocierilor globale. În plus, un aranjament regional poate stimula liberul schimb între membrii săi și poate dezvolta liberalizarea economică, regionalismul poate garanta și accesul unor țări mai mici pe piețele țărilor mari.

În opinia unor specialiști, regionalismul economic poate să reprezinte un salt necesar și important spre o economie globală multilaterală deschisă. Eliminarea barierelor comerciale și a altor bariere dintre economiile din interiorul unei regiuni, ar putea facilita decizia – de a deschide concomitent aceste economii competiției globale. Iar îndepărtarea barierelor din interiorul unei regiuni va susține inițiativele de deschidere a piețelor, care pot aduce numai avantaje.

Tratarea procesului regionalizării din perspectiva altor economiști a evidențiat că procesul în sine a fost stimulat de o serie de redutabile forțe economice și politice, dintre care se numără și declinul leadership-ului american, diferențele tot mai mari dintre sistemele economice naționale și intensificarea competiției economiei internaționale, elemente care au determinat guvernele naționale să promoveze regionalizarea economică, în favoarea unei economii globale deschise. Singura alternativă realistă la economia regionalistă, după mai mulți specialiști reprezintă naționalismul economic, dar nu o economie mondială multinațională, pentru care reprezintă – cea mai bună dintre toate lumile posibile.

Putem să afirmăm că recomandările politice ale științei economice vor fi dificil de implementat într-o economie mondială regionalizată. Aranjamentele regionale apar în primul rînd din rațiuni politice, astfel încît pînă și regulile simple care le limitează activitățile sînt aproape ignorate. Iar în rezultat, atitudinea blocurilor regionale va fi limitat de avantajele obținute de membrii ei în urma deschiderii economice și de unele măsuri de constrîngere aplicate anumitor comportamente.

Un exemplu elocvent ne este oferit de România, care a realizat succese palpabile pe plan economic, cele mai pronunțate fiind obținute în anii 2004-2007, adică cînd efectiv s-au luat deciziile privind integrarea europeană, precum și în primul an de aderare. Ca urmare, au fost obținute un șir de efecte pozitive, printre care se evidențiază o creștere economică a investițiilor străine directe, crearea unor noi structuri de producție, care să permită fabricarea de produse finite cu valoare adăugată mai mare și calitate superioară conform standardelor U.E. De asemenea, se observă creșterea economiilor și investițiilor populației, micșorarea fiscalității, prin politici de impozitare mai relaxate, extinderea piețelor de capital. Un avantaj al regionalizării economice este dezvoltarea afacerilor și a sectorului privat, cît și stimularea concurenței, care a determinat o scădere a prețurilor. Și nu în ultimul rînd se înregistrează o îmbunătățire substanțială a standardului de viață al populației.

Conform datelor oferite de Institutul Național de Statistică a României (www.insse.ro), PIB estimat pentru anul 2007 a fost de 404708,8 milioane lei prețuri curente, în creștere – în termeni reali – cu 6% comparativ cu anul 2006, iar pentru anul 2008 a fost de 503958,7 milioane lei prețuri curente, în creștere – cu

7,1% comparativ cu 2007 (figura 1). În intervalul 2006-2008 produsul intern brut al României a continuat să crească, an de an. Pe ansamblul perioadei, ritmul mediu anual de creștere a fost de 7,1%. Principalul factor de susținere a creșterii a fost cererea internă, a cărei creștere medie anuală de 11,6% s-a bazat atât pe consum, cât și pe investiții. În această perioadă investițiile s-au accelerat, formarea brută de capital fix înregistrând un ritm mediu anual de 22,6%.

Se evidențiază schimbările favorabile a imaginii internaționale, ceea ce a sporit substanțial investițiile străine. În anii 2004-2007 acestea au depășit volumul de 33 mlrd. dolari, inclusiv aproape 1 mlrd. lunar în anul 2006. Acestea au suplimentat fondurile interne și au asigurat un volum al produsului intern brut de cca. 100 mlrd. euro în 2006 și de cca. 390 mlrd. lei (peste 110 mlrd. euro) în 2007. Au crescut spectaculos și schimburile comerciale ale României cu țările membre, dacă în 2006, valoarea acestor schimburi era de 43 miliarde euro, în 2008, la doar doi ani de la aderare, cifra a crescut cu 47%, ajungând la 63 miliarde euro (www.insse.ro).

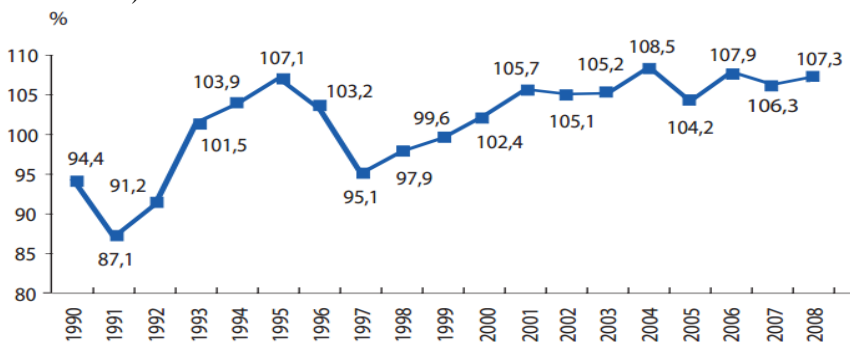

Figura 1. Variația creșterii produsului intern brut, anul precedent = 100
Sursa: Breviar Statistic "România în cifre 2011"

Unul din cele mai avansate sectoare ale economiei, reprezentat de comerțul exterior, care s-a dezvoltat în 2007 cu ritmuri rapide, devansatoare față de cele ale PIB-ului. Astfel, conform datelor preliminare, comerțul exterior este estimat la cca. 80 mlrd euro, în comparație cu anul 2006, când indicatorul în cauză a constituit cca. 67 mlrd. euro, inclusiv exporturile – 25,8 mlrd. euro, iar importurile – 40,7 mlrd. euro.

Generalizînd, economia României în urma integrării a obținut beneficii nu numai pentru cetățenii săi, dar și pentru cei din RM și alte state. A devenit o țară mai atractivă pe plan european, mondial și cu o dezvoltare treptată a economiei și o calitate superioară a standardelor de viață.

În fine, putem afirma că integrarea economică nu trebuie să reprezinte un scop în sine, ci un instrument prin care să se asigure creșterea economică, prosperitatea, cooperarea reciproc avantajoasă pentru toți membrii, bazată pe competitivitate și concurență loială, pe respectarea principiilor democratice. Astfel, procesul de regionalizare a cunoscut o amplificare continuă prin crearea grupărilor

economico-regionale, care au fost determinate de acțiunea mai multor factori. Ca de exemplu aceleași opțiuni de politică economică adoptate de mai multe state în curs de dezvoltare, întreprinderea aceluiași politici de liberalizare a comerțului, atitudinile comune în cazul eventualelor pierderi datorate de îngustarea unor piețe extraregionale, concepția comună despre dezvoltare, cât și dorința de stabilitate politică și de întărire a sistemelor democratice. Sub influența acestora regionalizarea presupune ca statele naționale să cultive raporturi integrative, prin combaterea discriminatorie care se realizează atunci când e vorba de liberalizarea comerțului și formarea pe parcursul mai multor etape sau cum au fost numite „valuri”. Însă, amploarea fenomenului, a generat multiple dezbateri asupra efectelor sale, care mai degrabă sînt pozitive pe termen mediu și lung, iar pe termen scurt apar unele negative, dar pentru anumiți participanți. Tendința regionalizării economice presupune acel fenomen dinamic de crearea unei piețe comune regionale, care poate contribui la o mai mare deschidere spre restul lumii.

Bibliografie:

1. Angheluță G., *Liberalizarea comerțului internațional – de la uniuni vamale la zone de comerț liber* T.E. 42/1995.
2. Baudhuin F., *Dictionnaire de l'économie contemporaine*, Belgique, Éditions Gérard, 1968.
3. Bhagwati J., *Regionalism and multilateralism: an overview*, in De Melo, eds. *New Dimension in regional integration*, Cambridge University Press, 1993.
4. Constantin L., *Elemente fundamentale de economie regională*, București, Editura ASE, 2004.
5. Constantinescu A., *Organizația mondială de comerț. De la Havana la Marrakech*, București, Editura Enciclopedică, 1996.
6. Lawrence R.Z., *Regionalism, multilateralism and deeper integration*, Washington DC, The Brooking Institution, 1996.
7. Miron D., *Economia integrării europene*, București, Editura ASE, REI, 1998.
8. Miron D., *Integrarea economică regională*, București, Editura Silvy, 2000.
9. Puscaș V., *Regiune și regionalizare în Uniunea Europeană*, Cluj Napoca, Editura Institutul Cultural Român, Centrul de Studii Transilvane, 2004.
10. Thompson G., *Globalisation versus regionalism*, in Joffe G., London, Edition Perspectives on Development, Frank Cass Publishers, 1999.
11. w.w.w.insse.ro.

APLICAREA MODELULUI CREDITMETRICS ÎN CONDIȚIILE INSTABILITĂȚII SISTEMULUI BANCAR

Olga REICU, studentă, Facultatea de Economie,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Victoria POSTOLACHE**, lect. univ.

Abstract: *Financial world today is marked by high instability. Instability has led primarily to an increase in credit risk. Secondly, resulted the concerns about management of this risk through the development and, even, the use of advanced techniques for assessing*

credit risk. Current techniques of assessment and identification of credit risk suppose its approach in terms of portfolio risk and not just individual credit risk. The usable technique is CreditMetrics model. CreditMetrics model is an analysis tool that allows quantification of credit risk portfolio. It was based and improved by JPMorgan since 1997. Axiom of this model is to determine the maximum potential loss that faces a creditor when the loan portfolio quality decreases.

Lumea financiară de astăzi este marcată de mutații de fond generate de inovațiile financiare, de schimbările instituționale care remodelează întregul sistem al relațiilor între actorii piețelor financiare, de liberalizarea fluxurilor de capital, competiția mai accentuată între instituțiile financiar-bancare, volumul ridicat al tranzacțiilor. Acești factori au contribuit la instabilitatea mai ridicată a domeniului financiar. Instabilitatea a condus, în primul rând, la o majorare a riscului de credit. În al doilea rând, a determinat preocupările privind managementul acestui tip de risc prin extinderea și chiar utilizarea generalizată a tehnicilor performante de evaluare al riscurilor de creditare.

Riscul de credit poate fi definit ca probabilitatea ca creditul, dobânda sau ambele să nu fie rambursate la scadență integral sau parțial. De asemenea, riscul de credit poate fi redat ca probabilitatea faptului ca costul unei părți a activelor băncii ce este reprezentată de suma creditelor acordate se micșorează sau va fi adusă la zero. (Nucu, 2011)

În conformitate cu abordarea tradițională a riscului de credit, gestionarea acestuia include un obiectiv major și anume elaborarea unei politici de creditare eficiente, care ar asigura selectarea creditelor eficiente și cu o probabilitate maximă de rambursare. Baza unui management sănătos al riscului de credit este abilitatea politicii de credit de a identifica riscurile existente și potențiale. Tehnicile actuale de evaluare și identificare a riscului de credit presupun abordarea acestuia din punct de vedere al riscului de portofoliu și nu doar a riscului individual de creditare.

Principalele modele utilizate în evaluarea riscului de credit sunt CreditMetrics, CreditRisk+ și KMV. (Ciurlău, 2007: 234) În ciuda existenței unor limite la nivel conceptual și a lipsei unui registru suficient, pentru ca testările datelor să fie cât mai reale, determinarea cu precizie a pierderilor maxime induse de riscul de creditare, se poate efectua prin utilizarea concomitentă a modelelor menționate. În ceea ce privește stabilitatea sistemului financiar, aceste modele trebuie să fie aprobate de către autoritățile de reglementare care urmăresc o evaluare conservatoare a riscului de credit aferent portofoliului și necesită estimări de risc de tip „stress-test”.

Modelul CreditRisk+ este utilizat la evaluarea pierderii în urma defaultului și utilizează, ca factori de evaluare, probabilitatea de falimentare și spread-urile. Pe când modelul KMV este destinat pentru evaluare schimbării prețului de piață, ca factor fiind utilizată valoarea articolelor evaluate. Cea mai mare diferență dintre aceste două modele este faptul că modelul KMV, spre deosebire de modelul CreditRisk+, nu este un model de piață, ceea ce duce la subestimarea pierderilor.

Tendința tot a mai multor manageri de a utiliza în cuantificarea riscului de creditare analiza VaR a condus la utilizarea tot mai amplă a modelului CreditMetrics, la momentul de față acesta fiind cel mai utilizat dintre modelele de evaluare.

Modelul CreditMetrics este un instrument de analiză ce permite cuantificarea riscului unui portofoliu de credite, risc derivat din modificările la nivelul valoric al obligațiilor, produse la rândul lor de modificări ale calității creditului. CreditMetrics este fundamentat și îmbunătățit de J.P. Morgan, începând cu anul 1997 și se bazează pe rating-uri și pe calculul VaR (Value-at-Risk). Ideea principală a modelului constă în determinarea pierderilor maxime potențiale, la care este expus un creditor, în cazul în care titlurile de credit care intră în componența portofoliului său suferă o tranziție către nivele inferioare de rating (incluzând aici și probabilitatea de declanșare a procedurii de faliment). (Forest, 1998)

Modelul CreditMetrics are în principal două utilizări: evaluarea pierderilor maxime potențiale, la care este expus un creditor în situația în care calitatea portofoliului său de credite scade și poate determina o tranziție către niveluri inferioare de rating și evaluarea riscului asociat de migrație a debitorilor către clase superioare de risc. Astfel, CreditMetrics determină modificările estimate la nivel de portofoliu în cazul migrației calității creditului spre diverse clase de risc (inclusiv spre cea de faliment).

Aspectele principale ce caracterizează modelul CreditMetrics cuprind următoarele: este un model de piață, ia în calcul și gradul de volatilitate a valorilor la scadență ale titlurilor de credit și este un model de evaluare a riscului de portofoliu.

Ca orice model de evaluare a riscului de creditare, CreditMetrics cuprinde mai multe etape, printre care menționăm: (Morgan, 1997)

1. Descompunerea fiecărui portofoliu al clienților pe principalii factori de risc și analiza impactului acestor factori.

La această etapă are loc calculul sumelor de expunere a riscului de credit, spre exemplu pentru obligațiuni aceasta este valoarea nominală, iar pentru creanțe – suma creanței. Analiza impactului asupra riscului poate fi efectuată în sistemul CreditMetrics sub un spectru larg de instrumente, principalele instrumente fiind swap-ul și forward-ul.

2. Distribuirea profitului și pierderilor în urma riscului de credit pentru fiecare instrument al portofoliului, pentru fiecare activ determinându-se rating-ul de credit, care se analizează prin matricea migrației creditului. Această etapă poate fi realizată în mai multe subetape:

- calculul volatilității în valoare cauzată de schimbările calității creditului;
- elaborarea metodelor de distribuire a profitului și pierderii cauzate de riscul de credit;
- calculul schimbărilor în valoare a calității migrațiilor de credit;

Se cunosc două tipuri de reevaluare a calității migrațiilor de credit și anume reevaluarea în faliment, bazată pe rata de recuperare, și reevaluarea în up/down, bazată pe calculul spread-ului.

- estimarea calității migrațiilor de credit.

În cazul estimării calității migrațiilor pot surveni două situații, atunci când riscul tinde spre faliment și situația când riscul tinde spre schimbarea valorii, adică migrația creditului de la un nivel la altul.

3. Calculul corelației calității creditului și riscului portofoliului. Corelațiile ce pot fi calculate la această etapă se împart în mai multe categorii, dintre care: rating-ul real și corelațiile implicite, corelația uniformă constantă, corelația spread-ului și corelația prețului. Fiecare dintre aceste categorii de corelații au anumite puncte forte, cât și puncte slabe.

Spre exemplu rating-ul real și corelațiile implicite oferă o măsură obiectivă a experienței reale, însă duce lipsă de probe rare și prevede un tratament identic pentru debitori.

Corelația spread-ului, deși oferă la fel o corelație reală, confruntă probleme de calitate a datelor și este greu realizabilă în practică.

La această ultimă etapă are loc de asemenea și calcularea riscului de portofoliu. Aceasta poate fi realizată prin utilizarea nivelurilor procentuale ale creditului și statisticile marginale de risc.

Ca orice metodă, modelul CreditMetrics are atât avantaje, cât și dezavantaje. Printre avantajele acestuia putem enumera:

1. modelul este util pentru determinarea valorii actuale a capitalului necesar pentru acoperirea riscului de credit;
2. metoda de determinare a riscului de credit este simplă;
3. asigură un rezultat stabil în timp;
4. oferă posibilitatea de a estima cu exactitate evoluția probabilității migrației calității creditelor sau probabilității falimentului.

Dezavantajele cele mai importante ale modelului constau în faptul că rating-urile nu sunt actualizate foarte des și că există un anumit subiectivism în elaborarea rating-urilor. De asemenea, se ignorează riscul de piață, așa cum sunt dinamica ratelor dobânzii și cursului valutar.

Studiul asupra subiectului dat este important, deoarece volatilitățile și prețurile creditelor sunt inobservabile, iar CreditMetrics utilizează probabilitatea de tranziție pentru a estima distribuția pierderii fiecărui credit. De asemenea, CreditMetrics evaluează cash-flow-ul fiecărui credit în parte, presupunând 8 posibilități de migrație a creditului. În așa mod, luând în considerare valorile creditului în fiecare scenariu posibil de migrațiune, se poate obține distribuția valorii creditului, ce duce la ușurarea gestionării riscului de credit.

Dintre țările ce utilizează deja modelul CreditMetrics putem menționa așa țări ca Germania, Elveția, Japonia, ș.a.

În Republica Moldova modelul dat încă nu este implementat din motivul instabilității bursei de valori și dezvoltării slabe a acesteia. Însă, necătfînd la aceasta

CreditMetrics poate fi utilizat de băncile ce au creat Comitetul de Administrare a Activelor și Pasivelor, adică mai bine spus de topul celor șase bănci naționale și anume: Victoriabank, Mobiasbanca, Banca Socială, Fincombank, Banca de Economii și MoldovaAgroinbank.

Considerăm că modelele de evaluare a riscului de credit vor câștiga în importanță în cadrul comunității băncilor centrale, deoarece practicile de management ale rezervelor evidențiază faptul că tot mai multe bănci centrale utilizează active non-tradiționale, concomitent cu creșterea gradului de expunere.

Bibliografie:

1. CIURLĂU, Loredana. *Modele de cuantificare a riscului de credit*. In: Finanțe – Provocările viitorului, Anul VI, Nr. 6/2007, p. 234-240.
2. NUCU, Anca Elena. *Managementul riscului de creditare: realizări actuale, analiza critică, sugestii*. In: Munich Personal RePEc Archive, 6 ianuarie 2011.
3. MORGAN, J.P. *CreditMetrics-Technical Document*. New York: Morgan Guaranty Trust Co., 1997.
4. FOREST Lawrence R., MORGAN, J.P. *CreditMetrics Monitor. First Quarter*. New York: Morgan Guaranty Trust Co., 1998.

PUBLICITATEA ȘI SOCIETATEA: ETICA ȘI CADRUL LEGISLATIV

Victoria SNATINSCHI, Anna STÎRCU, studente, Facultatea de Economie
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Natalia BRANAȘCO**, lect. univ.

Summary: *When we talk about ethics in advertising, should be taken into consideration three aspects: the observance of the rules of ethics in front of the consumers, and the company that is using advertising to promote its products or in front of its rivals. For this purpose in the Republic of Moldova has been drawn up the Law concerning publicity number 1227-XIII of 27.06.97, which includes 7 chapters and 34 articles.*

Promotional marketing is a domain of policy which is in the attention of assessment for respect to ethics. In referring to it, should be noted: The character of indignation publicity; Advertisements addressed to children; The demos recorded and played back within the framework of an advertising message; Qualifications; Testimonialele; Contests and promotional tombolas; Management of the salesforces; Direct marketing.

Ethics in advertising implies companies or institutions which use the advertisement to exert any possible ways to determine potential customers buy their products/services, methods which shouldn't cause any harm for consumers' interests and are not a subject of an unfair competition.

Keywords: *Ethics in advertising, the Law concerning publicity, promotional policy, the nature of publicity indignation, testimonials.*

Politica promoțională este domeniul marketingului care se găsește cel mai mult în atenția evaluărilor cu privire la etică. Una dintre cele mai frecvente critici aduse o reprezintă cea asupra mesajelor înșelătoare, lucru care în multe situații este greu de dovedit. Aceasta se datorează faptului că, de multe ori, mesajele nu sînt suficient

de explicite, astfel încât modalitatea de decodificare a acestora diferă de la individ la individ. O afirmație într-un mesaj publicitar potrivit căreia produsul este cel mai bun poate fi interpretată că este cel mai bun în funcție de un anumit criteriu sau în funcție de mai multe criterii. De asemenea, poate fi văzut cel mai bun comparativ cu celelalte din aceeași categorie sau cu celelalte produse care sînt asemănătoare.

Publicitatea nu trebuie să exploateze lipsa de informare sau de experiență a consumatorului. De asemenea, referirile la teste tehnice sau științifice să se facă într-un limbaj cît mai accesibil publicului țintă, iar validitatea acestor teste să poată fi dovedită. Există situații cînd mesajul cu privire la conținutul unui produs face afirmații neadevărate în totalitate. De exemplu, o băutură răcoritoare necarbonizată poate fi prezentată ca fiind naturală, în timp ce în realitate doar o parte din conținutul acesteia este natural.

a) Caracterul partinic al publicității reprezintă un alt domeniu de dispută în privința eticii, deoarece există multe situații în care afirmațiile cu privire la un produs par exagerate. În cazul în care acestea nu vizează aspecte factuale, ele au un grad ridicat de subiectivism, fiind greu de dovedit caracterul înșelător, astfel că, în SUA ele sînt considerate legale. O astfel de măsură are la bază presupunerea că atunci cînd evaluează un produs, consumatorii nu vor acorda o importanță prea mare caracterului laudativ al mesajului. Cu toate acestea, în Japonia astfel de mesaje pot fi considerate înșelătoare deoarece sînt greu de dovedit. În Republica Moldova Parlamentul republicii a elaborat Legea cu privire la publicitate Nr. 1227-XIII din 27.06.97, în cadrul căreia se specifică faptul că publicitatea trebuie să evite orice afirmație sau reprezentare care ar putea înșela consumatorii, chiar și prin omisiune, ambiguitate ori exagerare, în special în ceea ce privește caracteristicile sau efectele unui produs, ale prețului acestuia, ale oricărei oferte gratuite, ale condițiilor de vânzare, ale distribuției, ale identității persoanelor prezentate, ale premiilor sau cîștigurilor.

b) Publicitatea adresată copiilor face obiectul evaluării caracterului etic, deoarece copiii sînt considerați vulnerabili, ușor influențabili de către mesajele înșelătoare, mai ales că nu au discernămintul format. Acest tip de publicitate este acuzată, de asemenea, că-i manipulează pe copii, inoculîndu-le ideea că utilizarea produsului va face din ei persoane mai bune sau mai competente, subminează autoritatea părinților, conduce la adoptarea unei filosofii materialiste. Anumite produse adresate lor pot fi dăunătoare dacă sînt consumate inadecvat, cum ar fi publicitatea excesivă la dulciuri care poate genera comportamente de consum ce nu sînt în conformitate cu o dietă sănătoasă. Publicitatea care vizează copii este reglementată diferit la nivel internațional. De exemplu, în Franța copiii care se bucură de celebritate le este interzis să prezinte produse ca o dovadă a folosirii lor, iar în Grecia difuzarea mesajelor publicitare pentru jucării la televiziune este interzisă pînă la ora 22 (Schlegelmilch, 1998, p. 109).

În Legea cu privire la publicitate Nr.1227-XIII din 27.06.97 Parlamentul face o serie de referiri la publicitatea pentru copii. Astfel indicațiile de preț (ca de

exemplu „numai”) nu trebuie să inducă copiilor o percepție eronată a valorii reale a produsului. Publicitatea nu trebuie să conțină nicio afirmație sau reprezentare care să riște să cauzeze copiilor vreun prejudiciu de natura fizică, psihologică sau morală, sau să-i împingă spre situații ori activități care ar putea să le pună în pericol sănătatea sau siguranța, ori să-i încurajeze să frecventeze persoane sau locuri periculoase ori necunoscute. Publicitatea nu trebuie să sugereze că posesia sau folosirea unui produs va oferi copilului un avantaj fizic sau social asupra celorlalți copii de vîrsta lor sau că lipsa aceluși produs va avea un efect opus.

Publicitatea este considerată a fi lipsită de etică atunci cînd este prea agresivă, atît prin natura mesajului, cît și prin frecvența de difuzare a acestuia. De asemenea, utilizarea mesajelor cu tentă sexuală este considerată ca fiind imorală, încercînd specularea gradului mai mare de atenție care se dă acestui gen de mesaje⁵¹.

c) Demonstrațiile înregistrate și redată în cadrul unui mesaj publicitar este necesar a se produce și în realitate. În cadrul unei demonstrații redată într-un mesaj publicitar transmis în S.U.A., compania ColgatePalmolive dorea să-și promoveze crema de ras. Spotul publicitar redă modul în care crema a fost aplicată pe o bucată de smirghel care ulterior a fost rasă, demonstrîndu-se capacitatea superioară de hidratare a produsului. În realitate nu s-a folosit smirghel, ci particule de nisip dispuse pe hîrtie de plexiglass. Aceasta a făcut ca Federal Trade Commission să impună obligativitatea ca în fiecare mesaj publicitar care creează impresia că un consumator vede o demonstrație este necesar ca aceasta să se poată produce și în realitate, altfel mesajul va fi considerat înșelător (Chanko, 1995, p. 236). Folosirea unor trucuri atunci cînd se filmează un spot publicitar este, de asemenea, privită cu rezerve în privința caracterului etic. Aceste trucuri sînt premise atunci cînd ele sînt folosite pentru a asigura înregistrarea corespunzătoare a spotului, aceasta putînd fi afectată de condițiile existente la locul filmării. Astfel, într-un spot ce promovează o marcă de înghețată este permisă folosirea altor compoziții (de exemplu, piure de cartofi), deoarece înghețata s-ar topi datorită căldurii generate de aparatul de filmat. O astfel de substituție este permisă doar atunci cînd în mesaj nu se pune accentul pe capacitatea produsului de a nu se topi rapid.

d) Dovedirea este reprezentată de un mesaj publicitar care pune în evidență opiniile și experiența unei alte părți, diferite de susținătorul aceluși mesaj, aceasta fiind constituită, de obicei, din persoane celebre sau din experți. Este etic ca celebritățile care apar în cadrul mesajului să folosească respectivul produs, iar afirmațiile lor să poată fi dovedite. În cazul în care se folosesc opiniile experților, este necesar ca aceștia să fie abilitați, prin prisma pregătirii pe care au, să evalueze caracteristicile produsului. Reflectarea acestor opinii trebuie să se facă într-un mod cît mai corect, iar nu parțial prin evitarea avertismentelor cu privire la produs.

e) Testimoniile constau în opinii ale consumatorilor obișnuiți asupra modului de folosire a produsului. Acestea trebuie să fie autentice, să pună în evidență experiența obișnuită a unui consumator în legătură cu produsul și nu una extraor-

dinară. Consumatorii care participă la aceste testimoniale trebuie să utilizeze produsul, iar dacă sînt plătiți actori pentru o astfel de mărturie, acest lucru trebuie făcut cunoscut.

f) Concursurile promoționale și tombolele nu trebuie să promită premii sau cadouri și apoi să nu respecte această promisiune. În cazul concursurilor este necesară specificarea numărului total de premii care vor fi acordate, condițiile de obținere a acestora, zona geografică pe care o acoperă, data finalizării concursului. De asemenea, este lipsită de etică o situație în care, la nivelul unei campanii de promovare a vânzărilor în care se folosesc degustările sau distribuirea de eșantioane gratuite, să se folosească produse cu o calitate îmbunătățită comparativ cu cele care există în mod efectiv pe piață.

g) În domeniul gestiunii forțelor de vânzare este considerată lipsită de etică și înșelătoare, exagerarea caracteristicilor și beneficiilor produsului. De asemenea, oferirea de cadouri clienților este privită cu circumspecție deoarece este necesară definirea cu atenție a diferenței dintre cadou și mită. De asemenea, această practică poate conduce la crearea unor așteptări din partea clienților de a primi cadouri de fiecare dată cînd cumpără produsul, așteptări care să nu poată fi acoperite. Oferirea de cadouri sau a altor tipuri de stimulente (invitații la masă, la un joc de golf etc.) trebuie realizată cu atenție pentru a nu se crea o presiune la nivelul clientului în vederea achiziției produsului. De asemenea, distribuitorii nu vor face abuz de credibilitatea consumatorilor individuali și nu se vor folosi de vîrsta, boala, neînțelegerea sau necunoașterea limbii vorbite.

h) Marketingul direct intră în atenția discuțiilor asupra eticii prin faptul că poate conduce la utilizarea inadecvată a informațiilor cu caracter personal, afectînd dreptul la intimitate al consumatorilor. De asemenea, intensitatea unor astfel de acțiuni poate fi considerată agasantă de către consumatori. Vânzarea unor baze de date ce conțin informații privitoare la datele de identitate ale consumatorilor face ca aceștia să fie subiectul unor acțiuni promoționale pentru produse de care să nu fie interesați. În mod contrar, există categorii de consumatori care n-au avut posibilitatea de a fi integrați într-o bază de date (ex. datorită accesului mai redus la internet) ceea ce le restrînge șansele de a obține informații cu privire la un produs, de a primi cupoane de reduceri sau de a face obiectul unor acțiuni promoționale de care ar putea fi interesați^[7].

În Republica Moldova Parlamentul republicii a elaborat Legea cu privire la publicitate Nr.1227-XIII din 27.06.97, în cadrul căruia se specifică faptul că publicitatea trebuie să evite orice afirmație sau reprezentare care ar putea înșela consumatorii.

Legea cu privire la publicitate Nr.1227-XIII din 27.06.97 cuprinde 7 capitole și 34 de articole. Referindu-ne la etica în cadrul publicității vom prezenta doar anumite articole din Lege care sînt actuale pentru tema prezentată.

Articolul 1. Noțiuni de bază

În sensul prezentei legi, se definesc următoarele noțiuni:

*publicitate (reclamă) – informație publică despre persoane, mărfuri (lucrări, servicii), idei sau inițiative (informație publicitară, material publicitar) menită să

suscite și să susțină interesul public față de acestea, să contribuie la comercializarea lor și să ridice prestigiul producătorului;

*gen de publicitate – modalitate de difuzare a informației publicitare, prin intermediul căreia agentul de publicitate exercită o influență controlată asupra unui cerc nedeterminat de persoane;

*agent de publicitate – furnizor, producător, difuzor de publicitate;

*furnizor de publicitate – persoana ce constituie sursa sau obiectul informației publicitare destinate producerii, plasării și difuzării ulterioare a publicității;

*producător de publicitate – persoana care conferă informației publicitare forma necesară difuzării;

*difuzor de publicitate – persoana care asigură plasarea și difuzarea publicității (informației publicitare) prin orice mijloc de informare;

*consumator de publicitate – beneficiarul publicității (informației publicitare);

*publicitate neadevătată – publicitate neonestă, neautentică, camuflată, amorală și orice altă publicitate de proveniență similară;

*dezmințire – procedeu prin care se urmărește lichidarea consecințelor publicității neadevătate.

[Art.1 modificat prin Legea nr. 522-XV din 18.12.03, în vigoare 30.01.04]

Articolul 8. Cerințe generale

(1) Publicitatea trebuie să fie loială și onestă.

(2) Publicitatea trebuie să fie identificată fără cunoștințe speciale și fără utilizarea de mijloace tehnice.

(3) Publicitatea nu trebuie să inducă în eroare, nici să prejudicieze interesele consumatorilor.

(4) În mass-media, publicitatea trebuie să fie în mod clar identificabilă de celelalte programe și materiale prin mijloace poligrafice, video, audio, combinate sau prin comentarii. De regulă, publicitatea se difuzează grupat.

(5) Difuzorul de publicitate nu trebuie să exercite influență editorială asupra conținutului programelor.

(6) Publicitatea subliminală este interzisă.

(7) Publicitatea se difuzează în limba moldovenească iar, la dorința furnizorului de publicitate – și în alte limbi, în conformitate cu Constituția Republicii Moldova, cu Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldo-va, precum și cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

(8) Publicitatea mascată este interzisă.

(9) Se interzice publicitatea mărfurilor (serviciilor) pasibile de certificare (licențiere) în cazul în care certificatul (licența) lipsește, precum și publicitatea mărfurilor (serviciilor) interzise pentru producere și comercializare în conformitate cu legislația în vigoare.

(10) Nu se permite publicitatea cu folosirea neautorizată a simbolicii de stat, a denumirilor sau a abrevierilor de firme, companii, întreprinderi, instituții și organizații.

(11) Publicitatea nu trebuie:

- a) să contravină intereselor statului;
- b) să incite la acțiuni ce încalcă legislația privind protecția mediului înconjurător;
- c) să conțină informații care nu sînt autentice;
- d) să conțină elemente ce pot provoca panică, instiga la violență, la agresiune sau la acțiuni periculoase ce pot prejudicia sănătatea sau amenința securitatea oamenilor;
- e) să conțină, fără temeiuri de ordin instructiv sau social, imagini vizuale sau descrieri ale unor acțiuni periculoase cu neglijarea măsurilor de securitate.

(12) Informația despre programele audiovizuale nu este considerată publicitate și se difuzează în mass-media gratuit.

[Art. 8 în redacția Legii nr.522-XV din 18.12.03, în vigoare 30.01.04]

[Art. 8 modificat prin Legea nr.314-XV din 28.06.2001]^[6].

Articolul 9. Publicitatea neonestă

(1) Se consideră neonestă publicitatea care:

- a) discreditează persoanele fizice și juridice ce nu se folosesc de mărfurile cărora li se face publicitate;
- b) conține comparații incorecte ale mărfurilor cărora li se face publicitate cu mărfuri similare ale altui agent economic, precum și afirmații sau imagini care lezează onoarea, demnitatea sau reputația profesională a concurentului;
- c) conține imagini ale unor persoane, referiri la ele sau descrieri ale proprietății acestora, fără consimțămîntul lor prealabil, prin metode ce lasă impresia confirmării de către persoanele în cauză a conținutului informației publicitare.

(2) Publicitatea neonestă este interzisă.

Articolul 10. Publicitatea neautentică

(1) Se consideră neautentică publicitatea care conține date ce nu corespund realității în ce privește:

- a) unele caracteristici ale mărfii necesare consumatorului, indicate în mod obligatoriu pe eticheta comercială: calitatea, componența, data fabricării, destinația, proprietățile de consum, condițiile de utilizare și recomandările de îngrijire, corespunderea cu standardul, marca comercială a producătorului, originea și locul de producere a mărfii;
- b) prezența certificatului pentru marfă, posibilitatea achiziționării acesteia, prețul, timpul și locul procurării, condițiile suplimentare de plată;
- c) transportul, preschimbarea, restituirea, reparația și deservirea mărfii;
- d) obligațiile de garanție, termenul de utilizare sau de validitate a mărfii;
- e) drepturile excepționale asupra rezultatelor activității intelectuale și a mijloacelor echivalente de individualizare a persoanelor fizice și juridice, precum și a mărfii (lucrării, serviciului);

- f) dreptul de utilizare a simbolicii de stat (drapel, stemă, imn);
- g) recunoașterea oficială a mărfurilor (lucrărilor, serviciilor) cărora li se face publicitate, aprecierea cu medalii, premii, diplome și alte distincții;
- h) extrasele din rezultatele cercetărilor și experimentelor, citatele din publicațiile tehnice, științifice și de alt gen, termenii științifici, utilizarea unor recomandări învechite;
- i) datele statistice selective, inclusiv cele ce vizează gradul de solicitare a mărfii respective.

(2) Publicitatea neautentică este interzisă.

Articolul 11. Publicitatea amorală

(1) Se consideră amorală publicitatea care:

- a) încalcă normele unanim acceptate ale umanismului și moralei prin ofense, comparații și imagini defăimătoare privind rasa, naționalitatea, profesia, categoria socială, vârsta, sexul, limba, convingerile religioase, filozofice, politice și de alt gen ale persoanelor fizice;
- b) defăimează operele de artă ce constituie patrimoniul culturii naționale și universale;
- c) discreditează simbolurile de stat (drapelul, stema, imnul) și cele religioase, valuta națională a Republicii Moldova și a altor state.

(2) Publicitatea amorală este interzisă.

Articolul 12. Publicitatea subliminală

(1) Se consideră publicitate subliminală utilizarea procedeelelor care exercită o influență mascată asupra consumatorului: video- (cadrul 25) și audioinsertiuni (infra- și ultrasonore) speciale, alte procedee interzise.

(2) Publicitatea subliminală este interzisă.

[Art. 12 modificat prin Legea nr.522-XV din 18.12.03, în vigoare 30.01.04]^[8].

Cînd vorbim de etica în publicitate trebuie avute în vedere trei aspecte: este vorba atît de respectarea regulilor de etică față de consumatori, dar și față de firma care se folosește de publicitate pentru promovarea produselor sale sau față de concurenții acesteia. Astfel, ar putea fi considerate abateri de la codul eticii față de consumatori următoarele: conceperea de mesaje publicitare care să cuprindă informații incomplete (omitîndu-se esențialul sau părțile negative cu implicații mari pentru consumatori), transmiterea de informații false cu scopul de a induce în eroare consumatorii, folosirea așa-numitelor mesaje subliminale (influențarea subconștientului potențialilor consumatori), reclame cu conținut prea agresiv (cu scene violente sau de altă natură). În ceea ce privește firma care își promovează produsele/serviciile prin publicitate, datoria morală a managerului sau a agenției de publicitate este să se folosească de toate mijloacele posibile pentru a vinde produsele respective. Asta înseamnă că dacă părțile implicate în conceperea unei reclame sînt conștiente de existența unor aspecte negative ale produselor promovate, acestea vor trebui ascunse cît mai bine pentru ca scopul final al unei reclame este să determine cumpărarea respectivelor produse. Cît

despre regulile de etică în raport de concurența acestea se referă în principal la imitarea mesajelor publicitare, la conceperea de reclame asemănătoare sau, și mai rău, la parodiarea reclamelor concurenței.

În concluzie, etica în publicitate presupune ca firmele sau instituțiile care se folosesc de publicitate, să utilizeze orice mijloace posibile pentru a determina potențialii clienți să le cumpere produsele/serviciile, mijloace care însă nu trebuie să dăuneze intereselor consumatorilor și să nu facă obiectul unei concurențe neloiale.

În Occident și în state publicitatea stârnește de multă vreme reacții de opoziție, într-ucît se considera că este o pătrundere „prin efracție” în spațiul mental individual. Unele state americane discută posibilitatea taxării publicității, considerînd acest lucru o modalitate de a compensa invaziunea mentală a publicului. Protecția societății este adusă în discuție atunci cînd se vorbește de publicitate pe de o parte din cauza utilizării manipulării iar pe de alta din cauza faptului că interesele comerciale pot ajunge să influențeze puternic ceea ce este difuzat la radio sau TV. Partizanii publicității, afirma F. Brune, văd în publicitate: „un fenomen care asigură scurgerea producției spre cumpărători și atrage atenția asupra noilor produse/servicii de calitate” și că receptorul este posesorul telecomenzii decide dacă se lasă sau nu manipulat. Situația este oarecum echilibrată. Trebuie să recunoaștem că avem nevoie de publicitate pentru a ne descurca în epoca consumistă în care trăim, și de asemenea trebuie să ne apărăm o parte din spațiul nostru personal și poate să încercăm o altfel de viziune, privind publicitatea ca o artă.

Bibliografie:

1. *Legea despre reclamă nr. 1227-XIII de la 27.06.1997*//Monitorul Oficial al republicii Moldova, nr. 67-68 dr. la 16.10.1997.
2. Clifford G. Christians. *Etica*. Mass-media, Iași, 2003.
3. Coman Cristina. *Relațiile publice*, Iași, 2003.
4. Goddaed Angeka. *Limbajul publicității*, Iași, 2003.
5. www.edumark.ase.ro/RePEc/rmko/3/5.pdf
6. www.lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311557
7. www.romicagavriila.wordpress.com/2009/06/05/etica-in-politica-promotionala
8. www.trm.md/files/docs/legea_publicitate.pdf

ABORDĂRILE PROCESULUI DECIZIONAL ȘI METODELE DE ADOPTARE A DECIZIILOR DE CONDUCERE

Victor POPA, student, Facultatea de Economie
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Coordonator științific: Carolina TCACI, dr., conf. interim.

Abstract: *The decision is the action chosen to achieve one or more targets. Management decision is essential element of management, the rational choice of an alternative action in order to achieve objectives pursued, the application of which influences the activity of at least one person but the decision maker. The quality of management of a unit occurs best when applying the chosen decision. The Decision process consists of an overall of phases through which the managerial decision is prepared, adopted, applied and evaluated. It is very important for managers and people who occupy leading roles in companies to have a set of qualities, skills and knowledge which will help increase the producibility and also take the best decision.*

Keywords: *decision, decision making, descriptive theory, decision tree, decision alternatives, decision criteria, decision objectives, regulatory approaches.*

Decizia de management reprezintă procesul de alegere rațională a unei alternative de acțiune, din mai multe posibile, în vederea realizării unor obiective urmărite, prin a cărei aplicare se influențează activitatea a cel puțin unei persoane decât decidentul.

Decizia constituie un element esențial al managementului fiind instrumentul său specific de exprimare cel mai important. Nivelul calitativ al conducerii unei unități se manifestă cel mai bine prin deciziile elaborate și aplicate.

În literatura de specialitate există o mulțime de definiții pentru decizie. Pe baza datelor oferite de practica decizională, a fost formulată definiția deciziei astfel: „*Decizia este cursul de acțiune ales pentru realizarea unuia sau mai multor obiective.*”

Din examinarea acestei definiții rezultă că decizia implică în mod obligatoriu

- unul sau mai multe obiective;
- identificarea mai multor variante pentru atingerea obiectivelor;
- alegerea sau selectarea.

Pentru management, prezintă interes cu prioritate decizia managerială care poate fi definită ca acea decizie care are urmări nemijlocite asupra deciziilor, acțiunilor și comportamentelor a cel puțin unei alte persoane.

Principalele elemente care deosebesc decizia managerială de cotidiană decizie personală sunt:

- Decizia managerială, care implică întotdeauna cel puțin două persoane: managerul, cel care decide și una sau mai multe persoane, executanți sau cadre de conducere ce participă la aplicarea sau concretizarea deciziei. De aici rezultă o primă sursă de complexitate și dificultate superioară a deciziei manageriale în comparație cu decizia personală.
- Decizia managerială are influențe directe la nivelul grupului, neafectând numai starea, comportamentul, acțiunile și rezultatele unui singur individ. În conceperea și realizarea deciziei este necesar să se aibă în vedere caracteristicile pri-

vind postul, interesele, pregătirea, motivarea, potențialul membrilor grupului respectiv.

- Întotdeauna decizia managerială determină efecte directe și propagate economice, umane, tehnice, educaționale etc., cel puțin la nivelul unui compartiment al firmei. Deciziile strategice au consecințe la nivelul societății comerciale sau regiei autonome în ansamblul său.

Aceste deosebiri argumentează responsabilitatea sensibil mai mare pe care o implică decizia managerială în raport cu decizia personală, din păcate, subapreciate, cu efecte negative asupra activităților și rezultatelor firmei.

În practica societăților comerciale și a regiilor autonome, decizia managerială îmbracă două forme:

- act decizional (predomină cantitativ în cadrul firmei);
- proces decizional (specific deciziilor mai complexe).

Actul decizional se referă la situații decizionale de complexitate redusă sau când respectiva situație are un caracter repetitiv, variabilele implicate fiind foarte bine cunoscute de către decident, nu mai este necesară o culegere de informații și o analiza a lor. La baza actelor decizionale se află experiența și intuiția managerilor.

Procesul decizional constă în ansamblul fazelor prin intermediul cărora se pregătește, adoptă, aplică și evaluează decizia managerială.

Dată fiind varietatea situațiilor decizionale și procesele decizionale implicate sunt deosebit de eterogene sub aspectul parametrilor constructivi și funcționali.

Conceptul de decizie de management include câteva **condiții definitorii**:

- Existența unor informații ample și sigure pentru a atenua riscul și starea de incertitudine a decidentului. Ea este un proces de cunoaștere, un mod rațional, juricios și voluntar de a transforma informația în acțiune prin studierea temeinică a resurselor.
- Mulțimea variantelor decizionale din care se operează alegerea să fie formată din cel puțin 2 elemente. Alegerea dintr-un număr de soluții este o operație dificilă; dacă nu există decât o singură posibilitate de acțiune, decizia se impune de la sine, fără a mai fi nevoie de o alegere.
- Existența unei finalități definite (unul sau mai multe obiective de realizat).
- Aplicarea variantei decizionale alese să influențeze acțiunile și/sau comportamentul a cel puțin unei alte persoane decât decidentul. În practică, decizia apare ca o soluție aleasă de manager, din mai multe variante posibile, pe baza unor informații semnificative, în scopul planificării, organizării, coordonării, motivării și controlării activităților conduse.

Ca principal instrument, utilizat de manageri în procesul de conducere, decizia îndeplinește câteva **roluri specifice**.

- Orientează dezvoltarea de ansamblu a organizației și componentelor sale;
- Asigură corelarea activităților personalului organizației;
- Determină demararea acțiunilor în cadrul firmei;

- Calitatea deciziilor de management determină integrarea și funcționarea firmei în cadrul mediului ambient și influențează hotărâtor eficacitatea și raționalitatea întregii activități.

Elementele constitutive ale deciziei

A **decide** înseamnă a alege dintr-o mulțime de variante de acțiune, ținând cont de anumite criterii, pe aceea care este considerată mai avantajoasă pentru atingerea unui obiectiv dorit. Necesitatea adoptării unei decizii derivă din apariția unor dificultăți în mersul normal al activităților desfășurate. Orice decizie include următoarele elemente constitutive:

Decidentul – indiferent de nivelul și natura sa, luarea deciziei presupune existența decidentului, reprezentat printr-un manager sau printr-un grup de persoane. Decidentul este acela care urmează să aleagă varianta decizională, calea de acțiune cea mai avantajoasă din mai multe variante posibile. Rolul decidentului este în continuă creștere datorită amplificării complexității activității de management în special cât și datorită accelerării schimbărilor mediului extern al firmei și dinamizării activității firmei în general.

Variantele decizionale – există o mulțime de variante decizionale. Alegerea variantei optime, din această mulțime de variante, se face potrivit unei relații de referință determinate de așteptările decidentului cu privire la rezultatele potențiale ce s-ar obține. Variantele decizionale sunt soluțiile preconizate care prin stabilirea unor linii de acțiune pentru a elimina problema. Din multitudinea de soluții putem menționa:

- reformularea obiectivelor, standardelor de performanță;
- achiziționarea de noi echipamente, utilaje;
- folosirea unor noi canale de distribuție și renunțarea la cele neavantajoase pentru firmă;
- îmbunătățirea selecției, perfecționării, evaluării și promovării personalului;
- îmbunătățirea condițiilor de muncă și de microclimate (zgomot, iluminatie, temperatură);
- introducerea în fabricație a unor noi produse cu performanțe superioare.

Criterii decizionale (de preferință) – reprezintă punctele de vedere ale decidentului cu privire la aspecte ale realității economice, care conduc la situația de optim. În managementul firmelor pot fi utilizate drept criterii decizionale: prețul, calitatea, gradul de utilizare a capacității de producție, costurile de producție, termenul de recuperare a investițiilor, durata ciclului de producție, profitul și rentabilitatea etc. Nivelurile criteriilor decizionale (volumul importului și exportului, mărirea profitului, potențialul firmei etc.) pot construi obiective decizionale posibile de realizat.

Mediul ambient – este reprezentat de ansamblul factorilor interni și externi ai firmei care influențează decizia. Decizia trebuie să evalueze cât mai corect și cu un grad sporit de precizie factorii de mediu implicați, deoarece și micile erori

pot atrage irosiri apreciabile de resurse. Din grupa factorilor interni de mediu fac parte: deficiențele de informare, capacitatea managerială a conducătorilor, motivația personalului, condițiile de muncă, dificultatea sarcinilor de îndeplinit, tehnologiile de fabricație. În grupa factorilor externi pot fi incluși: nivelul, sensul și ritmul de modificare al ramurii sau domeniului din care firma face parte, modificări în legislația țării, veniturile populației, prețurile interne și externe, informații referitoare la starea concurenței, cerințele pieței, schimbări în preferințele consumătorilor.

Consecințele deciziei – reprezintă ansamblul rezultatelor potențiale care s-ar obține potrivit fiecărui criteriu decizional și fiecărei stări a condițiilor obiective, prin aplicarea variantelor decizionale. Stabilirea consecințelor deciziei constituie o activitate de previziune, care nu se poate realiza totdeauna cu multă exactitate, deoarece nu se cunosc cauzele care ar putea determina producerea lor. Esența deciziei este incertitudinea.

Obiectivele decizionale – sunt niveluri criteriilor decizionale propuse de către decident pentru a fi atrase în urma implementării variantelor decizionale alese.

Procesul decizional

Procesul decizional este un proces de cunoaștere, un proces rațional, de pregătire și luare a deciziei. Decizia este considerată principalul instrument de operaționalizare a procesului de management, întrucât rezultatul procesului decizional se regăsește în cadrul fiecărei funcții a managementului. Procesul de luare a unei decizii parcurge 7 etape logice și simple, dar esențiale:

1. Identificarea și definirea problemei decizionale – este etapa fundamentală a procesului decizional, întrucât corecta definire a problemei de soluționat afectează toate celelalte etape. În primul rând este nevoie de o amplă informare și analiză a unui volum suficient de informații pentru identificarea adevăratei probleme. Recunoașterea adevăratei probleme trebuie să cuprindă:

- Sesizarea problemei, ca un discrepant între situația dorită și cea existentă;
- Identificarea, localizarea și descrierea abaterilor dintre situația dorită și cea existentă;
- Stabilizarea cauzelor problemei.

2. Stabilirea criteriilor și obiectivelor decizionale – criteriile decizionale utilizate de decident la elaborarea deciziilor pot fi: profilul, cifra de afaceri, termenul de recuperare a investițiilor etc. Fiecare criteriu decizional poate avea mai multe niveluri, care reprezintă tot atâtea obiective posibile. Deci, obiectivul unui proces decizional este nivelul propus a fi realizat pentru acel criteriu. Un obiectiv trebuie să fie identificat prin 4 elemente: indicatorul prin care se exprimă (cifra de afaceri, profitul etc.), unitatea de măsură, nivelul, delimitarea în timp.

3. Identificarea factorilor critici – după ce a stabilit obiectivele decizionale este necesar ca managerul să facă o analiză a constrângerilor decizionale, adică a factorilor critici, reprezentând limitele impuse decidentului. Constrângerile sau restricțiile în procesul de adoptare a deciziilor pot fi determinate de:

- insuficiența resurselor disponibile (materii prime, resurse financiare, timp)

- condițiile tehnologice, care fac imposibilă fabricarea produselor cu anumite caracteristici
- probleme comerciale
- constrângerile datorate debuseelor comerciale
- capacitatea managerială a conducătorilor și a personalului calificat pentru efectuarea unor activități speciale.

4. Elaborarea variantelor decizionale posibile – în aceasta etapă trebuie căutate, elaborate și listate toate variantele decizionale posibile (soluții ale problemei). Pentru aceasta, decidentul poate proceda în 2 modalități:

- o modalitate pasivă – se prezintă variantele de către colaboratori fără ca el să se implice direct în elaborarea acestora;
- o modalitate activă – decidentul participă direct la stabilirea variantelor prin diferite metode, în care analogia joacă un rol important.

Variantele unei probe decizionale sunt mijloace de realizare a unei acțiuni al cărui rezultat trebuie să se concretizeze în soluționarea problemei în cauză.

5. Analiza variantelor și selecția celei mai bune alternative – aceasta este etapa denumită „decizia propriu-zisă”, pentru că în cadrul ei are loc alegerea din mai multe căi de acțiune a aceleia care corespunde cel mai bine criteriului stabilit. Pentru a lua decizia, selectând varianta optimă, managerii pot recurge (în funcție de condițiile concrete ale problemei decizionale) la una din următoarele metode: experiența, testarea, cercetarea și analiza.

6. Implementarea soluției decizionale alese – în faza de implementare a deciziei adoptate, se realizează redactarea ei într-o formă clară, explicită, pentru a se înțelege limpede acțiunea ce urmează să se realizeze: ce trebuie făcut, de ce, cum se va acționa și cine este responsabilul fiecărei acțiuni. În cazul deciziilor complexe se recomandă folosirea unui grafic de implementare a deciziilor care cuprinde următoarele elemente:

- precizarea situației la care se aplică acțiunea;
- etapele acțiunii în desfășurarea lor logică;
- responsabilii pentru fiecare acțiune;
- datele calendaristice la care se declanșează și se încheie fiecare etapă;
- problemele potențiale care apar în fiecare etapă;
- informații de control care să evidențieze dacă acțiunile prevăzute prin decizie se desfășoară normal sau au apărut probleme ce necesită declanșarea acțiunilor de atenuare a efectelor etc.

7. Controlul aplicării deciziei și evaluarea rezultatelor – procesul decizional se încheie cu aceasta etapă care este necesară pentru ca managerul să aibă prin feed-back informațiile ce vor atașa dacă rezultatele sunt pozitive sau negative. În efectuarea controlului modului de îndeplinire a deciziilor trebuie de avut în vedere atât caracterul preventiv, cât și cel corectiv. Caracterul preventiv al controlului vizează stabilirea unei evidențe clare a parametrilor ce trebuie urmăriți, a limitelor în care se pot încadra variațiile, responsabilitățile și procedurile. Caracterul corectiv constă în identificarea deficiențelor sau a nerealizărilor și luarea unor măsuri oportune și concrete care să ducă la redresarea

situației. Asigurarea unei eficiente ridicare a controlului realizării deciziei presupune:

- precizarea sau detalierea suplimentară a obiectivelor controlului;
- definirea cât mai completă a informațiilor necesare controlului pe diferite niveluri ierarhice;
- stabilirea judicioasă a duratei și frecvenței controlului;
- asigurarea unui caracter participativ al controlului.

Principalele abordări decizionale

Abordările procesului decizional pot fi grupate în funcție de caracterul și utilitatea lor în două categorii principale:

- descriptive;
- normative.

Teoriile descriptive prezintă procesul de luare a deciziilor așa cum este el realizat, în realitate, de managementul firmei, apelând la anumite noțiuni și concepte manageriale în vederea surprinderii și redării mecanismului de derulare.

Concepția profesorilor americani Cyert și March este una din cele mai reprezentative pentru abordarea descriptivă. Teoria lor se bazează pe opt concepte de bază:

- scopuri;
- nivelurile aspirațiilor umane;
- perspective;
- alegerile;
- cvasirezolvarea conflictului dintre scopuri;
- evitarea incertitudinii;
- cercetarea problemistică;
- experiența organizațională.

Principalul merit al acestei teorii descriptive este că abordează procesul decizional în ansamblul său, evidențiind o serie de elemente care-i determină caracteristicile. Un accent deosebit se acordă rolului oamenilor, abordat într-o manieră destul de complexă.

Abordările normative prezintă metodele și modul în care managerul firmei ar trebui să procedeze pentru a fundamenta, adopta și aplica decizii eficiente și eficiente.

În cadrul abordărilor normative putem delimita trei forme principale:

- Prezentarea abordărilor decizionale care s-au concretizat în rezultate economice deosebite. Acestea se realizează sub forma studiilor de caz, care reprezintă de fapt modele pentru managerii confrunțați cu situații decizionale identice sau asemănătoare.
- Conceperea și folosirea de metode și tehnici decizionale utilizabile fie pentru raționalizarea proceselor decizionale în ansamblul lor, fie pentru faze ale acestora. Au fost concepute numeroase metode deosebit de eficiente, apelând pe scară largă la matematica și informatica (arborele decizional, ELECTRE (metoda de clasament și alegere în prezența unor puncte de vedere multiple –

Elimination et choix traduisent la realite –), tabelul decizional, C. HURWICZ, etc.).

- Elaborarea de concepții complexe, unitare privind tratarea și structurarea proceselor decizionale strategice, în cadrul cărora se integrează metode, tehnici și studii de caz decizionale. Igor Ansoff, mentorul grupului „Business Policy”, într-o singură lucrare consacrată strategiei corporației, a formulat o cuprinzătoare și analitică abordare a deciziilor strategice. Meritul acestei abordări este acela că a fost prima concepție coerentă normativă, care a influențat intens viitoarele dezvoltări ale teoriei și practicii decizionale. O altă concepție aparține lui Michael Porter, care, prin două lucrări de referință, conturează o nouă abordare decizională ce vizează obținerea de către firmă a avantajului competitiv care se poate referi la preț, calitate, specificul produsului etc. Această abordare se caracterizează prin tratarea proceselor decizionale strategice prin prisma interfeței dintre firmă (microeconomic), ramură (macroeconomic) și piață internațională (mondeconomic).

Principalul merit al teoriilor normative constă în abordarea ansamblului problemelor cu caracter decizional într-o viziune sistemică, subordonată scopului declarat și efectiv de a asigura raționalizarea acestuia.

O evaluare de ansamblu ne permite să conchidem că ambele abordări (în special cea normativă), în ciuda limitelor, au adus elemente științifice deosebit de importante pentru explicarea și perfecționarea procesului decizional. Practica companiilor este cel mai bun argument în această direcție. Din ce în ce mai des deciziile sunt elaborate folosind proceduri științifice, utilizarea computerelor a devenit frecventă, eficiența procesului decizional cunoscând o evoluție ascendentă.

Cerințe de raționalitate privind decizia

Ca urmare a investigațiilor efectuate, au fost conturate mai multe cerințe pe care decizia trebuie să le întrunească în vederea îndeplinirii în mod eficient a multiplelor funcții ce îi revin în firma contemporană. Aceste cerințe sunt:

1. Decizia trebuie să fie fundamentată științific. Pentru a putea realiza acest deziderat major este necesar ca personalul managerial să posede atât cunoștințele, metodele, tehnicile și deprinderile decizionale necesare, ca și înțelegerea mecanismelor specifice economiei de piață.
2. Decizia trebuie să fie „împuternicită”. Această cerință trebuie înțeleasă în dublu sens. Fiecare decizie este necesară să fie adoptată de către organismul managerial în ale cărei sarcini de serviciu este înscrisă în mod expres.
3. Fiecare decizie trebuie să fie integrată, armonizată în ansamblul deciziilor adoptate sau proiectate ținând cont de strategia și politicile firmei. Integrarea deciziilor este necesar să se efectueze atât pe verticală, cât și pe orizontală, acestea garantând realizarea principiului unității de decizie și acțiune. Integrarea pe verticală se referă la corelarea deciziilor luate de fiecare manager cu deciziile adoptate la niveluri ierarhice superioare. Integrarea pe orizontală privește corelarea cu deciziile referitoare la celelalte activități implicate cu care se află în relații de interdependență.

4. Decizia trebuie să se încadreze în perioada optimă de elaborare și de aplicare. Pentru a fi posibilă obținerea unui efect economic maxim, fiecare decizie trebuie concepută și aplicată într-o anumită perioadă de timp. Pentru a asigura înscrierea conceperii și implementării deciziilor, în special a celor strategice și tactice, în perioada optimă se impune o abordare previzională din partea managementului firmei.

5. Formularea corespunzătoare a deciziei, reprezintă o condiție esențială pentru aplicarea eficace. Decizia trebuie formulată clar, concis și să conțină obiectivul și principalii parametri operaționali, adică ea trebuie să indice obiectivul urmărit, modalitatea de acțiune preconizată, resursele alocate, decidentul și perioada sau termenul de aplicare.

Metode și tehnici decizionale

Adoptarea de decizii superior și complex fundamentate devine posibilă prin apelarea la o gamă variată de metode și tehnici decizionale care facilitează alegerea variantei optime, fiecare dintre acestea încadrându-se într-un anumit model decizional. În funcție de volumul, structura și calitatea informațiilor de care beneficiează, modelele decizionale pot fi:

- deterministe (centrate pe informații cu grad ridicat de precizie);
- nedeterministe;
- probabiliste.

Utilizarea acestor metode și tehnici decizionale determină o sporire a gradului de rigurozitate și implicit de eficacitate a deciziilor adoptate, diferențiate în raport de tipologia situațiilor decizionale implicate.

Metodele și tehnicile decizionale se pot grupa, în funcție de tipul situațiilor decizionale implicate, în trei categorii:

- metode și tehnici de optimizare a deciziilor în condiții de certitudine: ELECTRE, metoda utilității globale, metoda aditivă, algoritmul lui Deutch-Martin, tabelul decizional, simularea decizională;
- metode și tehnici de optimizare a deciziilor în condiții de incertitudine: tehnica optimistă, tehnica pesimistă (A. Wald), tehnica optimalității (C. Hurwicz), tehnica proporționalității (Bayes-Laplace), tehnica minimizării regrelor (L. Savage);
- metode și tehnici de optimizare a deciziilor în condiții de risc: arborele decizional, metoda speranței matematice.

Tabelul decizional

Tabelul decizional reprezintă o formă evoluată a schemelor de bloc utilizate de către informaticieni. Tabelul poate fi utilizat atât în condițiile prelucrării automate a informațiilor, cât și în situația prelucrării mecanizate și manuale.

După cum indică și denumirea sa, are forma unui tabel structurat (tabelul 1) în patru cadrane:

Tabel 1. Tabelul decizional

I Obiective sau cerințe decizionale --- --- ---	III Combinații de obiective sau cerințe decizionale --- --- ---
II Acțiuni sau operații posibile --- --- ---	IV Combinații de acțiuni sau operații posibile --- --- ---

- cadranul din stânga sus cuprinde obiectivele sau cerințele ce trebuie avute în vedere în elaborarea deciziei;
- cadranul din stânga jos este destinat inserării ansamblului de acțiuni sau de operații implicate de realizarea obiectivelor stabilite;
- cadranul din dreapta sus cuprinde toate combinațiile de obiective sau cerințe decizionale;
- cadranul din dreapta jos inserează toate acțiunile sau operațiile necesare realizării fiecărei combinații de obiective sau cerințe din cadranul precedent, de fapt alternativele decizionale posibile, acestea fiind structurate pe verticală.

Aceasta metodă se folosește în cazul unor decizii cu obiective sau condiții multiple, cu caracter repetitiv. Asemenea decizii se întâlnesc frecvent în activitățile de producție din cadrul firmelor industriale.

Principalele avantaje ale utilizării acestei metode constau în sporirea eficienței și operativității deciziilor, concomitent cu economia de efort din partea managerilor implicați, datorită prestabilirii alternativelor decizionale.

Ca limite putem menționa volumul mare de muncă necesar elaborării tabelului și necesitatea, relativ frecventă a actualizării sale, în funcție de schimbările ce intervin în situația decizională respectivă.

În condițiile economiei de piață tabelul decizional dobândește o utilitate sporită, deoarece aceasta implica o mare flexibilitate decizională, corespunzător evoluțiilor pieței.

Arborele de decizie

Una din cele mai bune modalități de analiză a variantelor unei decizii este „arborele de decizie” care permite vizualizarea direcțiilor pe care acțiunile pot evolua, având ca punct de plecare diferite decizii ce vor fi luate în viitor. Se presupune că în cadrul unei firme, conducerea trebuie să decidă dacă trebuie să investească pentru asimilarea unui nou produs sau pentru perfecționarea celui existent în fabricație. Dacă noul produs se va dovedi un succes, firma va deveni un competitor puternic. Dacă concurența va fabrica produsul nou, va periclita poziția firmei pe piață, pentru că aceasta nu va oferi pieței niciun produs nu și niciun produs perfecționat.

Structura unui arbore de decizie

Un arbore de decizie (vezi figura 5.1) se compune din următoarele elemente: puncte de decizie, alternative, puncte de ocazie, stări naturale și câștiguri.

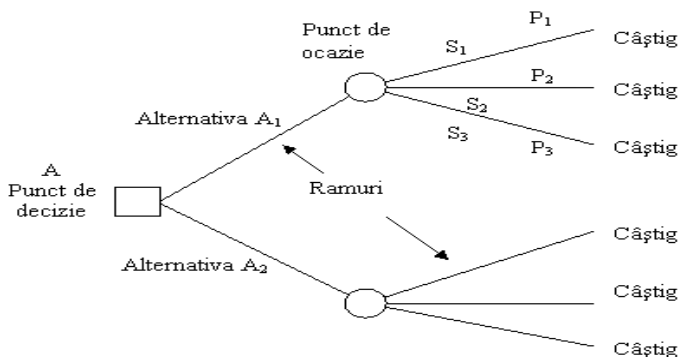

Figura 5.1 Structura generală a arborelui de decizie

1. *Puncte de decizie.* La *punctul de decizie* (numit și nod de decizie sau bifurcație de decizie), de obicei, notat cu un pătrat, factorul de decizie trebuie să aleagă o alternativă de desfășurare a acțiunii într-un număr finit de alternative existente. Acestea sunt prezentate sub formă de ramuri care pornesc din partea dreaptă a punctului de decizie. Dacă alternativa implică o anumită cheltuială, aceasta se va scrie de-a lungul ramurii. O alternativă care nu este aleasă este tăiată, folosindu-se simbolul //. Fiecare alternativă poate avea ca rezultat un câștig, un alt punct de decizie sau un alt punct de ocazie.

2. *Puncte de ocazie.* Un punct de ocazie (nod de ocazie), reprezentat printr-un cerc, arată că ocazia unui eveniment este așteptată în acest moment al procesului. Adică, din numărul infinit de stări naturale una este pe cale să apară. Stările naturale sunt reprezentate prin ramuri la dreapta punctelor de ocazie. De vreme ce arborele ilustrează luarea deciziei în condiții de risc, probabilitățile estimate ale stărilor naturale sunt scrise deasupra ramurilor. Fiecare stare naturală poate fi urmată de un câștig, de un punct de decizie sau de un alt punct de ocazie.

Concluzie

Într-o organizație este important ca orice persoană care ocupă o funcție de conducere trebuie să posede un ansamblu de calități, aptitudini și cunoștințe pe baza cărora să poată lua decizii. Dintre aceste calități amintim: stăpânirea de sine, intuiție, sociabilitate, comunicativitate, onestitate, cunoașterea psihologiei, abilitate în conducerea oamenilor, capacitatea de a se face înțeles. De stilul conducerii managerului depinde succesul organizației în care își desfășoară activitatea.

Bibliografie:

1. Gerald A. Cole. *Management: teorie și practică*. Ch.: Î.E.P. Știința, 2006. 456 p.
2. www.scribd.com/management/LUAREA-DECIZIILOR1021023417.php
3. www.startafacere.ro/Managementul%20afacerii/ma_5_3.html

4. Кабушкин Н.И. *Основы Менеджмента*. Минск: Высшая школа, 2000.
5. Мескон М. и др. *Основы Менеджмента*. Спб.: Речь, 1998.

Bun de tipar 15. 05. 2013. Garnitura Times New Roman. Comanda nr. 185. Tiraj
50.
Tipografia Universității de Stat «Alec Russo» din Bălți. mun. Bălți, str. Pușkin, 38